

ZTRACENÉ ŘÍŠE

ZECHARIA SITCHIN

Copyright © Zecharia Sitchin, 1990 The Lost Realms

Czech edition © Dobra, 2001

Translation © Alžběta Hesounová, 2001

ISBN 80-86459-08-X

SLOVO ÚVODEM

V evropských letopisech nese objevení Nového světa pečeť El Dorada - neutuchající honby za zlatem. Ale tehdejší konquistadoři si jen stěžili uvědomovali, že vlastně pouze znovu pronikají do končin Země, které už celé věky před nimi navštívil někdo jiný!

Pod příběhy o hrabivosti, ničení a svévolné zkáze, kterou nově objevené poklady vyvolaly, se v dobových kronikách najdou i zmínky o tom, jak byli Evropané překvapeni, že nacházejí civilizace, které se těm ze Starého světa tolik podobají: království a panovnické dvory, města a ce-remoniaální jádra, umění a poezii, do nebe se tyčící chrámy, kněze - a symbol kříže a víru ve stvořitele všehomíra. A v neposlední řadě také legendy o bílých vousatých bozích, kteří odešli, ale slíbili, že se vrátí.

Záhady a mystéria Mayů, Aztéků, Inků a jejich předků, které konquistadory tolik mátlly, jsou i dnes, po pěti stech letech, hádankou jak pro odborníky, tak pro laiky.

Jak, kdy a proč ony mocné civilizace v Novém světě vznikly, a je to pouhá shoda náhod, že čím více se o nich dozvídáme, tím více nám připomínají civilizace starověkého Blízkého východu?

My tvrdíme, že odpověď na tyto otázky nalezneme, pouze přijmeme-li jako fakt, nikoliv jako mýtus, že Zemi navštívili Anunnakové, „Ti, kteří přišli na Zem z nebe“.

Tato kniha o tom přináší důkazy.

1. kapitola

EL DORADO

Dnes je Toledo klidným provinčním městem asi hodinu jízdy jižně od Madridu; málokterý návštěvník Španělska si ale jeho prohlídku nechá ujít, protože za jeho hradbami se nacházejí památky mnoha kultur - je to jako procházka historií.

Podle místních legend sahá vznik města až do druhého tisíciletí př. Kr. a jeho založení se připisuje potomkům Noema. Mnozí věří, že jméno města je odvozeno z hebrejského *Toledoth* („Dějiny generací“); okázalé chrámy a nádherné svatostánky jsou dokladem pokřesťanštění Španělska - a také zaniklé slávy Maurů a jejich bývalé muslimské nadvlády a zničeného pokladu židovského dědictví.

Pro Toledo, pro Španělsko i pro všechny ostatní země byl klíčovým rokem rok 1492; tehdy došlo ke třem zásadním událostem. Všechny se odehrály ve Španělsku, v zemi, které se říkalo „Iberie“, pro kterýžto název existuje jen jedno vysvětlení - jde o odvozeninu ze slova *Ibri* („Hebrej-ci“), jak se zřejmě říkalo původním obyvatelům. Později ovšem většinu území Iberie ovládli muslimové a rozdrobená království na poloostrově se prvního výraznějšího sjednocení dočkala až po sňatku Ferdinanda Aragonského a Isabely Kastilské v roce 1469. Hned v prvních deseti letech tohoto spojení byla zahájena vojenská akce, která měla za cíl vytlačit ze země Maury a dovést Španělsko pod korouhev katolicismu; v lednu 1492 byli po pádu Granady Maurové definitivně poraženi a ze Španělska se stala křesťanská země. A v březnu téhož roku podepsal král s královnou edikt, podle kterého měli být ze země vyhoštěni všichni Židé, kteří do třicátého prvního července toho roku nepřestoupí ke křesťanství. A třetího srpna vyplul Kryštof Kolumbus - pro Španěly Cristobal Colon - pod španělskou vlajkou hledat západní cestu do Indie.

Zemi spatřil dvanáctého října 1492. Do Španělska se vrátil v lednu 1493. Na důkaz, že byla jeho plavba úspěšná, s sebou přivezl čtyři „indické“ Indiány. Aby krále nadchl pro svůj záměr uspořádat pod svým vedením druhou, větší výpravu, přivezl s sebou do Španělska několik zlatých cetek, které dostal od domorodců, a příběhy o městě, o zlatém městě, kde nosí lidé na ruku i nohu zlaté náramky, a i na krku a v uších a v nose mají samé zlato, které všechno pochází z pohádkového dolu kousek za městem. Tyto první zlaté předměty, přivezené do Španělska z nové země, nechala Isabela - která byla tak ctnostná, že se jí přezdívalo „Katolička“ - vložit do zvláštní schrány a věnovala je katedrále v Toledu,

tradičnímu sídlu španělské katolické hierarchie. A proto ještě i dnes, když si jde návštěvník katedrály prohlédnout tamní poklad - chráněný silnou mříží a obsahující mnoho cenných předmětů, které dostala v průběhu století církev darem - uvidí tam i úplně první zlato, které přivezl Kolumbus z Ameriky.

Dnes už se připouští, že jeho plavba byla mnohem víc, než jen hledání nové cesty do Indie. Mnoho věcí nasvědčuje tomu, že Kolumbus byl Žid přinucený ke konverzi; a jeho mecenáši, kteří se také museli zřítí své víry, v jeho cestě mohli vidět možnost úniku do svobodné země. Ferdinand s Isabelou měli vizi, že objeví rajskou řeku s vodou věčného mládí. A Kolumbus sám měl vlastní skryté zájmy, a jen o některých z nich ze občas zmínil ve svých denících. Viděl sám sebe, jak naplňuje stará proroctví o nové době, která nastane, až bude objevena nová země „na samém kraji Země“.

Ale byl také dost velký realista, aby si správně uvědomil, že ze všech zpráv, které ze své první výpravy přivezl, všechny nejvíce zaujalo vyprávění o zlatě. A tak začal prohlašovat, že „Bůh mu ukáže“ to záhadné místo, „kde se rodí zlato“, a podařilo se mu přesvědčit Ferdinanda s Isabelou, aby mu na druhou výpravu poskytli mnohem větší loďstvo, a později i na třetí. Na tyto výpravy ovšem panovníci poslali s Kolumbem i několik svých správců a vůbec lidí, kteří si potrpěli více na fakta než na fantazírování, a ti na Kolumba dohlíželi a často odporovali jeho rozhodnutím. Nevyhnutelné konflikty nakonec vyvrcholily Kolumbovým návratem do Španělska v řetězech pod záminkou, že šikanoval některé členy posádky. Ačkoliv ho král s královnou okamžitě propustili a poskytli mu finanční odškodnění, sami souhlasili s názorem, že Kolumbus je dobrý lodní kapitán, ale špatný vládce - a že on rozhodně nebude s to přinutit Indiány, aby mu sdělili, kde skutečně se Zlaté město nachází.

Kolumbus v tomto směru zcela důvěřoval starým proroctvím a citátům z bible. Všechny související texty sebral do *Knihy proroctví*, kterou pak věnoval králi s královnou. Doufal, že je její obsah přesvědčí, že Španělsko je předurčeno k vládě nad Jeruzalémem a že on je prostředníkem, který to má zaručit - a sice tak, že jako první nalezne místo, kde se rodí zlato.

A jelikož Ferdinand s Isabelou Písmu také věřili, nakonec svolili, aby Kolumbus vyplul ještě jednou. Zvláště je přesvědčilo jeho tvrzení, že ústí jedné z řek, kterou objevil (dnes se *nazývá* Orinoko), je ústí jedné ze čtyř rajských řek; a jak se v písmu praví, jedna z těchto řek směřuje do země Chavíla, „odkud pochází zlato“. Tuto poslední výpravu potkalo mnohem více strastí a utrpení než kteroukoliv z předchozích tří.

Sedmého listopadu 1504 se Kolumbus, zchromený artri-tidou, pouhý

stín sebe sama, vrátil do Španělska. Do měsícepak umírá královna Isabela. I když měl král pro Kolumba stále slabost, nechal o poslední Kolumbově zprávě z cest raději rozhodnout jiné. Kolumbus v ní shrnoval všechny důkazy o tom, že se v nové zemi skrývá obrovský zdroj zlata.

„Hispaniola poskytne vašim urozeným milostem veškeré potřebné zlato,“ ujišťoval Kolumbus své královské chleboďárce o ostrově, o který se dnes dělí Haiti a Dominikánská republika. A španělským osadníkům, kteří použili místní obyvatelstvo jako otroky, se skutečně podařilo vytěžit na ostrově nebývalé množství zlata. Za necelá dvě desetiletí přibýlo z Hispanioly do španělské královské pokladny zlato v hodnotě pěti set tisíc dukátů.

Jak se později ukázalo, úspěch Španělů na Hispaniole se měl i později při pouti přes obrovský kontinent mnohokrát opakovat. V průběhu oněch prvních dvou desítek let, kdy postupně domorodci umírali nebo prchali z otroctví a zásoby zlata se vyčerpávaly, se euforie Španělů pomalu měnila v rozčarování a zklamání, a tak v honbě za zlatem se stále větší smělostí přistávali i na zcela neznámých místech. Jedno z prvních míst, kde se vylodili, byl poloostrov Yucatán. Úplně první Španělé se tam dostali v roce 1511 po ztroskotání; ale už o šest let později se přímo na Yucatán vydala z Kubu výprava tří lodí pod velením Francisca Hernandeze de Córdoba, která měla za úkol přivést z poloostrova nové otroky. Ke svému údivu ale námořníci na pevnině našli kamenné budovy, chrámy, sochy bohů; a ke škodě místních obyvatel (kteří si podle Španělů říkali Mayové) objevili i „jisté zlaté předměty, které si vzali“.

Zpráva o příjezdu Španělů a dobytí Yucatánu je obsažena ve spisu pátera Diega de Landa z roku 1566 *Relacion de las cosas de Yucatan*. Diego de Landa popisuje, že Hernandez a jeho lidé viděli na pevnině velkou stupňovitou pyramidu, modly a sochy zvířat a ve vnitrozemí veliké město. Ovšem Indiáni, které se pokoušeli zajmout, se di-

voce bránili a nezastrašila je ani střelba z děl na lodích. A tak byli Španělé po citelných ztrátách - sám Hernandez byl těžce raněn - přinuceni k ústupu. Ale přesto Hernandez po návratu na Kubu doporučil další výpravy na pevninu, neboť „ta země je díky svému zlatu dobrá a bohatá“.

A tak se následujícího roku vydala z Kubu na Yucatán další výprava. Španělé přistáli na ostrově Cozumel a také objevili Nové Španělsko,¹ Pánuco a provincii Tabasco (jak ona nová místa pojmenovali). Tentokrát už s sebou vzali nejen zbraně, ale i zboží na výměnný obchod, a tak se setkali nejen s nepřátelskými, ale i se vstřícnými Indiány. Viděli další kamenné

---

¹ Španělské místokrálovství v Americe, od 16. do 19. století; pozn. překl.

stavby a paláce, poznali, jak bodají šípky a kopí s ostrými obsidiánovými hroty, a prohlédli si mnoho výrobků vytvořených s obdivuhodnou zručností. Některé byly z kamenů, obyčejných či z polodrahokamů, jiné se třpytily jako zlato, ale při bližším ohledání se ukázalo, že jsou měděné. Oproti předpokladům našli zlatých předmětů velmi málo a v celé zemi neviděli jediný důl na zlato nebo jiný kov.

Odkud tedy to zlato, i když ho bylo jen málo, pocházelo? Mayové jim řekli, že ho získali výměnou. Je prý ze severozápadu, ze země Aztéků, kde je ho všude velké množství.

Objevení a dobytí aztécké říše v hornaté centrální části Mexika je historicky spjato se jménem Hernanda Cortéze. V roce 1519 vyplul z Kuby v čele skutečné armády - velel jedenácti lodím a šesti stům mužů, kteří s sebou měli i tehdy velmi vzácné a vysoce ceněné koně. Opakovaně přistávali, vyloďovali se a zase vyplouvali, a tak pomalu postupovali podél yucatánského pobřeží. V místech, kde končila říše Mayů a začínala říše aztécká, založil Cortéz výchozí tábor a nazval ho Veracruz (tak se to město nazývá dodnes.)

A právě na tomto místě se k velkému překvapení Španělů objevili vyslanci aztéckého panovníka a přinášeli jim jeho pozdravy a dary na uvítanou. Podle očitého svědka Bernala Díaze del Castillo (*Historia verdadera de la conquista de la Nueva España*) bylo mezi dary i „kolo připomínající Slunce, veliké jako kolo od kočáru, na kterém byla mnohá vyobrazení, a které bylo celé ze zlata a bylo nádherné na ně popatřit a ti, kteří ho později vážili, prohlašovali, že má cenu větší než deset tisíc dukátů". A potom jedno ještě větší kolo, které „bylo ze stříbra vysokého lesku a podobalo se Měsíci". A dále pak helmici naplněnou až po okraj zrnky zlata a čelenku z peří vzácného ptáka *quetzala* (která je dodnes k vidění ve vídeňském národopisném muzeu).

Ony dary aztéckého vládce Moctezumy, jak jim poslové vysvětlili, byly určeny božskému Quetzal Coatlovi, „Opeřenému hadovi", bohu Aztéků. To byl jejich dobrodinec, který byl ale již před mnoha a mnoha lety vypuzen bohem války z aztécké říše. A tak se skupinou následovníků odešel na Yucatán a pak vyplul východním směrem, ale přísahal, že se jednou v den svého zrození v počátečním roce kalendářního cyklu vrátí. Aztécký kalendář byl rozdělen na cykly po padesáti dvou letech, a proto se slíbený návrat Opeřeného hada mohl odehrát pouze v této periodě. Podle křesťanského kalendáře to byly roky 1363, 1415, 1467 -a 1519, tedy přesně rok, ve kterém se u východních břehů aztécké říše objevil Cortéz. A jelikož měl vousy a nosil helmu, stejně jako Quetzalcoatl (a měl světlou pleť, což měl podle některých také bůh mít), zdálo se, že přesně naplňuje proroctví.

Dary, které panovník Španělům posílal, nebyly vybrány jen tak namátkou. Měly hlubší symbolický podtext. Kopa zlatých zrnků byla zvolena proto, že zlato bylo kov bohů a patřilo jim. Stříbrné kolo představující Měsíc bylo mezi

Obr. 1

dary proto, že podle některých legend Quetzalcoatl odplul, aby se vrátil na nebesa, kde obýval údajně právě Měsíc. Čelenku z per a bohatě zdobené oděvy měl navrátivší se bůh nosit. A zlaté kolo byl posvátný kalendář, který zachycoval cyklus padesáti dvou let a rok návratu. Víme, že to byl kalendář, protože se od té doby našlo mnoho podobných kol, jen byla většinou zhotovena z kamene a ne z ryzího zlata (Obr. 1).

Zda Španělé symboliku darů pochopili či nikoliv, nevíme. Ale pokud ano, rozhodně se podle toho nezachovali. Pro ně panovnické dary znamenaly jediné: důkaz, že na ně v říši Aztéků čeká nesmírné bohatství. Tyto nádherné předměty dorazily spolu s jinými uměleckými výtvoří z Mexika do Sevilly 9. prosince 1519 na palubě první lodi s poklady, kterou do Španělska nechal Cortéz vypravit. Španělský král Karel I., vnuk Ferdinanda, který coby císař Karel V. Svaté říše římské panoval zároveň nad mnoha evropskými zeměmi, byl tehdy ve Flandrech, a tak loď poslali do Bruselu. Kromě oněch symbolických předmětů obsahoval zlatý poklad také sošky kachen, psů, tygrů, lvů, opic a zlatý luk se šípy. Všechny je ale zastíňoval onen „sluneční kruh“ s dvoumetrovým průměrem a o tloušťce

čtyř reálů. Slavný malíř a umělec Albrecht Dürer, který si poklad z „Nové zlaté země“ prohlédl, napsal, že „ony předměty byly tak cenné, že měly hodnotu sta tisíc guldenů. Ale nikdy ve svém životě neviděl jsem nic, co by tolik potěšilo mé srdce, jako tyto věci. Neboť spatřil jsem mezi nimi nevídané umělecké výtvořky a musel jsem se velmi obdivovati zručnosti jejich tvůrců v oněch vzdálených zemích. Vskutku nemohu ani vylicíti ty předměty, které tam přede mnou ležely.“

Ale ať už „ony předměty“ měly jakoukoliv uměleckou, náboženskou, kulturní, nebo historickou hodnotu, pro krále znamenaly hlavně a především zlato - zlato, které mu mohlo pomoci potlačit místní nepokoje a uskutečnit

zahraniční výboje. A tak Karel neztrácel čas a rozkázal, aby všechno toto zlato i veškeré předměty z drahých kovů, které ještě z nových zemí připlují, byly hned po příjezdu roztaveny a odlity do zlatých a stříbrných prutů.

Cortéz a jeho lidé v Mexiku na věc pohlíželi stejně. Pomalu postupovali a veškerý odpor přemáhali buď díky lepším zbraním, nebo pomocí diplomacie a lsti - až nakonec v listopadu roku 1519 dorazili do hlavního města Tenochtitlánu, dnešního Mexika. Jediný přístup do města, rozkládajícího se uprostřed jezera, byl po umělých přístupových cestách, které se prakticky nedaly hájit. Jelikož byl ale Moc-tezuma a všichni šlechtici stále pod vlivem starých prorocství, vyšli Cortézovi a jeho průvodu v ústřety a vítali je. Jediný Moctezuma měl na nohou sandály, jinak byli všichni bosí na znamení pokory před blížícím se bílým bohem. Vládce uvedl Španěly do svého nádherného paláce, kde bylo zlato na každém kroku - dokonce i stolní náčiní bylo ze zlata; také jim ukázal jednu místnost, ve které shromažďoval všemožné zlaté předměty. Španělé použili lsti, Moctezumu zajali a drželi ho ve svém táboře; jako výkupné požadovali zlato. Aztéckí šlechtici poté vyslali po celé říši posly, kteří měli výkupné shromažďovat; zlaté předměty, které potom vyděrači dostali, naplnily celou loď, která vyplula zpět do Španělska. (Po cestě ji ale uloupili Francouzi a vypukla válka.)

Španělé tedy získali lstí zlato a tím, že vnesli do řad Aztéků sémě nesváru, je oslabili. Cortéz měl v úmyslu Moc-tezumu později propustit a dosadit ho zpět na trůn jako loutkového panovníka. Ale první z Cortézových pobočníků ztratil trpělivost a nařídil aztéckou šlechtu a velitele zmasakrovat. V nastalém zmatku byl pak zabit i Moctezuma a Španělé stáli tváří v tvář skutečné bitvě. A tak se po těžkých ztrátách musel Cortéz se svými muži z města stáhnout; podařilo se mu ho znovu dobýt po zdoluhavých bojích až v srpnu 1521, poté, co z Kuby dorazily početné

posily. V té době už byla s konečnou platností nastolena nad rozdrčenými Aztéky španělská nadvláda a ze země byly odvezeny zlaté předměty v hodnotě 600 000 peset a byly zničeny a roztaveny do prutů.

Když Španělé Mexiko dobývali, opravdu se zdálo, že to je Nová zlatá země; ale jakmile odvezli ze země všechno zlato, které se tam za staletí a možná za tisíciletí nashromáždilo, začínalo být zřejmé, že Mexiko přece jen není biblickou zemí Chavíla a Tenochtitlán bájným Zlatým městem. A tak se honba za zlatem, které se ani dobrodruzi, ani král, nehodlali vzdát, přesunula do dalších krajů Nového světa.

***

V té době si Španělé vybudovali základnu na Panamě na tichomořské straně Ameriky a odtamtud vysílali výpravy do Střední a Jižní Ameriky. A tam se také seznámili s čarovnou legendou o El Doradu - což byla zkratka pro *el hombre dorado*, Zlatý muž. Měl to být král, jehož království bylo tak bohaté, že se každého rána nechal natřít olejem či kaučukem a poté posypat od hlavy k patě zlatem. Večer se pak ponořil do jezera, smyl olej i zlato, a ráno se pak celý rituál zase opakoval. Vládl ve městě, které se nalézalo uprostřed jezera na zlatém ostrově.

Podle kroniky s názvem *Elejias de Varones Ilustres de In-dias* se první konkrétní zpráva o El Doradu donesla Franciscovi Pizzarovi v Panamě od jednoho jeho kapitána v následující verzi: říkalo se, že jeden Indián z Kolumbie slyšel o „zemi bohaté na smaragdy a zlato. Mezi jiným patřilo k obyčejům oné země toto: jejich král se svlékl a plul na voru doprostřed jezera, aby tam obětoval bohům. Jeho vznešené tělo bylo potřeno vonným olejem a posypáno zlatým práškem, od špiček nohou až po urozené čelo, takže se pak

třpytil nádherně jako samotné Slunce." Proto k jezeru přicházelo mnoho poutníků, aby tento rituál spatřili, a „štědře a hojně obětovali bohům zlaté šperky a smaragdy a rozličné další cennosti", a sice tak, že je do posvátného jezera házeli.

V jiné verzi, která napovídala, že se ono jezero nalézá někde v severní Kolumbii, se tvrdilo, že zlatý král vozí doprostřed jezera „veliké množství zlata a smaragdů". Tam pak, coby zástupce početných davů, které stojí na březích a volají a hrají na hudební nástroje, vrhne poklad do vody jako obětinu bohu jezera. A ještě další verze vyprávěla, že to zlaté město se jmenuje Manoa a nalézá se v zemi *Biru* - což bylo pro Španěly Peru.

Pověst o El Doradu se mezi Evropany v Novém světě šířila jako požár a zanedlouho dorazila i do Evropy. A vyprávění se brzy dočkalo i písemné podoby; po Evropě začaly kolovat pamflety a knihy, ve kterých se popisovala ona země, jezero, město i král, kterého ještě nikdy nikdo

neviděl, a jeho každodenní ranní rituální pozlácování (Obr. 2).

Zatímco někteří se při výběru země, ve které budou pátrat, řídili vlastním rozumem - jako například Cortéz, který zamířil do Kalifornie, nebo jiní, kteří prozkoumávali Venezuelu - Francisco Pizzaro a jeho pobočníci se plně spoléhali na výpovědi Indiánů. Několik se jich opravdu vydalo do Kolumbie a prohledávali tam vody jezera Guatavita - a toto hledání pokračovalo s různou intenzitou i v následujících čtyřech stoletích, kdy bylo několik zlatých předmětů skutečně nalezeno a celé generace hledačů pokladů byly tudíž přesvědčeny, že pokud by se celé jezero vysušilo, z jeho dna by byl vyzvednut zlatý poklad.

Ale Pizzaro sám považoval za hledanou zemi Peru. Dvě expedice vypravené z Panamy podél tichomořského pobřeží Jižní Ameriky přivezly tolik zlata, že to svědčilo o tom, že hledačská snaha v Peru nevyjde naprázdno. A taksi Pizzaro nechal vystavit za tímto účelem královské povolení a už dopředu se prohlásil za vrchního velitele a vládce území, která ještě nedobyl, a vyplul v čele dvou set mužů do Peru. Psal se rok 1530.

Jak chtěl s tak malou armádou převzít vládu nad obrovským územím, které navíc bránily tisíce bojovníků zcela loajálních svému vládci, *Inkovi*, který pro ně byl ztělesněním boha? Pizzaro měl v plánu znovu použít léčku, se kterou tak úspěšně Cortéz: zajmout panovníka, uvěznit ho, požadovat zlato coby výkupné, a potom *Inku* propustit a udělat z něj loutku ve vlastních rukou.

Španělé ovšem nepočítali s tím, že se po vylodění ocitnou uprostřed občanské války Inků, jak začali říkat celému tomu národu. Zjistili, že po smrti inckého panovníka jeho prvorozený syn, který se ovšem narodil druhé panovnickově manželce, zpochybnil nástupnické právo svého mladšího bratra, jehož matkou byla hlavní panovnickova žena. Když se k prvorozenému synovi - jmenoval se Atahualpa - donesla zpráva o blížících se Španělech, rozhodl, že je nechá klidně postupovat hlouběji do vnitrozemí, čímž se dostanou daleko od svých lodí a posil, a mezitím se mu podařilo dobýt hlavní město Cuzco. Když Španělé dorazili do jednoho většího města v Andách, poslali za Atahualpou vyslance s dary a radili mu, aby s bratrem vyjednával o míru. Navrhovali, ať se oba protivníci sejdou na náměstí ve městě, bez zbraní a ozbrojeného doprovodu na důkaz dobré vůle. Atahualpa souhlasil. Ale když na náměstí dorazil, Španělé zaútočili na jeho doprovod a Inku zajali.

Za jeho propuštění požadovali takovéto výkupné: nechť je jedna velká místnost naplněna zlatem tak vysoko, kam až dosáhne natažená ruka dospělého muže. Atahualpa tomu rozuměl tak, že se má ona místnost

naplnit zlatými předměty, a souhlasil. A tak na jeho příkaz byly z chrámů a paláců vynášeny všemožné zlaté nádoby - poháry, konvice, podnosy a vázy všech tvarů a velikostí - a ozdoby ve tvaru různých zvířat a rostlin, a zlaté desky, které pokrývaly stěny veřejných budov. Zlaté předměty proudily do vybrané místnosti celé týdny. Ale poté Španělé prohlásili, že dohoda zněla tak, že se má prostor vyplnit kompaktním zlatem, nikoliv dutými zlatými předměty. A tak inčtí kováři déle než měsíc tavili všechna ta umělecká díla do prutů.

Jakoby si dějiny samy řekly, že se budou opakovat, osud Atahualpy byl zcela totožný s osudem Moctezumy. Pizzaro ho měl v úmyslu propustit, ale nadále mu rozkazovat, co má dělat; jenže horliví Pizzarovi zástupci a představitelé církve uspořádali zinscenovaný proces, při němž Inku odsoudili k smrti za modloslužebnictví a vraždu jeho bratra, soupeře v boji o trůn.

Výkupné, které dostali za inckého panovníka, se podle jedné z kronik rovnalo 1.326.539 *pesos de oro* - asi 60.000 kilogramů - a Pizzaro a jeho muži si ho okamžitě rozdělili, poté co dali stranou jednu pětinu náležící králi. Ale ačkoliv díl, který každý z mužů obdržel, zdaleka přesahoval jejich nejbujnější sny, stále to nebylo nic proti tomu, co mělo teprve přijít.

Když konquistadoři dorazili do hlavního města Cuzka, viděli tam chrámy a paláce doslova naplněné a pokryté zlatem. V královském paláci byly tři pokoje vybaveny zlatým nábytkem a pět stříbrným, a Španělé tam také našli zásobu sta tisíc zlatých cihel, z nichž každá vážila asi dva a půl kilogramu a které tam čekaly, až z nich budou postupně vytvořeny umělecké předměty. Zlatý trůn vybavený zlatou stoličkou a zkonstruovaný tak, aby se dal přeměnit na lůžko, na němž král odpočíval, vážil 25.000 pesos (asi 1200 kilogramů); dokonce i sloupy, na kterých trůn spočíval, byly pokryty zlatými pláty. Všechny chrámy a pohřební kaple, vybudované na paměť předků, byly naplněné soškami

a obrazy ptáků, ryb a drobných zvířat; byly tam i různé šperky a části brnění. V jednom obrovském chrámu (kterému Španělé začali říkat Sluneční chrám) byly stěny pokryty masivními zlatými deskami. I v zahradě, která k chrámu patřila, bylo všechno ze zlata - stromy, keře, květiny, ptáci, fontána. U chrámu bylo navíc kukuřičné pole, jehož každé stéblo bylo vytvořeno ze stříbra a klasy ze zlata. Pole měřilo sto krát dvě stě metrů - dvacet tisíc metrů čtverečních zlaté kukuřice!

V Peru ale Španělé brzy pochopili, že jejich počátečním snadným vítězstvím je u bojovných Inků konec a že na jejich nabytém bohatství se tvrdě podepíše inflace. Pro Inky, stejně jako pro Aztéky, bylo zlato dar bohů, nikoliv prostředek pro výměnný obchod. Nikdy zlato nepoužívali

jako platidlo. Naproti tomu pro Španěly bylo zlato prostředkem, aby získali, po čemkoliv jen jejich srdce zatouží. Sice tedy měli ohromné množství zlata, ale nedostávalo se jím jídla a věci denní potřeby, a tak zanedlouho platili za láhev vína šedesát zlatých pesos, za kabát sto a za koně deset tisíc.

Ale doma v Evropě zapříčinil příliv zlata, stříbra a drahých kamenů skutečnou zlatou horečku a nové a nové spekulace o El Doradu. I když do Evropy proudily přívaly zlata, panovalo přesvědčení, že El Dorado nebylo stále ještě nalezeno a že pokud se hledači nebudou vzdávat a budou mít štěstí a správně rozluští indiánské pověsti a mapy, někdo ono město určitě objeví. Němečtí hledači byli přesvědčeni, že Zlaté město leží ve Venezuele někde u pramenů Orinoka, nebo možná v Kolumbii. Jiní zase soudili, že jde o jinou řeku - někdo mluvil i o Amazonce v Brazílii. Asi nejromantičtější ze všech byl básník Sir Walter Raleigh (jehož mecenáškou byla samotná královna Alžběta), který v roce 1595 vyplul z Plymouthu, aby objevil bájnou Manou a složil její zlatou slávu k nohám své panovnice. Ve svých vizích viděl Manou jako

*Skvostné El Dorado se střechami ze zlata!
Stíny, ke kterým se upíná -
přes všechna nebezpečství,
přes vrtkavou náklonnost Štěstěny -
nezdolná naděje mnoha mužů
která nikdy neochabne.*

On, stejně jako mnoho ostatních, stále ještě věřil, že El Dorado - král, město i jeho země - je sen, který stále čeká na vyplnění, „nezdolná naděje, která nikdy neochabne“. A v tom byl, spolu se všemi hledači El Dorada, pouhým článkem řetězce, který začal ještě před dobou faraónů a i dnes stále žije v tom, že si vyměňujeme svatební prstýnky a shromažďujeme národní poklady.

A právě tito snílci a dobrodruhové, kteří v touze po zlatě vypluli ze západu a objevili pro Evropu neznámé kultury a civilizace, nevědomky obnovili spojení, které už v dávných dobách existovalo.

***

Proč honba za El Doradem tak dlouho neustávala, ani když už byly objeveny neuvěřitelné stříbrné a zlaté poklady Mexika a Peru, o méně výnosných zemích ani nemluvě? Pokračující a neutuchající hledání se dá připisat hlavně faktu, že stále nebyl objeven *zdroj* toho nesmírného bohatství.

Španělé se domorodců nepřestávali vyptávat, odkud se všechny ty cennosti berou, a neúnavně prověřovali každou stopu, kterou jim Indiáni poskytl. Brzy bylo zřejmé, že z Yucatánu a karibské oblasti zlato nepochází. Mayové přece koneckonců tvrdili, že drahý kov obdrželi při obchodování se svými jižními a západními sousedy, a kovo-

tepectví se prý naučili od původních obyvatel (kterým vědci dnes říkají *Toltékové*). Dobrá, říkali Španělé, ale odkud mají zlato jejich sousedé? Od bohů, odpovídali Mayové. V tamním jazyce se zlato říkalo *teocuitlatl*, což doslova znamená „co vychází z bohů“, jejich slzy a pára v dechu.

V aztéckém hlavním městě se Španělé dozvěděli, že zlato je skutečně považováno za božský kov, jehož krádež byla hrdelním zločinem. I Aztékové tvrdili, že zpracovávat kov se naučili od Toltéků. A od koho se to naučili Toltékové? Prý od velkého boha Quetzalcoatl, říkali Aztékové. Cortéz ve své zprávě pro španělského krále psal, že se aztéckého panovníka Moctezuma podrobně vyptával na zdroj indiánského zlata. Moctezuma mu řekl, že zlato pochází ze tří provincií jeho království - jedna prý je u tichomořského pobřeží, jedna v zálivu poloostrova a třetí ve vnitrozemí na jihozápadě, kde jsou doly. Cortéz vyslal své muže, aby ony tři udané lokality prověřili. Ve všech případech jeho lidé zjistili, že Indiáni získávají zlato ze dna řek nebo sbírají zlaté nugety v místech, kde je ze země vyplavil déšť. Ve vnitrozemské provincii byly opravdu doly, ale zdálo se, že už se dlouho nepoužívají; Indiáni, které Španělé potkali, se dolování zřejmě vůbec nevěnovali. „Nebyly nalezeny žádné doly, které by byly v provozu,“ psal Cortéz ve své zprávě. „Nugety se nacházely na zemi; nejvíce jich bylo v písku na březích řek. Zlato se uchovávalo v podobě prášku v malých rákosových trubičkách, nebo se tavilo v malých tyglících a odlévalo se do tyčí. A když byla tyč hotová, poslala se do hlavního města, zpátky bohům, kterým zlato odedávna patřilo.“

I když většina báňských odborníků a specialistů na metalurgii Cortézovým závěrům věří - že tedy Aztékové zlaté nugety a prach pouze rýžovali z písku a dna řek a nehloubili šachty a tunely do horských stěn - tato otázka ještě není ani zdaleka vyřešena. Španělští dobyvatelé i důlní odborníci v následujících stoletích znovu a znovu hovořili prehistorických dolech na zlato, nalezených na různých místech Mexika. Jelikož se zdá velice nepravděpodobné, že by dřívější obyvatelé Mexika, jako například Toltékové, jejichž historie sahá několik set let před počátek křesťanského letopočtu, znali pokročilejší důlní technologii než jejich následovníci (a tudíž s největší pravděpodobností zkušenější) Aztékové, ony nalezené „prehistorické doly“ byly jednoduše prohlášeny za šachty, které začali budovat španělští dobyvatelé, ale záhy je opustili. Alexander Del Mar ve

své knize *A History of the Precious Metals* vyslovuje na počátku století běžnou domněnku, že „co se týče prehistorických dolů, musíme vycházet z faktu, že Aztékové neznali železo, a tudíž je podpovrchová těžba... prakticky vyloučena. Je ovšem pravda, že novodobí prospektoři našli v Mexiku staré šachty a zbytky po důlní činnosti, které se jim jevily jako pozůstatky prehistorických dolů." I když se zprávy tohoto druhu dostaly i do několika vědeckých publikací, Del Mar tvrdil, že ona místa „se nalézala v blízkosti šachet vzniklých vulkanickou činností nebo u nánosů lávy a strusky, což bylo považováno za důkaz jejich sta-rověkosti". „Tento výklad," uzavírá pak, „můžeme však jen stěží přijmout."

Ovšem samotní Aztékové říkali něco jiného. O svých předchůdcích Toltécích tvrdili nejen, že uměli kovy zpracovávat, ale že také znali tajné místo, odkud zlato pochází, a uměli ho dobývat ze skalnatých hor. Aztécký rukopis *Co-dice Matritense de la Real Academia* (svazek VIII), známý pod názvem *Aztec Thought and Culture*, popisuje Toltéky následovně:

„Toltékové byli velmi zruční; všechna jejich díla byla umná, krásná, dobře provedená a obdivuhodná. Ať už to byli malíři, sochaři, hrnčíři, tkalci, či pracovali s drahými kameny a s peřím, vždy byly jejich výrobky vynikající. Objevili drahé zelenomodré kameny, tyrkysy; věděli, kde je

těžít. Znali, ve kterých místech se nacházejí, a také našli hory, ve kterých se skrývalo stříbro a zlato a měď a cín a měsíční kov, a dobývali je."

Většina historiků se shodně domnívá, že Toltékové přišli do středního Mexika ve stoletích před počátkem křesťanského kalendáře - nejméně tisíc, možná i patnáct set let předtím, než se na scéně objevili Aztékové. Jak je možné, že oni znali dolování, opravdové dolování zlata a jiných kovů, stejně tak jako drahokamů, například tyrkysů, a jejich následovníci, Aztékové, uměli jen sbírat a rýžovat zlaté nuge-ty z písku? A kdo to Toltéky naučil tajemství těžby?

Jak už jsme slyšeli, odpověď zní Quetzalcoatl, božský Opeřený had.

***

Záhada nahromaděných zlatých pokladů na straně jedné a na straně druhé omezená schopnost Indiánů zlato získat se opakovala i v říši Inků.

V Peru, stejně jako v Mexiku, domorodci jen sbírali nu-gety a zrnka zlata, které z hor do říčních koryt spláchl děšť. Ale roční produkce zlata pomocí těchto metod nemohla ani zdaleka stačit na nahromadění takových pokladů, jaké inký panovník vlastnil. O množství zlata si můžeme udělat představu na základě španělských zpráv, které se uchovávaly v Seville, oficiální bráně přílivu bohatství z Nového světa do Španělska. Ve spisech *Archives of the Indies* - které se uchovávají dodnes - se zaznamenávalo

množství zlata, které bylo do Španělska dovezeno. V letech 1521-1525 to bylo 134.000 *pesos de oro*. V následujících pěti letech (po vyplenění Mexika!) se číslo vyšplhalo na 1.038.000 pesos. A od roku 1531 do roku 1535, kdy se k mexickým pokladům přidaly ještě zásilky z Peru, hodnota dovezených cenností dosáhla 1.650.000 pesos. A v letech 1536-1540, kdyse hlavním zdrojem zlata stalo Peru, vážilo všechno ukořistěné zlato 3.937.000 pesos. A v padesátých letech šestnáctého století se celková suma rovnala téměř 11.000.000

pesos.

Jeden z tehdejších nejznámějších kronikářů, Pedro de Cieza de Leon (*Chronicles of Peru*) napsal, že v letech po dobytí Peru „získali“ Španělé z incké říše ročně 15.000 *ar-robas* zlata a 60.000 stříbra; to se zhruba rovná 5.000.000 kilogramů zlata a více než 20.000.000 kilogramů stříbra *ročně!* I když Cieza de Leon neříká, jak dlouho trvala ta doba, kdy bylo každoročně takové množství vzácných kovů „získáno“, přesto si dokážeme udělat obrázek, kolik pokladů museli Španělé v říši Inků naloupit.

V kronikách stojí, že po obrovském výkupném, které dostali hned na začátku za inckého panovníka, a po zničení Cuzka a posvátného chrámu na pobřeží v Pachácamacu, se Španělé osvědčili i v „získávání“ zlata z provincií, a to v neztenčeném množství. Po celé říši Inků bylo mnoho paláců a chrámů, které byly bohatě zdobeny zlatem. Dalším zdrojem byla pohřebiště, kde byly shromážděny mnohé zlaté předměty. Španělé se také dozvěděli, že Inkové mají ve zvyku zapečetit rezidence zemřelých šlechticů a panovníků a nechat tam jejich mumifikovaná těla uprostřed všech cenností, které za života vlastnili. Španělé také Inky (právem) podezírali, že některé zlaté předměty odnesli do úkrytů; některé byly skryty v jeskyních, jiné byly zakopány nebo ukryty ve vodách jezer. A v neposlední řadě existovaly také *huacas*, posvátná místa, která byla určena pouze k náboženským účelům - schraňovalo se v nich zlato a to zde bylo k dispozici svým skutečným vlastníkům -

bohům.

Zprávy o nalezených pokladech, ke kterým Španělům v nemálo případech pomohly výpovědi Indiánů na mučid-lech, se často objevují v prvních padesáti letech po dobytí

indiánských říší a několikrát se o nich dočteme i v sedmnáctém a osmnáctém století. Takto našel i Gonzalo Pizarro ukrytý poklad inckého panovníka, který vládl sto let předtím. Jistý Garcia Gutiérrez de Toledo zase našel několik terénních vyvýšenin, ze kterých bylo v letech 1566 až 1592 vyzvednuto zlato v hodnotě přes milión pesos. A ještě v roce 1602 získal z jedné *huacy* jménem La Tosca předměty za 60 000 pesos. A když

byl odkloněn tok řeky Mo-che, objevil se poklad, který měl cenu přes 600.000 pesos. V kronikách se píše, že mezi jiným byla v pokladu i „veliká zlatá socha“.

Před sto padesáti lety, a tudíž mnohem blíže současnosti, popsali dva badatelé, M. A. Ribero a J. J. von Tschudi (*Peruvian Antiquities*), tehdejší situaci takto: „Ve druhé polovině šestnáctého století, v rozmezí pouhých pětadvaceti let, dovezli Španělé z Peru do své domovské země více než čtyři sta miliónů dukátů ve zlatě a stříbře, a můžeme si být jisti, že devět desetin tohoto množství tvořila válečná kořist dobytých; do našich výpočtů nezahrnujeme nezměrné poklady, které domorodci před hrabivými vetřelci zakopali do země, ani nepočítáme pověstný zlatý řetěz, který incký panovník Huajna Kapak nechal vytvořit na oslavu narození svého prvního syna Inti Cusi Huallapa Huáscara a kterýžto řetěz byl údajně vržen do vod jezera Urcos.“ (Řetěz byl prý dlouhý čtvrt kilometru a byl silný jako mužské zápěstí.) „Také nepočítáme jedenáct tisíc lam, které byly naloženy vzácnými zlatými vázami naplněnými zlatým prachem, se kterými chtěl nešťastný Atahualpa uprchnout do bezpečí, ale které jejich poháněči zavedli do řeky Puny, jakmile se dozvěděli, jaký že hrozivý osud potkal jejich zbožňovaného panovníka.“

Že bylo toto bohatství získáno loupáním nahromaděných pokladů a nikoliv dolováním, vyplývá nejen z kronik, ale koneckonců i z čísel. O několik desetiletí později, když byly ze země odvezeny viditelné i uschované poklady, se zásilky zlata do Sevilly snížily na pouhých 3000 - 3500 kilogramů zlata ročně. A právě v oné době začali Španělé nutit domorodce k práci v dolech. V dolech pod španělským vedením ale panovaly tak kruté podmínky, že na konci století byla země téměř vylidněna a španělský král stanovil omezení, týkající se využívání domorodých dělníků. Byly nalezeny velké stříbrné žíly, které se rychle vytěžovaly, jako například Potosí - ale množství vytěženého zlata se mu nikdy nevyrovnalo a rozhodně nevysvětlovalo, odkud se jeho obrovské zásoby, které byly v zemi před příchodem Španělů, vzaly.

I Ribero a von Tschudi hledali na tuto hádanku odpověď: „Zlata, kterého si ze všech kovů Peruánci nejvíce vážili, měli zároveň i nejvíce. Když ale srovnáme množství, které vlastnili Inkové, s množstvím, které se podařilo Španělům v průběhu čtyř set let vytěžit z dolů a řek, je naprosto zřejmé, že Indiáni museli znát žíly tohoto drahocenného kovu, které se dobytým a jejich následovníkům nepodařilo nikdy objevit.“ (Také předpovídali, že „jednou nadejde den, kdy i Peru odloží z tváře roušku, která odhalí ještě úžasnější poklady, než jich v současnosti skýtá Kalifornie“. A když na konci devatenáctého století posedla Evropu nová

zlatá horečka, mnoho důlních odborníků věřilo, že takzvaná „mateřská rudní žíla“, zdroj veškerého zlata na Zemi, bude nalezena právě v Peru.)

Stejně jako o Mexiku i o Peru platil rozšířený názor (slovy Del Mara), že „drahé kovy, které Peruánci získali před příchodem španělských dobyvatelů, pocházely především z říčního rýžování. Nebyly nalezeny žádné domorodé šachty. Našlo se jen několik chodeb do stěn hor bohatých na zlaté a stříbrné žíly.“ To platí, pokud jde o Inky z And (a Aztéky z Mexika); ale v Andách ani v Mexiku není zdaleka vyřešena otázka *prehistorických* dolů - dolů na dobý-

vání drahých kovů ze skal obsahujících rudné žíly.

Vysvětlení, že už dávno před dobou Inků znal kdosi tajemství zlatých žil a uměl ho využívat (v místech, kde je Inkové neobjevili nebo o nich vůbec nevěděli), se zdá, vzhledem k nahromaděným pokladům, poměrně pravděpodobné. Podle jedné z nejlepších současných prací zabývajících se tímto tématem (S. K. Lothrop, *Inca Treasure As Depicted by Spanish Historians*) „se dnešní doly nalézají v místech, kde je původně založili domorodci. Často byly nalezeny starověké šachty, a v některých případech i primitivní nástroje a dokonce těla pohřbených horníků.“

Shromažďování zlata americkými Indiány, i když pomineme otázku, odkud se bralo, vyvolává ještě další otázky; a sice: proč?

Kronikáři stejně jako současní vědci po stoletích bádání docházejí shodně k závěru, že ony kultury neměly pro zlato žádné praktické využití, kromě toho, že s ním zdobily chrámy bohů a ty, kteří nad nimi jménem oněch bohů vládli. Aztékové doslova nakupili zlato Španělům k nohám, protože měli za to, že jde o navrátivší se bohy. A Inkové, kteří ve Španělech také zpočátku viděli naplnění prorocství, že se jejich bůh vrátí z moře, později nechápali, proč Španělé zacházejí tak daleko a chovají se tak ukrutně kvůli kovu, pro který člověk nemá užitek. Všichni odborníci se shodují, že Inkové ani Aztékové nepoužívali zlato jako platidlo ani mu nepřipisovali žádnou obchodní hodnotu. Přesto ale od svých poddaných národů požadovali dávky ve zlatě. K čemu?

Ve zříceninách staveb civilizací před dobou Inků v Čimú na pobřeží Peru našel významný objevitel devatenáctého století Alexander von Humboldt (povoláním důlní inženýr) v několika hrobech vedle těla i velké množství zlata. Nález vzácného kovu ale vyvolal otázku, proč by se zlato, o kterém se soudilo, že nemá praktického využití, mělo po-hřbívat spolu s mrtvými. Nemohlo to být tak, že Indiáni věřili, že ho jejich zesnulí budou v posmrtném životě potřebovat, nebo že až půjdou za svými předky, použijí zlato stejně, jako kdysi dávno jejich předchůdci?

Kdo to byl, kdo přinesl tuto víru a zvyky, a kdy?

Kdo způsobil, že bylo zlato tak ceněné, a kdo ho dost možná uměl i získávat?

Jediná odpověď, kterou Španělé na tyto otázky dostali, byla „bohové“.

Zlato vzniklo z božích slz, říkali Inkové.

A tímto poukazováním na bohy nevědomky citovali biblického Pána ústy proroka Agea:

*Mé je stříbro,
mé je zlato,
je výrok Hospodina zástupů.*

Věříme, že v této větě se skrývá klíč k záhadám, mystériím a tajemstvím bohů, lidí a starobylých civilizací v Americe.

2. kapitola

KAINOVA ZTRACENÁ ŘÍŠE?

Aztécké hlavní město Tenochtitlán bylo v době příchodu Španělů impozantní metropolí. Podle tehdejších zpráv bylo stejně veliké, ne-li větší, než významná evropská města té doby. Bylo s rozmyslem rozvrženo i spravováno. Rozkládalo se na ostrově v jezeře Texcoco v největším údolí uprostřed hor, všude kolem byla voda a i město samotné bylo protkáno sítí kanálů - jakési Benátky Nového světa. Dlouhé a široké umělé cesty, které město spojovaly s pevninou, na Španěly udělaly velký dojem, stejně tak jako velké množství kánoí, které pluly po jezeře, a davy lidí v ulicích a trhy přeplněné obchodníky a zbožím ze všech koutů říše. Královský palác měl mnoho místností, byl naplněn poklady a obklopovaly ho zahrady, ve kterých nechyběla voliéra a zoologická zahrada. Obrovské náměstí, které žilo čilým ruchem, bylo svědkem častých oslav a vojenských přehlídek.

Ale skutečným srdcem města i celé říše bylo ohromné ceremoniální jádro - velikánský obdélník měřící přes 300 000 metrů čtverečních a obklopený plotem, který připomínal svíjející se hady. Uvnitř bylo mnoho budov, z nichž nejvýznačnější byl Velký chrám se dvěma věžemi a částečně okrouhlý chrám Quetzalcoatla. Dnes se na místě posvátných prostor nalézá hlavní náměstí a katedrála města Mexika a několik přilehlých ulic a budov. Díky vykopávkám, odkrytým náhodou v roce 1978, dnes můžeme navštívit a prohlédnout si podstatnou část Velkého chrámu, a v posledních desetiletích jsme se dozvěděli tolik, že už byl dokonce sestaven celkový model posvátného místa v dobách jeho největší slávy.

Velký chrám měl podobu stupňovité pyramidy a postupně se zvedal do výše přes padesát metrů; jeho čtvercová základna měřila zhruba padesát krát padesát metrů. Byl vybudován v několika fázích - připomíná vyřezávané ruské bábušky. Vrchní plášť byl vystavěn na starší, menší budově, a pod tou se skrývala další, ještě starší pyramida. Celkem bylo těchto vrstev sedm. Archeologům se podařilo proniknout až k pyramidě, která byla v pořadí druhá a byla vystavěna někdy kolem roku 1400 po Kr. I na té už jsou patrné dvě stejné věže, které pak byly i na pyramidě nejnovější.

Je zvláštní, že každá z věží byla zasvěcena jinému bohu - věž na severní straně patřila Tlalokovi, bohu bouří a zemětřesení (Obr. 3a.) Jižní věž pak byla zasvěcena kmenovému bohu Aztéků Huitzilopochtlimu, bohu války. Většinou se zobrazoval třímaje magickou zbraň, které se říkalo Ohňový had

(Obr. 3b) a pomocí které přemohl čtyři sta méně významných bohů.

Ze západní strany vedlo ke každé věži zvlášť monumentální schodiště. Obě byla na úpatí vyzdobena strašidelnými kamennými hadími hlavami, z nichž jedna znázorňovala Ohňového hada boha Huitzilopochtliho a druhá Vodního hada, symbolizujícího Tlaloka. U paty pyramidy našli archeologové zakopaný obrovský kamenný disk, na němž bylo vytesáno rozsekané tělo bohyně Coyolxauhqui (Obr. 3c). Podle aztécké pověsti to byla sestra Huitzilopochtliho a při vzpouře oněch čtyř set bohů, do které se zapletla, byla zahubena přímo jím samým. Její osud byl pravděpodobně jedním z důvodů, proč Aztékové věřili, že si musí Huitzilopochtliho usmiřovat obětováním vyrvaných srdcí svých nepřátel.

Motiv dvou věží byl v ceremoniálním jádru ještě zdůrazněn výstavbou dvou pyramid zakončených věží, které stá-

ly vedle Velkého chrámu na protilehlých stranách, a dalších dvou o kus dál západním směrem. Ty byly vystavěny vedle Quetzalcoatlova chrámu. Chrám samotný měl neobvyklý tvar - zepředu to byla pravidelná stupňovitá pyramida, ale zezadu byla kruhovitá a tyčila se do výše, kde vytvářela okrouhlou věž s kónickou kupolí (Obr. 4). Často se objevuje názor, že toto

místo sloužilo jako sluneční observatoř. A. F. Aveni (*Astronomy in Ancient Mesoamerica*) v roce 1974 zjistil, že v den jarní a podzimní rovnodennosti (21. března a 21. září), kdy Slunce vychází přesně nad rovníkem, se ono místo na východě nachází při pohledu z Quetzalcoatlova chrámu právě mezi dvěma věžemi Velkého chrámu. Toho se dalo docílit jedině tak, že stavitelé posvátného okrsku vystavěli chrámy na pomyslné čáře pootočené přesně o sedm a půl stupně na jihovýchod; právě to totiž odpovídá geografické poloze Tenochtitlánu, který je severně od rovníku. Díky tomu tedy bylo možné ve dnech rovnodennosti pozorovat východ Slunce přesně mezi věžemi.

Ačkoliv si Španělé nejspíš nebyli tohoto obdivuhodného faktu vědomi, přesto se v záznamech, které po sobě zanechali, zračí údiv nad tím, že se setkávají nejen s civilizovaným národem, ale navíc s kulturou, která se tolik podobá španělské. Zde, za donedávna tak hrozivým oceánem, odříznutý od všeho civilizovaného světa, našli stát, v jehož čele stál král - stejně jako v Evropě. Na králově dvoře byli šlechtici, funkcionáři i dvořané. Přicházeli sem a zase odcházeli poslové. Od poddaných národů se vymáhaly dávky, loajální občané platili daně. V královských archivech se uchovávaly záznamy o dějinách panovnických rodů, o poddaných a o majetku. Aztékové měli i hierarchizovanou armádu a výkonné zbraně. Byli mezi nimi umělci, řemeslníci, hudebníci i tanečníci. V určité stanovené posvátné dny nebo období se konaly oslavy a svátky, jak to předepisovalo tamní náboženství - státní náboženství, přesně jako v Evropě. A pak zde byl ještě onen posvátný okrsek s chrámy a kaplemi a dalšími budovami, obehnaný zdí - jako Vatikán v Římě - a spravovaný hierarchií kněží, kteří, stejně jako v Evropě oné doby, nejenže bděli nad uchováváním víry a vykládali lidu boží vůli, ale také střežili tajemství a poznatky tehdejší vědy. Z těch byly na prvním místě astrologie, astronomie a tajemství kalendáře.

Někteří španělští kronikáři, ve snaze alespoň trochu zvrátit veskrze pozitivní obrázek o domnělých indiánských divoších, zapsali údajnou Cortezovu výtku na adresu Moc-tezумы, že uctívá „sochy, které nejsou bohy, ale které se zlověstně nazývají démony“; tomuto zlu se chtěl Cortéz prý bránit tím, že navrhoval na špici jedné pyramidy vztyčit kříž a „obraz naší Paní“ (Bernal Díaz del Castillo, *Historici verdadera*). Ale k údivu Španělů znali Aztékové i symbol kříže, a jelikož pro ně byl výrazem božskosti, objevoval se na štítě boha Quetzalcoatla (Obr. 5).

Mimo to se ve spleti mnoha božstev dala nalézt víra v jediného Svrchovaného boha, Stvořitele všehomíra. Některé modlitby k němu dokonce zněly Španělům povědomě. Zde je překlad několika veršů aztécké modlitby, zapsaných z původního jazyka nahuatl ve španělštině:

Obýváš nebesa, Vzpíráš hory... Jsi všude a jsi věčný. Vyzýváme tě, prosíme tě. Tvá sláva je nekonečná.

Ale i když zde bylo tolik pozoruhodných shod, na druhé straně byla aztécká civilizace v něčem zcela odlišná. Nešlo ani tak o „modlářství“, na jehož základě kněží a páteři vykonstruovali proces proti panovníkovi, dokonce ani o barbarský zvyk vyřezávání pulzujících srdcí nepřátel a jejich obětování bohu Huitzilopochtlimu (ostatně se ukázalo, že tento obyčej zavedl teprve roku 1486 předchůdce krále Moctezumy). Šlo spíše o onu civilizaci jako celek - jako by její vývoj kdosi v polovině zastavil, nebo jako by se přes původní hrubý základ překlenula nějaká vyšší, pokročilejší kultura.

Budovy byly impozantní a umně postavené, ale kameny použité k jejich stavbě nebyly opracované; často též byly z nepálených cihel nebo z obyčejných kamenů pospojovaných jen maltou. Hodně se obchodovalo, ale šlo výhradně o výměnný obchod. Dávky se platily ve zboží a daně službami - neexistovaly žádné peníze ani platidla. Textilie se tkaly na zcela primitivních stavech; bavlna se navíjela na hliněná vřetena, jejichž obdoba byla nalezena i ve Starém světě, ovšem v troskách Tróje z druhého tisíciletí př. Kr, a v Palestině z doby ještě o tisíc let starší. Co se týče nástrojů a zbraní, žili Aztékové v době kamenné - o kovovém náradí a zbraních neměli potuchy, i když umění kovotepectví ovládali. Na řezání používali štěpiny obsidiánů, připomínajících sklo (jeden z nejčastějších předmětů, které se nám z aztécké říše zachovaly, jsou obsidiánové nože sloužící k vyříznutí srdce nepřítele...).

Zatímco o ostatních národech Ameriky se soudilo, že neznají žádnou formu písma, Aztékové se tomu vymykali a alespoň v tomto ohledu byli považováni za vyspělejší. Ale jejich písmo nebylo založené ani na abecedě, ani na zvukové stránce jazyka; skládalo se ze sledu obrázků, připomínajících dnešní komiksy (Obr. 6a). Naproti tomu například ve starověkém Blízkém východě se písmo ve formě obrázků, piktogramů, objevilo kolem roku 3800 př. Kr. (v sumerské říši) a postupnou stylizací se záhy změnilo v klínopis, později pak ve fonetické písmo, kde znaky nahrazovaly jednotlivé slabiky, a ke konci druhého tisíciletí už existovala celá abeceda. V Egyptě se obrázkové písmo objevilo na začátku doby královské, kolem roku 3100 před Kristem, a rychle se vyvinulo v písmo hieroglyfické.

V odborných publikacích zabývajících se touto problematikou (například Amelia Hertzová, *Revue de Synthèse Historique*, sv. 35) se tvrdí,

že aztécké obrázkové písmo v roce 1500 po Kr. se co do vyspělosti podobá nejranějšímu egyptskému písmu, které je použito např. na kamenné tabulce krále Narmera (Obr. 6b), kterého někteří vědci považují za prvního egyptského panovníka královské dynastie - o čtyři a půl tisíciletí dříve! A. Herzová našla i další zvláštní shodu mezi aztéckým Mexikem a rannými dynastiemi v Egyptě: v obou těchto zemích, kde ještě neznali zpracování mědi, bylo tak vyvinuté kovotepectví, že kovotepci dokázali vykládat zlaté předměty tyrkysy (což byly v obou zemích velmi oblíbené polodrahokamy).

Národní muzeum antropologie - v tomto oboru jedno z nejlepších na světě - v hlavním městě Mexiku má tvar písmene U a je v něm shromážděno mexické archeologické dědictví. Expozice sestává z propojených oddělení a sekcí a provádí návštěvníka časem i místem, od prehistorické doby do doby Aztéků a z jihu a severu na východ a západ. Ústřední část je věnována Aztékům; jejich říše je srdcem a chloubou mexické archeologie. Označení „Aztékové“ bylo této kultuře přiřazeno až později; onen lid sám si říkal *Mexica* a jeho potomci tak nazvali nejen své hlavní město (na místě dřívějšího Tenochtitlánu), ale i celou zemi.

Oddělení „Mexica“, jak se mu v muzeu říká, se považuje za nejvýznačnější sekci. Její velkorysá koncepce byla navržena tak, aby plně odpovídala vyspělé kultuře aztécké říše.“ Mezi monumentálními kamennými památkami je i ohromný kámen - kalendář (viz Obr. 1), který váží asi dvacet pět tun, dále veliké sochy různých bohů a bohyň a velký kamenný kotouč s dokola vytesanými obrazci. Dále jsou tam k vidění hlíněné a kamenné portréty, nástroje na obdělávání půdy, zbraně, zlaté ozdoby a další aztécké památky; nechybí tam ani zmenšený model posvátného okrsku.

Kontrast mezi primitivními hlíněnými a dřevěnými předměty a komickými portréty na straně jedné a dokonale vytesanými obrazci a monumentálním posvátným okrskem na straně druhé je skutečně zářející. Pokud počítáme pouze se čtyřsetletou historií Aztéků v Mexiku, je tento rozdíl nevysvětlitelný. Jak by se dal současný výskyt dvou tak odlišných kulturních stupňů vysvětlit? Podle toho, co o Aztécích víme, to původně byl kočovný zaostalý národ, který se, ač nezávan, nastěhoval do údolí, které už obývaly kmeny s jinou, vyspělejší kulturou. Zpočátku se jeho lidé živili tím, že těmto vyspělejší národům sloužili, převážně jako námezdní žoldáci. Po nějakém čase se jim ale podařilo své sousedy překonat, a přejali nejen jejich kulturu, ale osvojili si i jejich řemesla. Sami sice uctívali Huitzilopochtliho, ale převzali i božstva svých sousedů, včetně boha deště Tlaloka a mírného Quetzalcoatla, boha řemesel, psaní, matematiky,

astronomie a určování času.

Ale legendy, kterým vědci říkají „migrační mýty“, staví události do jiného světla - zvláště pak tím, že počátek příběhu situují do mnohem starších dob. Zdroje těchto tvrzení nepocházejí jen z ústního podání, ale také z různých knih, zvaných kodexy. A v těch se píše - například v kodexu Boturini - že původní zemí kmene Aztéků byl takzvaný *Azt-lan* („Bílé místo“). To bylo domovem prvního královského manželského páru, krále *Itzac-mixcoatla* („Hada z bílého oblaku“) a jeho ženy *Ilan-cue* („Staré ženy“); a těm se narodili synové, z nichž vzešly kmeny mluvící jazykem nahuatl, mezi jinými i Aztékové. I Toltékové byli potomky Itzac-mixcoatla, ale jejich matkou byla jiná žena; byli tedy pouze nevlastními bratry Aztéků.

Nedá se s jistotou určit, kde se Atzlan nacházel. Na toto téma bylo napsáno mnoho prací (z nichž některé tvrdí, že to byla bájná Atlantida), a jedna z nejlepších je *Wo lag Azt-lan, die Heimat der Azteken?* od Eduarda Selera. Ono místo se nějak vázalo k číslu sedm, neboť se mu někdy říkalo Atzlan sedmi jeskyň. V kodexech se také často zobrazovalo se sedmi chrámy: uprostřed stála jedna velká stupňovitá pyramida, a kolem ní bylo šest menších svatýň.

Ve své knize *Historia de las cosas de la Nueva España* se kněz Bernardino de Sahagún věnuje migraci několika kmenů z Atzlanu; svou práci založil na původních textech zapsaných v jazyce nahuatl krátce po dobytí aztécké říše. Celkem žilo v Atzlanu sedm kmenů. Obyvatelé opustili svou původní zemi na lodích. V knihách je zachyceno, jak proplouvají kolem symbolu znázorňujícího jakési místo, ale jeho význam zůstává hádankou. Sahagún zmiňuje různá jména a tvrdí, že místo, kde byla prvně spatřena země, se jmenuje „Panotlan“; to ovšem znamená jednoduše „Místo příjezdu z moře“. Vědci nicméně na základě různých vodítek soudí, že jde o dnešní Guatemalu.

Připluvší kmeny měly s sebou čtyři Mudrce, kteří je vedli a ukazovali jim cestu, neboť s sebou vezli rituální rukopisy a také znali tajemství kalendáře. Odtamtud pak všichni vyrazili k Místu Hada z oblaku, ale po cestě se rozptýlili. Někteří z nich, včetně Aztéků a Toltéků, nakonec dorazili do místa zvaného Teotihuacán, kde vystavěli dvě pyramidy, jednu Slunci a druhou Měsíci.

V Teotihuacánu vládli králové a po smrti tam byli i pohřbíváni, neboť kdo byl v Teotihuacánu pohřben, dostal se v posmrtném životě mezi bohy. Není sice jasné, jak dlouho před další migrační vlnou se to událo, ale víme, že po nějakém čase začaly kmeny posvátné město opouštět. Jako první odešli Toltékové, kteří pak vybudovali své vlastní město, Tollán. Jako poslední odešli Aztékové. Jejich puto-vání je zavedlo na mnohá místa, ale

nikde se neusadili. V době, kdy dorazili na území dnešního Mexika, byl jejich vůdce muž jménem *Mexitli*, což znamená „Pomazaný“. Jeho jméno dalo podle některých vědců (např. Manuel Oro-zoco y Berra, *Ojeada sobre cronologia Mexicana*) základ pro označení celého kmene *Mexica* („Pomazaný lid“).

Pokyn k poslednímu stěhování dal kmeni Aztéků/Mexi-ků jejich bůh Huitzilopochtli, který jim slíbil zemi, kde jsou „domy se zlatem a stříbrem, přepestré tkaniny a ka-kaové boby mnohých barev“. Měli putovat v udaném směru, dokud nenaleznou orla sedícího na kaktusu roustoucím ze skály, která bude obklopena vodou. Tam se měli usadit a říkat si "*Mexica*" neboť byli pomazaným národem předurčeným k vládě nad ostatními kmeny.

A tak tedy Aztékové dorazili - podle legend podruhé - do údolí Mexika. Přišli až k Tollánu, kterému se také říkalo „Střední místo“. I když obyvatelé města byli příbuzní Aztéků, nechovali se k nim přátelsky. Téměř po celá dvě staletí žili Aztékové na bahnitém okraji velkého jezera. Ale postupně získávali sílu a vědomosti, až si nakonec založili vlastní město, Tenochtitlán.

Toto jméno znamená „Město Tenocha“. Někdo soudí, že se tak jmenuje proto, že Tenoch byl tehdejší aztécký vůdce, který také nechal město vystavět. Ale jelikož je známo, že si Aztékové v oné době říkali *Tenochas* - potomci Tenocha, někteří vědci tvrdí, že Tenoch bylo jméno otce jejich kmene, starobylé legendární otcovské postavy.

Odborníci se dnes většinou shodují, že Mexica či Tenochas dorazili do údolí Mexika někdy kolem roku 1140 po Kr. a Tenochtitlán že založili asi v roce 1325. Následně posílili své postavení, když s některými kmeny uzavřeli dohody a jiné si podrobili násilím. Některým vědcům tvrdí, že Aztékové nevládli skutečně říši. Pravda ovšem je, že když do Ameriky dorazili Španělé, Aztékové ovládali celé střední

Mexiko, spojencům vládli a nepřátele si podrobili. Ti pro ně také představovali zdroj lidských obětí bohům; a díky vzpouře porobených národů proti aztéckým utiskovatelům po příchodu Španělů měli dobyvatelé značně usnadněnou práci.

***

Stejně jako bibličtí Židé, kteří znali historii svého rodu nejen ke svému praotci a pramatce, ale až k počátku lidstva vůbec, i Aztékové a Toltékové a další národy kmene Nahuatl měli legendy o stvoření, ve kterých se objevují tatáž témata. Ale zatímco ve Starém zákoně jsou jeho obsáhlé sumerské základy zestručněny a v části o stvoření se namísto o více božstvech hovoří o jediné vícečetné bytosti (*Elohim*), v legendách v jazyce

nahuatl se sumer-ská a egyptská mytologie, ve které je bohů více, zachovává.

Kmenová pověst, která byla na severu rozšířena od jihozápadu Spojených států a na jihu až po dnešní Nikaraguu, vyprávěla, že na samém počátku stál dávný bůh, stvořitel všehomíra, nebes i Země, jehož přibýtek byl na vrcholu nebe, ve dvanáctém nebi. Podle Sahagúna pochází toto tvrzení od Toltéků:

*A Toltékové znali
že nebesa jsou mnohá.
Říkali, že nebes je dvanáct dílů;
Tam dlí pravý bůh a jeho choť.
On je nebeský bůh, pán všech věcí;
Jeho choť je paní všech věcí, nebeská paní.
Tolik to znamená:*

On je král, on je pán nad dvanácti díly nebe. To až neuvěřitelně připomíná mezopotámskou náboženskou víru, podle které se hlava všech božstev nazývala Anu („Pán nebes“); ten se svou chotí Antu („Paní nebes“) přebýval na nejvzdálenější planetě, na dvanácté planetě naší sluneční soustavy. Sumerové ji zobrazovali jako zářící kouli, jejímž symbolem byl kříž (Obr. 7a). Poté tento symbol přejala všechny starověké národy, až se z něj postupně vyvinul Okřídlený disk (Obr. 7b, c). Quetzalcoatlův štít (Obr. 7d) a symboly zachycené na raných mexických památkách (Obr. 7e) jsou mu až překvapivě podobné.

Dávní bohové, o kterých vyprávěly legendy v jazyce na-huatl, se zobrazovali jako vousatí muži (Obr. 8) - pozdější vousatý Quetzalcoatl jako by jim z oka vypadl. Stejně jako v mezopotámských a egyptských věroukách se i zde objevovala manželství mezi bohy a sňatky mezi pokrevními sourozenci. Pro Aztéky byli klíčovými postavami čtyři bratři - Tlatlahqui, Tezcatlipoca-Yaotl, Quetzalcoatl a Huit-zilopochtli - v tomto pořadí podle stáří. Představovali čtyři světové strany a základní živly: zemi, vítr, oheň a vodu, což jsou „kořeny všeho,“ známé od pradávna i ve Starém světě. Tito čtyři bohové také představovali čtyři barvy -červenou, černou, bílou a modrou, a čtyři lidské rasy, které se často zobrazovaly spolu s jim příslušejícími symboly, stromy a zvířaty (viz například titulní stranu kodexu *Ferjervary-Mayer*).

Rozdělení lidského rodu na čtyři větve je zajímavé a zároveň i významné, a sice z hlediska trojitého členění lidstva známého z Mezopotámie a bible (na větev asijskou, africkou a evropskou, pocházející z Noemových synů Šé-ma, Cháma a Jefeta). Čtvrtou větev, lid s rudou

kůží, dodaly samy kmeny nahuatl - lid Ameriky.

Příběhy v jazyce nahuatl vyprávěly o svárech a dokonce válkách mezi bohy. Sem patří i onen příběh o tom, jak Hu-itzilopochtli přemohl čtyři sta menších bohů, a o souboji mezi Tezcatlipoca-Yaotlem a Quetzalcoatlem. Lidové zkazky o válkách o vládu nad Zemí se vyskytují v mytologiích všech starých národů. Chetitské a indoevropské příběhy o válkách mezi Tešubem nebo Indrou s jejich bratry se dostaly do Řecka přes Malou Asii. Semitští Kanaánci a Féničané zaznamenali příběhy o válce boha Baala s jeho bratry, ve které Baal zahubil stovky menších „božích synů“, poté co je zlákal na hostinu k oslavě svého vítězství. A v Chámově zemi, v Africe, se v egyptských záznamech objevuje legenda o rozsekání Osirida jeho bratrem Sétem a následné kruté a dlouhé válce mezi Sétem a Hórem, synem a mstitelem Osiridovým.

Byli mexičtí bohové výtvořem svého lidu, nebo to byly vzpomínky na víru a příběhy sahající až do starověkého Blízkého východu? Odpověď nalezneme, podíváme-li se na mýty o stvoření a původu světa v jazyce nahuatl poněkud podrobněji.

Máme-li pokračovat ve srovnání, o stvořiteli všehomíra se říkalo, že to byl bůh, který „dává život i smrt, štěstí i neštěstí“. Kronikář Antonio de Herrera y Tordesillas (*Historici general*) napsal, že Indiáni k tomuto bohu „volají ve svých prosbách a hledí přitom k nebesům, kde věří, že přebývá“. Tento bůh nejprve stvořil nebesa a Zemi; potom z jílu vytvořil muže a ženu, ale ti vždycky brzy zemřeli. Po několika pokusech nakonec stvořil lidský pár z popelu a kovu, a tito dva lidé pak zalidnili celou planetu. Ale všichni byli zahubeni při veliké potopě, kromě jednoho kněze a jeho ženy, kteří se spolu se zvířaty a semeny rostlin zachránili ve vydlabaném kmenu. Kněz objevil zemi tak, že vypustil z lodi ptáky. Podle dalšího kronikáře, mnicha Gregoria Garcii, trvala ona potopa rok a den a během ní byla celá Zem pod vodou a na světě panoval chaos.

Tyto rané prehistorické události týkající se všeho lidstva a předchůdců kmene Nahuatl se v legendách, obrázcích i v symbolech vytesaných do kamene, jako například na kamenném kalendáři, dělily do čtyř období neboli „sluncí“. Aztékové věřili, že jejich doba se odehrává v nejmladším období, v období pátého slunce. Všechny s předchozích čtyř sluncí skončily nějakou katastrofou, někdy přírodní (jako například onou potopou), jindy třeba válkou mezi bohy.

Ohromný aztécký kamenný kalendář (který byl nalezen v oblasti někdejšího posvátného okrsku) patrně zaznamenává průběh zmíněných pěti období. Symboly vytesané dokola ústředního obrazce byly předmětem mnoha bádání. První vnitřní kruh bezpochyby zachycuje dvacet symbolů

pro dvacet dní aztéckého měsíce. Čtyři obdélníkovitá pole kolem tváře v úplném středu kalendáře se většinou považují za znázornění minulých čtyř období a katastrofy, která každou z nich ukončila - voda, vítr, zemětřesení a bouře a jaguár.

Příběhy o čtyřech obdobích jsou velmi cenné, protože poskytují informace o jejich délce a hlavních událostech, i když existuje několik verzí, což svědčí o dlouhé ústní tradici, než byly mýty zapsány, všechny se shodují v tom, že první období skončilo velkou potopou, kdy byla zaplavena celá Země. A lidstvo bylo zachráněno jen díky tomu, že se jedni manželé - Nene a jeho žena Tata - zachránili ve vydlabaném kmeni stromu.

Buď ještě tato doba, nebo období následující bylo dobou bělovlasých obrů. Druhému slunci se říkalo „Tzoncuztique“, „zlatá doba“; tu ukončil Větrný had. Třetímu slunci vévodil Ohňový had; byla to doba rudovlasých lidí. Podle kronikáře Ixtlilxochitla to byli lidé, kteří přežili druhé období a připluli k Novému světu z východu; usídlili se v oblasti zvané Botonchan, kde také potkali obry, kteří stejně jako oni přežili druhé období. Tito obrové si lidi podrobili.

Čtvrté slunce bylo dobou černohlavých lidí. V této době se v Mexiku objevil Quetzalcoatl - urostlé postavy, světlé pleti, s vousy a v dlouhé říze. Jeho žezlo mělo podobu hada, bylo černé, bílé a červené a bylo vykládáno drahokamy a ozdobeno šesti hvězdami. (Nejspíš nebyla náhoda, že i žezlo prvního mexického biskupa Zumárragy se Quetzal-coatlově žezlu téměř navlas podobalo). V této době bylo vystavěno toltécké hlavní město Tollán. Quetzalcoatl, pán moudrosti a vědění, zavedl mezi svým lidem učenost, řemesla, zákony a dělení času na cykly po padesáti dvou letech.

Na konci čtvrtého slunce se odehrála válka bohů. Quetzalcoatl odešel zpět do místa, ze kterého pocházel. Boží válka přinesla zemi zkázu; lidi napadala divá zvířata a Tollán se vylidnil. O pět let později přišli do země Aztékové; začalo páté, aztécké období.

Proč se oněm dobám říkalo „slunce“ a jak dlouho trvaly? Důvod neznáme a délka jednotlivých období se buď nedá určit, nebo se v jednotlivých verzích různí. Jedna z verzí, která se jeví dostatečně uspořádaná a poměrně pravděpodobná, jak ještě uvidíme, je *Codex Vaticano-Latino 3 738*. V té se praví, že první slunce trvalo 4008 let, druhé 4010 a třetí 4081. Čtvrté období „se započalo před 5042 lety“, ale neříká se, kdy skončilo. Ať už je to ale jakkoliv, stejně máme před sebou historii sahající před dobu jejího zapsání o 17.141 let zpátky.

To je na údajně primitivní národ dost úctyhodný časový úsek - a odborníci se většinou shodují v názoru, že zatímco události čtvrtého slunce obsahují skutečné historické prvky, předchozí období považují za pouhou

legendu. Jak si pak ale vysvětlit příběh o Adamovi a Evě, o potopě světa a záchraně jediného muže a ženy - slovy H.B. Alexandera (*Latin-American Mythology*) epizody „tak nápadně připomínající příběh o stvoření v knize Genesis a baby-lónskou kosmogonii“? Někteří historikové tvrdí, že texty v jazyce nahuatl jednoduše částečně odrážejí příběhy, které Indiáni zaslechli od Španělů, šířících bibli. Jenomže ne všechny kodexy pocházejí z doby po dobytí Mexika, a tudíž se podobnost indiánských mýtů s mezopotámskými a biblickými dá vysvětlit jedině tak, že mexické kmeny měly kořeny v dávné Mezopotámii.

Kromě toho mexický kalendář udává data jednotlivých historických událostí s takovou přesností, že je to skutečně závažné. Velkou potopu a konec prvního slunce stanovuje na 13.133 let před napsáním kodexu, to jest asi na rok 11.600 př. Kr. A v předchozím dílu této knihy, ve *Dvanácté planetě*, jsme stanovili, že kolem roku 11.000 př. Kr. Zemi skutečně zaplavila obrovská potopa; taková shoda nejen v události samotné, ale také v její časové lokalizaci naznačuje, že aztécké příběhy jsou více než jen mýty.

Také nás musí zaujmout tvrzení, že čtvrté období bylo dobou „černohlavých lidí“ (a předchozí dvě dobou bělovlasých obrů a rudovlasých lidí). Přesně tímto výrazem se ve svých textech označovali Sumerové. Znamená to tedy, že podle Aztéků bylo čtvrté slunce dobou, kdy se na scéně objevují Sumerové? Jejich civilizace vznikla někdy kolem roku 3800 př. Kr.; v této chvíli už by nás tedy nemuselo překvapit, že podle aztéckého kalendáře začínala ona čtvrtá éra v roce 5026, to znamená zhruba v roce 3500 před Kristem - datum počátku období „černohlavých lidí“ se s historickou skutečností opravdu neobyčejně shoduje.

Takže i kdybychom přistoupili na ono vysvětlení, že Aztékové Španělům vyprávěli příběhy, které slyšeli od nich samých, co se týče sumerské civilizace by tento argument byl stejně nepoužitelný - západní svět odhalil pozůstatky a odkaz vyspělé sumerské kultury až čtyři sta let po doby-ti Mexika.

Z toho všeho tedy plyne, že příběhy připomínající knihu Genesis musely být národům kmene Nahuatl známy od jejich vlastních předků. Ale jak je to možné?

***

Tato otázka vrtala hlavou již samotným Španělům. Byli překvapeni už tím, že v Novém světě objevili civilizaci, která tolik připomínala Evropu, a že tam „žije tolik různých národů“ - a biblické stopy v aztécké mytologii je mátlý už dokonale. Snažili se pro ně nalézt vysvětlení a spokojili se s prvním, které bylo nasnadě: prý jde o potomky deseti ztracených kmenů

izraelských, které byly kolem roku 772 př. Kr. vypuzeny Asyřany a beze stopy se ztratily (zbytek jud-ského království si podržely kmeny Judy a Benjamína).

Pokud nebyl přímo otcem této myšlenky, rozhodně prvním člověkem, který ji zachytil v podrobném rukopisu, byl dominikánský mnich Diego Duran, který se dostal do Nového Španělska v roce 1542 ve svých pěti letech. Je autorem dvou knih, z nichž první je známá pod anglickým názvem *Book of the Gods and Rites and the Ancient Calendar* a druhá pod původním jménem *Historia de las Indias de Nueva España*. V posledně jmenovaném svazku si Duran všímá mnoha podobností s biblí a ohledně „národů Indií a zemí tohoto nového světa“ důrazně tvrdí, že „jsou to Židé a Hebrejci“. Píše, že jeho teorii potvrzuje „jejich povaha: tito domorodci jsou potomky deseti kmenů izraelských, které Šalmaneser, král asyrský, zajal a odvlkl do Asýrie“.

Z jeho rozhovorů se starými Indiány vyplynulo, že podle jejich tradice prý kdysi přišli „lidé ohromné postavy, kteří se znenáhla objevili a převzali moc nad zemí... A tito obři, neboť nenašli cestu, kterák dosáhnout ke Slunci, rozhodli se vybudovat věž tak vysokou, že by její špice sahala až do nebes.“ Toto vyprávění, které zní jako biblický příběh o babylónské věži, ale také značně připomíná příběh o exodu Židů z Egypta.

A jelikož byly zprávy tohoto druhu stále četnější, příliš nás zřejmě nepřekvapí, že teorie o deseti ztracených kmenech byla v šestnáctém a sedmáctém století zdaleka nejrozšířenější - věřilo se, že Izraelité se vydali východním směrem, až nakonec po putování přes asyrskou říši dorazili do Ameriky.

Tuto verzi, kterou v době její největší popularity uznávaly a šířily i evropské panovnické dvory, ale pozdější historikové začali zesměšňovat. Dnes se většinou soudí, že člověk poprvé do Nového světa dorazil z Asie, po zmrzlém ledu z Aljašky někdy před 20.000 až 30.000 lety, a postupně se jeho pokolení šířilo na jih. Mnoho důkazů v podobě nalezených předmětů, jazykových shod a etnologických a antropologických srovnání svědčí i o dalších vlivech národů žijících na druhé straně oceánu - v oblasti Indie, jihovýchodní Asie, Číny, Japonska a Polynésie. Odborníci tvrdí, že tyto kontakty byly zprostředkovávány pravidelnými návštěvami lidí těchto kultur za mořem. Zároveň také zdůrazňují, že tyto kontakty se odehrávaly už v našem letopočtu, pouhých pár století před dobytím Mexika, nikoliv v dobách starších.

I když se mnozí historikové snaží důkazy pro transatlantické kontakty neustále zlehčovat, přesto tvrzení o poměrně nedávném setkání těchto kultur využívají právě k vysvětlení častého výskytu jakoby biblických

příběhu v Americe. Legendy o potopě světa a o stvoření člověka z jílu či podobných materiálů jsou totiž rozšířeny v mytologiích národů po celém světě a jedna z možných cest, jak i by se tento příběh mohl z Blízkého východu (odkud prapůvodně pochází) do Ameriky dostat, je možná právě jihovýchodní Asie a tichomořské ostrovy.

V legendách jazyka nahuatl jsou ovšem některé prvky, které naznačují mnohem starší kontakty, než by bylo setkání někdy krátce před příchodem Španělů v době průběhu našeho letopočtu. Jedním z nich je například to, že indiánská pověst o stvoření člověka odráží prastarou mezopotám-skou verzi, která se dokonce nedostala ani do knihy Genesis!

V bibli jsou totiž v podstatě uvedeny dvě verze stvoření člověka a obě vycházejí z mezopotámských legend. Ale ani v jedné se nehovoří o verzi třetí, která je pravděpodobně nejstarší - a sice, že člověk nebyl stvořen z jílu, ale z boží krve. V sumerském textu, na kterém se tato verze zakládá, bůh Ea spolu s bohyní Ninti „připravil očistnou lázeň“. „Nechť v této lázni vykrvácí jeden bůh,“ rozkázal pak, „a z jeho masa a krve ať pak Ninti připraví jíl“. A z této hmoty byl pak vytvořen muž a žena.

Považujeme za velmi významné, že právě tato verze - která není v bibli zaznamenána - se objevuje v aztécké legendě. Její zápis nalézáme ve spise zvaném *Manuscript of 1558*. Vypráví se v něm, že po katastrofě uzavírající období čtvrtého slunce se bohové shromáždili v Teotihuacánu.

*Jakmile se bohové sešli, pravili:
„Kdo by měl obývat Zemi?
Nebesa již byla stvořena
i Země již byla stvořena;
ale kdo, ó bohové, by měl na Zemi žít?“*

Shromáždění bozi „byli zarmouceni“. Ale Quetzalcoatl, boha moudrosti a vědění, něco napadlo. Šel do Mictlanu, Země mrtvých, a božskému páru, který tam vládl, oznámil: „Přišel jsem si pro vzácné kosti, které zde přechováváte.“ A když překonal mnoho překážek a uskoků, nakonec se Quetzalcoatlovi podařilo „vzácných kostí“ zmocnit: *I vzal k sobě vzácné kosti; Kosti muže byly na jedné straně, kosti ženy byly na druhé straně. Quetzalcoatl je zvedl a svázal dohromady.*

Pak kosti odnesl do Tamoanchanu, „Místa našeho původu“ či „Místa, z něhož pocházíme“. Tam kosti předal bohyni Cihuacoatl („Hadí žena“), bohyni kouzel.

*Ona kosti rozdrtila na prach a vložila je do hliněné nádoby.
Quetzalcoatl je zalil krví ze svého mužství.*

A ostatní bohové přihlíželi, jak pak Cihuacoatl smísila namleté kosti a boží krev ve hmotu podobnou jílu, a z té pak uhnětla *Macehuales*. A tak byl znovu vytvořen lidský rod!

V sumerských legendách byli stvořiteli člověka bůh Ea („Ten, jehož domovem je voda“), kterému se také říkalo Enki („Pán Země“), jehož přídomky a symboly často naznačují, že byl velmi zručný a vyznal se v tavbě kovů -a všechno jsou to slova, jejichž lingvistickým ekvivalentem je výraz „Had“. Jeho pomocnicí byla bohyně Ninti („Ta, která dává život“) - bohyně lékařství, jejímž symbolem byl už od starověku propletený had. Sumerská vyobrazení oba bohy zachycují jakoby někde v laboratoři s různými baňkami a tak podobně (Obr. 9a).

Je vskutku s podivem, že se všechny tyto prvky objevují i v pověstech kmenů Nahuatl - bůh vědění, známý jako Opeřený had, bohyně tajemných sil jménem Hadí žena; kád' plná hmoty, ve které se pozemské elementy smísí s boží esencí (krví); a posléze je z této směsi vytvořen muž a žena. Ještě podivuhodnější je, že byl tento příběh zachycen i v podobě obrázku v jednom kodexu v jazyce nahuatl, který byl nalezen v oblasti obývané kmenem Mixtéků. Ukazuje jakéhosi boha a bohyni, jak míchají ve veliké nádobě hmotu, do které z jiné nádoby přikapává boží krev; a z této směsi pak povstává člověk (Obr. 9b).

Spojíme-li si toto všechno se sumerskými legendami a terminologií, vychází nám, že mezi oběma národy muselo dojít k velmi raným kontaktům. Tyto důkazy také zřejmě zpochybní v současnosti přijímané teorie o příchodu prvních lidí do Ameriky. A tím nemyslíme jen studie (předložené v první polovině našeho století na Mezinárodních kongresech amerikanistů) zabývající se myšlenkou, že migrace lidského druhu nepostupovala z Asie a ze severu Beringovou úžinou, ale naopak z jihu, z Austrálie a Nového Zélandu přes Antarktidu do Jižní Ameriky. Tato myšlenka byla nedávno znovu oprášena po nálezů pohřbených lidských mumií v severním Chile u hranic s Peru, jejichž stáří se odhaduje na 9000 let.

Obě tyto teorie ale vycházejí z problematického předpokladu, že muži, ženy i děti překonali tisíce mil zmrzlé půdy. Není nám jasné, *jak* by se toho před 20.000 až 30.000 lety dalo dosáhnout; navíc je také poměrně nepochopitelné, proč by se na takovou cestu tehdejší lidé vůbec vydávali. Proč by muži, ženy i děti podnikali výpravu přes tisíce mil zamrzlé země, když před nimi na první pohled neleželo nic než další a další led - kdyby

ovšem nevěděli, že za tím ledem leží země zaslíbená?

Ale jak by mohli vědět, co za tím ledem je, když tam ještě nikdy nebyli, ani nikdo jiný - když přece oni měli být prvními lidmi, kteří do Ameriky přišli?

V biblickém příběhu o exodu z Egypta popisuje Bůh zemi zaslíbenou jako zemi, „kde roste pšenice i ječmen, vinná réva, fíkoví a granátová jablka, země olivového oleje a medu,...jejíž kamení je železo a z jejíchž hor budeš těžit měď“. Aztécký bůh zase svému národu popsals zemi zaslí-

benou jako místo, kde naleznou „domy se zlatem a stříbrem, přepestré tkaniny a kakaové boby mnohých barev“. Cožpak by se první lidé do Ameriky vůbec vydávali, kdyby jim někdo - jejich bůh - neřekl, aby tam šli, a co tam mají očekávat? A pokud onen bůh nebyl pouze teologickou bytostí, ale skutečným stvořením přítomným na Zemi, nemohl dávným cestovatelům na jejich pouti pomáhat překonávat různé útrapy, stejně jako pomáhal biblický Pán Izraelitům?

S těmito myšlenkami - proč a jak by lidé tuto hroživou cestu podnikali - jsme se neustále vraceli k příběhům v jazyce nahuatl o stěhování a čtyřech sluncích. Jelikož první slunce skončilo velkou potopou, muselo to být období, kdy skončila poslední doba ledová - ve *Dvanácté planetě* jsme došli k závěru, že ona potopa byla způsobena sesuvem antarktické ledové kry do moře, což někdy kolem roku 11.000 př. Kr zapříčinilo rychlý konec doby ledové.

Nejmenoval se původní domov kmenů Nahuatl Aztlan, „Bílé místo“, jednoduše proto, že přesně to to bylo - tedy místo pokryté sněhem? Proto se prvnímu slunci říká doba „bělovlasých obrů“? Nehovoří aztécké legendy, sahající 17.141 let zpátky do počátků prvního slunce, právě o migraci svých lidí ze Starého světa do Ameriky přes most vytvořený zmrzlou vodou? A nemohlo by to být ve skutečnosti tak, jak indiánské mýty vyprávějí - že se předkové Aztéků nedostali do Mexika po ledovém krunýři, ale na lodích?

A pověsti o pradávnm příplutí po moři a zakotvení u ti-chomořského pobřeží se nevyskytují jen u národů žijících na území Mexika. I kmeny více na jihu, v Andách, si vyprávěly podobné legendy. Jedna z nich, legenda o Naymlapo-vi, říká, že tamní pobřeží osídlilo mnoho národů. Vypráví se tam, jak z moře příplulo velké množství rákosových člunů (podobných, na jakém Thor Heyerdahl demonstroval dávné sumerské plavby). V prvním člunu, ve kterém se pla-vil vůdce oněch lidí, Naymlap, byla i zelená kamenná soška, která promlouvala hlasem jejich boha a vedla je k předurčenému místu na pevnině. Když se tam lidé usídlili, bůh k nim prostřednictvím zeleného kamene promlouval i nadále, radil jim s obděláváním půdy, se stavěním budov a s různými řemesly.

Některé verze tohoto příběhu o zelené sošce říkají, že oním místem, zvoleným pro přistání, byl mys Svaté Heleny v Ekvádoru. Tam jihoamerický kontinent vybíhá na západ do Tichého oceánu. Několik kronikářů, mezi jinými i Juan de Velasco, zaznamenalo, že podle domorodých legend byli prvními osadníky v oblasti kolem rovníku obří. Lidé, kteří připluli po nich, uctívali panteon dvanácti bohů, v jejichž čele stálo Slunce a Měsíc. Velasco píše, že v místech, kde bylo v jeho době ekvádorské hlavní město, vybudovali tehdejší osadníci dva chrámy, které stály proti sobě. Chrám zasvěcený Slunci měl u vstupní brány dva kamenné sloupy a před vchodem kruh z dvanácti kamenných pilířů.

Potom nadešla chvíle, kdy Naymlap, který už dokončil své poslání, musel odejít. Narozdíl od svých předchůdců ale nezemřel - dostal křídla a odletěl na nich a už ho nikdy nikdo neviděl. Do nebes ho odnesl bůh mluvící sošky.

Svou vírou v to, že mohou dostat pokyny od mluvícího kamene, se američtí Indiáni „dostali do dobré společnosti“. Všechny starověké národy Starého světa totiž ve svých mýtech měly kouzelné kameny, i schrána Hospodinovy smlouvy, kterou s sebou Izraelité nesli při exodu, na sobě měla *Dvir* - doslova to znamená „řečník“ - což bylo přenosné zařízení, jehož prostřednictvím Mojžíš poslouchal boží pokyny. I ona chvíle, kdy byl do nebe odnesen vůdce Naymlap, má biblickou paralelu. V páté kapitole knihy Genesis čteme, že v sedmé generaci Adamova rodu, z jeho syna Seta, se narodil syn Henoš. Ten žil na Zemi 365 let, a poté „ho Bůh vzal“ ze Země, odnesl ho do nebes.

Vědci také nerozumí tomu, jak by se lidé před 15.000 až 20.000 lety dokázali dostat přes oceán, když se všeobecně předpokládá, že člověk byl tehdy ještě příliš primitivní, než aby dokázal postavit loď schopnou překonat oceán, a navíc se na otevřeném moři neztratit. Teprve na začátku čtvrtého tisíciletí př. Kr., tvrdí historikové, na úsvitu su-merské civilizace, se lidstvo pomalu začínalo učit přepravě na velké vzdálenosti - po zemi pomocí kola a po vodě pomocí lodí.

Ale podle Sumerů samotných následovaly tyto události až po oné velké potopě. Jenže na Zemi existovala vyspělá civilizace ještě *před* potopou, tvrdili opakovaně v mnoha zdrojích - civilizace, kterou na Zemi přinesli obyvatelé planety Anu, jejichž pokolení potom na naší planetě pokračovalo v rodu „polobohů“, což byli potomci mimozemšťanů (bibličtí *nefilové*) a „dcer člověka“. Egyptské kroniky, například záznamy kněze Manetha, popisují podobné události. Stejně tak se o nich mluví samozřejmě i v bibli, kde se píše o životě na venkově (chov dobytka a ovcí) i ve městech před potopou. To všechno ale bylo, podle těchto starobylých záznamů, smeteno

ze zemského povrchu potopou, a po ní začali lidé budovat všechno od začátku.

Knih Genesis začíná příběhem o stvoření, který je v podstatě zkrácenou verzí mnohem detailnějších sumer-ských textů. V těch se důsledně hovoří o „prvním Adamovi“, což doslova znamená „pozemšťan“. Potom se ale příběh přesouvá k jeho potomkovi jménem Adam a jeho rodu: „Toto je výčet rodopisu Adamova“ (Genesis 5:1). Nejdříve se mu narodili dva synové, Kain a Ábel. Když Kain Ábela zabil, Hospodin ho zapudil. „I poznal opět Adam svou ženu a ta porodila syna a dala mu jméno Šét.“ A právě jeho potomky bible uvádí až k Noemovi, ústřední postavě příběhu o potopě. Dále se text věnuje asijským, africkým a evropským národům. Ale co se stalo s Kainem a jeho pokolením? V bibli o tom nalezneme jen několik veršů. Hospodin Kaina potrestal tím, že z něj udělal kočovníka: „Budeš na zemi psancem a štvancem.“

*Kain odešel od tváře Hospodinovy
a usadil se v zemi Nódu, východně od Edenu.
I poznal Kain svou ženu, ta otěhotněla
a porodila Enocha. Tu se dal do stavby města a nazval to město Enoch,
podle jména svého syna.*

Po uplynutí několika generací se narodil Lámech. Ten měl dvě ženy. Jedné se narodil Jábal, „který je praotcem těch, kdo přebývají ve stanu a u stáda“. Jeho bratr Júbal „se stal praotcem všech hrajících na citaru a flétnu“. Syn druhé ženy Sily, Túbal-kain, byl „mistr všech řemeslníků obrábějících měď a železo“.

Tyto strohé biblické informace jsou alespoň částečně rozvedeny v pseudepigrafické Knize jubileí. Byla napsána nejspíš ve druhém století př. Kr. a zakládá se na starších pramenech. Dobu jednotlivých událostí určuje podle jubileí (sedmiletí) a říká se v ní, že „Kain si vzal za ženu svou sestru Avanu a ona mu porodila Henocha na konci čtvrtého jubilea. V prvním roce prvního sedmiletí pátého jubilea postavili lidé na Zemi domy. A Kain postavil město a nazval je Enoch podle jména svého syna Enocha.“

Odborníci na bibli se dlouho pozastavovali nad tím, že potomci Adama jak ze strany Šéta, tak ze strany Kaina, se jmenovali Enoch (to znamená „Zakládající“, „Základ“),*² a i mezi dalšími jejich dětmi se najdou podobnosti ve jménech. Ať už k tomu byl jakýkoliv důvod, jisté je, že zdroje, ze kterých pisatelé bible vycházeli, přisuzovali oběma Enochům -

---

² V ekumenickém překladu „Enoch“ a „Enoš“; pozn. překl.

kteří byli dost možná jedinou historickou postavou - výjimečné skutky. V Knize jubileí se píše, že Enoch „byl první z lidí narozených na Zemi, který se naučil psaní a bylo mu vlastní vědění a moudrost a který zapsal znamení nebes podle jejich měsíců do knihy". A podle této Enochovy knihy se její autor naučil matematiku a znalosti o planetách a kalendáři při své cestě do nebe, na které mu také bylo ukázáno „sedm kovových hor" na Zemi „na západě".

Předbiblické sumerské texty, známé jako seznamy králů, uvádějí také jednoho krále, který vládl ještě před velkou potopou a kterého bozi naučili všemu vědění. Jeho přídomek zněl EN.ME.DUR.AN.KI - „Pán vědění o počátcích nebes i Země" - a velmi pravděpodobně byl předobrazem biblických Enochů.

Copak příběhy v jazyce nahuatl, vyprávějící o putování a příchodu do nové země, o osídlení a stavbě města,

o vládci se dvěma ženami a syny, z nichž jeden se vyznal ve zpracování kovů a z nichž z obou vzešly indiánské kmeny, nepřipomínají téměř dokonale příběhy z bible? Dokonce

i indiánský důraz na číslo sedm se v bibli objevuje - potomek Kaina v sedmé generaci, Lámech, důrazně prohlásil, že „Bude-li sedmeronásobně pomstěn Kain, tedy Lámech sedmdesátkrát a sedmkrát".

Nenarážíme tedy ve vyprávění o sedmi národech kmene Nahuatl na ozvěnu - prastaré vzpomínky - zapuzeného pokolení Kaina a jeho syna Enocha?

Aztékové nazývali své hlavní město *Tenochtitlán*, Město Tenocha, podle svého předka. A uvážíme-li, že v jazyce Az-téků se před mnoho slov předsouvala hláska *T*, *Tenoch* mohl být původně zcela jistě *Enoch*.

Jistý babylónský text, který se podle odborníků *zakládá* na starším sumerském textu ze třetího tisíciletí př. Kr., ta-juplně vypráví o konfliktu dvou bratrů, (z nichž jeden se věnoval obdělávání půdy a druhý chovu ovcí - přesně jako biblický Kain a Ábel), který nakonec skončil vraždou. Vrah jménem *Ka'in* byl pak odsouzen, aby „v zármutku bloudil"; tak došel do země Dunnu, kde „vybudoval město o dvou stejných věžích".

Dvě identické věže na vrcholku aztéckých chrámových pyramid byly nejvýznačným rysem indiánské architektury. Nebyla to vzpomínka na „město o dvou stejných věžích" postavené Kainem? A byl Tenochtitlán, „Město Tenocha," tak pojmenován a vystaven právě proto, že před mnoha tisíci lety předtím se Kain „dal do stavby města a nazval to město Enoch, podle jména svého syna"?

Nenacházíme ve Střední Americe ztracenou Kainovu říši, město pojmenované podle Enocha? Tato možnost by rozhodně uspokojivě

vysvětlovala záhadu osídlení těchto končin člověkem.

Toto vysvětlení by objasňovalo také dvě další mystéria -jedním z nich je ono „Kainovo znamení“, druhým pak vrozený rys všech amerických Indiánů: nepřítomnost vousů. V bibli se praví, že poté, co Hospodin vypudil Kaina z obydlených končin země a nařídil, aby putoval na východ, se Kain obával, že ho někdo zabije v odvetu za Ábela. A tak Bůh, aby dal najevo, že Kain putuje pod jeho ochranou, „poznamenal Kaina znamením, aby jej nikdo, kdo ho najde, nezabil“. I když nikdo neví, jaké toto „znamení“ bylo, všeobecně se soudilo, že šlo o jakési tetování na Kainově čele. Ale z následujícího textu v bibli vyplývá, že otázka pomsty a ochrany přetrvávala do sedmého pokolení a ještě dále. Tetování na čele by tak dlouho nevydrželo, a rozhodně by se nedalo z generace na generaci dědit. Biblickému příběhu by odpovídal pouze nějaký genetický rys.

A když si uvědomíme, že právě američtí Indiáni takový genetický rys mají - tedy absenci vousů - musíme se ptát,

zdali oním Kainovým znamením nebyl právě tento rys. A pokud tedy hádáme správně, pak by Střední Amerika, ze které se američtí Indiáni šířili na sever i jih Nového světa, byla skutečně ztracenou Kainovou říší.

3. kapitola

ŘÍŠE HADÍCH BOHŮ

Když Tenochtitlán nabyl své slávy, toltécké hlavní město Tula už bylo dávno přejmenováno na Tollán. A když Toltékové stavěli své město, Teotihuacán už se nořil jen z mýtů. Jeho jméno znamenalo „Místo bohů“; a přesně tím také, podle zapsaných příběhů, bylo.

Traduje se, že byla kdysi doba, kdy Země postihla rozličná neštěstí a Země upadla do temnot, neboť se přestalo objevovat Slunce. Pouze v Teotihuacánu světlo zůstalo, neboť tam neustále hořel božský plamen. Znepokojení bohové se v Teotihuacánu sešli, aby se poradili, co mají dělat. „Kdo by měl vládnout světu a řídit ho,“ ptali se jeden druhého, pokud by se jim nepodařilo vrátit Slunce na oblohu?

Začali mezi sebou hledat dobrovolníka, který by se vrhl do božského plamene a svou obětí usmířil Slunce, které se pak zase objeví. Přihlásil se bůh Tecuciztecatl. Oděhl se do blyštivého roucha a vykročil k plameni. Ale pokaždé, když se k němu přiblížil, zase hned ucouvl, neboť ztratil odvahu. Pak se tedy přihlásil bůh Nanauatzin a bez zaváhání se vrhl do plamenů. Tecuciztecatl se jeho činem cítil velmi zahanben, a proto skočil za ním. Dopadl ale jen na okraj ohniště. A jak pak byli oba bohové postupně spalováni, na nebi se zase objevilo Slunce a Měsíc.

Ale i když už teď byla obě nebeská tělesa vidět, nehýbala se z místa. Podle jedné verze se Slunce dalo do pohybu, až když po něm jeden z bohů vystřelil šíp. Podle jiné se prý pohnulo, když na něj zafoukal Bůh větru. A jakmile se za-

čalo hýbat Slunce, následoval je i Měsíc. Tak se tedy zase obnovilo střídání dne a noci a Země byla zachráněna.

Tato legenda je úzce spjata s nejznámějšími památkami Teotihuacánu - s Měsíční a Sluneční pyramidou. Podle jednoho příběhu byly prý pyramidy vystavěny na paměť oněm dvěma bohům, kteří se obětovali. V jiném se zase říká, že pyramidy v době zmíněných událostí už stály a že bohové se do božského ohně vrhli právě z vrcholků těchto dvou pyramid.

Ať už je ale pravda jakákoliv, faktem zůstává, že jak Sluneční, tak Měsíční pyramida se dodnes majestátně tyčí k nebesům. Co bylo před pár desetiletími pouhými terénními vyvýšeninami, porostlými bujnou vegetací, je dnes jednou z nejnavštěvovanějších turistických atrakcí, pouhých čtyřicet kilometrů od hlavního města Mexika. Jelikož jsou pyramidy vystavěny v údolí, kolem kterého se jako nádherné, věčné divadelní kulisy tyčí vysoké hory (Obr. 10), obě stavby nutí návštěvníka sledovat, jak se jejich stěny

zvedají, a pohledem potom pokračovat po horách v pozadí stále výš, až do nebe. Z monumentů vyzařuje síla, moudrost, vytrvalost; volba místa pro jejich stavbu vypovídá o záměrném sepětí Země a nebes. Na každého tu skutečně dýchnou dějiny a duch dávných kultur, před nimiž stojíme v posvátné úctě.

Jak dávné ale ty kultury jsou? Archeologové se zpočátku domnívali, že Teotihuacán byl založen někdy v prvních stoletích po Kr.; nyní se ale toto datum posouvá stále více do minulosti. Vykopávky přímo na místě dokazují, že ceremoniální jádro města už kolem roku 200 před Kristem měřilo téměř sedm kilometrů čtverečních. V padesátých letech význačný archeolog M. Covarrubias nevěřicně oznámil, že na základě měření rozpadu radioaktivního uhlíku mu jako stáří onoho místa vychází „téměř neuvěřitelný rok 900 př. Kr.“ (*indian Art of Mexico and Central America*). Ve skutečnosti ale pozdější uhlíkové testy stanovily, že jádro pochází dokonce z roku 1474 př. Kr., s možnou odchylkou několika let oběma směry. Dnes se tedy všeobecně přijímá názor, že ono místo vzniklo kolem roku 1400 před Kristem. V té době začali Olmékové, kteří dost možná byli i staviteli monumentálních teotihuacánských staveb, budovat „posvátná jádra“ na několika místech v Mexiku.

Teotihuacán zjevně prošel několika fázemi vývoje a jeho pyramidy odhalují, že jsou pod nimi ještě starší, původní stavby. Někteří odborníci z vykopávek vyčetli, že s výstavbou se mohlo začít již před 6000 lety - ve čtvrtém tisíciletí př. Kr. To by potvrdzovalo aztécké legendy, které hovoří o tom, že toto Místo bohů existovalo již ve čtvrtém slunci. A když potom kolem roku 1400 nadešel onen Den tmy, obě ohromné pyramidy byly vybudovány do svých dnešních rozměrů.

Měsíční pyramida se tyčí na severní straně ceremoniálního jádra, kolem ní se krčí několik menších budov a před ní se rozprostírá rozlehlé náměstí. Odtamtud vybíhá k jihu široká cesta, která se táhne do nedohledna. Z obou stran je obklopena nízkými budovami, chrámy, svatyněmi a dalšími stavbami, o nichž se předpokládalo, že to jsou hrobky. Proto se této cestě také začalo říkat Cesta mrtvých. Asi po sedmi stech metrech se přibližuje k Sluneční pyramidě, která stojí po její východní straně (Obr. 11) za náměstím a několika menšími budovami.

Poté, co cesta mine Sluneční pyramidu, pokračuje stále dál k jihu a asi po kilometru dobíhá k *Ciudadele*, obdélníku, u jehož východní stěny vyrůstá třetí teotihuacánská pyramida, nazývaná Quetzalcoatlova. Dnes víme, že proti *Ciudadele*, na protilehlé straně Cesty mrtvých, byl podobný obdélník, v němž se nacházelo správní a obchodní středisko. Cesta pak pokračuje stále dál; projekt zmapování Teotihuacánu, který v šedesátých

letech vedl René Milion, stanovil, že tato severojižní cesta se táhne na vzdálenost téměř osmi kilometrů, což je dále, než kterákoliv rozjezdová či přistávací dráha na dnešních moderních letištích. A ačkoliv je tak pozoruhodně dlouhá, široká cesta míří rovně jako šíp - což je na výstavbu technologicky velmi náročné, ať už v jakékoliv době.

Východozápadní osa, kolmá na Cestu mrtvých, vybíhala na východ z Ciudadely a na západ ze správního střediska. Odborníci účastníci se mapovacího projektu našli jižně od Sluneční pyramidy do skály vytesaný znak, který má tvar kříže se dvěma soustřednými kruhy; podobné znamení bylo nalezeno asi po třech kilometrech k západu na svahu jedné hory. Pokud podélné čáry na oněch dvou znameních propojíme, dostaneme přesně směr východozápadní osy, a spojíme-li svislé přímký kříže, získáme dokonale zorientovanou severovýchodní osu. Odborníci došli k závěru, že jsou to původní znamení stavitelů města; nedokázali ovšem vysvětlit, jak mohli dávní lidé dvě tak vzdálená místa přesně propojit.

Že bylo ceremoniální jádro takto rozvrženo a zorientováno záměrně, o tom svědčí i několik dalších faktů. Prvním z nich je to, že tok řeky San Juan, která se klikatí teotihm-cánským údolím, byl v místech, kde mělo být posvátné jádro vybudováno, promyšleně regulován. Uměle vytvořené koryto vede tok řeky souběžně s okrajem Ciudadely a protilehlého obdélníku, a po dvou přesných pravoúhlých ohybech pokračuje podél cesty ubíhající k západu.

Dalším faktem, svědčícím o záměrné orientaci jádra, je to, že jeho osy nesměřují přímo ke světovým stranám, ale jsou pootočený o 15 a půl stupně (Obr. 11). Odborné studie dokázaly, že nejde o náhodnou odchylku či chybu dávných stavitelů. A. F. Aveni (*Astronomy in Ancient Mesoamerica*) to nazývá „posvátnou orientací“ a uvádí, že později budovaná ceremoniální centra (jako například Tula a některá ještě vzdálenější) se této orientace drží, i když v místě a době jejich vzniku už k tomu nebyl důvod. Závěrem jeho výzkumu bylo tvrzení, že v Teotihuacánu v době, kdy se stavěl, měla orientace jádra umožnit v určité klíčové dny roku pozorování oblohy.

Zelia Nuttalová na dvacátém druhém Mezinárodním kongresu amerikanistů (Řím 1926) ve své přednášce předestřela teorii, že orientace jádra byla zacílena na pozorování dráhy Slunce v nadhlavníku pozorovatele, které se opakuje dvakrát ročně, kdy se Slunce zdánlivě přesouvá ze severu na jih a pak zase zpět. Pokud tato sledování byla skutečným důvodem pro zbudování pyramid, pak by jejich konečná podoba - stupňovité pyramidy se schodištěm vedoucím k předpokládaným pozorovatelnám na nejvyšším stupni - dávala smysl. Jelikož ovšem existuje

mnoho důkazů, že dnešní podoba pyramid je pouhá vrchní slupka starších staveb pod nimi (navíc ještě slupka rekonstruovaná archeology), nemůžeme si být jisti, že původní účel pyramid nespočíval v něčem jiném. Existuje totiž možnost, a navíc značně pravděpodobná, že schodiště bylo k pyramidě přidáno až později - spodní široká část u Sluneční pyramidy je natočená trochu stranou a neodpovídá přesně orientaci celé budovy (Obr. 12).

Ze tří teotihuacánských pyramid je nejmenší pyramida boha Quetzalcoatla v takzvané „Citadele“. Archeologové částečně odkryli vrchní část pyramidy, pod kterou se skrývá původní stupňovitá pyramida. Odhalená část starší stavby ukazuje vytesané obrazce, na kterých je znázorněn hadí symbol Quetzalcoatla, střídající se se stylizovanou tváří Tlaloka, obojí na pozadí vzdouvajících se vod (Obr. 13) Tato pyramida spadá pravděpodobně do doby Tolteků a podobá se mnoha dalším mexickým pyramidám.

Naproti tomu obě větší pyramidy nejsou zdobené vůbec. Mají jiné rozměry i tvar a odlišují se v první řadě tím, jak jsou ohromné a staré. Těmito aspekty připomínají pyramidy v Gize, které se také zmíněnými parametry vymykají všem ostatním egyptským pyramidám z pozdější doby. Mladší pyramidy nechali vybudovat faraóni, kdežto ony výjimečné pyramidy v Gize postavili „bohové“. To se možná stalo i v Teotihuacánu. A v tom případě by archeologické nálezy jen potvrzovaly legendy o tom, jak Sluneční a Měsíční pyramida vznikla.

Ačkoliv byly obě velké teotihuacánské pyramidy vystavěny stupňovitě, na jejich vrcholu byla plošina a vedlo na ně schodiště (stejně jako na mezopotamské zikkuraty), aby se daly používat jako observatoře, přesto nemůže být pochyb o tom, že jejich stavitel znal egyptské pyramidy v Gize a až na částečně odlišný vnější vzhled vybudoval v Mexiku jejich přesné kopie. Jednou z pozoruhodných podobností mezi oběma dvojicemi pyramid je to, že ačkoliv je Chefrénova pyramida v Gize nižší než Cheopsova pyramida, jejich vrcholy jsou ve stejné nadmořské výšce, protože Chefrénova pyramida je vystavěna na místě přesně o tolik vyšším, o kolik je stavba nižší; a totéž se opakuje i v Teotihuacánu, kde je nižší pyramida Měsíce vystavěna na místě asi o deset metrů vyšším než Sluneční pyramida, a vrcholy obou staveb jsou ve stejné výšce.

Další zřetelné podobnosti nacházíme především mezi dvěma většími pyramidami. Obě jsou zbudovány na umělých plošinách. Rozměry základů jsou téměř identické - u pyramidy v Gize měří jedna strana asi 247 metrů, u pyramidy v Teotihuacánu 244 metrů; ta by tedy do egyptské pyramidy přesně zapadala (Obr. 14).

I když tyto podobnosti a shody vypovídají o někdejší vztahu mezi

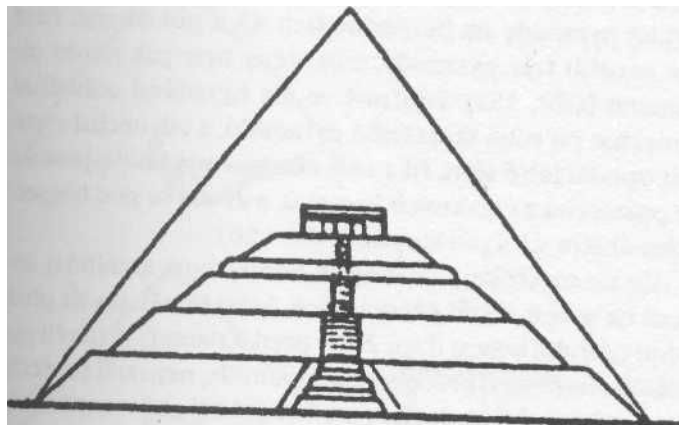

oběma dvojicemi pyramid, neměli bychom zapomínat ani na existenci jistých, někdy velmi podstatných rozdílů. Velká pyramida v Gize je vybudována z obrovských kamenných kvádrů, které jsou pečlivě opracovány a poskládány tak, že přesně lícují a drží pohromadě bez malty. Celkem stavba váží 7.000.000 tun a obsahuje asi 30.500.000 metrů krychlových materiálu. Sluneční pyramida je postavena z vepřovic, oblázků a štěrků, které drží pohromadě pomocí krusty z hrubých kamenů a malty, a její hmota tvoří pouze 3.300.000 metrů krychlových. Pyramida v Gize má v sobě složitou síť chodeb, galerií a místností, pečlivě a přesně vybudovaných; naproti tomu není známo, že by v teotihuacánské pyramidě byly vůbec nějaké vnitřní prostory. Zatímco pyramida v Gize se tyčí do výše zhruba 150 metrů, Sluneční pyramida včetně chrámu zbudovaného na vrcholu dosahuje výšky pouze asi 80 metrů. Velká egyptská pyramida má čtyři trojúhelníkovité stěny, které se zvedají pod poměrně příkrým úhlem 52 stupňů; pyramidy v Teotihuacánu se skládají z pater, která se postupně zmenšují a mají ke středu nakloněné strany, aby byly stabilnější, přičemž nejnižší část má sklon 43 a půl stupně.

Tyto důležité rozdíly odrážejí různou dobu a účel vzniku obou dvojic pyramid. A právě v posledně zmíněném bodu spočívá klíč k vyřešení mnoha hádanek, kterého si ale předchozí badatelé zatím vůbec nevšimli.

Z egyptských pyramid jsou právě jen pyramidy v Gize vystavěny pod poměrně strmým úhlem 52 stupňů. Tyto pyramidy jako jediné nebyly vybudovány Cheopsem ani žádným jiným faraónem (jak bylo dokázáno v předchozích dílech *Kronik Země*), ale bohy starověkého Blízkého východu, kterým tyto stavby sloužily jako navigační body k jejich kosmodromu na Sinajském poloostrově. Všechny ostatní egyptské pyramidy - menší, nižší, poničené či zhroutené - jsou skutečně dílem faraónů, vznikly o tisíce let později a napodobovaly boží „schody k nebesům“. Ale žádnému z nich se nikdy nepodařilo dosáhnout úhlu 52 stupňů, a kdykoliv se o to stavitelé pokusili, dílo se nakonec zhroutilo.

Jako typický příklad nám může posloužit faraón Snofrew, který kolem roku 2 650 př. Kr. zatoužil po nehynou-

Obr. 14

cí slávě pro svou osobu. K. Mendelssohn ve své brilantní analýze starověkých událostí (*The Riddle of the Pyramids*) předesílá teorii, že Snofrewovi architekti zrovna budovali jeho druhou pyramidu v Dahšúru, když se jim první pyramida, postavená v Médúmu pod úhlem 52 stupňů, zřítla. Stavitelé pak narychlo změnili uprostřed stavby úhel druhé pyramidy na bezpečnějších 43 a půl stupně, čímž ale narušili tvar pyramidy, jejíž stěny byly pak jakoby nalomené (Obr. 15a). Snofrew se ale nevzdával odhodlání zanechat po sobě skutečnou pyramidu, a tak nechal vystavět opodál ještě třetí; říká se jí červená pyramida, protože je postavena z červených kamenů, a zvedá se pod bezpečným úhlem 43 a půl stupně (Obr. 15b).

Ale tímto krokem se vlastně Snofrewovi architekti dostali na roveň svých předchůdců, kteří téměř sto let před nimi (zhruba kolem roku 2700 před Kristem) vystavěli pyramidu faraóna Džósera. Jeho pyramida, nejstarší ze všech faraónských, které dodnes stojí (v Sakkáře), je stupňovitá, má šest pater (Obr. 15c) a její stěny mají úhel 43 a půl stupně.

Je to pouhá shoda okolností, že Sluneční pyramida a Cheopsova pyramida v Gize mají stejné základny? Možná. Je to jen náhoda, že úhel 43 a půl stupně, který mají stěny stupňovité pyramidy faraóna Džósera, se znovu opakuje v Teotihuacánu? O tom pochybujeme. Zatímco méně strmý úhel, řekněme 45 stupňů, by byl mohl i nepříliš vzdělaný architekt dostat prostým rozdělením pravého úhlu (90 stupňů) na dvě stejné části, k úhlu 43,5 stupňů došli v Egyptě složitým výpočtem pomocí konstanty π (asi 3,14), což je poměr obvodu kruhu k jeho průměru.

I k výpočtu úhlu 52 stupňů pro pyramidu v Gize muselo být použito této

konstanty; byl stanoven tak, že se pro pyramidu spočítala výška (V), která se rovnala polovině délky její strany (S) vydělené pí a vynásobené čtyřmi ($754 : 2 = 377 : 3,14 = 120 \times 4 = 480$ stop, tj. asi 150 metrů). Úhel 43,5 stupně dostali stavitelé tak, že výslednou výšku pyramidy snížili - nenásobili ji v závěru čtyřmi, ale třemi. V obou případech ale potřebovali znát hodnotu pí a nemáme ani nejmenší důvod se domnívat, že národy Střední Ameriky tuto vědomost měly. Jak jinak by se tedy úhel 43 a půl stupně objevil u dvou teotihuacánských pyramid, pro Střední Ameriku svým provedením tak neobvyklých, když ne prostřednictvím někoho, kdo věděl, jak se budovaly pyramidy egyptské?

Kromě výjimečné Cheopsovy pyramidy v Gize mají v sobě egyptské pyramidy jen jednu chodbu (viz Obr. 15), která obvykle začínala někde u základny stavby nebo kousek nad ní, a pak pokračovala směrem dolů. A měli bychom existenci přesně takovéto chodby v pyramidě Slunce připsat pouhé shodě okolností?

Tato chodba byla objevena díky náhodě v roce 1971 po prudkých lijácích. Přímo před hlavním schodištěm se objevila dutina v zemi. V ní byly starobylé schody, které vedly do hloubky asi sedmi metrů, kde pak začínala vodorovná chodba. Archeologové nakonec usoudili, že jde o původně přírodní jeskyni, která se nachází pod skálou, na které spočívá pyramida, a že byla pouze uměle rozšířena a zdokonalena. Že byla dodatečně upravována, o tom není pochyb. Strop je vyztužen masivními kamennými deskami a stěny jsou zarovnané omítkou. Chodba se ve svém průběhu několikrát ostře zatáčí.

Asi padesát metrů od vstupního schodiště se chodba rozděluje do dvou podlouhlých místností, připomínající rozepjatá křídla; toto místo je přesně pod prvním stupněm pyramidy. Odtamtud podzemní chodba, vysoká něco málo přes dva metry, pokračuje dalších zhruba 66 metrů, V této části je už chodba propracovanější a na její zbudování bylo použito více materiálů; podlaha je složena z blo-

ků opracovaných člověkem, v chodbě jsou z neznámého důvodu odtokové trubky (snad byly kdysi spojeny s nějakým podzemním pramenem, který mezitím vyschl). Nakonec chodba končí pod čtvrtým stupněm pyramidy ve vyhloubeném prostoru, který má tvar trojlístku a který podpírají vepřovicové sloupy a čedičové pláty.

K čemu tyto spletité podzemní prostory sloužily? Jelikož do chodeb už zřejmě někdo vnikl ještě před tím, než byly v naší době objeveny, nedá se s jistotou říci, zda zbytky hliněných nádob, obsidiánová ostří a dřevěné uhlí jsou skutečně pozůstatky po nejstarších uživatelích těchto prostor. K otázce, co se v Teotihuacánu kromě pozorování nebeských těles dělo,

přibyl další otazník.

Na první pohled se zdá, že Cesta mrtvých se táhne jako široká hladká letištní dráha od náměstí před Měsíční pyramidou až k jižnímu obzoru; ve skutečnosti je ale její hladký průběh narušen v místech mezi Sluneční pyramidou a řekou San Juan. Přírodní svah, který spadá od Sluneční k Měsíční pyramidě, je v tomto místě záměrně ještě více sešikmen - výzkumy přímo v Teotihuacánu prokázaly, že kamenné podloží pod cestou bylo uměle odklizen; a kromě toho je přirozený výškový rozdíl mezi pyramidou Měsíce a Ciudadelou asi třicet metrů. V úseku cesty mezi Měsíční pyramidou a Ciudadelou je za sebou, kolmo na směr cesty, šest dvojitých zídek. Prohloubená cesta je dále vroubena zdmi a nízkými budovami a nakonec dobíhá k šesti nádržkám, otevřeným nebi. Všechny zídky mají dole odtokový kanálek. Celé toto zařízení vzbuzuje dojem, že sloužilo k odvádění vody, která stékala dolů po cestě. Proud možná začínal u Měsíční pyramidy (byla nalezena podzemní chodba, která ji obkružuje) a byl nějak napojen na podzemní chodbu Sluneční pyramidy. Řada nádržek pak nejspíš zadržovala vodu, která nakonec odtekla do regulovaného koryta řeky San Juan. Nemohl by tento uměle upravený a kaskádovitý tok vody být vysvětlením, proč je Quetzalcoatlova pyramida ozdobena vytesanými vodními vlnami - zde, ve vnitrozemí, stovky kilometrů od moře?

Další pojítka tohoto místa s vodou tvoří nálezy obrovské sochy bohyně Chalchiuhtlicue, bohyně vody a manželky Tlaloka, boha deště. Tato socha (Obr. 16), která je nyní vystavena v Národním muzeu antropologie v hlavním městě Mexiku, byla nalezena vprostřed náměstí před Měsíční pyramidou. Bohyně, jejíž jméno znamená „Paní vod“, se na obrázcích většinou vypodobňovala v zelené sukni zdobené mušličkami a lasturami. Jako šperky měla náušnice z tyrkysů a náhrdelník z nefritů nebo jiných zelenomodrých kamenů, na kterých visel zlatý medailon. I socha má toto oblečení a doplňky a zdá se, že původně měla i skutečný zlatý přívěsek, zasazený do dutiny na hrudi, který ale později někdo ukradl. Často byla také vyobrazována s korunou z hadů nebo jimi byla ozdobena nějak jinak, na znamení, že je jedním z mexických hadích bohů.

Byl Teotihuacán navržen a vybudován jako nějaké vodní dílo, a využívalo se v něm vody k nějakým technologickým procesům? Než na tuto otázku odpovíme, podívejme se na ještě jeden velmi zvláštní nález.

Podél Cesty mrtvých zhruba v místech třetí příčné zídky bylo při vykopávkách objeveno několik propojených podzemních místností, z nichž některé měly podlahu vyloženou tlustými pláty slídy. To je minerál, jehož zvláštností je, že je odolný proti vodě, horku a nevede elektrický proud. Proto se používá jako izolátor při různých chemických procesech a v

oblasti elektroniky, a v poslední době našel využití i v nukleárních a kosmických technologiích.

Do určité míry získává slída své zvláštní vlastnosti tím, že jsou v ní ve stopovém množství přimísěny i jiné minerály - záleží tedy na tom, z kterého místa se těží. Podle názoru odborníků je slída nalezená v Teotihuacánu takového druhu, který se těží ve vzdálené Brazílii. Stopy této slídy byly nalezeny i v drti a různých úlomcích na stupních Sluneční pyramidy, když se na počátku tohoto století začínalo s jejím odkrýváním. K čemu měl tento izolační materiál v Teotihuacánu sloužit?

Náš dojem z těchto všech indicií - z přítomnosti boha a bohyně vody spolu s hlavním bohem Quetzalcoatlem, z nakloněné cesty se zářkami, z řady podzemních místností a chodeb, z regulovaného toku řeky, z nádržek na vodu se žlábků a z podzemních prostor vyložených slídou - je takový, že šlo nejspíš o nějaké vědecky navržené zařízení na oddělování či čištění nějakých minerálních prvků.

Je možné, že v polovině prvního tisíciletí před Kristem, či pravděpodobně spíše v polovině druhého tisíciletí před Kristem, přišel do tohoto údolí někdo, kdo znal tajemství stavby pyramid a vyznal se i v přírodních vědách a vybudoval z dostupných materiálů složité zařízení na zpracování nějakých látek či prvků? Nesouviselo to nějak s hledáním zlata, čemuž by nasvědčoval přívěsek Paní vod -nebo snad šlo o nějaký ještě vzácnější prvek?

A pokud ten někdo nebyl člověk, nemohli to být jeho bohové, jak o tom legendy o Teotihuacánu a jeho jméně odpradávně vyprávěly?

***

Kdo kromě bohů sídlil od počátku v Teotihuacánu? Kdo nanosil kameny a maltu na stavbu prvních pyramid? Kdo postavil umělé koryto a vybudoval žlábků na vodu?

Ti, kteří věří, že Teotihuacán nepochází z doby starší než několik málo století př. Kr., mají jednoduchou odpověď: Toltékové. Ti, kteří se nyní začínají klonit k názoru, že Teotihuacán má starší hitorii, udávají za stavitele Olméky, tajemný národ, který se na scéně Střední Ameriky objevuje v polovině druhého tisíciletí př. Kr. Ale příchodem Olméků vzniká mnoho otázek, protože velké množství nálezů naznačuje, že to byli afričtí černoši. A už toto tvrzení samotné by bylo pro ty, kteří nechtějí připustit možnost, že se přes oceán někdo dostal už před tisíciletími, zcela nepřijatelné.

I když je původ Teotihuacánu a jeho stavitelů zahalen tajemstvím, je téměř jisté, že v několika stoletích před začátkem našeho letopočtu začaly do země proudit toltécké kmeny. Zpočátku Toltékové vykonávali jen

pomocné manuální práce, ale postupně se naučili řemeslům ve městě provozovaným a převzali kulturu svých pánů - obrázkové písmo, tajemství kovotepectví, znalost astronomie a kalendáře a uctívání bohů. Ať už byl původním pánem města kdokoli, kolem roku 200 př. Kr. z Teotihuacánu odešel. Po celá staletí se tradovaly příběhy o teotihuacanských zbraních, nářadích a uměleckých předmětech z obsidiánu; jeho kulturní a náboženský vliv se rychle rozšiřoval. A pak, asi tisíc let po svém příchodu, se i Toltékové zvedli a odešli. Nikdo neví proč, ale odešli opravdu všichni, takže Teotihuacán začal chátrat a dnes je to pouhá vzpomínka na zašlou slávu.

Někdo tvrdí, že doba odchodu Toltéků se shoduje s dobou založení Tollánu, nového hlavního toltéckého města, zhruba kolem roku 700 po Kr. Tollán byl vybudován na břehu řeky Tuly na místě, které už bylo osídleno lidmi celá tisíciletí, jako jakýsi miniaturní Teotihuacán. Kodexy i ústní tradice popisují Tollán jako bájně město, středisko umění a řemesel, s nádhernými paláci a chrámy, zářící zlatem a drahými kameny. Vědci ale dlouho zpochybňovali, že vůbec nějaký Tollán existoval... Dnes už se ale ví s naprostou jistotou, že ano - město se v současné době jmenuje Tula a leží asi osmdesát kilometrů severozápadně od města Mexika.

Znovuobjevování Tollánu začalo na konci devatenáctého století a počátek tohoto procesu je spjat se jménem francouzského cestovatele Désiré Charnaye (*Les anciennes villes du nouveau monde*). Skutečné archeologické práce tam ovšem započaly až ve čtyřicátých letech tohoto století pod vedením mexického archeologa Jorge R. Acosty. Tyto vykopávky a restaurátorské práce se zaměřily na hlavní obřadní místo, známé jako Tula Grande; následující archeologický výzkum, provedený například týmem z university v Mississippi, tuto lokalitu rozšířil.

Nálezy z onoho místa nejenže dokázaly, že Tollán opravdu existoval, ale potvrdily také jeho historii, zapsanou v různých kodexech, především v *Anales de Cuauhtitlan*. Nyní je známo, že v Tollánu vládla dynastie kněží a králů v jedné osobě, kteří o sobě tvrdili, že jsou potomky boha Quetzalcoatla, a proto kromě vlastního jména používali jako přídomek ještě jméno tohoto boha - tento zvyk se objevuje u egyptských faraónů. Někteří z těchto králů byli válečníci, kteří se snažili rozšířit toltéckou říši; jiní se více zajímali o otázky víry. V druhé polovině desátého století po Kr. panoval král Ce Acatl Topiltzin-Quetzalcoatl; jeho jméno i dobu života známe s jistotou, neboť na skále nad městem byl nalezen jeho vytesaný portrét spolu s datem, odpovídajícím roku 968 po Kr.; je tam stále k vidění.

A právě v době jeho panování vznikl mezi Toltéky náboženský konflikt; šlo, zdá se, o to, že část kněžstva začala vyžadovat, aby k usmíření boha

války byly povoleny lidské oběti. Roku 987 odešel Topiltzin-Quetzalcoatl se svými následovníky z Tollánu východním směrem a dal tak vzniknout pověsti o odchodu svého božského jmenovce. Usadili se pak na Yucatánu.

O dvě století později srazily přírodní katastrofy a nájezdy jiných kmenů Toltéky na kolena. Tato neštěstí byla považována za znamení božského hněvu, která předpovídají osud města. Kronikář Sahagún zaznamenává, že nakonec toltécký král, o kterém se mnozí domnívají, že se nazýval Huemac, ale také nosil přídomek Quetzalcoatl, přesvědčil Toltéky, že musí Tollán opustit. „A tak na jeho rozkaz odešli, i když tam předtím žili už mnoho let a vystavěli si tam krásné veliké domy a chrámy a paláce... Nakonec tedy museli odejít, opustili své domy, pole, město i své bohatství. Neboť si nemohli odnést všechny své cennosti s sebou, mnohé věci zakopali, a dodnes jsou některé náhodou objeveny a vyzvednuty ze země a všichni užasnou nad jejich krásou a zručným provedením.“

A tak začal Tollán někdy kolem roku 1168 pomalu chátrat, až se ho zmocnila zkáza a rozklad. Vypráví se, že když pak první aztécký vůdce spatřil zříceniny Tollánu, hořce vykřikl. Ničivé síly přírody ještě umocnily nájezdy lupičů a zlodějů, kteří ve městě rabovali, znesvětili chrámy, pokáceli sochy a zničili vše, co ještě stálo. A tak se z Tollánu, srovnáného se zemí, stala pouhá legenda.

Co je známo o Tollánu po osmi stoletích je to, že jeho jméno, „Místo mnoha sídlišť“, bylo opravdu přiléhavé; dnes se totiž zdá, že původní Tollán se skládal z několika obcí a okrsků, které zabíraly přes jedenáct čtverečních kilometrů. Stejně jako v Teotihuacánu (který se tollánští architekti s největší pravděpodobností snažili napodobit) bylo centrem města posvátné jádro, které se táhlo podél asi kilometr a půl dlouhé severojižní osy. Tu obklopovaly shluky po svátých budov vybudovaných v východozápadní orientaci, kolmo na směr hlavní osy. Jak už jsme říkali dříve, nasměrování osy mělo onu „posvátnou odchylku“, stejnou jako v Teotihuacánu, ačkoliv v době a na místě, kde byl vystavěn Tollán, už k tomu z astronomického hlediska nebyl žádný důvod.

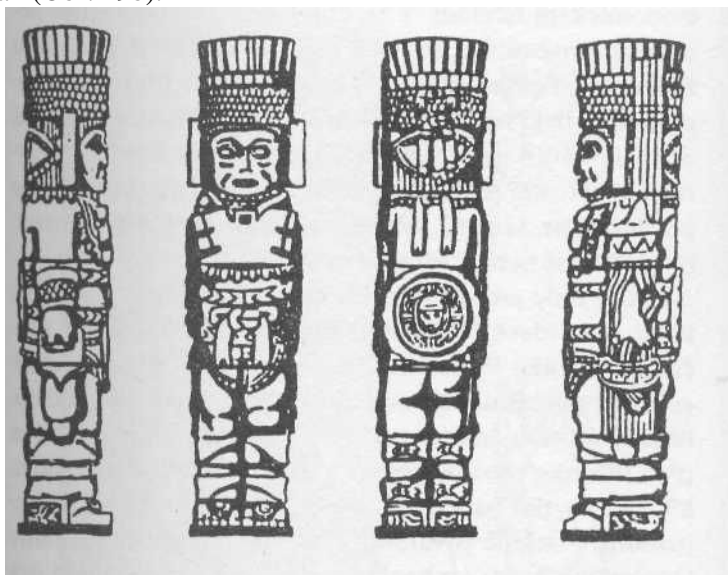
V prostorách, kde snad mohl být severní okraj posvátného jádra, byly nalezeny pozůstatky neobvyklé budovy.

Zepředu měla tato stavba podobu klasické stupňovité pyramidy se schodištěm, ale zezadu byla okrouhlá a nejspíš byla zakončena věží. Budova možná sloužila jako observatoř; je ale dosti pravděpodobné, že se mohla stát modelem pro pozdější aztécký chrám Quetzalcoatla v Tenochtitlánu a pro další polokruhovitě pyramidy - observatoře, nalezené po celém Mexiku.

Hlavní část ceremoniálního jádra, asi kilometr a půl na jih, se

rozprostírala kolem velkého ústředního náměstí, v jehož středu stál Velký oltář. Nejdůležitější chrám se tyčil na vrcholu veliké pětistupňové pyramidy na východní straně náměstí. Menší pětistupňová pyramida na severní straně byla zvýšenou základnou pro další chrám; ten byl lemován budovami s několika místnostmi, ve kterých byly nalezeny pozůstatky po ohništích a které možná sloužily nějakým průmyslovým účelům. Podlouhlé budovy či haly, jejichž střechy spočívaly na řadě sloupů, obě protilehlé pyramidy spojovaly a táhly se po celé délce jižní strany náměstí. Na západní straně pak uzavírala náměstí budova, určená k provozování posvátné hry *tlachtli*, která se hrála s gumovým míčkem (Obr. 17, na kterém je zachycena kresba, založená na popisu místa archeologem P. Salazar Ortegoum).

Mezi hlavním jádrem Tula Grande a severním okrajem posvátného okrsku se nalézalo mnoho dalších staveb a shluků budov. Kupříkladu zde byla objevena další míčovna. V celé oblasti bylo odhaleno mnoho kamenných soch. A nebyly to jen sochy zvířat, jako často se objevující kojot nebo zřejmě neznámý tygr, ale také socha ležícího poíobo-ha Chacmoola (Obr. 18). Toltékové také tvořili sochy svých vládců - většinou jde o muže menší postavy. Někdy jsou zpodobňováni ve válečnickém obleku, jak drží v levé ruce zbraň *atl-atl* (zahnuté kopí či vrhač šípů) - často jde o reliéfy na čtyřbokých sloupech (Obr. 19a), vytesaných ze všech čtyř stran (Obr. 19b).

Obr. 21

Když ve čtyřicátých letech 20. století začaly pod vedením Jorge R. Acosty metodické a soustavné archeologické práce, největší pozornost byla věnována Velké pyramidě, stojící proti Velkému otáři, která nepochybně sloužila astronomickým účelům. V té chvíli ještě archeologové nechápali, proč místní Indiáni říkají nevýraznému pahorku *El Tesoro*, Poklad. Když ale byly zahájeny práce na vykopávkách a bylo nalezeno několik zlatých předmětů, místní dělníci odmítli na tom místě dále pracovat a tvrdili, že pyramida vyrostla na „zlatém poli“. „Ať už je to pravda nebo pověra,“ píše Acosta, „výsledkem bylo, že se práce zastavily a nikdy už nebyly obnoveny“.

Pak se tedy archeologové přesunuli k menší pyramidě, které se střídavě říkalo Pyramida měsíce (to hlavně zpočátku), později Pyramida „B“ a v poslední době Quetzalcoatlova pyramida. Označení pramení především z dlouhého místního jména pro její pahorek, které znamená „Pán Jitřenky“, což byl jeden z Quetzalcoatlových přídomků, a ze zbytků barevných omítek a reliéfů, které zdobily jednotlivé stupně pyramidy a na kterých převažuje motiv Opeřeného hada. Archeologové se také domnívají, že dva okrouhlé kamenné pilíře, jejichž několik úlomků bylo nalezeno, byly ozdobeny vytesaným obrazem Opeřeného hada a stály po stranách hlavní vstupní brány do chrámu na vrcholu pyramidy.

Největší archeologický poklad byl nalezen, když Acostův tým zjistil, že severní strana pyramidy byla narušena ještě před příchodem Španělů. Vědci získali dojem, že v horní polovině severní stěny bylo jakési soustrojí podobné rampě, které nahrazovalo stupně na ostatních stranách. A když začali na onom místě s vykopávkami, zjistili, že je tam do stěny pyramidy vyhlouben dlouhý výkop, který sahá hluboko do stavby. Ukázalo se, že výkop je stejně hluboký, jako je pyramida vysoká, a že byl použit k pohřbení několika kamenných soch. Když byly sochy vyzdvíženy, sestaveny a vztyčeny, ukázalo se, že šlo o úlomky dvou kulatých vstupních sloupů, čtyř čtyřbokých sloupů, o kterých se soudí, že nesly střechu pyramidového chrámu, a čtyři obrovské lidské sochy, vysoké asi pět metrů, kterým se začalo říkat *Atlantes* (Obr. 20). Jelikož se historici domnívají, že jde rovněž o karyatidy (sochy sloužící jako sloupy, podpírající střechu nebo střešní trámy), byly po skončení restaurátorských prací zase vztyčeny na vrcholu pyramidy.

Každý z Atlantů (Obr. 21) se skládá ze čtyř částí, které jsou vytesány tak, aby do sebe zapadaly. Nejvyšší část tvoří hlavu postavy, která znázorňuje, že obři nosili čelenky z peří, které drželo pohromadě pomocí pásky ozdobené symboly hvězd. Uši mají postavy překryté jakýmsi podlouhlými předměty. Rysy obličeje nejsou zcela zřetelné a zatím se

nepodařilo přiřadit je jednoznačně k nějaké rase. Ale ačkoliv všechny čtyři sochy mají tentýž zasněný výraz, při bližším prozkoumání se ukazuje, že jsou mezi nimi částečné rozdíly, každá je trochu jiná.

Trup je tvořen ze svou částí. Hlavním rysem horní, prsní části těla je silný krunýř, jehož tvar je přirovnáván k motýlu. Spodní část trupu má nejzajímavější prvek na zádech: je to disk s lidskou tváří uprostřed, který má po obvodu dosud nerozluštěné symboly a podle některých názorů i „věnec“ ze dvou propletených hadů. Poslední část sochy tvoří stehna, lýtka a nohy v sandálech. Sandály jsou připevněny stužkami. Ke složitému oděvu postav patří také ozdobné pásky na rukou, kolem kotníků, a kolem pasu bederní roušky (viz Obr. 21).

Koho tyto obří sochy znázorňují? Jejich původní objevitelé jim říkali „modly“, neboť si byli jisti, že jde o božstva. Novináři a spisovatelé jim pak začali říkat *Atlantes*, což znamenalo jednak to, že by to mohli být potomci bohyně Atlatony, „Té, která září ve vodách“, nebo také, že pocházejí z bájně Atlantidy. Vědci, kteří nemají tak bujnou fantazii, v nich vidí jednoduše toltécké válečníky, kteří drží v levé ruce svazek šípů a v pravé ruce atl-atl. Ale tento výklad nemůže být s největší pravděpodobností správný, neboť „šípů“ v levé ruce nejsou rovné, nýbrž zahnuté, a už jsme říkali, že v levé ruce drží postavy atl-atl. A zbraň v pravé ruce (Obr. 22a) zase není zahnutá, což ale atl-atl musel být; co to tedy je za zbraň?

Zbraň vypadá spíše jako pistole v pouzdře, drženém dvěma prsty. Gerardo Levet (*Mision Fatal*) předložil zajímavou teorii, že nejde o zbraň, ale o nástroj - o „plazmovou pistoli“. Zjistil, že jeden ze čtyřbokých pilířů s obrazy toltéckých náčelníků má v levém horním rohu (Obr. 22b) vyobrazení nějaké postavy, která má na zádech jakýsi ranec a v rukou drží zmiňovaný nástroj. Zdá se, že ho používá jako plamenometu k opracování nějakého kamene (Obr. 22c). Není pochyb o tom, že jde o tentýž nástroj, jako drží obří v pravé ruce. Levet se domnívá, že by mohlo jít o vysokoenergetickou „pistoli“, která se používala k tvarování a řezání kamene, a upozorňuje, že podobné nástroje byly i v našich časech použity k tvorbě obrovských soch.

Význam Levetova objevu možná daleko přesahuje jeho vlastní teorii. Jelikož podobné reliéfy a dekorace byly nalezeny po celé Střední Americe jako výtvar místních umělců, nemuseli bychom už pátrat, jak se jim je mohlo podařit vytvořit. Na druhé straně by nám znázorněný nástroj mohl pomoci objasnit další záhadný aspekt Tollánu.

Když archeologové prozkoumávali obsah šachty pod rampou, při odstraňování nanesené zeminy také zjistili, že svrchní, viditelná část pyramidy byla vystavěna na starší budově, jejíž stupňovitá patra byla asi tři

metry pod vnější stěnou pozdější pyramidy. Také objevili zbytky kolmých zdí, které naznačovaly, že ve starší pyramidě snad mohly být nějaké vnitřní prostory, místnosti a chodby - ale dále se těmto vodítkům nevěnovali. Nalezli ještě další neobvyklou věc - kamenné trubky skládající se z částí, které do sebe dokonale zapadaly (Obr. 23) a měly vnitřní průměr asi 46 centimetrů. Trubka byla vedena vnitřkem pyramidy pod stejným sklonem, jako tvořil úhel stavby, a táhla se po délce celé její stěny.

Acosta a jeho tým předpokládali, že trubka sloužila k odvádění dešťové vody; k tomu by ale přece nebylo třeba tak precizního uložení uvnitř stavby, ani dokonale opracovaných a sesazených kamenných trubek - bohatě by stačilo obyčejné hliněné potrubí. Umístění a sklon tohoto neobvyklého, ne-li unikátního trubkového zařízení bylo očividně součástí původního plánu pyramidy a bylo nedílnou součástí účelu, k němuž sloužila. Fakt, že zbytky sousedních členěných vícepodlažních budov nesou dost možná stopy po nějaké výrobě, a zároveň fakt, že kdysi dávno byl tok řeky Tuly usměrněn tak, aby tekl kolem těchto budov, naznačuje možnost, že zde, stejně jako v Teotihuacánu, probíhal v raných dobách proces jakéhosi oddělování a čištění.

To všechno nás vede k následující myšlence: co když onen záhadný nástroj nesloužil k opracovávání kamenů, ale k jejich rozbíjení, aby se zjistilo, jestli neobsahují zlaté žíly? Nebyl to, jinými slovy, pokročilý těžební nástroj?

A nebylo tím prvkem, pro který se Indiáni plahočili, zlato?

***

Pokud „Atlanté“ vlastnili před více než tisícem let ve středním Mexiku takové vyspělé zařízení, nutí nás to k zamyšlení, o koho šlo. Podle rysů obličejů o Středoameričany jistě ne; nejspíš to také byli „bozi“ a ne smrtelní lidé, pokud tedy velikost soch měla znázorňovat úctu jejich tvůrců kromě těchto obřích postav byly na pyramidě ještě ony čtyřboké sloupy, na kterých byly vyryty postavy toltéckých vládců, ovšem v životní velikosti. Fakt, že někdy před příchodem Španělů byly ohromné sochy rozebrány, opatrně spuštěny do nitra pyramidy a tam pohřbeny, svědčí o značné úctě. A také to dobře zapadá do kontextu Sahagúnova tvrzení, které jsme uvedli výše, že když Toltékové odcházeli z Tollánu, „mnohé věci zakopali,“ a už za Sahagúnových časů platilo, že občas „jsou některé náhodou objeveny a vyzvednuty ze země a všichni užasnou nad jejich krásou a zručným provedením“.

Archeologové se domnívají, že čtyři Atlanté stáli na vrcholu Quetzalcoatlovy pyramidy a podpírali střechu chrámu, jako by to byla nebeská báň. Tuto funkci měli v egyptské mytologii čtyři synové boha

Hóra, kteří drželi nebesa na čtyřech světových stranách. Podle egyptské *Knihy mrtvých* to byli právě tito čtyři bohové, kteří spojovali nebesa a Zemi a kteří doprovázeli zemřelého faraóna k posvátnému schodišti, po kterém měl pak vystoupat do nebe k věčnému posmrtnému životu. Tyto „Schody k nebesům“ se v hieroglyfech znázorňovaly buď jako jednoduché nebo dvojité schodiště, přičemž dvojité schodiště bylo symbolem stupňovité pyramidy (Obr. 24a). Je to pouhá shoda náhod, že právě symbol schodiště zdobil zdi kolem tollánské pyramidy a stal se nejčastějším aztéckým ikonografickým symbolem (Obr. 24b)?

V centru všech těchto symbolů a náboženských představ lidí kmene Nahuatl byl jejich božský hrdina, dárce všeho vědění, Quetzalcoatl - „Opeřený had“. Ale co jiného, můžeme se ptát, by mohlo znamenat ono slovo „opeřený“, nežli to, že onen had byl jako ptáci, to znamená, měl křídla a mohl létat?

A pokud tomu tak je, představa Quetzalcoatla jako „Opeřeného hada“ byla zcela shodná s egyptskou představou

Okřídleného hada (Obr. 25), který zprostředkoval cestu zesnulého faraóna do říše nesmrtelných bohů.

Kromě Quetzalcoatla bylo v náboženství kmene Nahuatl ještě mnoho dalších bohů, které byli v nějaké spojitosti s hady. Cihuacoatl byla „Hadí žena“. Coatlicue bylo božstvo „Se suknicí z hadů“. Chicomecoatl byl „Sedm hadů“. Eheca-coamixtli byl „Mrak větrných hadů,“ a tak dále. Velký bůh Tlalok se často vyobrazoval v masce dvojitého hada.

Všechny tyto mýty, archeologické nálezy a symbolika nás vedou nevyhnutelně k závěru, že - ačkoliv to bude pro pragmatické vědce závěr nepřijatelný - střední Mexiko, pokud ne vůbec celá Střední Amerika, byla říší Hadích bohů - bohů starověkého Egypta.

4. kapitola

POZOROVATELÉ NEBES Z DŽUNGLE

Mayové.

Toto slovo evokuje tajemno, záhady, dobrodružství. Civilizaci, která kdysi existovala, ale dávno zanikla, i když její národy žijí dál. Netknutá opuštěná úžasná města, spolknutá zeleným příkrovem džungle; pyramidy, které sahají až do nebe, jako by se chtěly dotknout bohů; a památky, bohatě zdobené a tesané, které k nám promlouvají v uměleckých hieroglyfech, jejichž význam k nám ale skrze mlhu dějin nedoléhá.

Záhada dávných Mayů zaměstnává představivost a zvědavost Evropanů od chvíle, kdy Španělé poprvé vkročili na poloostrov Yucatán a našli tam pozůstatky po velkých městech, ztracených v džungli. Bylo to zcela neuvěřitelné, ale přesto to byla pravda: stupňovité pyramidy, chrámy na umělých plošinách, zdobné paláce, kamenné sloupy s vytesanými reliéfy; a zatímco v úžasu hleděli na ohromující stopy zašlé civilizace, vyprávěli jim domorodci příběhy o královstvích, městských státech a slávě, která kdysi byla všude kolem. Jeden z nejznámějších španělských kněží, kteří v době dobývání Mexika a po jeho skončení psali o Yucatánu a Mayích, byl kněz (a později biskup) Diego de Landa (*Relacion de las cosas de Yucatan*), který zaznamenal, že „nachází se v Yucatánu mnoho předmětů nebývalé krásy, které jsou ze všech objevů učiněných v Indiích zdaleka nejoslavnivější; všechny jsou z kame-

ne a jsou na nich jemné ornamenty, ač v celé zemi nalezen nebyl kovový nástroj, který by něco takového dokázal”.

Jelikož ale Španělé měli jiné priority, například honbu za bohatstvím nebo obracení domorodců na víru, trvalo jim to téměř dvě století, než si začali těchto památek více všimnout. A teprve v roce 1785 byla ustanovena královská komise, která měla prozkoumat ruiny objevené v Palenque. Shodou šťastných okolností se kopie ilustrované zprávy této komise dostala i do Londýna, a když zde byla posléze vydána, tajemství Mayů velice zaujalo Lorda Kings-borougha, zámožného šlechtice. Jelikož byl hluboce přesvědčen, že obyvatelé Střední Ameriky jsou potomky deseti ztracených kmenů izraelských, strávil zbytek života a veškeré své jmění při průzkumu a zaznamenávání starobyklých mexických památek a písemností. Jeho kniha *Anti-quitities of Mexico* (1830-1848) spolu s Landovým *Relacion* byly neocenitelným zdrojem informací o mayské historii.

V myslí většiny lidí je jako člověk, jehož zásluhou bylo započato s archeologickým průzkumem mayské civilizace, rodák z New Jersey John

L. Stephens. Jako zplnomocněný vyslanec Spojených států se se svým přítelem, uznávaným malířem Frederickem Catherwoodem, vydal do někdejší mayské říše. Dvě knihy, které Stephens následně napsal a Catherwood ilustroval, *Incidents of Travel in Central America, Chiapas, and Yucatán* a *Incidents of Travel in Yucatán* jsou ještě dnes, po více než 150 letech (první vydání 1841 a 1843) doporučovanou literaturou. Vlastní Catherwoodova kniha *Views on Ancient Monuments of Central America, Chiapas and Yucatán* zájem o tuto problematiku ještě více podnítila. Když porovnáme Catherwoodovy kresby se současnými fotografiemi, jsme okouzleni, jak přesné jeho kresby jsou (a zároveň nás musí zarmoutit, jaké dílo zkázy na památkách mezitím vykonala eroze). Záznamy obou průzkumníků se týkají především dřívějších sídlišť v Palenque, Uxmalu, Chichén Itzá a Copánu; posledně jmenované místo je spjato především se Stephensem - ten ho chtěl totiž bez průtahů prozkoumat, a tak si ho za padesát dolarů koupil od jeho místního majitele. Celkem tato dvojice prozkoumala na padesát mayských měst; množství těch míst nejen překonávalo všechny představy, ale bylo také důkazem, že pod smaragdovým příkrovem deštného pralesa se neskrývá pouhých pár opuštěných měst, ale celá zaniklá civilizace. Zvláště důležité bylo zjištění, že některé ze symbolů a znamení vytesaných na památkách udávají ve skutečnosti datum, a tudíž bylo možné umístit mayskou říši na časovou osu. Ačkoliv celé hieroglyfické písmo starých Mayů není stále ještě ani zdaleka rozluštěno, odborníkům se podařilo porozumět alespoň číslicovým nápisům a přiřadit jim odpovídající roky křesťanského kalendáře.

Byli bychom se mohli o mayské civilizaci dozvědět mnohem víc z její vlastní literatury - z knih, které byly v hieroglyfech napsány inkoustem na papíře vyrobeném z kůry stromů a vázané do bílých lipových desek. Ale tyto knihy, kterých byly celé stovky, španělští kněží systematicky ničili - nejčastěji právě již zmíněný biskup Landa, který' ovšem nakonec ve svých vlastních spisech sám zachytil nejvíce „pohanských“ informací.

Zachránily se pouze tři (nebo čtyři, je-li autentický) kodexy („obrázkové knihy“). Části, které odborníky nejvíce zajímají, jsou kapitoly věnované astronomii. Kromě kodexů se ještě zachovaly dva důležité svazky, které byly buď opsány z původních obrázkových knih, nebo byly zapsány na základě ústního podání; jsou sice v původních indiánských jazycích, ale psány jsou latinkou.

Jednou z těchto knih je *Chilam Balam*, což znamená Zjevení nebo Poselství kněze Balama. Kopie této knihy by-

ly nalezeny v mnoha yucatánských vesnicích; nejzachovalejší byla přeložena pod názvem *Book of Chilam Balam of Chumayel*. Zdá se, že

Balam byl jakási „Mayská kultura v kostce“: v knize se píše o bájně minulosti, o předpovědích do budoucna, o svátcích a rituálech, o astrologii a lékařských radách.

Slovo *balam* znamená v domorodém jazyce „jaguár,“ což historiky velmi mátló, protože se to k poselstvím nijak zjevně neváže. Je ale nanejvýš zajímavé, že ve starém Egyptě existovala jedna kněžská kasta, které se říkalo kněží *šem* a kteří při určitých královských obřadech pronášeli různá poselství a také odříkávali tajné formule při obřadu „otevírání úst“, aby se zesnulý faraón mohl v posmrtném životě přidat k bohům. A tito kněží nosili leopardí kůže (Obr. 26a). Byly ovšem nalezeny i mayské obrazy, znázorňující takto oděné kněží (Obr. 26b); a jelikož v Americe by v tomto případě šlo spíše o jaguáří kůži, než o kůži afrického leoparda, mohl by tento fakt jméno kněze Balama vysvětlovat. A znovu zde nalézáme vliv egyptských rituálů.

Ještě více nás ale zarazí podobnost jména mayského kněze se jménem biblického věštce Bileáma,³ kterého si údajně najal moábský král, aby prokrel Izraelity, ale kterého nakonec Hospodin přinutil věštit svou slávu. Jde o pouhou náhodu?

Druhou knihou je *Popol Vuh*, „Kniha rad“ Mayů z hor. Píše se v ní o původu bohů a lidí, je v ní zaznamenána genealogie královských rodů; mayská kosmogonie a legendy o stvoření jsou skoro totožné s legendami kmene Nahuatl, což naznačuje společné kořeny příběhů. Co se týče původu Mayů, *Popol Vuh* tvrdí, že jejich předkové přišli „z druhé strany moře“. Landa píše, že Indiáni „slyšeli od svých praotců, že jejich země byla poprvé zabydlena lidmi, kteří přibyli od východu a kterým Bůh vytvořil dvanáct cest skrze moře“.

Tato tvrzení se shodují s mayskou legendou o Vótanovi. Zaznamenalo ji několik španělských kronikářů, jmenovitě například kněz Ramon Ordóñez y Aguiar a biskup Núñez de la Vega. Později legendu z více zdrojů zkompiloval Ab-bé E. C. Brasseur de Bourbourg (*Histoire de nations civilisées du mexique*). V legendě se popisuje příjezd „prvních lidí, které Bůh vyslal do těchto končin, aby je zalidnili a rozdělili si zemi, která se nyní Amerikou zove“. Podle výpočtu tohoto kronikáře k tomu došlo někdy kolem roku 1000 př. Kr. První člověk se údajně jmenoval Vótan (význam neznáme) a jeho symbolem byl had. „Byl potomkem Strážců z rodu Kan. Země, odkud pocházel, se jmenovala *Chivim*.“ Celkem podnikl čtyři cesty. Po první přistál a zbudoval osadu nedaleko pobřeží. Po nějaké době se vypravil do vnitrozemí a „u přítoku veliké řeky vystavěl město, které se

---

³ V bibli Kralické Balám, v angl. Balaam; pozn. překl.

stalo kolébkou této civilizace". Město nazval *Nachan*, „což znamená Místo hadů". Při druhé návštěvě si nově objevenou zemi podrobněji prohlédl, prozkoumal její podzemní prostory a chodby; říkalo se, že jedna z těchto chodeb vede přímo skrz jednu horu nedaleko Nachanu. Když se do Ameriky vrátil počtvrté, našel tamní lid znesvářený a rozeštvaný. Proto zemi rozdělil na čtyři díly a v každé ustanovil jedno město za hlavní. Jedním z nich bylo údajně Palenque, druhé se mělo nacházet někde u tichomořského pobřeží. Zbývá dvě neznáme.

Nufiez de la Vega byl přesvědčen, že země, ze které Vótan přišel, sousedila s Babylónií. Ordoñez tvrdil, že Chivim byla země Chivejců, které bible (Genesis 10) uvádí jako syny Kenaana a bratrance Egyptanů. Poměrně nedávno pá Zelia Nuttalová v odborném časopisu *Papers of the Peabody Museum*, vydávaném Harvardovou universitou, upozornila na to, že mayské slovo pro hada, *can*, je paralelní k hebrejskému slovu *canaan*. Pokud by tomu tak bylo, pak by v mayské legendě, mluvící o Vótanovi ze země Kan, jehož symbol byl had, mohla být použita slovní hříčka, která by znamenala, že Vótan pocházel ze země Kanaán. To by nám rozhodně zodpovědělo otázku, proč je jméno *Nachan*, „Místo hadů", téměř identické s hebrejským výrazem *Na-chash*, což znamená „had".

Tyto legendy podporují názorovou větev mezi odborníky, která soudí, že yucatánské civilizace pocházejí ze zemí kolem Perského zálivu - nejen civilizace Mayů, ale i ještě starších Olméků. Z tohoto hlediska je třeba věnovat mnohem větší pozornost jistému místu, které není návštěvníkům příliš dobře známo, ale které patří k samým prvopočátkům mayské kultury, „mezi roky 2000 a 1000 před Kristem, ne-li dříve," jak tvrdí jeho objevitelé z Tulanské university - národní zeměpisné společnosti. To místo se jmenuje Dzibilchaltun a je položeno poblíž přístavního města Progreso na severozápadním pobřeží Yucatánu. Vykopávky, rozprostírající se na ploše zhruba 35 čtverečních kilometrů, dokazují, že místo bylo zastavěno od nejstarších dob až do příchodu Španělů. Jeho impozantní domy byly budovány, přestavovány a znovu přestavovány, až byly nakonec opracované kameny s vytesanými obrazy z jejich zdí lidmi z blízka i z daleka odvezeny a použity na domy Španělů a různé moderní stavby. Kromě ohromných chrámů a pyramid je nejdůležitějším rysem města Velká bílá cesta, což je jakási vápencem vydlážděná silnice, která se táhla jako rovná východozápadní osa města na vzdálenost asi dvou a půl kilometru.

Napříč severním okrajem Yucatánu se táhne řada nejvýznamnějších mayských měst, která neznají jen archeologové, ale také milióny návštěvníků: Uxmal, Izamal, Mayapan, Chichén Itzá, Tulum - abychom jmenovali jen ta nejznámější. Každé z nich hrálo v historii mayské říše

vlastní ro-

li: Mayapan byl střediskem společenství městských států, Chichén Itzá zase svým přispěním nezvykle pozvedli toltéčtí přistěhovalci. Kterékoliv z nich mohlo být oním hlavním městem, z něhož podle španělského kronikáře Diega Garcii de Palacia podnikal velký mayský panovník z Yucatánu nájezdy do hor na jihu, kde pak vybudoval nejjižnější mayskou výspu, Copán. To všechno bylo, tvrdí Garcia, zapsáno v knize, kterou mu copanští Indiáni ukázali, když přijel do jejich města na návštěvu.

Přes všechny tyto archeologické a literární důkazy má mezi archeology několik zástupců i názor, že mayská kultura - nebo přinejmenším alespoň samotní Mayové - pocházejí právě z hor na jihu (dnešní Guatemala) a odtamtud se rozšířili na sever. Studie zabývající se jazykem Mayů vypátraly jeho původ až „do proto-mayského společenství, které zhruba kolem roku 2600 př. Kr. existovalo na území dnešní provincie Huehuetenango na severozápadě Guatemaly" (D.S. Morales, *The Maya World*). Ale ať už mayská civilizace vznikla kdekoliv a jakkoliv, historici se shodují, že její „předklasické" období spadá do druhého tisíciletí před Kristem, a za začátek „klasického" období největšího rozkvětu považují dobu kolem roku 200 po Kr. Do roku 900 už mayská říše sahala od tichomořského pobřeží až k Mexickému zálivu a Karibskému moři. V průběhu těchto století vytvořili Mayové desítky až stovky měst, jejichž pyramidy, chrámy, paláce, náměstí, sloupy, sochy, nápisy a ozdoby vyražejí svou hloubkou, různorodostí a krásou dech jak odborníkům, tak ostatním návštěvníkům - nemluvě ani o tom, jak jsou mayská města monumentální rozměry a architekturou plnou fantazie. Až na několik málo měst, která měla hradby, byla mayská města ve skutečnosti otevřená ceremoniální jádra obklopená spoustou úředníků, umělců a řemeslníků, které všechny podporovali zemědělci rozptýlení po venkově. K těmto nábožen-ským centrům nechal postupně každý vládce přibudovat nové stavby nebo nechal rozšířit původní budovy tím, že se přes ně postavila budova nová - jako kdybychom přidali jednu slupku na cibuli.

A pak náhle, pět století před příchodem Španělů, Mayo-vé z neznámých důvodů svá posvátná města opustili a přenechali vládu nad nimi džungli.

***

Palenque, jedno z nejstarších mayských měst, se rozkládá nedaleko mexicko-guatemalské hranice a dá se do něj dojet z moderního města Villahermosy. V sedmém století po Kr. leželo na západním okraji mayské říše. O jeho existenci Evropané vědí od roku 1773; a od dvacátých let našeho století tam probíhá archeologický výzkum, při němž byly odkryty zříceniny chrámů a paláců a začaly se zkoumat bohatě zdobené omítky a

hieroglyfické nápisy. Slávu a všeobecnou oblibu Palenque zahájil ovšem až nález Alberta Ruize Lhuilliera, který v roce 1949 objevil ve stupňovité pyramidě, zvané Chrám nápisů, tajné vnitřní schodiště, které vedlo kamsi do nitra země. Po několika letech vykopávek, kdy se muselo odstranit množství hlíny a suti, která tyto prostory zaplnila a zasypala, výzkumníci objevili velmi vzrušující nález: pohřební komnatu (Obr. 27). Na úpatí klikatého schodiště zahrazoval vchod v hladké zdi trojhranný kamenný blok, u kterého ještě stále hlídaly kostry mayských bojovníků. Za kamenem archeologové objevili klenutou kryptu, jejíž stěny byly pokryty malbami. Veprostřed ležel kamenný sarkofág, na kterém bylo obdélníkové kamenné víko, které vážilo asi pět tun a bylo přes čtyři metry dlouhé. Když byla deska odsunuta, objevily se kosterní pozůstatky vysokého muže, který byl ozdoben perlami a šperky z nefritu. Tvář měl přikrytou maskou z nefritové mozaiky; vedle korálků, které kdysi tvořily nefritový nákrčník, ležel malý nefritový přívěsek znázorňující jakéhosi boha.

Tento objev byl skutečně zářející, protože až do té doby nebyl v Mexiku nalezen žádný chrám či pyramida, které by sloužily jako hrobka. Záhada sarkofágu a těla v něm byla ještě umocněna obrazem, vytesaným na kamenné desce rakve: bylo to vyobrazení nějakého bosého Maje sedícího na trůnu, který je buď opeřený, nebo v plamenech, a vypadá to, jako by May obsluhoval nějaké mechanické přístroje uvnitř jakéhosi členitého prostoru (Obr. 28). Společnost pro starověkou astronautiku a její patron Erich von Däniken v tomto obraze vidí astronauta ve vesmírné lodi, poháněné ohnivými tryskami. To by naznačovalo, že v sarkofágu je pohřben mimozemšťan.

Archeologové a historici tuto myšlenku zesměšňují. Nápisy na zdech pohřební komory i přilehlých prostor je přesvědčují, že osoba tam pohřbená je panovník Pacal („Štít“), který vládl v Palenque v letech 615-683 po Kr. Někdo v obraze zase vidí mrtvého Pacala, kterého odnáší Drak do podsvětí říše mrtvých; a to, že v den zimního slunovratu zapadá Slunce přímo za chrámem s hrobkou, považují za symbol králova odchodu se Sluncem. Ještě jiní si všimli, že kolem obrazu je nebeský pás, řetězec piktografů, které představují nebeská tělesa a souhvězdí zvěrokruhu, a proto soudí, že jde o scénu, kdy krále odnáší nebeský had do říše bohů. A onen předmět tvaru kříže, ke kterému je mrtvý otočen tvář, pak považují za stylizovaný strom života, který symbolizuje, že se král ubírá do věčného posmrtného života.

Podobná hrobka, známá jako hrob 116, byla nalezena i na velkém náměstí v Tikalu, na úpatí jedné z největších tamních pyramid. Asi šest metrů pod zemí tam byla nalezena pohřbená kostra neobyčejně vysokého

muže. Tělo bylo položeno na podestě z kamenů, bylo ozdobené nefritovými šperky a kolem něj byly (stejně jako v Palenque) perly, nefritové předměty a keramika. Na různých may-ských nalezištích byla také objevena vyobrazení osob, které v tlamě nese divoký had (odborníci jim říkají nebeští bohové) - jako to na Obr. 29 z Chichén Itzá.

Pod tíhou těchto skutečností vědci uznali, že „se skutečně vnučuje podobnost krypty s hrobkami egyptských faraónů. Shody mezi pohřební komorou Pacala a někdejších vládců u Nilu je skutečně zarážející“ (H. La Fay, „The Maya, Children of Time“ v časopisu *National Geographic*), A skutečně, výjev na Pacalově sarkofágu zachycuje tutéž scénu, jako je faraón odnášený Okřídleným hadem do věčného posmrtného života mezi bohy, kteří přišli z nebes. Faraón, který nebyl astronautem, se jím po smrti stal; a my máme za to, že přesně to je míněno obrazem na Pacalově hrobu.

V džunglích Mexika, Střední Ameriky a rovníkových oblastí Jižní Ameriky nebyly ale nalezeny jen hrobky. Mnohokrát se ukázalo, že pahorky porostlé tropickou vegetací jsou ve skutečnosti pyramidy, a skupina pyramid značila zaniklé město. Dokud v roce 1978 nezačaly archeologické práce v El Miradoru, místu v džungli na mexicko-guatemalské hranici, kde bylo objeveno velké mayské město z doby 400 př. Kr. o rozloze téměř deset kilometrů čtverečních zastánci teorie o příchodu lidí z jihu (S. G. Morley, *The Ancient Maya*) se domnívali, že Tikal byl nejen největším mayským městem, ale i sídlem nejstarším. Nachází se na severovýchodě guatemalské provincie Petén a jeho pyramidy se dodnes tyčí v džungli nad mořem zeleně. Tikal je tak rozlehlý, že se zdá, jako by se bez ustání rozrůstal - v jeho okolí se totiž neustále nacházejí další a další památky. Už jen samotné ceremoniální jádro zaujímá rozlohu asi jednoho a půl čtverečního kilometru. A místo pro něj nejenže bylo vymýceno v deštném pralese, ale bylo doslova vytvořeno na vrcholu horského hřebenu, který byl uměle zarovnan, což muselo být jistě velmi namáhavé. Strže po stranách hory pak byly přeměněné na nádrže na vodu, propojené mezi sebou řadou chodníků.

Tikalské pyramidy, postavené na několika místech vždy blízko u sebe, jsou skutečným architektonickým zázrakem. Jsou vysoké a štíhlé, jako opravdové mrakodrapy, tyčí se do výše až sedmdesáti metrů. Pyramidy, zvedající se v kolmých stupních, sloužily jako vyvýšené podstavy pro chrámy, které byly zbudovány na jejich vrcholu. Na obdélníkovitých chrámech, ve kterých bylo jen několik podlouhlých místností, byly zase vystavěny masivní zdobné stavby, které celkovou výšku pyramid ještě zvyšovaly (Obr. 30). Architektonickým záměrem bylo, aby se svatyně v podstatě vznášela mezi nebem a zemí; dalo se k ní dojít po strmých

schodech, které byly skutečnými „schody k nebesům“. V každém chrámu byla řada dveří, které vedly zvenku dovnitř, a z nichž každé byly o schod výš, než ty předchozí. Zárubně byly ze dřeva vzácných stromů a byly bohatě vyřezávané. Bylo pravidlem, že v každém chrámu bylo pět vnějších a sedm vnitřních dveří, celkem tedy dvanáct - tato symbolika dosud neupoutala ničí zvláštní pozornost.

Po roce 1950 se u Tikalu měla budovat rozjezdová a přistávací plocha pro letadla, což v onom místě velice urychlilo a zintenzivnilo archeologické práce. Největší tým byl z univerzitního muzea pennsylvánské univerzity. Tato skupina objevila, že velká tikalská náměstí sloužila jako pohřebiště, kde byla ukládána těla vládců a šlechticů. Dále vědci zjistili, že velké množství přilehlých menších budov bylo ve skutečnosti pohřebními kaplemi, které ale nebyly vystavěny nad hroby, nýbrž vedle nich - měly funkci kenotafů. Archeologové také objevili asi sto padesát stél, zdobených náhrobních kamenů, které byly většinou otočeny buď na východ, nebo na západ. S určitostí bylo zjištěno, že jsou na nich vyobrazení tehdejší vládců a zaznamenány nejvýznačnější události jejich života a vlády. Hieroglyfické nápisy na nich vytesané (Obr. 31) zachycují přesná data jednotlivých událostí, hieroglyf jména příslušného vládce (zde Jaguár, Tlapa, Lebka, 488 po Kr.) a popis události. Vědci jsou si dnes jistí, že textové hieroglyfy nejsou jen obrázkové či ideografické, ale „jsou zapsány také foneticky ve slabikách podobných písmu sumerskému, babylónskému a egyptskému“ (A. G. Miller, *Maya Rulers of Time*).

A právě s pomocí těchto stél se archeologům podařilo zjistit posloupnost čtrnácti tikalských panovníků, kteří vládli od roku 317 po Kr. do roku 869. Je ale jisté, že Tikal byl mayským královským městem už dlouho předtím. Testy rozpadu radioaktivního uhlíku některých předmětů z královských hrobek dokazují, že pocházejí až z šestého století př. Kr.

Asi dvě stě dvacet kilometrů jihovýchodně od Tikalu leží Copán, město, které koupil Stephens. Bylo situováno v jihovýchodním výběžku mayské říše, dnešním Hondurasu. I když v něm nebyly takové „mrakodrapy“ jako v Tica-lu, jinak to svým rozložením a strukturou bylo město pro Maye typičtější. Copánské ceremoniální jádro zaujímalo plochu přes 300.000 metrů čtverečních a byly v něm chrámové pyramidy seskupené kolem několika velkých náměstí (Obr. 32). Pyramidy se širokými základnami dosahovaly výšky jen okolo dvaceti pěti metrů, ale byly pozoruhodné svými širokými schodišti, zdobenými složitými sochami a hieroglyfickými nápisy. Na náměstích byla řada menších svatyní, oltářů a - což je pro historiky nejdůležitější - stél s vytesanými obrazy panovníků a daty jejich vlády a činů. Z těch víme, že hlavní pyramida ve městě byla dokončena

roku 756 po Kr. a že Copán dosáhl největšího rozkvětu v devátém století po Kr. - těsně předtím, než mayská civilizace náhle zaniká.

Ale stále nová a nová archeologická naleziště v Guatemale, Hondurasu a Belize dokazují, že tamní stavby a stély s daty jsou z doby až 600 př. Kr., a že už tehdy měli Mayo-vé rozvinutý systém písma - a vědci se shodují, že tomuto systému musel předcházet nějaký vývoj, či musel být přejet z neznámého zdroje.

Copán, jak zanedlouho uvidíme, hrál v životě a kultuře Mayů významnou roli.

Odborníci zabývající se historií mayské civilizace vždy nesmírně obdivovali přesnost, důmyslnost a rozmanitost mayského určování času, které jim zároveň umožnilo rozvoj astronomických znalostí.

A opravdu, Mayové neměli pouze jeden, ale hned tři kalendáře. Jen jeden z nich - podle našeho názoru ten nejdůležitější - neměl s astronomií nic společného. Říká se mu „Long Count“. V tomto kalendáři se datum určilo podle počtu dní, které uplynuly od jistého počátečního data až ke dni, kdy se odehrála ta či ona událost zaznamenaná na budově či stéle. Většina vědců se dnes shoduje, že oním tajemným prvním dnem byl třináctý srpen 3113 př. Kr. - doba, která dozajista předcházela vzniku mayské civilizace.

Počtení kalendář, stejně jako zbylé dva způsoby určování času, byl založen na mayském dvacítkovém početním systému a - stejně jako v sumerském systému - se v něm užíval pojem „místa“. To znamenalo, že 1 v prvním sloupci znamenala jedničku, ve druhém sloupci dvacítku, v dalším čtyřista, a tak dále. Mayský kalendář „Long Count“ se psal do svislých sloupců, v nichž byly celkové hodnoty až úplně vespod, a tyto násobky pak dostávaly každý zvláštní jméno a zaznamenávaly se zvláštním znakem (Obr. 33). Jedničky byly *kin*, dvacítky *uinal*, atd., až ke znaku *alau-tun*, který označoval neuvěřitelné číslo 23.040.000.000 dní - což je 63.080.082 let!

Jak už jsme ale říkali, Mayové se v letopočtech vytesaných na budovách nevraceli až do dob dinosaurů, ale k jednomu určitému dni, který pro ně byl stejně významný, jako je pro křesťanský kalendář datum narození Ježíše Krista. Na stéle 29 z Tikalu (Obr. 34) je zaznamenáno zatím nejstarší datum objevené na královském paláci z roku 292 po Kr.: v kalendáři „Long Count“ je to datum 8.12.14.8.15 - kolečka znamenají jedničku a čárky pětku

8 bak-tunů	(8 x 400 x 360)	=	1 152 000 dní
12 ka-tunů	(12 x 20 x 360)	=	86 400 dní
14 tunů	(14 x 360)	=	5 040 dní
8 uinalů	(8 x 12)	=	160 dní
15 kinů	(15 x 1)	=	15 dní
Celkem		=	1 243 615 dní

Vydělíme-li 1.243.615 dní počtem dní slunečního roku, tedy 365,25, vyjde nám, že ono datum na stéle, nebo událost, jejíž datum tento nápis zachycuje, se udála 3.404 let a 304 dní po onom záhadném počátečním dni, tedy po třináctém srpnu 3113 před Kristem. Podle v současnosti přijímaného výkladu jde tudíž o rok 292 po Kr. (3405 - 3113 = 292). Někteří historici tvrdí, že Mayové začali kalendář „Long Count“ užívat v období Baktun 7, což se rovná čtvrtému století př. Kr. Jiní nevykládají užití ještě starší.

Kromě tohoto průběžného kalendáře měli Mayové ještě dva kalendáře cyklické. Jedním z nich byl takzvaný *Haab*, neboli solární rok, 365 dní, které byly rozděleny do 18 měsíců po 20 dnech, plus 5 dní na konci roku. Druhým byl *Tzolkin* neboli kalendář posvátného roku, kdy se dvacetidenní cyklus opakoval třináctkrát, což celkem dává 260 dní posvátného roku. Tyto dva cyklické kalendáře pak do sebe zapadaly jako ozubená kola, která se vzájemně pohánějí a společně vytvořily velký posvátný cyklus padesáti dvou slunečních let. Kombinace 13, 20 a 365 se totiž opakuje vždy jen jednou po 18.980 dnech, což se rovná 52 rokům. Tento kalendářní cyklus 52 let byl posvátný pro všechny staré národy Střední Ameriky, které k němu vztahovaly všechny minulé i budoucí události - například ono „čekání na Mesiáše“ v podobě boha Quetzalcoatla.

Nejstarší datum posvátného cyklu bylo nalezeno v mexickém údolí Oaxaca a pochází asi z roku 500 před Kristem. Oba způsoby určování času, průběžný „Long Count“ i posvátný cyklický, jsou dost staré. Jeden je historický, zakládá se na měření plynoucího času na dny, které uběhly od určité pradávnej události, jejíž význam a povaha zůstávají dodnes hádankou. Druhý je cyklický a váže se ke zvláštní periodě 260 dní; vědci stále ještě tápou, co, pokud vůbec něco, se stane každých 260 dní.

Někdo věří, že je to cyklus čistě matematický: jelikož pět period po 52 letech dává 260 let, zkrátka se začalo užívat i kratšího cyklu po 260 dnech. Takové vysvětlení čísla 260 ale pouze přesunuje problém k číslu 52: kde a proč pak tedy vzniklo počítání na 52 let?

Jiní historici zase tvrdí, že cyklus 260 dní se váže k zemědělství - údajně jde o trvání období deště či sucha, S ohledem na mayské znalosti

astronomie se někdo pokouší vysvětlit výskyt čísla 260 pomocí pohybu Venuše a Marsu. Musíme se divit, proč si vysvětlení Zelig Nuttallové, přednesené na dvacátém druhém Mezinárodním kongresu amerikanistů (Řím, 1926) nevydobylo pozornosti, kterou si zasluhuje. Nuttallová uvedla, že nejsnazším způsobem, jak mohli lidé v Novém světě určovat roční období, bylo pozorovat pohyb Slunce, které jim v určitých dnech procházelo přímo v nadhlavníku. To se děje dvakrát do roka, kdy Slunce jednou putuje zdánlivě na sever, a potom zase na jih. Tvrdí, že Indiáni změřili dobu mezi těmito dvěma dny a získaný počet dní se pak stal základem pro kalendářní cyklus.

Na rovníku je tato perioda půl solárního roku a prodlužuje se, když se vzdalujeme na sever či jih. Například patnáct stupňů severně činí tento interval 263 dní (od dvanáctého srpna do prvního května následujícího roku). To je období dešťů, a až do dnešních dnů započínají potomci Mayů se sadbou 3- května (a zároveň jde o mexický Den svatého kříže). A ve 14 stupních a 42 minutách severní šířky - což je *přesně* poloha Copánu - činí tento interval 260 dní.

Že Nuttallová přišla se správným vysvětlením počtu dní v posvátném roce je potvrzeno tím, že Copán byl považován za astronomické hlavní město mayské říše. Kromě obvyklých odkazů k nebesům, které se vyskytují na mnoha památkách, nalézáme v Copánu na některých stélách i reference ke klíčovým datům kalendáře. V jiném případě je zase na jedné stéle (stéla A) uvedeno datum v kalendáři „Long Count,” které odpovídá roku 733 po Kr., a dále jsou tam dvě data, z nichž jedno je o 200 dní starší, a druhé o 60 mladší - čímž se opět dostáváme k periodě 260 dní. A. Aveni (*Skywatchers of Ancient Mexico*) předpokládá, že šlo o pokus propojit kalendář „Long Count” (který měl 365.25 dní do roka) s cyklickým *Haabem* po 365 dnech. Potřeba přizpůsobit či upravit kalendáře byla možná důvodem, proč byla v Copánu v roce 763 po Kr. uspořádána jakási schůze astronomů. Připomíná ji čtvercový památník, kterému se říká Oltář Q a na kterém je vyobrazeno všech šestnáct astronomů, kteří se schůzky zúčastnili -po každé straně čtyři (Obr. 35). Ukážeme si, že znamení „slzy”, které mají před nosem - a které se mimo jiné objevuje i na vyobrazení Pacala - znamenalo Pozorovatele nebes. Datum vytesané na tomto památníku se objevuje i na památkách na jiných místech mayské říše, z čehož se dá vysoudit, že rozhodnutí, ke kterým se dospělo v Copánu, měla platnost po celé tehdejší říši.

Pověst Mayů jako vynikajících astronomů byla mimo jiné umocněna nálezem různých jejich kodexů, v nichž jsou v oddílech o astronomii zachyceny sluneční a měsíční elipsovité dráhy a také planeta Venuše. Podrobnější studium těchto materiálů ovšem odhalilo, že tyto záznamy

nejdou výsledkem pozorování mayských astronomů. Spíše šlo o informace získané z nějakých dřívějších zdrojů, které Mayům poskytly už hotové poznatky, na jejichž základě měli najít jevy vážící se k cyklu 260 dní. Jak to formuloval E. Hadingham (*Early Man and the Cosmos*), tyto spisy jsou ukázkou „zvláštní směsice přesných údajů, pokud jde o dlouhé časové úseky, a nepřesností v detailech“.

Dnes se zdá, že hlavní úlohou místních astronomů bylo neustále kontrolovat a hlídat běh dvousetšedesátidenního posvátného roku na základě dříve zaznamenaných informací, týkajících se pohybu nebeských těles. A skutečně, nejznámější a doposud stojící observatoř v Yucatánu, *Caracol* v Chichén Itzá (Obr. 36), až dosud má tla generace badatelů, kteří se v orientaci stavby marně pokoušeli nalézt nějakou vazbu k bodům rovnodennosti či slunovratu. Dá se však nalézt určitý vztah k cyklu Tzolkin (260 dní).

Odkud se ale číslo 260 vzalo? Objevilo se pouze proto, že je to počet dní mezi dvěma okamžiky, kdy stojí Slunce v Copánu v nadhlavníku? Proč nebyl za výchozí místo zvolen například Teotihuacán, který leží na dvacátém stupni severní šířky a rozpětí mezi dny, kde je Slunce v nadhlavníku, činí „snazší“ číslo 300?

Zdá se, že číslo 260 bylo zvoleno zcela záměrně a s rozmyslem; vysvětlení, že toto číslo vzniklo vynásobením přirozeného čísla 20 (počet prstů na rukou a nohou) třinácti, problém jen posunuje k otázce, proč zrovna třináctka? Odkud by se vzala ta? I kalendář „Long Count“ obsahuje jedno zřejmě záměrně vybrané číslo - 360. Z nevysvětlitelných důvodů Mayové náhle opouštějí čistý dvacítkový systém a po kin (1) a uinal (20) se náhle v počtech objevuje tun (360). I kalenář haab počítá s číslem 360 jako se svou základní délkou, kterou dále dělí na 18 „měsíců“ po 20 dnech; roční cyklus je zakončen pěti „lichými“ dny, aby byl solární cyklus 365 dní celý.

Všechny tři kalendáře jsou tedy založeny na číslech, která nejsou „přirozená“, na číslech záměrně zvolených. Ukážeme si, že obě - 260 i 360 - přišla do Střední Ameriky z Mezopotámie přes Egypt.

Číslo 360 dobře známe: je to počet stupňů v kruhu. Ale málokdo už ví, že toto číslo je sumerského původu a pochází z tamní šedesátkové soustavy. První známý kalendář byl sumerský nippur; vznikl tak, že se kruh rozdělil na dvanáct částí. Dvanáctka byla posvátné nebeské číslo - proto bylo dvanáct měsíců v roce, dvanáct znamení zvěrokruhu, dvanáct olympských bohů, atd. Problém s nadbytečným 5 a čtvrt dnem se řešil vsunutím třináctého měsíce po uplynutí příslušného počtu let.

I když egyptská numerická soustava nebyla šedesátková přesto Egyptané přejali sumerský systém, založený na násobku $12 \times 30 = 360$.

Jelikož ale nedokázali vyřešit složité výpočty, týkající se vsunutého či přestupného měsíce, zjednodušili si kalendář tím, že na konci každého roku zavedli onen krátký „měsíc“ o pěti dnech. A přesně tento systém se začal používat i ve Střední Americe. Kalendář haab nebyl egyptskému jen podobný - byl zcela totožný. A navíc, stejně jako Středoameričané i Egypťané měli kromě tohoto solárního cyklu ještě kalendář rituální, který se vztahoval k východu hvězdy Siria, s nímž souviselo zvedání hladiny Nilu. i

Šedesátkové číslo 360 není jedinou stopou, kterou Sumeňané v egyptských a potažmo středoamerických kalendářích zanechali. Různé práce, zvláště od B. P. Reka v prv-

ních číslech časopisu *El Mexico Antiguo*, nás nenechávají na pochybách, že třináct měsíců kalendáře tzolkin bylo ve skutečnosti odrazem dvanáctiměsíčního sumerského cyklu, doplněného o třináctý vložený měsíc, pouze s tím rozdílem, že v Egyptě (a tudíž i ve Střední Americe) se přestupný měsíc zredukoval na každoročních pravidelných pět dní. V jazyce Mayů znamenal výraz *tun*, označující číslovku 360, „nebeský“ - hvězdu nebo planetu nacházející se v pásu zvěrokruhu. Je zajímavé, že „hrst hvězd“ - tedy souhvězdí - se říkalo *mool*, a sumerské slovo pro nebeské těleso - MUL - zní prakticky stejně.

Dalším důkazem vazby středoamerického kalendáře k cyklu ze Starého světa je výskyt nejposvátnějšího čísla 52, ke kterému se tak či onak vztahovaly všechny významné události Střední Ameriky. Všechny teorie, které se ho pokouší vysvětlit (jako například tvrzení, že toto číslo bylo zvoleno proto, že je to 4×13), pomíjejí nejzřejmější důvod: jde o 52 týdnů blízkovýchodního (a potažmo evropského) kalendáře. K tomuto počtu týdnů dojdeme ovšem pouze za předpokladu, že zavedeme týdny o sedmi dnech. Tak tomu ale nebylo odjakživa. Důvody zavedení sedmidenního týdne se zkoumají již téměř dvě stě let, a nejpravděpodobnějším motivem se zdá být cyklus měsíce. Jisté je ovšem pouze to, že v biblické době se sedmidenní týden objevuje jako perioda určená bohem, který Izraelitům při útěku do Egypta nařídil, aby sedmého dne světili sabat.

Bylo tedy číslo 52 nejdůležitější, protože bylo společným jmenovatelem všech mezoamerických kalendářů — nebo byl kalendář o dvou stech šedesáti dnech (a ne kupříkladu o třech stech) zaveden proto, že šlo o násobek 52 ($52 \times 5 = 260$)?

I když byl bůh, jehož přídomkem bylo číslo „sedm“, hlavním bohem v Sumeru, osobních jmen jako *Elisheva*, „Můj bůh je sedm“, či místa jeho původu, *Beer-Sheba*, „Studnice Sedmi“, se používalo především v zemi kanaánské. Sedmička coby uctívané číslo se objevuje v příbězích

hebrejských patriarchů až poté, co Abrahám odešel do Egypta a pobýval u faraónova dvora. Číslem sedm je prostoupen i biblický příběh o Josefovi, faraónově snu a následných událostech v Egyptě. A jelikož se číslo 52 objevilo na základě úvahy, že sedmička je základní kalendářní jednotka, ukážeme si, že nejposvátnější středoamerický cyklus pocházel ve skutečnosti z Egypta.

Abychom byli konkrétnější: 52 bylo magické číslo, které se vztahovalo k egyptskému bohu Thovtovi, bohu věd, písma, matematiky a kalendáře.

Staroegyptský příběh, známý jako „Dobrodružství Satni-Chamoise s mumiiemi“ - příběh natolik tajemný, strašidelný a dobrodružný, že si nezadá se současnými horory - používá vazby mezi tajemným číslem 52 a bohem Thovtem a záhadami kalendáře v klíčové scéně celé zápletky. Je zapsán na papýru (Káhira 30646), který byl nalezen v jedné hrobce v Thébách a jehož stáří se odhaduje na třetí století př. Kr. Kromě toho byly nalezeny i části jiných papýrů s tímto příběhem, což naznačuje, že šlo o oblíbené staroegyptské dílo, které bylo součástí cyklu příběhů o bozích a lidech.

Hrdina příběhu, faraónův syn, „byl dobře vzdělán ve všech oborech“. Měl ve zvyku potulovat se po nekropoli v Mennoferu (tehdejším hlavním městě) a studovat posvátné nápisy na zdech chrámů a stélách a starobylé tajemné knihy. Po nějaké době se z něj stal „čaroděj, kterému v zemi egyptské nebylo rovno.“ Jednoho dne mu jistý záhadný stařec svěřil, že v jedné hrobce „leží kniha, kterou vlastní rukou sepsal bůh Thovt,“ a která odhaluje záhady Země a tajemství nebes, včetně božské znalosti týkající se „východu Slunce a zjevování Měsíce a pohybu bohů (planet), které jsou ve slunečním cyklu“ - tedy tajemství astronomie a kalendáře.

Šlo o hrobku Nenoferkheptaha, syna předchozího faraóna (vědci se domnívají, že vládl zhruba kolem roku 1250 př. Kr.). Jakmile se Satni dle očekávání začal o hrobku zajímat a ptal se, kde ji nalezne, stařec ho varoval, že ačkoliv je Nenoferkheptah mumifikovaný, přesto není mrtev a může srazit každého, kdo se pokusí knihu, uloženou v jeho nohách, odnést. Satniho to ale neodradilo a vydal se hrobku hledat. Nebylo možné ji najít jako jiné hrobky, neboť byla skrytá pod zemí. Když ale Satni dorazil na správné místo, „odříkal nad hrobkou tajnou formuli a země se otevřela a Satni sestoupil tam, kde ležela kniha“.

V hrobce Satni uviděl mumii Nenoferkheptaha, jeho sestry, která byla zároveň jeho manželkou, a jejich syna. Kniha, která skutečně ležela u Nenoferkheptahových nohou, „vydávala záři, jako by tam bylo samo Slunce“. Když k ní ale Satni vykročil, promluvila mumie ženy a varovala ho, aby dál už nechodil. Potom mu vyprávěla o dobrodružstvích, které Nenoferkheptah podnikl, aby se knihy zmocnil - Thovt totiž knihu skryl na

tajném místě uvnitř zlaté skříňky, která byla uložena ve stříbrné skřínce, která zase byla v celé řadě dalších skříňek, až nakonec poslední dvě byly z bronzu a železa. Nenoferkheptah ale nedbal varování a knihu našel a zmocnil se jí; poté je ale Thovt proklet a uvrhl je do stavu života ve smrti: ačkoliv byli živí, byli přesto pohřbeni, a ačkoliv byli mumifikováni, viděli, slyšeli a mohli i mluvit. Žena Satniho varovala, že dotkne-li se knihy, přenesou se Thovtova kletba i na něho.

Když už se ale dostal tak daleko, byl Satni odhodlaný knihu za každou cenu získat. Jakmile k ní udělal další krok, promluvila mumie Nenoferkheptaha. Řekla mu, že existuje způsob, jak se knihy zmocnit, aniž by na sebe přivolal Thovtův hněv: musí zvítězit ve hře „padesát dva“, což je posvátné Thovtovo číslo.

Satni ihned souhlasil. První hru ale prohrál a zjistil, že se částečně propadl do země. Potom prohrál podruhé a propadl se ještě hlouběji. Zbytek starobylé verze příběhu o „Dobyvatelích ztracené archy“ popisuje, jak se Satnimu nakonec podařilo s knihou uprchnout, jaká neštěstí ho následně potkala a jak nakonec knihu vrátil do její původní skrýše.

Naučení knihy spočívalo v tom, že žádný člověk, ať by byl jakkoliv vzdělaný, bez božího souhlasu nemůže odhalit tajemství Země, Slunce, Měsíce a planet. Pokud k tomu Thovt nedá svolení, člověk ve hře „padesát dva“ prohraje. A prohraje v ní i za předpokladu, že se tato tajemství pokusí odhalit tak, že otevře zemské vrstvy, tvořené minerály a kovy.

***

Máme za to, že to byl tentýž Thovt, alias Quetzalcoatl, který lidu Střední Ameriky věnoval kalendář o 52 dnech i všechno další vědění. Mayové na Yucatánu mu říkali Ku-kulkan; v tichomořských oblastech Guatemaly a El Salvadoru se jmenoval Xiuhtecuhtli; všechna ta jména znamenala totéž: opeřený či okřídlený had.

Architektura, nápisy, ikonografie a zbytky staveb v zaniklých mayských městech vědcům umožnily vystopovat a zrekonstruovat nejen historii samotných Mayů a jejich panovníků, ale také jejich postupně se měnící náboženské koncepty. Zpočátku se chrámy budovaly na vrcholcích pyramid, a tam se uctíval božský had a pozorovalo nebe, aby se zaznamenaly hlavní nebeské cykly. Pak ale přišla doba, kdy onen bůh - nebo snad všichni nebeští bohové - zmizeli. A jelikož už nebyli vidět, předpokládalo se, že je spolkl vládce noci, jaguár. Proto také byla následně podoba velkého boha překryta maskou jaguára (Obr. 37), pod níž jsou ale stále ještě dobře patrní hadi, bývalý božský symbol.

Ale cožpak Quetzalcoatl neslibil, že se vrátí?

Pozorovatelé nebe z džungle lačně pročítali prastaré almanachy. Poté

přišli kněží s tvrzením, že bozi se vrátí, pokud se jim budou obětovat tlukoucí lidská srdce.

Pak ale nastalo v devátém století jisté navýsost důležité datum, ve kterém nedošlo k předpovězené události. Protnuly se všechny užívané kalendáře, ale nic se nestalo. A tak lidé posvátné okrsky a města zasvěcená bohům opustili, a džungle svým zeleným hávem říši hadích bohů překryla.

5. kapitola

CIZINCI ZE ZÁMOŘÍ

Když Toltékové, znechucení novými náboženskými praktikami, v čele se svým vůdcem Topiltzin-Quetzalcoat-lem opustili v roce 987 po Kr. Tollán, aby našli místo, kde by mohli uctívat své bohy jako dříve, vydali se na Yucatán. Jistě by byli mohli hledat nový domov blíže, mohli zvolit snazší cestu, nemuseli procházet územím tolika nepřátelských kmenů. Přesto se rozhodli přejít 1500 kilometrů do země, která se jejich původní zemi nepodobala v jediném ohledu - byla to rovina, panovalo tam tropické podnebí, nebyly v ní řeky. Toltékové se ale nezastavili, dokud nedorazili do Chichén Itzá. Proč? Co je pohánělo, aby došli až do posvátného mayského města, které už jeho původní obyvatelé opustili? Odpověď můžeme hledat pouze v městských zříceninách.

Chichén Itzá, které leží jen kousek od dnešního správního centra Yucatánu - Méridy, bývá přirovnáváno k italským Pompejím, kde bylo po odstranění nánosů sopečného popela a lávy, které ono místo zasypaly, nalezeno římské město se vším všudy - ulicemi, domy a zdmi, včetně nápisů na nich. V případě Chichén Itzá musel být vymýcen zelený baldachýn, který město přikrýval. Odměnou lidem byl hned dvojí zážitek - návštěva mayského města z dob staré říše a pohled na Tollán, jak ho jeho někdejší obyvatelé viděli naposled. Když totiž Toltékové do Chichén Itzá dorazili, přestavěli a dostavěli ho tak, aby se co možná nejvíce podobalo jejich původnímu opuštěnému hlavnímu městu. Archeologové mají za to, že toto místo bylo důležitým sídlem už v prvním tisíciletí př. Kr. Kronika *Chilam Ba-lam* dokládá, že v roce 450 po Kr. už to bylo hlavní náboženské středisko Yucatánu. Tehdy se nazývalo *Chichén*, „Ústí studně," protože nejposvátnějším místem ve městě byla *cenote* neboli posvátná studně, ke které se scházeli poutníci zblízka i zdaleka. Nejvíce viditelných památek z této doby, kdy ve městě vládli Mayové, se nalézají v jižní části města, v takzvaném „starém Chichénu". Z této oblasti také pochází nejvíce popisů a kreseb Stephense a Catherwooda; pojmenování zdejších budov jsou velmi romantická - *Akab-Dzib* („Místo okultních nápisů), Klášter, Chrám stupňů a další.

Jako poslední před příchodem Toltéků obývali (lépe řečeno znovu obývali) Chichén Itzá Itzové, kteří byli podle některých pramenů s Toltéky příbuzní, ale podle jiných přišli původně z jihu. Oni také dali městu jeho dnešní jméno, které znamená „ústí studně Itzů". Svě vlastní ceremoniální jádro vybuvovali severně od mayských zřícenin; nejznámější městské

památky - obrovská hlavní pyramida „El Castillo“ a observatoř s točitým schodištěm - jsou právě jejich dílem. Až později je přestavěli Toltekové, když v Chichén Itzá začali budovat kopii Tollánu.

Díky náhodnému nálezu skrytého vchodu se dnešní návštěvník města může podívat do prostor mezi itzánskou pyramidou a pyramidou Toltéků, která je vybudována na ní; je možné i vystoupat po původním schodišti do svatyně Itzů, kam později Toltekové umístili obraz Chacmoola a jaguára. Zvenku je vidět pouze toltécká stavba - pyramida, která se v devíti stupních (Obr. 38) zvedá do výšky asi šedesáti metrů. Jelikož je zasvěcena Opeřenému hadovi, Quetzalcoatlovi-Kukulcanovi, vzdává se mu na ní pocta nejen prostřednictvím dekorací s motivem Opeřeného hada, ale také zakomponováním prvků odvozených od posvátného kalendáře do stavby samotné - například na každé ze čtyř stran pyramidy bylo vybudováno 91 schodů, což dohromady s nejvyšším „schodem“, tedy plošinou nahoře, dává přesný počet dní solárního roku ($91 \times 4 + 1 = 365$). Stavba nesoucí jméno Chrám válečníků přesně kopíruje pyramidu *Atlantů* v Tule co do umístění, orientace, schodiště - a totožní jsou i kamenní hadi po stranách a další výzdoba a sochy.

Stejně jako v Tule (Tollánu), i zde stojí proti chrámové pyramidě za velkým náměstím hlavní míčovna. Je to ohromná čtverhranná prostora, dlouhá asi 180 metrů - největší ve Střední Americe vůbec. Po obou delších stranách se táhnou vysoké zdi; vprostřed každé z nich se ve výšce více než deseti metrů tyčí kamenný prstenec ozdobený motivem propletených hadů. Hráči museli míč z tvrdé gumy prohodit kamenným kruhem. V každém družstvu bylo sedm hráčů, a družstvo, které prohrálo, platilo za porážku velice tvrdě - jeho vůdce byl popraven. Podél dvou delších stěn stály kamenné desky, na kterých byly ve spodní části zachyceny různé výjevy ze hry. Prostřední deska u východní zdi (Obr. 39) ukazuje vůdce vítězného družstva (po levé straně), který drží hlavu kapitána poražených hráčů.

Hrozivé zakončení každé hry naznačuje, že v těchto utkáních nešlo jen o kratochvíli a zábavu. V Chichén Itzá, stejně jako v Tule, bylo míčoven více - pravděpodobně sloužily buď jako místo pro přípravu hráčů, nebo se v nich odehrávaly méně důležité zápasy. Hlavní míčovna byla výjimečná svou velikostí i okázalou výzdobou a význam toho, co se v ní odehrávalo, byl podtržen navíc tím, že k budově patřily tři chrámy, bohatě zdobené obrazy válečníků, výjevy z mytologických setkání, stromem života a vytesanou podobiznou vousatého boha s křídly a dvěma rohy (Obr. 40).

Uvážíme-li toto všechno spolu s rozdílností podob i ošacení jednotlivých vyobrazených hráčů, poukazuje to na mezikmenový, možná přímo mezinárodní politicko-náboženský význam těchto příležitostí. Počet

hráčů (sedm), stětí hlavy poraženého a hra s gumovým míčem, to všechno silně připomíná mytologický příběh z knihy *Popol Vuh* o boji mezi bohy - ten je zde realizován v podobě míčové hry. Bůh Seven-Macaw se svými dvěma syny se vzbouřil proti několika nebeským bohům, včetně Slunce, Měsíce a Venuše. Jeho poražený syn Seven-Huanaphu byl popraven: „Hlavu mu sřali a ta se odkoulela pryč, srdce mu vyřezali z hrudi.“ Jelikož to ale byl bůh, vstal z mrtvých a stala se z něj planeta.

Takovéto ztvárnění dějin bohů by toltécký zvyk řadilo po bok náboženských her na starém Blízkém Východě. V Egyptě se každoročně hrálo mystérium o rozsekání těla boha Osirida a jeho následné vzkříšení; herci, včetně faraóna, zpodobňovali postavy jednotlivých bohů. A v Asýrii se také rok co rok hrálo představení o střetu dvou bohů, ve kterém byl poražený soupeř popraven, ale později mu bůh nebes odpustil a dovolil, aby vstal z mrtvých. V rámci oslav příchodu Nového roku se zase v Babylónii každý rok četl epický příběh *Enuma elish*, popisující vznik sluneční soustavy; vypráví se v něm o původu Země (sedmé planety), která se podle něj objevila po střetnutí v nebesích, při němž hlavní babylónský bůh Marduk sřal a rozsekal ne-stvůrného Tiamata.

Mayský mýtus a jeho opakované „sehrávání“ po vzoru blízkovýchodních mýtů a her s největší pravděpodobností vycházelo z nebeských aspektů příběhu a ze symbolického čísla sedm, které odkazovalo na planetu Zemi. Na kamenných deskách s vytesanými motivy hry v míčovně je důležité povšimnout si jedné věci - a sice, že někteří hráči mají za emblém sluneční disk, kdežto jiní mají sedmicí-pou hvězdu (Obr. 41). Že nešlo o náhodný symbol, nýbrž o znamení nebeského tělesa, dokazuje podle našeho názoru fakt, že na různých místech v Chichén Itzá byly nalezeny čtyřcípé hvězdy spolu se symbolem osmičky pro planetu Venuši (Obr. 42a) a že v celém severozápadním Yu-catánu byly zdi chrámů zdobeny symboly šesticípých hvězd (Obr. 42b).

Zobrazování planet jako hvězd s cípy je tak staré, že už si často ani neuvědomujeme, jak tako konvence vznikla. Jako celá řada věcí, i tento zvyk pochází ze Sumeru. Na základě toho, co se naučili od nefilů, Sumeřané nepočítali planety v tom pořadí, jako dnes my, tedy od Slunce, ale z opačné strany. A tak byl tedy Pluto první planeta, Neptun druhá, Uran třetí, Saturn čtvrtá a Jupiter pátá. Šestý v pořadí byl Mars, pak následovala sedmá Země a osmá Venuše. Vědci fakt, že Venuši bylo Mayi a Toltéky přiřazováno číslo osm, tradičně vysvětlovali tím, že to na Zemi trvá osm let ($8 \times 365 = 2920$ dní), než se po pěti obězích Venuše zopakuje její synodická konjunkce ($5 \times 584 = 2920$ dní). Pokud by tomu ale tak bylo, pak by Venuše měla být „pětka“ a Země „osmička“.

Sumerské vysvětlení je mnohem přirozenější a přesnější a mimo jiné z něj vyplývá, že Mayové/Toltékové používali blízkovýchodní symboliku. Na první pohled je totiž zřejmé, že symboly nalezené v Chichén Itzá a na dalších místech Yucatánu jsou prakticky totožné s obrázky, kterými se planety zachycovaly v Mezopotámii (Obr. 42c).

A symbolů hvězd s cípy po vzoru Blízkého východu skutečně přibývá, čím více se blížíme k severozápadnímu výběžku Yucatánu a k pobřeží. Tam byla nalezena nanejvýš pozoruhodná socha - přesněji řečeno na místě, zvaném Tzekelna; socha je nyní k vidění v muzeu v Méridě. Je vytesána z velkého kusu kamene, který je v zadní části zcela neopracovaný. Zachycuje muže výrazných rysů, který má na hlavě zřejmě nějakou helmu. Tělo má zahalené do přiléhavého úboru tvořeného jakýmsi šupinami či pásky.

Pod ohnutou paží svírá předmět, který v muzeu popisují jako „geometrickou pěticípou hvězdu“ (Obr. 43). Na břicho má pomocí pásu připevněné záhadné kruhové zařízení; vědci se domnívají, že toto zařízení znamená, že jeho nositel je jedním z vodních bohů.

Mohutné sochy bohů, vytesané do přední části velkého kamenného bloku, byly nalezeny i v nedalekém Oxkintoku; archeologové mají za to, že tyto sochy sloužily jako podpůrné sloupy v chrámech. Jedna ze soch (Obr. 44) vypadá jako ženský protějšek popsaného kamenného muže. Její páskový či šupinatý oděv byl nalezen i na dalších sochách a soškách z ostrova Jaina, který leží nedaleko od severozápadní části Yucatánu a na kterém stál velice neobvyklý chrám. Ostrov totiž sloužil jako jakási dutá nekropole, jelikož podle legendy tam našel místo posledního spočinutí Itzamna, bůh Itzů - veliký starověký bůh, který sem dorazil z moře a jeho jméno znamenalo „Ten, jehož domovem je voda.“

***

Skloubíme-li všechny tyto texty, legendy a náboženské motivy, vyjde nám, že u yucatánského pobřeží údajně přistála jakási božská bytost, vystoupila na břeh a založila v tamních končinách osídlení a civilizaci. Tato významná shoda všech zmíněných pramenů, tyto „společné vzpomínky“ tedy musely být oním důvodem, pro který se Toltékové, vyrazující na pouť za znovunalezením svého původního náboženského učení, vydali do tohoto kouta Yucatánu, a zvláště pak do Chichén Itzá; vraceli se na místo, kde to všechno začalo a kde bůh přicházející z moře znovu přistane.

Hlavním místem, kde se uctíval Itzamna i Quetzalcoatl a ke kterému se nejspíš vázaly i legendy o Vótanovi, byla posvátná cenote v Chichén Itzá - velká studna, podle které bylo celé Chichén Itzá pojmenováno.

Studna se nachází přesně na sever od hlavní pyramidy a z obřadního náměstí k ní vede dlouhá dlážděná cesta. Dnes je hladina vody ve studni asi

25 metrů pod povrchem, a voda a bahno sahají zhruba dalších 35 metrů hluboko. Oválné ústí studny měří na délku asi 80 metrů a na šířku zhruba 60. Je dokázáno, že studna byla uměle rozšířena a že do ní kdysi vedlo schodiště. U studny jsou dodnes patrné zbytky jakéhosi pódia a chrámu; biskup Lan-da zaznamenal, že se tam konaly obřady zasvěcené bohu vody a deště - do vody se jako obětiny házely panenské dívky a lidé, kteří ke studni putovali zblízka i z dálky, do ní vhadzovali cenné obětní předměty, nejlépe ze zlata.

V roce 1885 byl do Mexika coby americký konzul vyslán Edward H. Thompson, který si získal jméno publikací práce *Atlantis Not a Myth*. Nedlouho poté koupil Thompson za sedmdesát pět dolarů sto padesát čtverečních kilometrů džungle, ve které se mimo jiné nalézaly i zříceniny města Chichén Itzá. Thompson si v někdejším městě zřídil obydlí a začal pro Peabodyho muzeum na Harvardově universitě pořádat systematické sestupy do studně, aby z ní vylovil posvátné obětiny.

Potápěči našli pouze asi čtyřicet lidských koster; co se ale týče uměleckých předmětů, těch byly ze dna studny vyzvednuty celé tisíce. Asi 3400 jich bylo z nefritu, což byl polodrahokam, jehož si Mayové a Aztékové cenili ze všech nejvíce. Mezi vylovenými nefritovými předměty byly korále, ozdoby nosu a uší, knoflíky, prsteny, přívěsky, kuličky, vyřezávané portréty, sošky. Více než 500 předmětů na sobě mělo vyryté obrázky zvířat a lidí. Někteří z těchto lidí byli nade vše pochybnost vousatí (Obr. 45 a, b) a připomínali tváře z výjevů na stěnách míčovny (Obr. 45 c).

Ještě důležitější pak byly kovové předměty, které potápěči vylovili. Stovky jich byly ze zlata, další byly ze stříbra či mědi - což je pro poloostrov, na kterém se netěží kovy, významný objev. Některé předměty byly vyrobené z pozlacené mědi nebo z měděných slitin, ve kterých převládal bronz, což svědčí o pokročilých metalurgických znalostech, které ovšem Mayové neměli - slitinové předměty tudíž musely být přineseny z nějaké vzdálené země. Nejzáhadnější ze všeho je ale nález několika kotoučů z čistého cínu, kovu, který se v takovéto ryzí podobě v přírodě vůbec nevyskytuje a který se získává složitou tavbou různých rud - a tyto rudy ve Střední Americe nebyly nikde nalezeny.

Vylovené kovové předměty jsou bohatě zdobené a nacházíme mezi nimi velké množství zvonků, dále různé rituální předměty (poháry, misky), prsteny, slavnostní koruny, masky, různé ozdoby a šperky, žezla, věci, jejichž účel neznáme - a ze všeho nejdůležitější jsou kotouče s vyrývanými či vytepávanými scénami jakýchsi střetnutí či setkání. Na těchto výjevech jsou vždy různě oděné postavy rozdílných rysů, které stojí proti sobě, jako by spolu kupříkladu zápolily, a kolem nich jsou zemští či nebeští hadi nebo

nebeští bohové. Vítězíci či jinak dominantní postava je vždy vyobrazena s vousy (Obr. 46a, b).

Tyto bytosti jistě nebyly bohové, protože hadí či nebeští bohové jsou vždy zobrazeni zvlášť. Podobné postavy, lišící se od vousatého a okřídleného nebeského boha (Obr. 40), se objevují i na reliéfech vytesaných na zdech a sloupech v Chichén Itzá, spolu s dalšími hrdiny a válečníky, jako je například tento muž s dlouhou úzkou bradkou (Obr. 47), kterému se žertem říká „strýček Sam“.

Původ těchto vousatých lidí je nám záhadou; jisté je jediné to, že to nejsou Indiáni, protože těm vousy vůbec nerostou. Kdo tedy tyto cizinci jsou? Jejich „semitské“ nebo ještě spíše východně středomořské vzezření (které je ještě patrnější u hliněných sošek, zachycujících tvář) vedlo některé odborníky k závěru, že jde o Féniciány či o „židovské námořníky“, které odvála z cesty nějaká bouře a poté je proudy Atlantiku odnesly až k yucatánskému pobřeží - někdy v době, kdy král Šalomoun a fénický král Chíram spojili síly a vyslali na moře společnou expedici, která měla za cíl obeplout Afriku a hledat tam zlato (někdy kolem roku 1000 př. Kr.); nebo to mohlo být o několik století později, kdy byli Féniciány vyhnáni ze svých přístavních měst ve východním Středomoří, založili Kartágo a vypluli do západní Afriky.

Ať už byli ale oni mořeplavci kdokoliv a ať došlo k jejich setkání s Indiány kdykoliv, všichni uznávaní odborníci na tuto problematiku vždy okamžitě zavrhnou názor, že by mohlo jít o záměrné plavby přes moře. Zcela zřetelné vousy některých postav pak vysvětlují buď tím, že šlo o umělé bradky, které si Indiáni lepili na brady, nebo že to jsou vyobrazení náhodných trosečníků. První z těchto vysvětlení (které někteří vědci zcela vážně prezentují) ale samozřejmě okamžitě vyvolává otázku: pokud tedy Indiáni opravdu pouze napodobovali nějaké vousaté lidi, kdo pak byli tito lidé?

Ani vysvětlení, že šlo o několik málo trosečníků, není dost dobře obhajitelné. V domorodých legendách, jako například v té o Vótanovi, se mluví o opakovaných výpravách, o objevných cestách, které končily osidlováním (zakládáním měst). Archeologické důkazy vyvracejí teorii, že by mohlo jít o pouhých pár trosečníků, vyvržených na jednom místě na pobřeží. Vousatí lidé byli zpodobňováni při mnoha činnostech, v různých situacích, a jejich vyobrazení se nacházejí po délce celého Mexického zálivu, hlouběji ve vnitrozemí, a dokonce velice jižně, až u tichomořské-ho pobřeží. A nešlo o žádné stylizované mýtické postavy -vypadají jako portréty skutečných lidí.

Jedny z nejzajímavějších obrazů se dochovaly ve Veracruz (Obr. 48a,

b). Lidé, kteří jsou na nich už celé věky vytesáni, bezpochyby zpodobňují západosemitské hodnostáře, které během výprav do Asie zajali egyptští faraónové - to je také znázorněno na pamětních kresbách na zdech chrámů (Obr. 49).

Proč a kdy ale tedy tito Středozemci do Mezoameriky přišli? Ale archeologické stopy nás vedou k ještě větší záhadě: k Olmékům a jejich pravděpodobnému původu u afrických černochů. Mnoho vyobrazení - jako například toto z Alvarada ve Veracruz (Obr. 50) - totiž zachycuje, že se vousatí lidé a Olmékové setkali tváří v tvář.

***

Ze všech ztracených středoamerických civilizací jsou Olmékové vůbec nejstarší, a také nejzáhadnější. Podle všeho byli právě oni tou prapůvodní určující civilizací, kterou všechny ostatní později napodobovaly a vycházely z ní. Jejich civilizace se poprvé objevuje někdy na počátku druhého tisíciletí př. Kr. podél pobřeží Mexického zálivu. Kolem roku 1200 před Kristem už je plně rozvinutá asi na čtyřiceti místech (někdo soudí, že už v roce 1500). Dále se tato kultura šířila všemi směry, především pak na jih, a kolem roku 800 př. Kr. už jsou její stopy patrné po celé Střední Americe.

I první písmo v této oblasti pochází z olmécké civilizace. Stejně tak jako středoamerický numerický systém, skládající se z čárek a teček. I první záznamy dat pomocí kalendáře „Long Count“ s tajemným „prvním“ rokem 3113 př. Kr. první nádherné a ohromné sochy, první použití nefritu, první obrázky lidí s ručními zbraněmi či nástroji, první ceremoniální jádra, první záznamy zájmu o dění na nebi -to všechno je dílem Olméků. Není divu, že s tolika prvenstvími považuje mnoho vědců (jako např. J. Soustelle, *The Olmecs*) olméckou civilizaci ve Střední Americe za srovnatelnou s civilizací Sumerů v Mezopotámii, která držela snad všechna prvenství na starém Blízkém východě. A stejně jako Sumeřané, i Olmékové se objevují náhle beze stop po jakékoliv předchozí civilizaci či po postupném vývoji k počátečnímu stupni. Sumeřané ve své literatuře tvrdí, že jejich civilizace je dar bohů, návštěvníků Země, kteří uměli létat, a proto se často znázorňovali okřídlení (Obr. 51a). Olmékové svou mytologii zaznamenávali na kamenech, a například na jedné stéle z Izapy (Obr. 51b) vidíme, jak jeden okřídlený bůh stíná hlavu jinému. Tento „kamenný příběh“ se nápadně podobá jeho sumerské verzi (Obr. 51c).

Co to bylo za národ, který toho všeho dosáhl? Říkalo se jim Olmékové („lid kaučuku“), protože v místech kolem zálivu, kde žili, rostlo hodně kaučukovníků, ale jinak byli záhadou - cizinci v cizí zemi, cizinci ze zámoří, lidé, kteří pocházeli nejen z jiné země, ale dokonce z jiného

kontinentu. A v bažinatých oblastech kolem zálivu, kde je jen málo kamenů, vytvořili a zanechali po sobě takové kamenné památky, které nás ohromují do dnešního dne. A vůbec nejzajímavější jsou ty, které zpodobňují Olméky samotné.

Jedinečné ve všech ohledech jsou obrovské kamenné hlavy olméckých vůdců, které jsou vytesány s neuvěřitelnou zručností a pomocí nějakých nám neznámých nástrojů. Jako první jednu z nich v Tres Zapotes ve Veracruzu spatřil J. M. Melgar y Serrano. V časopisu *Bulletin of the Mexican Geographical and Statistical Society* (v roce 1869) ji popsal těmito slovy: „skutečné umělecké dílo... úchvatná socha, která obdivuhodně zachycuje tvář jakéhosi Etiopana." Kresby přiložené ke článku zřetelně zachycují negroidní obličejové rysy (Obr. 52).

Vědci ze Západu existenci takovéto obří hlavy potvrdili teprve v roce 1925, kdy archeologický tým z Tulanské university pod vedením Franse Bloma našel v La Ventě, místě nedaleko pobřeží Mexického zálivu ve státě Tabasco, „vrchní část obrovské hlavy, která se propadla hluboko do země". Když byla hlava zcela odkryta (Obr. 53), ukázalo se, že měří téměř tři metry na výšku, sedm metrů po obvodu, a že váží asi dvacet čtyři tuny. Nade vše pochybnost zachycuje hlavu negroidního Afričana v jakési zvláštní helmě. Postupem času pak byly v La Ventě objeveny další hlavy, z nichž každá má zcela odlišné rysy i helmu, ale všechny jsou si bezpochyby podobné rasově.

Ve čtyřicátých letech našla pět podobných obrovských hlav archeologická expedice v čele s Matthewem Stirlingem a Philipem Druckerem v San Lorenzu, olmec-kém městě necelých sto kilometrů od La Venty. Následující výpravy z Yaleské university pod vedením Michaela D. Coea našly ještě další hlavy. Testy pomocí rozpadu radioaktivního uhlíku ukázaly, že sochy jsou zhruba z roku 1200 před Kristem. Ve skutečnosti to ovšem znamená pouze tolik, že z této doby pochází organické látky (nejčastěji pak dřevěné uhlí), nalezené na tomto místě. Ale sídliště samo, včetně kamenných soch, může být podstatně starší. A skutečně - mexický archeolog Ignacio Bernal, který našel další hlavu v Tres Zapotes, datuje tamní památky do roku 1500 př. Kr.

Do dnešního dne bylo nalezeno celkem šestnáct takovýchto hlav. Výškou se pohybují zhruba od jednoho a půl metru do tří metrů a nejtěžší z nich váží asi dvacet pět tun. Ať už je vytesal kdokoliv, rozhodně měl v úmyslu vytesat ještě další, protože kromě hotových portrétů bylo nalezeno také mnoho „hrubého materiálu" - obrovských kamenů, které byly vytěženy a otesány do podoby koulí. Ohromné kusy čediče, ať už opracovaného či nikoliv, byly vyzvednuty z místa, kde se v přírodě nalézaly, a dopraveny

přes džungli a močály do míst, kde se tak velké kameny vůbec nevyskytují - a to často na vzdálenost sta kilometrů, a někdy i větší.

Obr. 56

Jak ale byly tyto kolosální kusy skal naloženy, přepraveny a nakonec otesány a vztyčeny na určeném místě, zůstává dodnes záhadou. Olmékové nicméně moudře soudili, že je důležité, aby si na své vůdce vytvořili takovouto památku. Že jde o různé muže, všechny téže africké negroidní rasy, ale každý z nich že má samostatnou osobnost a svou vlastní helmu, je dobře patrné v minigalerii hlav na Obr. 54.

Výjevy na kamenných stélách (Obr. 55a) a jiných památkách (Obr. 55b), zachycujících setkání, zjevně ukazují Olméky jako vysoké robustní lidi se svalnatými těly - postavou bezpochyby téměř obry, rozhodně v očích domorodých indiánských obyvatel. Ale neradi bychom vyvolali dojem, že jde o pouhých pár vůdců, a nikoliv o celou populaci negroidních Afričanů - mužů, žen i dětí. Olmékové po sobě zanechali v rozsáhlé oblasti Střední Ameriky, sahající od Mexického zálivu až k tichomořskému pobřeží, stovky, ne-li tisíce obrazů a podobizen sebe samých. Ať už jde o sochy, vytesávané portréty, reliéfy či drobné figurky, vždy na nich vidíme tytéž černošské tváře - na nefrito-vých soškách vylovených z posvátné cenote v Chichén Itzá nebo na zlatých figurkách nalezených tamtéž, na různých terakotových předmětech, nalezených od Jaiiny (soška milenců) až po střední a severní Mexiko, nebo dokonce v podobě hráčů v míčovnách (reliéfy z El Tajinu). Na obr. 56 jsou čtyři takové sošky. Několik terakotových předmětů (Obr. 57a) a ještě častěji kamenné postavy (Obr. 57b) zachycují Olméky, jak chovají malé děti - musela to pro ně být nanejvýš důležitá činnost.

Místa, kde byly nalezeny obří hlavy a další olmécké sochy, jsou také velmi záhadná. Jejich výška, šířka i provedení svědčí o tom, že se na jejich tvorbě muselo podílet nějaké organizované společenství, nikoliv pár ztroskotaných mořeplavců. La Venta byl ve skutečnosti původně malý

ostrůvek v bažinaté pobřežní krajině, jehož tvar byl uměle

Obr. 57

upraven, byla na něj navezena zemina a byl dotvořen podle předem stanoveného plánu. Hlavní tamní památky -včetně neobvyklé kónické „pyramidy“, oválných a kruhových pahorků, dlážděných cest, oltářů, stél a dalších lidských výtvorů - byly po městě rozmístěny s ohromnou geometrickou přesností podél severojižní osy, která se táhla po délce asi pěti kilometrů. A na tomto místě, kde se v přírodě nenacházejí téměř žádné kameny, bylo při stavbě zmíněných budov a tvorbě tesaných stél použito neuvěřitelné množství různých kamenů - z nichž každý byl vybrán speciálně k tomu kterému účelu na základě svých vlastností - a to přesto, že sem všechny musely být dopraveny z velké vzdálenosti. Jenom na stavbu zmíněné kónické pyramidy muselo být přivezeno a navršeno přes 300.000 krychlových metrů zeminy. To všechno dozajista vyžadovalo ohromné fyzické úsilí. Kromě toho byla ke stavbě také nutná značná architektonická a kamenická zručnost, která ale v tehdejší Střední Americe neměla obdoby. Je zřejmé, že se těmto řemeslům museli Olmékové naučit někde jinde.

Mezi podivuhodné nálezy v La Ventě patří i obdélníková prostora, která byla ohrazena či vymezena čedičový^{TM} sloupy (tentýž materiál, ze kterého jsou ony kamenné hlavy). Uvnitř byl nalezen kamenný sarkofág a obdélníková hrobka, která měla taktéž stěny i strop z čediče. V ní pak bylo na jakési nízké podestě objeveno několik koster. Celkově se zdá, že právě toto neobvyklé místo se stalo modelem pro stejně zvláštní kryptu Pacala v Palenque. Ať už to ale bylo jakkoliv, věříme, že právě to, jak Olmékové trvali na tom, aby byly na jejich stavbách, sochách a hrobkách

užity ohromné kameny, ač musely být dopravovány z velké dálky, je klíčem k jejich tajemnému původu.

Nemenší překvapení přinesl nález stovek nefritových uměleckých předmětů z La Venty, včetně jakýchsi zvláštních seker - a přitom se v oné lokalitě tento polodrahokam vůbec nenachází. A aby záhad nebylo málo, byly tyto předměty v řadách zakopány do země v dlouhých hlubokých brázdách. Brázdy zase byly naplněny několika vrstvami jílu, přičemž každá vrstva byla z jílu jiné kvality a barvy - tisíce tun hlíny, dovezené sem z rozličných vzdálených končin. A ačkoliv to zní neuvěřitelně, brázdy byly na samém dně vyloženy tisíci destiček ze serpentinu, dalšího zelenomodrého polodrahokamu. Všeobecně se má za to, že příkopy byly vyhloubeny právě proto, aby se do nich pohřbily ony vzácné nefritové předměty. Ale dláždění ze serpentinu by mohlo naznačovat, že brázdy byly vykopány už dříve za zcela jiným účelem. Později se jich ale použilo jako schránky pro cenné předměty, například pro ony zvláštní sekery, když už seker ani příkopů nebylo potřeba. Není pochyb o tom, že Olmékové svá sídliště opustili někdy v době kolem počátku našeho letopočtu a že se pokoušeli do země zakopat i některé z oněch obrovských hlav. Ať už se jejich měst zmocnil potom kdokoliv, je jisté, že se choval pomstychtivě. Některé hlavy byly shozeny z podstavců a odkoulely se do bažin; jiné nesou známky toho, že se je kdosi pokoušel poničit.

Mezi další záhadné nálezy z La Venty patří konkávní zrcadla, objevená taktéž v příkopech. Zrcadla jsou z krystalických železných rud (magnetovce a hematitu) a jsou vytvarována a vyleštěna do naprosté dokonalosti. Po prozkoumání a experimentech se zrcadly došli vědci ze Smithsonian Institution ve Washingtonu, D.C., k závěru, že zrcadla mohla sloužit k soustředění slunečních paprsků do ohniska, k zapalování ohně či k „rituálním účelům“ (což v normální řeči znamená, že odborníci ve skutečnosti nevědí, k čemu sloužila).

Poslední záhadou v La Ventě je ono místo samotné, neboť je, jak už jsme zmínili, celé orientované podél severojižní osy, která se ovšem od skutečného severu odchyluje o 8 stupňů západním směrem. Různé práce na toto téma dokazují, že šlo o odchylku záměrnou, která měla napomoci lepším astronomickým pozorováním, dost možná z vrcholu oné kónické „pyramidy“, jejíž výrazné hřebeny po stranách mohly sloužit jako ukazatele směru. M. Po-peone-Hatch v práci na toto téma (*Papers on Olmec and Maya Archaeology No. 13, University of California*) učinil závěr, že „způsob, jakým byla obloha v La Ventě kolem roku 1000 př. Kr. pozorována, odpovídá astronomickým znalostem, které musely pocházet z doby ještě zhruba o 1000 let starší... Zdá se, že La Venta byla podle staré

tradice orientována tak, že odpovídala přechodům hvězd přes poledník v místech, které se při rovnodennostech a slunorotech odehrávaly kolem roku 2000 před Kristem."

Pokud La Venta opravdu pochází již z doby kolem roku 2000 př. Kr., znamenalo by to, že je nejstarším ceremoniálním jádrem ve Střední Americe - předstihla by i Teotihuacán, nepočítáme-li ovšem dobu, kdy tam podle legend žili pouze bohové. A ani to nemusí být nejzazší datum stanovující příchod Olméků ze zámoří - jejich kalendář „Long Count“ přece začíná v roce 3113 před Kristem. Rozhodně to ale ukazuje, jak dávno před slavnými civilizacemi Mayů a Aztéků už Olmékové ve Střední Americe žili.

Vědci odhadují, že počátky osídlení v Tres Zapotes sahají zhruba do doby 1500 - 1200 př. Kr. Na tomto místě se nachází mnoho kamenných staveb, ačkoliv je v okolí kamenů jen velmi málo - kamenné terasy, schodiště a pahorky, které snad kdysi bývaly pyramidami. V okruhu asi dvaceti kilometrů kolem Tres Zapotes byly nalezeny pozůstatky nejméně osmi dalších sídlišť, což naznačuje, že Tres Zapotes bylo důležité centrum, které obklopovaly menší přilehlé osady. Kromě obřích hlav a dalších soch zde bylo odkryto i mnoho kamenných stél, z nichž na jedné (na „stéle C“) je v kalendáři „Long Count“ datum 7.16.6.16.18., což odpovídá roku 31 před Kristem - to tedy dokládá, že v této době zde Olmékové ještě žili.

V San Lorenzu jsou mezi pozůstatky olmécké civilizace různé stavby, pahorky a pobřežní násypy, mezi kterými je množství umělých jezírek. Centrální část San Lorenza byla vystavěna na umělé plošině, která má rozlohu asi jednoho a půl čtverečního kilometru a tyčí se nad okolní krajinou ve výšce zhruba šedesáti metrů - což je projekt, který bezpochyby zahanbí nejednu moderní stavbu. Archeologové zjistili, že jezírka byla propojena podzemními kanálky, „jejichž účel či význam není doposud zcela jasný“.

Popis olméckých sídlišť by mohl pokračovat dál a dál. Zatím jich bylo objeveno asi čtyřicet. Všude byly kromě kamenných památek objeveny desítky pahorků a jiných pozůstatků staveb, které svědčí o záměrné a plánované výstavbě.

Ale ony kamenné památky, pahorky, příkopy, jezírka, kanály a zrcadla přece musely mít nějaký význam, i když mu moderní vědci stále nemohou přijít na kloub, stejně tak jako musí mít význam přítomnost samotných Olméků v Mezoamerice - pokud tedy člověk nezastává teorii, že šlo o pár trosečníků, čemuž ale my nevěříme. Aztéctí dějepisci o lidech, které nazývali Olméky, tvrdili, že to byli potomci jistého *národa* - nikoliv několika samotných jedinců - který nepatřil ke kmenům mluvícím jazykem

nahuatl a kteří vytvořil nejstarší mexickou civilizaci. Archeologické nálezy tuto teorii podporují a ukazují, že kromě hlavního osídlení, které se táhlo podél Mexického zálivu a kam spadá La Venta, Tres Zapotes i San Lorenzo, tvořící zde jakýsi základní trojúhelník, se osídlení i vliv Olméků rozšířily jižním směrem k tichomořskému pobřeží Mexika a Guatemaly.

Odborníci na zemní práce, mistři kamenictví, kopáči příkopů, stavitelé kanálů, páni zrcadel - co tito lidé, obdaření tolika schopnostmi, ve Střední Americe dělali? Na stélách jsou často zachycováni, jak vycházejí z „oltářů“, představujících vstupy do zemských hlubin (Obr. 58), nebo uvnitř jeskyní, kde v rukou drží nevídané množství různých nástrojů, jako například na jedné stéle z La Venty (Obr. 59), na níž se dá rozeznat, že člověk držící náradí má na helmě připevněné ono záhadné zrcadlo.

Vezmeme-li toto všechno v úvahu - jejich schopnosti, výjevy na stélách, ono náradí - vede nás to k jedinému závěru: Olmékové byli horníci a do Nového světa přišli, aby tam dobývali nějaké drahé kovy - pravděpodobně zlato, ale možná i nějaké další vzácné minerály.

Legendy o Vótanovi, ve kterých se hovoří o ražení tunelů v horách, by tuto hypotézu potvrzovaly. Stejně tak by ji podporoval i fakt, že mezi starými bohy, jejichž uctívání nahuatlské kmeny přejaly od Olméků, byl i bůh *Tepeyolloti*, což znamená „Srdce hory“. Byl to vousatý bůh jeskyní; jeho chrám musel být vystavěn z kamene, nejlépe uvnitř nějaké hory. Jeho symbolem byla hora s otvorem a zobrazoval se (Obr. 60a) s plamenometem v ruce - se stejným nástrojem, který jsme viděli už v Tule!

Naše tvrzení, že zde zobrazený plamenomet (který drží Atlanté a který je zobrazen na sloupu) pravděpodobně sloužil nejen k opracovávání kamene, ale i k jeho dělení, zcela jasně podporuje kamenný reliéf, který je znám pod jménem Daizu číslo 40 (podle místa v mexickém údolí Oaxaca, kde byl nalezen). Reliéf zřetelně zachycuje člověka v jakémsi uzavřeném prostoru, který používá plamenomet na stěnu proti sobě (Obr. 60b). Symbol „diamantu“ na stěně pravděpodobně znamená minerál, ale jeho význam nebyl ještě jednoznačně rozluštěn.

Mnoho kamenných vyobrazení dokládá, že záhada afrických „Olméků“ je spjata s tajemnými vousatými lidmi z východního Středomoří. Ti jsou zachyceni na památkách snad ve všech olméckých městech, ať už jednotlivě, nebo ve scénách ze setkání s jinými lidmi. Důležité je, že některá z těchto setkání se odehrála v jeskyních; na jednom z těchto reliéfů z Tres Zapotes (Obr. 61) je dokonce znázorněn i sluha, který drží jakési osvětlovací zařízení (v dobách, kdy se údajně používaly pouze louče). Neméně zajímavá stéla ze Chalcatzinga (Obr. 62) ukazuje „bílou“ ženu, která obsluhuje cosi, co vypadá jako složité technické zařízení; ve spodní

části stély je opět výmluvný symbol diamantu. Vše nasvědčuje tomu, že šlo o záležitost spojené s minerály.

Přišli vousatí lidé ze Středozeří do Mezoameriky ve stejné době jako afričtí Olmékové? Byli to spojenci, kteří si pomáhali, nebo mezi sebou soupeřili o tytéž vzácné minerály či kovy? To se nedá s jistotou určit; my ovšem věříme, že Olmékové přišli do Střední Ameriky jako první a že kořeny jejich pobytu v Novém světě musíme hledat v onom záhadném roce počátku jejich kalendáře „Long Count“ - v roce 3113 před Kristem.

Ale ať už jejich styky s vousatými lidmi začly kdykoliv a z jakéhokoliv důvodu, zdá se, že skončily střetem.

Odborníci se často pozastavovali nad tím, proč jsou v tolika olméckých sídlištích patrné stopy násilné zkázy - otlučené tváře soch, včetně oněch obřích hlav, rozbité umělecké předměty, pokácené památky - a to všechno se zjevnou silou a zlobou. Zdá se, že zkáza nepostihla všechna olmécká města najednou - Olmékové svá sídliště opouštěli postupně. Nejprve osířela ona hlavní místa u Mexického zálivu, zhruba kolem roku 300 př. Kr., a později i sídliště více na jihu. Důkazem může být ono datum y Tres Zapotes, odpovídající roku 31 před Kristem; naznačovalo by to, že postupné opouštění olméckých měst mohlo trvat i několik století - Olmékové se ze svých sídlišť pomalu stahovali a odcházeli stále více na jih. Prázdná města pak byla zlovolně ničena.

Vyobrazení pocházející z tohoto bouřlivého období a z jižních oblastí olmécké říše zachycují Olméky stále čas-těji jako válečníky - mají strach vzbuzující masky orlů a jaguárů. Jeden z těchto obrazů ukazuje tři olmécké bojovníky (dva z nich v orlí masce) držící kopí. Kromě nich je tam ještě jeden vousatý nahý zajatec. Není jasné, zda se bojovníci snaží zajatce zastrašit, či zda jsou zachyceni ve chvíli, kdy se ho chystají zachránit. Tento fakt nám bohužel nepomáhá vyřešit otázku, zda byli negroidní Olmékové a vousatí lidé na stejné straně, když nastaly první mezoamerické civilizaci těžké časy.

Ať už tomu ale bylo jakkoliv, zdá se, že je potkal stejný osud.

Na nejzajímavějším nalezišti v blízkosti tichomořského pobřeží, v Monte Albanu, které bylo vybudováno na velkém množství člověkem postavených plošin a kde byly objeveny zvláštní stavby, sloužící k astronomickým účelům, jsou také desítky kamenných tabulí, které jsou vztyčeny tak, že tvoří jakousi zeď, a na této zdi jsou vytesány postavy Afričanů ve zkroucených polohách (Obr. 63) Dlouho se jim přezdívalo *Danzantes*, „tanečníci“, ale nyní se odborníci shodují, že jsou to nahá těla umučených Olméků, kteří byli s největší pravděpodobností zavražděni při bojích s místními Indiány. Mezi zachycenými negroidními těly je i jeden

vousatý muž se semitským nosem (Obr. 64), kterého zjevně potkal stejný osud, jako Olméky.

Předpokládá se, že Monte Alban bylo osídleno zhruba od roku 1500 př. Kr., a že největšího rozkvětu dosáhlo kolem roku 500 př. Kr. A za několik málo století slávy tohoto střediska skončili jeho tvůrci jako zmrzačená těla vytesaná do kamene - oběti těch, které původně učili.

A tak se ona tisíciletí, zlatý věk cizinců ze zámoří, stala pouhou legendou.

6. kapitola

ŘÍŠE ZLATÉHO KOUZELNÉHO PROUTKU

Příběh civilizace v zemi And je obklopen tajemstvím, podtrženým tím, že se z oněch končin nezachovaly žádné psané záznamy či kamenné stély s vytesanými obrázkovými příběhy; prázdné stránky dějin ale zaplňují mýty a legendy o bozích a obrech, ze kterých vzešli pozdější králové.

Pobřežní národy si vyprávěly příběhy o bozích, kteří zavedli jejich předky do zaslíbené země, a o obrech, kteří jim ničili úrodu a znásilňovali ženy. Lidé žijící v horách, z nichž byli v době španělského dobývání nejdůležitější Inkové, přiznávali bohům zásluhy za celou řadu věcí, které je prý naučili - za všemožná umění i řemesla, za pěstování plodin, za stavbu měst. Také vyprávěli o vzniku světa - o stvoření člověka, o dobách nepokojů, o ohromné potopě, A počátek svého království a založení svého hlavního města připisovali magii zlatého kouzelného proutku.

Španělští kronikáři, stejně tak jako domorodí dějepisci, kteří se naučili španělsky, shodně tvrdili, že otec dvou inckých králů, vládnoucích v době španělského dobývání, Huajna Kapak, byl dvanáctý *Inka* (titul znamenající *vládce, panovník*) dynastie, která započala v hlavním městě Cuzku kolem roku 1020 po Kr. A teprve několik málo století před příchodem Španělů Inkové ze svého panství v horách sestoupili do oblastí kolem pobřeží, kde už od dávných dob existovala jiná království. Inkové pomocí

slavné Cesty Slunce rozšířili svou moc na severu až k dnešnímu Ekvádoru a na jihu k Chile a vpodstatě svou vládu a správu vnutili civilizacím a organizovaným společenstvím, která se na oněch místech rozvíjela po tisíceletí. Jako poslední ovládli Inkové říši národa Čimú, jehož hlavní město Chan-Chan s ceremoniálními jádry, stupňovitými pyramidami a obytnými čtvrtěmi zabíralo plochu přes dvanáct čtverečních kilometrů.

Město se nacházelo nedaleko dnešního města Trujilla, kde se řeka Moche vlévá do Tichého oceánu, a svým objevitelům připomínalo Egypt či Mezopotámii. V devatenáctém století spatřil cestovatel E. G. Squier (*Peru Illustrated: Incidents of Travel and Exploration in the Land of the In-cas*) ohromné městské ruiny, nad kterými užasl, i když je viděl v jejich přirozené, nezrekonstruované podobě. Popisuje „dlouhé masivní zdi, obrovské pyramidy neboli *huacas* s místnostmi uvnitř, zbytky paláců, příbytků, vodovodů, nádrží, sýpek... a hrobek; to vše se táhlo na vzdálenost mnoha mil všemi směry". A skutečně, letecké záběry tohoto ohromného sídliště, které se na plochem pobřeží rozkládá do velké šířky i délky, připomíná letecké záběry Los Angeles dvacátého století.

Pobřežní oblasti mezi západním výběžkem And a Tichým oceánem jsou v klimatickém pásmu bez dešťových srážek. Tato místa mohla být obydlena a civilizována jen díky řekám a říčkám, které stékají z obrovských hor nad nimi do oceánu a každých sedmdesát až sto padesát kilometrů protínají pobřežní roviny. Kolem těchto řek je úrodná půda a bujná vegetace, která odděluje jednotlivé pouště připomínající pásy země. Lidská obydlí vznikala podél těchto řek a u jejich ústí do oceánu. A archeologické nálezy ukazují, že Čimuánci dokonce tyto vodní zdroje doplňovali vlastními akvadukty, kterými přiváděli vodu z hor. Mezi sousedními úrodnými pásy také zbudovali ce-stu, která byla široká průměrně pět metrů a která byla předchůdkyní slavné incké Cesty Slunce.

Na okrajích zastavěné oblasti, kde končí úrodné údolí a začíná vyprahlá poušť, se z neúrodné země tyčí obrovské pyramidy, orientované přes řeku Moche proti sobě. Byly zbudovány z nepálených cihel, usušených na slunci, a cestovatelům, například V. W. von Hagenovi (*Highway of the Sun* a další knihy) připomínaly vysoké mezopotámské chrámové věže (zikkuraty), které byly také postaveny z hliněných cihel a stejně jako pyramidy u řechy Moche mají lehce konvexní tvar.

Čtyři století, kdy zažíval národ Čimú největší rozkvět, zhruba od roku 1000 do roku 1400 po Kr., byla zároveň i dobou, kdy došlo k rozvoji umění zpracování zlata až k takovému mistrovství, jakého pozdější Inkové už nikdy nedosáhli. Španělští konquistadoři popisovali zlaté poklady, nalezené v Čimú (zůstaly tam i po převzetí moci Inky), v superlativech. A zdá se, že zlatá zahrada ve městě Tumbes, kde byly ze zlata vytvořeny květiny i zvířata, byla modelem pro zlatou zahradu, kterou Inkové vytvořili ve svém hlavním chrámu v Cuzku. Okolí dalšího města, Tucume, vydalo většinu zlatých předmětů, které byly nalezeny v celém Peru ve stoletích následujících po dobytí Španěly. Šlo

o předměty nalezené v hrobkách u těl zesnulých. Množství zlatých předmětů, které Čimánci vlastnili, udivoval

i samotné Inky, když nad jejich pobřežní říší převzali moc. Ono neuvěřitelné množství zlata odborníky dodnes mate; naleziště zlata v Peru totiž neleží ve vyprahlých rovinách u oceánu, nýbrž naopak v horách.

Říše národa Čimú byla sama nástupkyní předchozích kultur a organizovaných společenství. Stejně jako v případě Čimú, ani u těchto národů není známo, jak si jeho lidé sami říkali. Jména, kterými se označují dnes, jsou většinou jména míst archeologických nalezišť nebo řek, u nichž se tato společenství a rozlišitelné kultury soustředily. Ve střední části severního pobřeží Pacifiku žil národ Močiků, jehož dějiny sahají až do čtvrtého století před Kristem. Lidé tohoto národa jsou známí svou

uměleckou keramikou a jemnými tkaninami; kde se ale těmto uměním naučili, zůstává záhadou. Na keramice se to hemží výjevy s okřídlenými bohy a hrozivými obry, a z některých dekorací se vyvozuje, že v náboženství onoho národa byl hlavní postavou bůh Měsíce, jehož symbolem byl srpek a který se jmenoval *Si* či *Si-An*.

Památky národa Močiků jasně ukazují, že už mnoho století před lidmi národa Čimú uměli tamní obyvatelé odlívat zlato, stavět z hliněných cihel a plánovat chrámová městečka s mnoha zikkuraty. Ve třicátých letech dvacátého století byly na místě zvaném Pacatnamu německým archeologickým týmem (H. Ubbelohde-Doering, *Auf den Koenigsstrassen der Inka*) vykopány pozůstatky posvátného města s jedenatřiceti pyramidami. Tito archeologové určili, že některé menší pyramidy byly až o tisíc let starší než velké pyramidy, jejichž jedna strana měřila na délku asi sedmdesát metrů a které byly vysoké asi dvanáct metrů.

Jižní hranici říše Čimú tvořila řeka Rímac, z jejíhož jména Španělé zkomolili a odvodili jméno tamního hlavního města - *Lima*. Pobřežní oblast za touto hranicí byla před příchodem Inků obydlena kmenem Chincha; v hornaté části země žili lidé mluvící jazykem ajmara. Dnes víme, že Inkové převzali panteon od Chinchů a příběhy o stvoření světa a člověka od Ajmarů.

Oblast kolem řeky Rímac byla stejně důležitá ve starověku, jako je dnes. Právě tam, jen kousek jižně od Limy, stál největší chrám peruánského božstva. Dodnes jsou patrné jeho zbytky, než ho Inkové přestavěli a rozšířili. Chrám byl zasvěcen bohu *Pacha-Camac*, což znamená „Stvořitel světa“. Tento bůh stál nejvýše v celém panteonu, ve kterém dále byly božské páry *Vis* a *Mama-Pacha* („Pán Země“ a „Paní

Země“), *Ni* a *Mama-Cocha* („Pán vody“ a „Paní vody“), bůh Měsíce *Si*, bůh Slunce *Illa-Ra* a hrdinský bůh *Kon* nebo *Con*, kterému se také říkalo *Ira-Ya* - všechno to jsou jména, která připomínají mnoho božských přídomků z Blízkého Východu.

Chrám Pachacamac byl „Mekkou“ starobylých národů, žijících na jižním pobřeží. Chodili k němu poutníci zblízka i zdaleka. Konání této poutní cesty bylo natolik vážené, že i v dobách války měli poutníci právo na bezpečný přechod přes nepřátelské území. Poutníci s sebou přinášeli zlaté obětiny, protože se věřilo, že právě tento kov náleží bohům. Jen někteří kněží směli vstoupit do svatyně, kdy při určitých svátcích pronášel obraz boha proroctví, která potom kněží tlumočili lidem. Ale celé chrámové jádro bylo tak posvátné, že si poutníci museli zout sandály, než do něj vstoupili - stejně, jako to bylo přikázáno Mojžíšovi na hoře Sinaj a jako to muslimové dělají dodnes, než vstoupí do mešity.

Zlatý poklad, který se za celou dobu v chrámu nashromáždil, byl tak ohromný, že mohl jen stěží uniknout pozornosti dobytvačným Španělům. A tak Francisco Pizarro vyslal svého bratra Hernandezze, aby se zlata zmocnil. Ten na místě našel několik zlatých a stříbrných předmětů a také drahokamy, ale onen bájeslovný poklad nenašel - kněží totiž jeho podstatnou část schovali. Ať už ale kněží zastrašoval a mučil jakkoliv, nikdo mu skrýš pokladu nevyzradil (ale dodnes se traduje, že zlato je ukryto někde mezi Li-mou a Lurinem). Poté Hernandez zničil zlatou sochu boha - šlo mu jen o surový kov - a ze zdí chrámu vytahal stříbrné hřeby, kterými byly původně připevněny na stěnách zlaté a stříbrné pláty. Jenom tyto hřeby vážily asi 10.000 kilogramů!

Místní legendy tvrdily, že chrám byl založen „obry“. Jistě se ovšem ví, že Inkové, kteří od porobeného národauctívání Pachacamac převzali, palác rozšířili a ještě bohatěji vyzdobili. Chrám stál na svahu kopce, o jehož úpatí se téměř třísily vlny Tichého oceánu - byl vystavěn na čtyřech plošinách, které podpíraly jakousi terasu asi sto šedesát metrů nad zemí. Plošiny byly tvořeny systémem opěrných zdí z ohromných kamenných bloků. Terasa nahoře zaujímal plochu několika akrů. Konečná podoba chrámového komplexu, včetně náměstí pod úrovní okolního terénu, umožňovala od chrámu přímý výhled na širý oceán.

Nepřicházeli se sem ale klanět a modlit jenom živí. Do údolí Rímacu a do pobřežních planin na jih od něj byli přinášeni i mrtví, aby strávili posmrtný život ve stínu prorockých bohů. Snad tam nakonec měli být i vstát z mrtvých, neboť se věřilo, že Rímac má moc křísit zemřelé. Na místech, kterým se dnes říká Lurin, Pisco, Nazca, Paracas, An-con a Ica našli archeologové ve „městech mrtvých“ bezpočet hrobů a podzemních hrobek, ve kterých byla pohřbena mumifikovaná těla šlechticů a kněží. Mumie zaujímaly sedící polohu s pokrčenýma rukama i nohama, byly svázané a vloženy do jakýchsi pytlů. Těla uvnitř pytlů ale byla oblečena do nejkrásnějších šatů. Suché klima a vnější pytel uchovaly nádherně tkané textilie, velké šály, turbany a ponča téměř netknuté a v jejich původních zářivých barvách. Látky, jejichž vynikající kvalita připomíná vědcům nejkrásnější evropské gobelíny, byly protkány výšivkami s náboženskými a kosmologickými symboly.

Ústřední postavou, na látkách i na keramice, je vždy jakýsi bůh, držící v jedné ruce kouzelný proutek a v druhé hromoklín; na hlavě má korunu z rohů či paprsků (Obr. 65); Indiáni mu říkali Rímac, stejně jako řece.

Je Rímac a Pachacamac jedním a tímž bohem, nebo šlo o dvě rozdílné postavy? Vědci nedošli k jednotnému závěru, neboť archeologické důkazy jsou nedostatečné.

Shodují se ale na tom, že nedaleké horské pásmo bylo zasvěceno výhradně Rímacovi. Jeho jméno znamenalo „Hro-movládce“, a tudíž významem i foneticky byl příbuzný přídomku *Raman*, kterým Semité označovali Adada - jeho přízvisko bylo odvozeno od slovesa „hřmít“.

Podle kronikáře Garcilasa stála právě v těchto horách v jisté svatyni zasvěcené Rímacovi „modla v podobě muže“. Mohl mít na mysli kterékoliv z objevených nalezišť v horách podél údolí Rímacu. Na některých místech tam dodnes krajině vévodí ruiny staveb, o kterých se archeologové domnívají, že to byly stupňovité pyramidy (jejich možná podoba viz Obr. 66), které někdy pozorovatele matou a vyvolávají dojem, že jsou to sedmistupňové zikkura-ty ve staré Mezopotámii.

Byl Rímac oním bohem, kterého občas nazývali „Kon“ či „Ira-Ya“ a v náboženství Inků *Virakoča*? Ačkoliv se to nedá zjistit s určitostí, rozhodně víme, že Virakoča byl vyobrazován zcela stejně jako onen bůh na keramice - v jedné ruce držel rozeklanou zbraň a v druhé kouzelnou hůlku.

A právě touto kouzelnou hůlkou - hůlkou ze zlata - začínají v zemi And všechny příběhy o stvoření; na březích jezera Titicaca, na místě zvaném Tiahuanacu.

***

Když přišli do těchto míst Španělé, byla země And pod správou incké říše s hlavním městem Cuzkem vysoko v horách. A Cuzco bylo zase podle legend Inků založeno dětmi Slunce, které byly stvořeny a vychovány bohem -stvořitelem Virakočou na břehu jezera Titicaca.

Podle andských legend byl Virakoča velkým bohem nebes, který kdysi ve starověku sestoupil na Zemi a zvolil si Andy za místo, kde bude tvořit. Jak jeden ze španělských kronikářů, otec Cristoval de Molina, zaznamenal, „říkají, žeStvořitel byl v Tiahuanacu a tam že také nejhojněji pobýval. Proto tam také byly nalezeny mnohé nádherné památky, hodné obdivu.“

Jedním z prvních mnichů, který zapsal domorodé příběhy o historii a prehistorii Inků, byl Blas Valera; bohužel se nám jeho práce dochovaly pouze ve zmínkách u ostatních autorů, protože originální Valerův rukopis byl v roce 1587 spálen Angličany při drancování Cádizu. Tento mnich zaznamenal inckou legendu, že jejich první panovník, Manko Kapak, unikl od jezera Titicaca podzemní chodbou. Byl synem Slunce a obdržel od svého otce kouzelnou zlatou hůlku, s jejíž pomocí měl nalézt Cuzco. Když na jeho matku přišly porodní bolesti, celý svět upadl do tmy. A když se narodil, rozjasnilo se a rozezněly se trubky a bůh Pachacamac prohlásil, že „nastal krásný den Manko Kapaka“.

Ale kromě toho Blas Valera zapsal také jiné verze tohoto příběhu, které by naznačovaly, že Inkové si příběh a postavu Manko Kapaka přivlastnili a

přiřadili ji své panovnické dynastii, ale že jejich pravými předky byli lidé odjinud, kteří se do Peru připlavili po moři. Podle této legendy byl panovník, kterého Inkové nazývali „Manko Kapak“, synem krále jménem Atau, který přirazil k pobřeží Peru se dvěma sty mužů a žen a vylodil se u Rímacu. Odtamtud se vydali do města Ica a tam odtud pokračovali až k jezeru Titicaca, odkud synové Slunce vládli celé Zemi. Manko Kapak poslal své muže dvěma směry, aby po legendárních synech Slunce pátrali. On sám se také vydal na cestu a po mnoha dnech dorazil k místu, kde našel posvátnou jeskyni. Jeskyně byla uměle vyhloubená a byla vyzdobená zlatem a stříbrem. Poté Manko Kapak jeskyni opustil a vykročil ke skalnímu oknu zvanému Kapak Toco, což znamená „královské okno“. Když ale z jeskyně vyšel, byl oblečen do zlatého odění, které získal uvnitř. A jakmile si toto roucho oblékl, byl obdařen vládou nad celým Peru.

Z tohoto příběhu i z dalších kronik je zřejmé, že mezi andským lidem kolovalo takových verzí několik. Téměř ve všech se hovořilo o počátku stvoření na břehu jezera Titi-caca a o počátku království v oné posvátné jeskyni a královském okně. A v incké verzi se odehrály oba tyto příběhy ve stejnou dobu a Inkové od nich odvozovali svou panovnickou dynastii. Jiné verze ale tvrdily, že šlo o dvě různé události, které se odehrály v různých dobách.

Jedna z podob legendy o stvoření vyprávěla, že velký bůh Virakoča, Stvořitel všeho, vyslal čtyři bratry a čtyři sestry, aby chodili po zemi a přinášeli jejím primitivním národům civilizaci; a právě jeden z těchto párů bratr-sestr-a/muž-žena založil království v Cuzku. Jiná legenda zase říkala, že velký bůh ve svém sídle u jezera Titicaca určil tento první královský pár ze svých dětí a dal mu jistý předmět ze zlata. Řekl jim, ať jdou na sever a založí město na místě, kde se onen předmět zanoří do země. A místem, kde se později tento zázrak udál, bylo Cuzco. A proto inští králové - za předpokladu, že se narodili jako potomci královského svazku mezi bratrem a sestrou - mohli tvrdit, že jsou přímými následovníky boha Slunce.

Snad ve všech verzích legendy o stvoření má místo i příběh o potopě. Podle otce Moliny (*Relactnn de las fabulas y ritos de los Yngas*) to bylo již „v době Manko Kapaka (který byl prvním Inkou a od kterého se začali nazývat Děti Slunce)... kdy znali celý příběh o potopě světa. Říkají, že všichni lidé a všechna ostatní stvoření při potopě zahynuli, neboť vody se vzedmuly do veliké výše nad všechny hory světa. Nikdo živý pohromě neunikl, s výjimkou jednoho muže a jedné ženy, kteří se zavřeli do jakési bedny. A když voda opadla, vítr je zanesl do Huanaca, což je místo vzdálené necelých tři sta mil od Cuzka. Stvořitel všehomíra jim nakázal, aby tam zůstali a říkali si *Mitimas*, a v Tiahuanacu začal pak bůh tvořit

další lidi a národy, které tam žijí dodnes." Znovuzalidnění země stvořitelem prý probíhalo tak, že nejdříve vymodeloval z jílu od každé národnosti postavu jednoho člověka, a „tém poté dal život a duši, mužům i ženám, a nakázal jim jít na určené místo na Zemi". A ti, kteří neuposlechli jeho nařízení, týkající se jejich chování a uctívání boha, proměnil v kameny.

Stvořitel měl s sebou na ostrově v jezeře Titicaca Měsíc a Slunce, kteří tam přišli na jeho rozkaz. A když bylo vše, co bylo potřeba pro zalidnění Země, hotovo, Měsíc i Slunce vystoupili na nebe.

V další verzi tohoto příběhu se o dvou božských pomocnících stvořitele hovoří jako o jeho synech. „Když už stvořitel dokončil všechny kmeny a národy a přidělil jim ošacení i jazyk," píše otec Molina, „přikázal pak svým dvěma synům, aby šli každý jedním směrem a šířili mezi lidmi civilizaci." Starší syn Ymaymana Virakoča (což znamená Jehož mocí dostávají věci řád") odešel šířit pokrok mezi národy do hor. Mladší syn Topako Virakoča („Tvůrce věcí") měl zase nakázáno jít k lidem v pobřežních rovinách. Když oba bratři svůj úkol splnili, setkali se u moře, „odkud společně vystoupili na nebe".

Garcilaso de la Vega, který se narodil v Cuzku španělskému otci a incké matce nedlouho po dobytí země, zapsal dvě legendy. Podle jedné z nich sestoupil velký bůh z nebes na Zemi, aby lidi učil, a dal jim zákony a nařízení. Pak „k jezeru Titicaca seslal své dvě děti," dal jim „kouzelný prut ze zlata" a nakázal jim, že se mají usadit tam, kde se prut zanoří do země - a to se stalo v Cuzku. Druhý příběh vypráví o tom, že „poté, co vody potopy opadly, se v krajině Tiahuanacu, jižním směrem od Cuzka, objevil jakýsi muž. Tento muž byl tak mocný, že rozdělil svět na čtyři díly, a každý z dílů dal jednomu člověku, kterého ozdobil královským titulem." Jeden z nich, jehož přízvisko znělo *Manko Kapak* (v kečuán-ském jazyce Inků „král a pán"), založil království v Cuzku.

Mnoho verzí také popisuje dvě etapy, ve kterých Virakoča tvořil svět a lidstvo. Juan de Betanzos (*Suma y Narración de los Incas*) zaznamenal kečuánský příběh, v němž Bůh-stvořitel „nejdříve stvořil nebesa a Zemi" a také člověka - celé lidstvo. Ale „tito lidé učinili něco, čím si Virakoču znepřátelili, a on se velmi rozhněval... a tyto první lidi a jejich vůdce za trest proměnil v kámen". Později, po určité době, kdy panovala tma, vytvořil v Tiahuanacu z kamenů nové muže a ženy. Obdařil je různými schopnostmi a uměními a určil jim, kam má kdo z nich jít. Nakonec mu zbyli jen dva pomocníci, z nichž jednoho poslal na jih a druhého na sever, a on sám pak vyrazil směrem ke Cuzku. Tam si nechal zavolat náčelníka místních lidí a ustanovil ho králem. Pak pokračoval v cestě „až k pobřeží Ekvádoru, kde se k němu přidali jeho dva poslové. Tam všichni tři

vykročili na moře a kráčeli po vodě, dokud nezmizeli z dohledu."

Některé z legend lidí žijících v horách se *zabývaly* tématem, jak vzniklo osídlení v Cuzku a jak bylo Cuzco bohem určeno, aby se stalo hlavním městem. Podle jedné z nich dostal Manko Kapak (aby našel místo, kde má město založit) hůlku či tyč z ryzího zlata; nazývala se *Tupac-yauri*, což znamená „překrásné žezlo". Vydal se ono místo hledat v doprovodu svých bratrů a sester. Když se ale po cestě jeho souputníci dotkli jistého kamene, zmocnila se jich ma-látnost. Když Manko Kapak udeřil do kamene zlatou hůlkou, kámen promluvil a sdělil mu, že byl zvolen za krále budoucí říše. Potomek indiánského vůdce, který po příchodu Španělů přestoupil na křesťanství, ve svých vzpomínkách tvrdil, že Indiáni onen kámen dodnes ukazují. „Inka Manko Kapak se oženil s jednou ze svých sester jménem Mama Ocllo... a společně ustanovovali pro svůj lid moudré zákony."

Tento příběh, kterému se občas říká legenda o čtyřech ajarských bratřích, vypráví stejně jako všechny ostatní le-gendy o založení Cuzka, že onen předmět, pomocí něhož se měl zvolit panovník i místo pro hlavní město, byl vyroben z ryzího zlata. Tento fakt považujeme za základní a nejdůležitější klíč k odhalení tajemství všech amerických civilizací.

***

Když Španělé poprvé vkročili do inckého hlavního města Cuzka, uviděli metropoli s asi 100.000 obytných domů, které obklopovaly královské a náboženské centrum s nádhernými chrámy, paláci, zahradami, náměstími a tržišti. Město se nacházelo mezi dvěma řekami (Tullumayem a Ro daderem) v nadmořské výšce asi 3500 metrů na úpatí horského výběžku Sacsahuaman. Cuzco bylo rozděleno do dvanácti čtvrtí - toto číslo Španělé velmi překvapilo -uspořádaných do oválu. První a nejstarší čtvrť se nazývala Modlicí terasa a rozkládala se na úpatí hor na severozápadě. Tam si vystavěli paláce první Inkové (a předpokládalo se, že i legendární Manko Kapak). Všechny čtvrti měly velmi malebné názvy (Místo mluvení, Květinová terasa, Posvátná brána atp.), které většinou popisovaly jejich hlavní rys.

Jeden z největších odborníků dvacátého století na Cuzco, Stansbury Hagar (*Cuzco, the Celestial City*), tvrdil, že Cuzco bylo založeno a rozvrženo podle plánu, který Manko Kapak dostal kdysi dávno na onom posvátném místě, kde celé jeho putování začalo - v Tiahuanacu u jezera Titicaca. Ve jménu Cuzka (které znamená „Střed" či „Pupek světa") a v jeho rozdělení na čtyři díly, zpodobňujícím rozdělení světa podle světových stran, spatřoval (a to nejen on) odraz vědomostí o Zemi. V jiných aspektech rozvržení města ovšem nacházel i vliv znalostí, týkajících se nebe (odtud také název jeho knihy). Řeky, které tekly přes městské cent-

rum, byly svedeny do umělých kanálů, které napodobovaly zákruty Mléčné dráhy. A rozdělení města do dvanácti čtvrtí mělo připomínat rozdělení nebes do dvanácti znamení zvěrokruhu. Pro náš zájem o průběh událostí na Zemi a době jejich uskutečnění není bez zajímavosti, že Hagar stanovil, že první a nejstarší čtvrť představuje Berana.

Squier a další cestovatelé devatenáctého století popisují Cuzco jako částečně pošpanělštěné a částečně vystavěné na troskách bývalého inckého města. Proto se pro popis Cuzka ve chvíli, kdy se ho zmocnili Španělé, a pro alespoň částečný pohled na ně v dobách ještě starších, musíme uchýlit k záznamům dobových kronikářů. Pedro de Cieza de Leon (*Chronicles of Peru* - angl. překlad) popisuje hlavní město Inků, jeho památky a náměstí a mosty velice obdivnými slovy - „královsky zdobené město“, z jehož centra vedly do nejvzdálenějších končin incké říše čtyři královské cesty; bohatství města připisoval nejen zvyku nechat královské paláce zemřelých panovníků nedotčené, ale také zákonu, který nařizoval zlato coby obětiny a dary do města přinášet, ale pod pohrůžkou smrti je zakazoval z města vynášet. „Cuzco,“ píše obdivně, „bylo město velkolepé a majestátní a jistě muselo být založeno velice moudrými lidmi. Byly v něm krásné ulice, pominemeli, že byly dosti úzké, a domy byly vystavěny z pevných kamenů, umně sesazených. Tyto kameny byly značně veliké a pečlivě opracované. Zbylé části domů byly ze dřeva a slámy; nikde nespátřil jsem pozůstatky dlaždic, cihel či vápna.“

Poté, co Garcilaso de la Vega (který měl sice jméno po svém španělském otci, ale zároveň nosil i královský titul "Inka", neboť jeho matka byla z incké panovnické dynastie) popsal oněch dvanáct městských čtvrtí, dále hovoří o tom, že kromě paláce prvního Inky v první čtvrti na svahu hor Sacsahuaman byly ostatní paláce seskupeny především kolem městského centra nedaleko od hlavního chrámu. V jeho době ještě stály paláce druhého, šestého, devátého, desátého, jedenáctého a dvanáctého Inky. Některé z nich byly postaveny kolem hlavního náměstí, které se jmenovalo Huacay-Pata. Právě tam bylo zbudováno slavnostní pódium, ze kterého Inka se svou rodinou, dvorskou šlechtou a kněžími sledoval a řídil slavnosti a náboženské obřady, z nichž čtyři byly spjaty s letním a zimním slunovratem a s jarní a podzimní rovnodenností.

Starší kronikáři tvrdí, že nejznámější a nejkrásnější stavbou v Cuzku v době před příchodem Španělů byl Cori-Cancha („Zlatý svatostánek“), nejdůležitější chrám města i celé země. Španělé mu říkali Chrám Slunce, neboť se domnívali, že Slunce bylo hlavním božstvem Inků. Ti, kteří ho spatřili ještě před tím, než ho Španělé poničili, pobourali a přestavěli, zapsali, že se stavba skládala z několika částí. Hlavní chrám byl zasvěcen

Virakočovi; vedlejší přidružené kaple patřily Měsíci (zvanému *Quilla*), Venuši (*Chasca*), záhadné hvězdě jménem *Coyllor* a *Illa-paovi*, bohu hromů a blesků. Jedna ze svatyní byla dále zasvěcena duze. A právě tam, v chrámu Coricancha, Španělé vyplenili zlatý poklad.

K chrámu přiléhala stavba jménem *Aclla-Huasi* - „Dům povolaných žen“. Bylo to uzavřené místo, kde byly kolem zahrad a ovocných sadů příbytky a pracovní dílny panen zasvěcených Velkému bohu, které tam žily a předly, tkaly a šily oděvy pro krále a kněží; mezi jejich povinnostmi spadalo i zachovávání věčného ohně, patřícího jejich bohu.

Poté, co dobovační Španělé vyplenili bohatství Cuzka, rozhodli se rozdělit si mezi sebou město samotné, a tak losovali o jednotlivé památky. Většinu jich pak rozebrali a použili jako stavební materiál, jen místy začlenili původní bránu či zeď do nové španělské stavby. Hlavní chrámy byly použity jako křesťanské kostely a kláštery. Jako první byli ve městě dominikáni, kteří si zabrali chrám Slunce.

Všechny jeho vnější zdi zbourali a při výstavbě kostela s klášterem zachovali jen hrubé původní rozložení jednotlivých prostor a části některých zdí. Jednou z nejzajímavějších částí, kterou používali i dominikáni a která díky tomu zůstala zachována, je polokruhová vnější zeď, která v původním inckém chrámu obklopovala takzvaný Velký oltář (Obr. 67). Právě tam našli Španělé veliký zlatý disk, o kterém se domnívali, že představuje Slunce. Losováním ho získal konquistador Leguizano, který ho ale téže noci při hazardu prohrál. Vítěz nechal posvátný předmět roztavit a udělat z něj zlaté pruty.

Po dominikánech přišli františkáni, augustiniáni, milosrdní bratři a jezuité; ti všichni si zbudovali kostely na místech, kde byly původně incké chrámy. Totéž platí o největší katedrále v Cuzku. A po mniších přišly jeptišky; nikoho asi nepřekvapí, že jejich klášter byl zřízen na místě inckého domu povolaných žen. Nakonec je následovala

i šlechta a španělstí církevní hodnostáři, kteří si své paláce a domy zřídili na místech a částečně i z původních inckých kamenných staveb.

Někteří vědci mají za to, že *Cuzco*, což znamená „Pupek, střed,“ bylo takto nazváno proto, že to bylo hlavní město, místo ve středu zvolené pro řízení země. Jiná teorie ovšem tvrdí, že *Cuzco* znamená „Místo vztyčených kamenů“. Pokud tomu tak je, jméno by dobře vystihovalo hlavní městskou pozoruhodnost - jeho ohromné megalitické kameny.

Zatímco většina domů ve městě byla vybudována z neo-pracovaných kamenů z pole, které byly pospojovány maltou, nebo z hrubě přitesaných kamenů, které měly alespoň vzdáleně připomínat cihly či kvádrové zdivo, některé ze starých památek byly postaveny z přesně opracovaných,

vyhlazených a vytvarovaných kamenů (kamenných kvádrů) - stejných jako ty, které se zachovaly v původní polokruhové zdi chrámu Coricancha. Krása a dokonalé provedení této zdi a některých staveb z téže doby vzbuzovaly údiv a úctu bezpočtu návštěvníků. Sir Clemens Markham napsal: „Zadívá-li se člověk na toto stavební dílo, které nemá obdoby, zmocní se ho neskonalý obdiv ke kráse, s jakou je provedeno... a především k vytrvalosti a pečlivosti, kterých bylo potřeba, aby byl každý kámen upraven k naprosto stejné dokonalosti.“

Squiera, který byl spíše antikvář nežli architektův Cuzku více zaujaly jiné kameny - obrovské kamenné bloky prapodivných tvarů, které zapadaly jeden do druhého s neobyčejnou přesností, a přitom bez použití malty. Squier předpokládá, že byly pro tento účel záměrně zvoleny právě kameny tohoto druhu - jsou totiž z hnědého trachytu *Andahuaylillas*, který je velmi hrubozrnný, takže „jelikož je drsný, způsobuje lepší adhesi mezi jednotlivými bloky, které by se za použití jiných druhů kamene jen stěží dosáhlo“. Také potvrdil záznamy španělských kronikářů, kteří tvrdili, že ony mnohoúhelníkové kameny jsou sesazeny s takovou přesností, „že bylo zcela nemožné vsunout mezi ně nejtenčí ostří nože či nejjemnější jehlu“ (Obr. 68a). Jeden z těchto kamenů, miláček všech turistů, má dvanáct stran a úhlů (Obr. 68b).

Všechny tyto obrovské kvádry z nejtvrďšího kamene byly do Cuzka přivezeny a opracovány neznámými kameníky s lehkostí, jako když se krájí vosk. Přední část každého kamene byla uhlazena a upravena do lehce konkávního tvaru. Jak toho ale bylo dosaženo se neví, neboť na kamenech nejsou žádné drážky, zářezy či stopy po dlátech a kladívech. Tajemstvím také zůstává, jak se tyto ohromné kusy kamene podařilo zvednout jeden na druhý a sesadit je vzhledem k podivným úhlům kamenů okolo s takovou přesností. A aby záhad nebylo málo, tyto obrovské bloky k sobě těsně přiléhají bez použití malty, a přitom odolaly nejen útokům lidí, ale také zemětřesením, která jsou v této oblasti velmi častým jevem.

Všichni odborníci se shodují, že zatímco ony precizní zdi z dokonale identických kamenů pocházejí z „klasického“ inckého období, zdi z ohromných mnohoúhelníkových bloků pocházejí s doby ještě starší. Pro nedostatek přesnějších informací jí říkají prostě megalitická doba.

Je to hádanka, která stále čeká na rozluštění. A záhada se ještě prohloubí, jakmile člověk začne stoupat po úbočí hory Sacsahuaman. Tam totiž na návštěvníka dýchne tajemný duch dávných dob z pozůstatků stavby, která snad bývala inckou pevností.

Jméno hory znamená „místo sokolů“. Strana obrácená ke Cuzku má tvar trojúhelníku a jeho základna je orientována severozápadně. Vrcholek se

tyčí asi tři sta metrů nad městem. Po obou stranách jsou hluboké strže, které horu oddělují od horského pásma, ke kterému patří a na které se za roklemi zase napojuje.

Úbočí hory nad městem se dá rozdělit do tří částí. Široké spodní základně dominují veliké kamenné vyvřeliny, které kdosi vytesal do obřích schodů či stupňů a do těch nadělal tunely, výklenky a drážky. Střední část úbočí zaujímá uměle vyrovnaná plošina, dlouhá a široká stovky metrů. A úzký vrchol, tyčící se nad ní, nese stopy po kruhových a obdélných stavbách, pod nimiž vedou chodby, tunely a jiné prostory, které dohromady tvoří úžasné bludiště, vytesané do přírodní skály.

Od zbytku úbočí tuto „rozvinutou“ část hory oddělují tři masivní zdi, které se klikatí bok po boku (Obr. 69).

Tyto tři zdi jsou zhotoveny z mohutných kamenů, přičemž každá je trochu vyšší než zeď předchozí, a celkem měří asi dvacet metrů. Zemina nasypaná za každou zdí vytvořila jakési terasy, o kterých se soudí, že mohly obráncům hory sloužit jako ochozy. Ze všech tří zdí je první, nejmenší zeď zhotovena z obrovských balvanů, které každý váží mezi deseti a dvaceti tunami. V jednom případě váží kamenný blok, měřící na výšku devět metrů, přes 300 tun (Obr. 70). Mnoho kamenů je pět metrů vysokých a na šířku a hloubku měří mezi třemi a čtyřmi metry. Stejně jako dole ve městě, i obří kameny zde byly opracovány naprosto do hladka a mají zaoblené hrany, což dokazuje, že nejde o přírodní kameny z pole, které byly jednoduše použity ke stavbě ve svém přirozeném tvaru, ale že jde o práci zkušených kameníků.

Masivní kamenné bloky stojí jeden na druhém, jen někdy jsou z neznámých důvodů proloženy tenkou kamennou deskou. Všechny kameny jsou mnohoúhelníkové, přičemž každá strana a každý úhel i bez malty přesně zapadá do sousedních kamenných bloků. Jejich vzezření i doba vzniku jsou zjevně shodné s megalitickými zdmi dole ve městě, až na to, že zde na úbočí jsou zdi podstatně masivnější.

Všude na urovnaném prostranství mezi zdmi jsou pozůstatky staveb, které byly vybudované z pravidelných inckých kamenů. Jak archeologické práce na místě i letecké záběry ukazují, na vrcholu hory existovalo ve starších dobách mnoho staveb. Všechny už se rozpadly či byly zničeny při válkách, které po příchodu Španělů mezi Inky a dobyvateli vypukly. Nedotčené zůstaly jen ony kolosální zdi - němí svědkové, kteří vypovídají o tajemné době a záhadných stavitelích. Všechny práce na toto téma totiž ukazují, že tyto obrovské kusy skal sem musely být dopraveny z dálky, musely být na toto místo doneseny přes hory, údolí, strže a prudké řeky.

Ale jak a kým - a proč?

***

Jak kronikáři z dob španělského dobývání, tak pozdější cestovatelé i současní vědci - ti všichni se shodují na jednom: tyto zdi nejsou dílem Inků, ale jakýchsi jejich tajemných předchůdců, kteří museli mít k dispozici nadpřirozené síly... Ale nikdo se ani nepokoušel vyslovit teorii, proč byly zdi vůbec postaveny.

Garcilaso de la Vega o tomto opevnění píše, že člověk nemá na vybranou než věřit, že bylo „vztyčeno pomocí kouzel, nikoliv lidmi, ale démony, a to kvůli počtu a velikosti kamenů v těchto třech zdech... nedá se uvěřit, že by je někdo získal z kamenolomů, neboť Indiáni neměli železo ani ocel, pomocí nichž by je vytesali a opracovali. Také není zřejmé a zůstává záhadou, jak by je stavitelé dostali na místo, neboť Indiáni neměli povozy, voly ani lana, aby je mohli na místo přitáhnout. Také tehdy neexistovaly žádné rovné cesty, po kterých by se daly dopravovat; naopak, cestou je čekaly samé hory a příkré strže.

Mnoho kamenů," píše Garcilaso, „bylo na místo dopraveno ze vzdálenosti třiceti až padesáti mil, a zvláště pak kámen či spíše skála zvaná *Saycusa* neboli Unavený kámen, neboť nebyl nikdy dopraven až na místo a o kterém se ví, že pochází z lomu za řekou Yucay, asi padesát mil vzdálené... Kameny, které byly získány nehlíže od Cuzka, pocházejí z Muyny, patnáct mil od města. Není možné si představit, jak se takové množství kamenů tak obrovských mohlo podařit sesadit tak přesně, že se mezi ně ani špice nože nedá zastrčit. Vskutku, některé bloky k sobě tak těsně přiléhají, že se stěží dá rozpoznat hranice mezi nimi. A to vše je ještě podivuhodnější, uvážíme-li, že dávní stavitelé neměli úhelníky ani vodováhy, které by jim pomohly kameny přeměřit a určit, budou-li k sobě dobře přiléhat... A neměli tehdy ani kladky či táhla či jiné mechanické pomůcky." Dále pak cituje celou řadu křesťanských kněží, kteří soudili, že „není lze si představit, jak byly tyto kameny vylámané, přepraveny a na své místo usazeny... než že je to dílo ďáblovů".

Squier, který o třech zdech z těchto kamenů prohlásil, že jsou představitelem „bezpochyby nejvelkolepější ukázky stylu zvaného kyklopský, které v Americe jsou dochovány," se také podívoval a pozastavoval nad dalšími rysy těchto kamenných kolosů a dalších skalních ploch v okolí. Jedním z nich byly tři brány v těchto zdech, z nichž jedné se říkalo Virakočova brána. Tato brána je skutečným skvostem stavitelského umění: zhruba v prostředku přední zdi byly kamenné bloky umístěny tak, aby tvořily pravoúhlý prostor, který ústil do asi metr a půl velkého otvoru ve zdi. Odtamtud pak vedly schody na terasu mezi první a druhou zdí, a tam začínala složitá chodba, vedoucí k příčné zdi v pravém úhlu, a

odtamtud na druhou terasu. Tam pak byly dva vchody svírající vzájemně určitý úhel, které vedly ke třetí zdi a skrze ni.

Všichni kronikáři popisují, že tato prostřední brána, stejně jako brány na koncích zdí, mohly být v případě potřeby zahrazeny spuštěním velkých, speciálně upravených kamenných bloků do vstupních otvorů. Tyto kamenné dveře a mechanismy pro jejich zavírání a otvírání byly odstraněny už kdysi ve starověku, ale žlábků a zářezy, které k tomuto účelu sloužily, jsou ve skále patrné dodnes. Na nedaleké plošině, kde byly kameny otesány do přesných geometrických tvarů, které nedávají modernímu pozorovateli žádný smysl (Obr. 71a), se ale v jenom případě zdá (Obr. 71b), že skála zde byla upravena tak, jako by měla sloužit nějakému mechanickému zařízení. H. Ubbelohde-Doering (*Kunstim Reiche der Inca*) o těchto záhadných, přesně opracovaných skalách prohlásil, že „jsou jako model, ve kterém má každý roh vlastní význam“.

Za trojitou zdi stála v průběhu věků celá řada staveb, z nichž některé byly nade vše pochybnost postaveny v době incké říše. Je velice pravděpodobné, že byly vystavěny na základech nějakých starších staveb. Také je jisté, že neměly nic společného s bludištěm podzemních chodeb. Tunely připomínající labyrint většinou náhle začínají i končí. Jeden z nich vede do jeskyně hluboké asi třináct metrů; jiné končí skálou, která je vytesána do podoby schodů, které ale nikam nevedou.

Proti obrovským zdem stojí přes širokou otevřenou pláň kamenné vyvěliny, které mají popisná jména: *Roda-dero* („Skluzavka“), po jejíž zadní straně se skutečně vozí děti, *Piedra Lisa* („Hladký kámen“), o kterém Squier řekl, že vypadá, „jako by ho někdo vymodeloval za měkka“ - jako plastelínu - „a potom nechal ztuhnout, ale hladký a lesklý povrch už mu zůstal“; a nedaleko ještě *Chingana* („Labyrint“), útes, jehož přirozené praskliny byly rozšířeny do průchodů, nízkých chodeb, malých jeskyněk, výklenků a dalších dutých prostor. A i za tímto útvarem jsou skály opracovány a otesány do horizontálních, vertikálních a zkosených stěn, otvorů a chodeb - a to všechno v přesných úhlech a s geometrickou dokonalostí.

Ani dnešní návštěvník nedokáže tamní scénérii popsat lépe, než Squier v devatenáctém století: „Skály po celé plošině za pevností, většinou vápencové, jsou vytesány a opracovány do tisíce tvarů. Užíváme zde výklenky, či celou jejich řadu. Opodál je široké sedadlo jako pohovka, nebo několik menších sedátek. Tam je několik schodů; a onde shluk čtvercových či okrouhlých či osmistěnných nádržek; dlouhé řady žlábků; a místy vyvrtané hluboké otvory... a pukliny ve skále, uměle rozšířené do jeskyně - a to vše provedeno s takovou přesností a precizností jako dílo nadobyčej

zkušného mistra."

Že se Inkové do pevnosti na úbočí utekli jako do posledního opěrného bodu proti Španělům je historicky zaznamenaný fakt. Z pozůstatků zdiva je také jisté, že na ní

vybudovali další stavby. Nedá se ale pochybovat o tom, že Inkové nebyli původními staviteli pevnosti - je zaznamenáno, že nedokázali přinést byt' i jediný z oněch megalitických kamenů.

Takovýto pokus popisuje Garcilaso - šlo konkrétně o onen Unavený kámen. Podle kronikářových záznamů se jeden incký kamenický mistr rozhodl, že zvýší svůj věhlas tím, že kámen vyzvedne z místa, kde ho původní stavitelé zanechali, a použije ho v opevnění. „Více než 20.000 Indiánů ten balvan zvedlo za pomoci tlustých lan. Postupovali jen velmi pomalu, neboť cesta, po které kráčeli, byla velmi hrbolatá a bylo na ní mnoho kopců nahoru i dolů, které museli zdolat... Na jednom z takovýchto svahů se vinou nosičů, kterým se nepodařilo dobře udržet rovnováhu kamene, jejich břímě, které se ukázalo být pro ně příliš těžké, vysmeklo a odvalilo se zpátky dolů po svahu, přičemž zahubilo asi tři či čtyři tisíce Indiánů."

Podle tohoto příběhu tedy jediný pokus, kdy Inkové chtěli přinést a na místo zasadit jeden z obřích kamenů, skončil nezdarem. Z toho tudíž plyne, že to nebyli oni, kdo na místo dopravil, otesal a bez malty dokonale sesadil stovky dalších obřích kamenů.

Není divu, že Erich von Dáníken, který popularizoval teorii o starobylých astronautech, napsal po první návštěvě tohoto místa v roce 1980 (*Reise nach Kiribati* - v angl. překladu *Pathways to the Gods*), že ani „matka příroda“, ani staří Inkové nemohli být tvůrci těchto ohromných staveb a podivných skalních útvarů - podle něj musí jít o dílo právě starobylých astronautů. Starší cestovatel, W. Bry-ford Jones (*Four Faces of Peru*, 1967) prohlásil v úžasu nad olbřímími kameny: „Cítil jsem, že s nimi mohli manipulovat jen nějakí obři z jiného světa.“ A několik let před ním napsal o neuvěřitelně ohromných zdech na Sacsahua-manu Hans Helfritz (*Die alten Kulturen der Neuen Welt*) následující: „Vzbuzují dojem, jako by na onom místě stály už od počátků světa.“

Dlouho před nimi zapsal Hiram Bingham (*Across South America*) jednu z teorií o tom, jak byly tyto ohromné zdi a neuvěřitelné skalní útvary vytvořeny. Jedním z oblíbených příběhů je,“ píše, „že Inkové znali jistou rostlinu, jejíž šťáva změkčila povrch kamenů natolik, že k dosažení jejich dokonalého přilehnutí stačilo, když se strany kamenů touto šťávou natřely a pak se k sobě přiložily a chvíli o sebe třely.“ Kdo by ale dokázal tyto kusy skal jen tak zvednout a třít o sebe?

Binghama ale očividně vysvětlení domorodců neuspokojilo a záhada zdi ho neustále pronásledovala. „Navštívil jsem Sacsahuaman několikrát," píše v knize *Inca laná*. „A pokaždé mě tamní stavby zcela ohromí a já užasnu. Když tyto zdi poprvé spatří pověřivý Indián, musí pro něj být výtvozem bohů." Z jakého důvodu by ale Bingham tuto větu psal, než aby vyjádřil „pověřivost", kterou pociťoval i on sám?

A tak se kruhem vracíme zase k andským legendám; jenom ony dokážou původ těchto megalitických staveb vysvětlit - mluví se v nich přece o době, kdy zde v horách žili bohové a obři, a o době staré říše a království, které se započalo zlatou kouzelnou hůlkou.

7. kapitola

DEN, KDY SE ZASTAVILO SLUNCE

Počáteční touha Španělů po zlatě a pokladech otupila jejich úžas nad objevením Peru, této neznámé země na konci světa s vyspělou civilizací s mnoha městy a silnicemi, paláci a chrámy, králi a kněžími - a náboženstvím. První vlna křesťanských mnichů, kteří přišli spolu s dobyvateli, měla za úkol zničit vše, co nějak souviselo s indiánským „modlářstvím“. Ale kněží, kteří přišli jako druzí - v oné době to byli vzdělanci národa - se od indiánských šlechticů, kteří přestoupili na křesťanství, dozvídali ústním podáním o indiánských rituálech a legendách.

Když se křesťanští kněží dozvěděli, že andští Indiáni věří v jednoho Stvořitele všehomíra a že v jejich legendách hraje důležitou roli velká potopa, vzbudilo to jejich zvědavost. Později vyšlo najevo, že i v mnoha podrobnostech se místní mýty nápadně podobají biblické knize Genesis. Proto bylo zřejmě nevyhnutelné, že jedna z prvních teorií o původu Indiánů a jejich mytologie tvrdila, že jsou příbuzní s biblickými národy.

Stejně jako v Mexiku, i v Peru došli křesťané po zvážení všech možných starověkých národů k názoru, že s největší pravděpodobností půjde o Izraelity z deseti ztracených kmenů, a to nejen kvůli podobnosti domorodých legend s biblickými příběhy, ale také proto, že peruánští Indiáni měli některé obřady a svátky, které se biblickým podobaly téměř dokonale. Indiáni obětovali první plody, na konci září slavili svátek smytí hříchů, který svou podstatou i časem odpovídal židovskému Dni smíření, vykonávali i další biblická nařízení, jako například obřad obřizky, vyhýbání se konzumaci zvířecí krve a zákaz požívání ryb bez šupin. Při slavnosti prvních plodů zpívali Indiáni mytická slova *Yo Meshica, He Meshica, Va Meshica* - a někteří španělští vzdělanci v tom spatřovali původ hebrejského slova „Mashi'ach“ - Mesiáš.

(Dnes vědci tvrdí, že slovo *Ira* ve jménech andských bohů odpovídá mezopotámskému *Ira/Illa*, z kterého pochází biblické *El*, a že jméno *Malquis*, kterým Inkové označovali svého boha, je totéž, jako kanánské *Molekh* („Pán“); a že z téhož semitského základu pochází i incký titul *Man-ko*, který znamená „král“.)

A právě pod dojmem těchto teorií o izraelitsko-biblickém původu Inků přestali nakonec katoličtí kněží v Peru indiánské dědictví ničit a začali ho chránit a zaznamenávat. Místní duchovní, například otec Blas Valera (syn Špa-něla a Indiánky), byli povzbuzováni, aby všechny indiánské legendy, které znají nebo které slyšeli, zapsali. Ještě před koncem šestnáctého století

se biskup z Quita rozhodl, že dá shromáždit všechny domorodé příběhy, prozkoumat starobylá incká města a soustředit do jediné knihovny všechny známé rukopisy, vážící se k tomuto tématu. Velký díl informací, které dnes o Incích máme, pochází právě z tohoto zdroje.

V roce 1628 dorazil do Peru Španěl Fernando Montesinos, kterého hluboce zaujaly zmíněné teorie a studium shromážděných rukopisů, a tento muž věnoval zbytek svého života sepisováním souhrnné chronologické historie Peruánců, sahající až do starověku. Asi po dvaceti letech vytvořil vrcholné dílo, *Memorias Antiguas Historia-les del Peru*, které uložil do knihovny při klášteře San Jose de Sevilla. Tam spis ležel nevydán v zapomnění dvě stole-

tí, a poté byly některé jeho části užity ve francouzské knize o dějinách Severní a Jižní Ameriky. Kompletní španělský text spatřil světlo světa až v roce 1882 (anglický překlad P. A. Meanse vydala v roce 1920 Hakluyt Society v Londýně.)

Za počáteční bod své knihy si Montesinos zvolil společný biblický a andský příběh - příběh o potopě světa - a od něj pokračoval. Po vzoru bible popsal znovuzalidnění Země po potopě, začínající na hoře Ararat v Arménii, stejně jako je to popsáno ve výčtu národů v desáté kapitole biblické knihy Genesis. Ve jméně *Peru* (či *Piru/Pirua* v jazyce Indiánů) spatřoval fonetický kořen biblického jména *Ofír*, což byl vnuk Chebera (praotce Hebrejců), který sám byl pravnukem Šéma. Ofír bylo také jméno slavné země zlata, ze které Féničané přivezli zlato pro chrám v Jeruzalémě, který nechával stavět král Šalomoun. Ofírovo jméno je v biblickém výčtu národů uvedeno hned vedle jména jeho bratra Chavíly - podle kterého byla v biblickém příběhu o čtyřech rajských řekách nazvána ona slavná země zlata:

Jméno prvního (toku) je Píšon; ten obtéká celou zemi Chavílu, v níž je zlato.

Montesinos vyslovil teorii, že lidé přišli z biblických zemí do And mnohem dříve, než existovalo království Judy a Izraelitů a než Asyřané vyhnali deset biblických kmenů. Dále také tvrdil, že to byl samotný Ofír, kdo zavedl první osadníky do Peru v dobách, kdy se Země začala po velké potopě zase zalidňovat.

V inckých příbězích, které Montesinos shromáždil, se říkalo, že již dávno před nejstarší inckou dynastií existovala v Peru jakási stará říše. Po období rozkvětu a prosperity však zemi postihla neštěstí: na nebi se začaly objevovat komety, opakovala se zeměřesení, vypukly války. Král, který

tehdy vládl, odešel z Cuzka a zavedl své věrné na skryté chráněné místo v horách, které se jmenovalo Tampu-Tocco. V Cuzku zůstalo jen několik kněží, kteří se měli starat o chrám. Právě v této katastrofické době ztratili lidé umění písma.

Plynula staletí. Králové z Tampu-Tocca vždy po určité době navštěvovali Cuzco, aby vyslechli předpovědi bohů. Potom jednoho dne jistá žena urozeného původu oznámila, že jejího syna Roccu odnesl Bůh Slunce. O několik dní později se mladík vrátil, oděn do zlatých šatů. Řekl lidem, že nadešla doba odpuštění, ale že se budou muset řídit jistými pravidly: následníkem trůnu se stane syn královny nevlastní sestry, i když nebude prvorozený, a lidé nesmí začít znovu používat písmo. Všichni souhlasili a vrátili se do Cuzka. Jejich novým králem se stal Rocca a byl mu udělen titul *Inka*, vládce.

Inčí historikové prvního Inku pojmenovali Manko Kapak, a tím ho ztotožnili s legendárním zakladatelem Cuzka, Manko Kapakem ze čtyř ajarských bratrů. Montesinos ale správně oddělil inckou dynastii, panující v době příchodu Španělů, která vládla teprve od jedenáctého století po Kr, od její dávné předchůdkyně. Jeho závěr, že v incké dynastii bylo celkem čtrnáct králů včetně Huajna Kapaka, který zemřel, když do země přišli Španělé, a včetně jeho dvou zneprátených synů, zatím všichni vědci vždy potvrdili.

Také prohlásil, že Cuzco bylo v době, než v něm bylo znovu zřízeno království, skutečně opuštěné. V době, kdy nebylo Cuzco obydlené, vládlo ve skrytém horském útočišti zvaném Tampu-Tocco dvacet osm králů. A předtím skutečně existovala stará říše, která měla za hlavní město Cuzco. V oné době panovalo celkem šedesát dva králů, z nichž bylo čtyřicet šest zároveň králi a kněžími, a šestnáct králů bylo polobohy, syny Boha Slunce. A v dobách ještě starších vládli zemi samotní bohové.

Má se za to, že Montesinos našel v La Pazu kopii rukopisu Blase Valery a že mu z ní jezuitští kněží dovolili čerpat. Dále hojně využíval zápisů otce Miguela Cabello de Balboa, podle něhož první panovník, Manko Kapak, nepřišel do Cuzka rovnou od jezera Titicaca, nýbrž přes tajemné místo „Tampo-Toco“ („místo odpočinku u oken“). A právě tam prý Manko Kapak „zneužil svou sestru Mama Ocillo“ a počal s ní syna.

Montesinos tyto informace ověřil ve všech dostupných zdrojích a prohlásil je za fakt. Kroniku počátků království v Peru tedy zahájil popisem cesty čtyř ajarských bratrů a jejich čtyř sester, kteří byli vysláni, aby s pomocí onoho zlatého předmětu našli Cuzco. V jím zapsané verzi byl ale jako první vůdce bratrů zvolen ten z nich, který nesl jméno jejich předka - Pirua Manka, který zavedl peruánský lid do And (z jeho jména se také

odvodilo jméno Peru). Také on to byl, kdo prohlásil, když společně dorazili na určené místo, že tam vybudují město. Přišel tam spolu se svými manželkami a sestrami (možná manželkami a sestrami v jedné osobě); jedna z nich mu porodila syna, který dostal jméno Manko Kapak. A právě tento syn zbudoval v Cuzku chrám velkého boha Virakoči. A od oné chvíle se také počítá založení staré říše a dynastie. O Manko Kapakovi se prohlašovalo, že je Synem Slunce, a stejně se označovalo i patnáct jeho následovníků. V jeho době se uctívala i další božstva, z nichž jedním byla Matka Země; jméno dalšího boha znamenalo „Oheň“ a zachycoval se jako kámen, který pronáší proroctví.

Montesinos píše, že tehdejší hlavní vědou byla astrologie. Lidé uměli tehdy i psát - používali k tomuto účelu buď speciálně upravené listy banánovníku nebo kameny. Pátý Kapak znovu zavedl „počítání času“ a začal se záznamy let a trvání vlády svých předchůdců. Byl to tentýž panovník, který zavedl dobu tisíce let jako takzvané dlouhéobdobí, a dále periody sta a padesáti let, odpovídající biblickým milostivým létům. A on také - jmenoval se Inti Kapak Yupanqui - zavedl kalendář a dokončil stavbu chrámu a začal uctívat velkého boha *Illa Tiki Vira Koču*, což znamenalo „Zářivý tvůrce, Stvořitel vod“.

Za vlády dvanáctého Kapaka dorazila do Cuzka zpráva o vylodění „jakýchsi lidí ohromného vzrůstu... obrů, kteří se usazují všude podél pobřeží,“ a jelikož vlastnili kovové nástroje, plenili tamní zem. Po nějaké době začali postupovat i do hor; naštěstí ale vzbudili hněv Velkého boha a ten je zničil nebeským ohněm.

Avšak jelikož toto nebezpečí pominulo, lidé zapomněli na božská nařízení a na obětní rituály. Opustili „dobré zákony a zvyky,“ a to samozřejmě Stvořiteli neuniklo. Aby je potrestal, skryl Slunce; „po dvacet hodin Slunce nevycházelo“. Lidé začali naříkat a modlili se a obětovali v chrámu, až se nakonec po oněch dvaceti hodinách Slunce zase objevilo. Ihned poté nařídil král opět dodržovat staré zákony

a uctívat bohy.

Čtyřicátý Kapak na trůně v Cuzku založil akademii, kde se studovala astronomie a astrologie, a určil body rovnodennosti. Montesinos spočítal, že pátý rok jeho vlády byl zároveň dvou a půl tisíci rok od roku nula. o němž předpokládal, že to byl rok velké potopy. Zároveň to byl i dvoutisící rok od doby, kdy bylo v Cuzku založeno království. Na oslavu tohoto roku byl králi udělen titul *Pachacuti* (reformátor). I jeho nástupci podporovali studium astronomie. Jeden z nich zavedl jednou za čtyři roky přestupný rok s jedním dnem navíc, a jednou za čtyřista let jeden rok

navíc.

Rok 2900 od velké potopy nastal za vlády padesátého osmého panovníka, „když skončilo čtvrté slunce“. Montesinos spočítal, že to byl tentýž rok, kdy se narodil Ježíš Kristus.

Toto první království v Cuzku, které založili Synové Slunce a pokračovali v něm králové-kněží, čekal ale za vlády šedesátého druhého panovníka hořký konec. V době jeho kralování se prý událo mnoho zázraků, ale objevovala se i zlá znamení. Země se třásla v téměř nekonečných zemětřeseních a nebe bylo plné komet - předzvěstí blížící se zkázy. Kmeny a národy začaly v panice prchat z místa na místo a po cestě se utkávaly se svými sousedy. Od pobřeží přitáhli nepřátelé a někteří dorazili i z druhé strany, přes Andy. Následovaly ohromné bitvy; při jedné z nich srazil krále šíp a jeho armáda vydešeně prchla; tyto boje přežilo jen pět set bojovníků.

„A takto tedy byla vláda peruánského království zničena a pošlapána,“ píše Montesinos, „a lidé ztratili umění písma.“

Zbylá hrstka bývalých poddaných odešla z Cuzka, kde zůstalo pouze několik málo kněží, kteří se měli starat o chrám. Lidé s sebou vzali do hor i malého syna mrtvého krále, ještě chlapce, a našli útočiště na skrytém místě v horách, zvaném Tampu-Tocco. Bylo to totéž místo, na němž z jisté jeskyně vyšel kdysi dávno první polobožský pár, který založil v Andách království. Když chlapec dospěl, byl prohlášen za prvního monarchu v dynastii Tampu-Tocco. Ta trvala celkem téměř tisíc let, od počátku druhého století po Kristu do století jedenáctého.

Během oné řady let v exilu lidé ztratili mnoho ze svých původních znalostí a zapoměli psát. Za vlády sedmdesátého osmého panovníka, kdy se tito lidé dostali až do roku 3500 od počátku svého letopočtu, se objevil jistý člověk, který začal oživovat umění písma. Ve stejné době ale dostal král od kněží varování před vynálezem písmen. Kněží tvrdili, že právě znalost písma byla příčinou ran a prokletí, které zánik království v Cuzku způsobily. Přání boha znělo, „aby se každý *zdržel* používání písmen či jejich ožívání, neboť z nich velké zlo přijíti může [opět]“. Proto král rozkázal, že „podle zákona a pod hrozbou smrti nesmí nikdo obchodovat s *quilcas*, což byly pergameny a listy stromů, které se používaly ke psaní, a ani nikdo nesmí používat žádná písma, ať už jakákoliv“. Místo toho zavedl užívání takzvaných *quipos*, barevných provázků, které se od té doby používaly k chronologickým záznamům.

Za vlády devatenáctého monarchy dosáhli lidé v kalendáři roku 4000. V té době už bylo království v Tampu-Tokku slabé a bezmocné. Kmeny, které se k němu hlásily, byly často napadány sousedy. Kmenoví vůdci přestali uznávat vrchní královu autoritu. Docházelo k porušování zákonů,

rozmáhaly se neřesti. A v této nelehké době se náhle ozvala princezna z původní krve Synů Slunce jménem Mama Ciboca, která prohlásila, že její mladý syn, který je tak spanilý, že ho jeho obdivovatelé nazývají *Inka*, byl předurčen, aby se ujal vlády v původním královském městě Cuzku. Mladík se jako zázrakem náhle ztratil, a když se vrátil, byl oblečen do zlatých šatů a tvrdil, že ho k sobě na nebesa vyzvedl bůh Slunce, zasvětil ho do tajných věd a řekl mu, že má svůj lid odvést zpět do Cuzka. Jmenoval se Rocca a byl prvním z incké královské dynastie, kterou čekal potupný konec v rukou dobovačů Španělů.

***

Aby mohl Montesinos všechny tyto události časově uspořádat, stanovil určité periody, kterým říkal „slunce“ a podle nich čas stanovoval. I když nevíme, jak dlouhá ona perioda (co do počtu let) podle něj byla, je velice pravděpodobné, že k jejich zavedení ho motivovaly zmínky o několika „sluncích“ v historii národa, které se často objevovaly v andských legendách.

I když vědci se domnívali - dnes už se tento názor objevuje méně často - že mezi civilizacemi Střední a Jižní Ameriky neexistovaly žádné kontakty, zmíněná slunce nám velice připomínají aztécké a mayské poznámky o pěti sluncích. A i všechny civilizace ve Starém světě měly legendy o dávných věcích a o době, kdy na Zemi vládli samotní bohové, po kterých přišli polobohové a teprve po nich smrtelníci. Sumerské texty, zvané královské seznamy, zaznamenávají řadu nebeských vládců, které následovali polobohové, kteří všichni celkem vládli 432.000 let před potopou světa; seznam pokračuje výčtem lidských panovníků, kteří panovali od těch časů již v dobách, které dnes považujeme za historické. Data byla nicméně prověřena a ukázalo se, že odpovídají skutečnosti. Egyptský soupis králů, který pořídil kněz a historik Manethón, obsahuje dynastii dvanácti bohů, která začala zhruba 10.000 let před potopou. Následovali ji bohové a polobohové, až do doby, kdy kolem roku 3100 př. Kr. usedli na egyptský trůn faraóni. A stejně jako v případě sumerských textů, i tento seznam byl v částech, kde to bylo možné, porovnán s jinými historickými záznamy z prastarých dob a opět se ukázalo, že odpovídá skutečnosti.

Montesinos nacházel takovéto zmínky v peruánské ústní tradici, a ty potvrzovaly zápisy jiných kronikářů - že Inkové věřili, že jejich doba je dobou pátého věku slunce. První slunce bylo v době Virakočů, bohů, kteří měli bílou kůži a vousy. Druhé slunce bylo dobou obrů. Někteří z nich ale nebyli laskaví a mezi bohy a obry docházelo ke konfliktům. Potom následovalo období primitivních lidí, nevzdělaných kmenů. Čtvrtý věk byl dobou hrdinů, lidí, kteří byli polobohy. A pak následovalo páté slunce,

období lidských králů, z nichž Inkové byli poslední.

Montesinos také umístil andské legendy do evropského rámce tím, že je vztáhl k jistému počátečnímu bodu (měl za to, že to musí být potopa) - a také - o tom není pochyb - je vztahoval k narození Krista. Tyto dvě časové roviny, píše, se setkávají v době vlády padesátého osmého monarchy: v roce 2900 od potopy se narodil Ježíš Kristus. Peruánské království, tvrdí dále, začalo 500 let po roce 1, tj. v roce 2400 před Kristem.

Vědce tedy v Montesinově práci a chronologii nezaráží žádné nejasnosti, ale prostě fakt, že podle něj bylo království a městská civilizace v Cuzku založeny téměř 3500 před dobou Inků. Podle Montesinem shromážděných informací a podle prací, z kterých čerpal, znali lidé této civilizace psaní, vyznali se mimo jiné v astronomii a měli tak dlouhou historii, že ji museli rozdělit do několika věků. Totéž (a mnoho dalšího) znali i lidé v Sumeru, který zažívá obrovský rozkvět kolem roku 3800 př. Kr., a v Egyptě, kde se podobná civilizace objevuje kolem roku 3100. Další odnož sumerské civilizace v údolí Indu je zaznamenána v době kolem roku 2900 před Kristem.

Proč by mělo být vyloučené, že se tento trojnásobný rozvoj opakoval ještě na čtvrtém místě na Zemi, a sice v Andách? Bylo by to nemožné, pokud by mezi Starým a Novým světem neexistovaly žádné kontakty. Možné by to ovšem bylo za předpokladu, že bytosti, od nichž se lidé učili - bohové - byli všude stejní a byli přítomní po celém světě.

I když zní naše tvrzení asi neuvěřitelně, můžeme ho našťastí dokázat.

***

První ověření událostí a časových posloupností, jak je Montesinos zaznamenal, už proběhlo.

Klíčovým prvkem v Montesinových spisech je existence oné staré říše, dynastie králů z Cuzka, kteří byli nakonec donuceni město opustit a hledat útočiště ve skrytém horském místě, zvaném Tampu-Tocco. Doba tohoto mezivládí trvala

asi tisíc let; nakonec byl zvolen mladík urozeného původu, který odvedl lid zpět do Cuzka a založil inckou dynastii.

Existovalo ale opravdu Tampu-Tocco a dalo by se podle Montesinova popisu nalézt? Tato otázka nedávala mnohým lidem spát. V roce 1911 se Hiram Binghamovi z Yaleské university při pátrání po ztracených inckých městech skutečně podařilo toto místo objevit. Dnes se mu říká Machu Picchu.

Když se Bingham vydával na svou první výpravu, neměl v úmyslu pátrat právě po Tampu-Toccu. Když ale ono místo objevil a potom se tam po dvě desetiletí vracel a neustále pokračoval v archeologických pracech,

nakonec došel k závěru, že Machu Picchu je skutečně ztraceným incským hlavním městem z období mezivládí. Jeho popis tohoto místa, který zatím co do obsáhlosti stále nikdo nepřekonal, nalezneme v knihách *Machu Picchu, a Citadel of the Incas* a v *The Lost City of the Incas*.

Hlavním důvodem, proč se domnívat, že Machu Picchu je legendární Tampu-Tocco, je zmínka o třech oknech. Montesinos zaznamenal, že „na místě, kde se narodil, nařídil Inka Rocca vystavět velikou zeď se třemi okny, které byly symbolem rodu jeho otců, z nichž pocházel“. Jméno místa, do kterého se zkoušení králové a jejich lid z Cuzka utekli, znamenalo „Útočiště u tří oken“.

Není nijak překvapivé, že by nějaké místo mohlo být pojmenováno podle oken, protože ani jediný dům v Cuzku, od nejubožších po nejbohatší, neměl jediné okno. A že mělo nějaké místo dostat jméno podle určitého počtu oken - tři - muselo být následkem toho, že šlo bezpochyby o stavbu prastarou, výjimečnou nebo posvátnou. To všechno byla v Tampu-Toccu pravda, neboť podle legend na počátku staré říše v Peru hrála stavba se třemi okny roli ve vzniku různých kmenů - a proto se stala „symbolem rodu jeho otců, z nichž [Inka Rocca] pocházel.“ Legenda i ono legendární místo se objevuje i v příběhu o ajarských bratřích. Podle Pedra Sarmienta de Gamboya (*Historia General Llamada Yndica*) a jiných starých kronikářů čtyři ajarští bratři se svými čtyřmi sestrami, pote. co je bůh Virakoča stvořil u jezera Titicaca, došli nebo byli bohem doneseni do Tampu-Tocca, kde na rozkázání Tiki-Virakoči „vystoupili ze zmiňovaného okna a prohlásili, že je Virakoča stvořil, aby panovali nad lidmi“.

Nejstarší z bratrů, Manko Kapak, s sebou měl posvátný symbol v podobě sokola, a také s sebou nesl zlatý prut, který mu bůh dal a který mu měl ukázat místo, na kterém vystaví budoucí hlavní město Cuzco. Cesta čtyř párů bratru a sester začala pokojně, ale zanedlouho se mezi nimi objevila závist. Pod záminkou, že v jedné jeskyni v Tampu-To-ccu zapomněli část pokladů, pro ně vyslali druhého bratra, Ajara Cachi. Byla to ale léčka zbylých tří bratrů, kteří ho v jeskyni uvěznila a on v ní zkameněl.

Podle těchto příběhů by tedy Tampu-Tocco pocházelo z velice raných dob; „mýtus o ajarských bratřích,“ píše H. B. Alexander v *Latin American Mythology*, „sahá až do megalitické doby a ke kosmogoniím, spojovaným s Titicacou“. Když prchající lidé opustili Cuzco, šli na místo již existující, na místo, kde už v dřívějších dobách sehrála roli stavba se třemi okny. A s tímto vědomím se nyní můžeme vydat na návštěvu Machu Picchu, v němž - a nikde jinde - byla stavba se třemi okny skutečně nalezena.

„Machu Picchu, neboli velké Picchu, je kečuánské jméno hory s ostrým vrcholkem, která se zvedá do výšky přes tři tisíce metrů nad mořem a asi

patnáct set metrů nad řvoucí vody řeky Urubamby, nedaleko od mostu San Mi-guel, dva dny náročné cesty severně od Cuzka," píše Bingham. „Severozápadně od Machu Picchu je další krásný vrcholek, obklopený ohromnými propastmi, který¹ se jmenuje Huayna Picchu, neboli malé Picchu. Na úzkém hřebenu mezi oběma horami se rozkládají zříceniny inckého města, jehož jméno se ztratilo ve stínu věků... Je možné, že jsou to dokonce dvě starobylá města - Tampu-To cco, kde se narodil první Inka, a Vilcabamba Viejo."

Dnes cesta z Cuzka do Machu Picchu, vzdáleného asi čtyřicet kilometrů vzdušnou čarou, nevyžaduje dva dny náročné cesty, jak to popisuje Bingham. Vlak, který bafá nahoru a dolů po horských úbočích, noří se do tunelů, jede přes mosty a plazí se po srázech nad řekou Urubambou, tam dorazí za necelé čtyři hodiny. Potom se ještě od vlaku jede asi půl hodiny šplhajícím autobusem, a jsme na místě. Pohled na město ale skutečně bere člověku dech, přesně jak Bingham píše. V sedle mezi dvěma vrcholky jsou domy, paláce a chrámy - dnes už všechny bez střechy - a kolem nich na horská úbočí šplhají terasy, které jen čekají, až je někdo osází. Vrchol Huayana Picchu se na severozápadě zvedá jako stráž (Obr. 72); a za ním a všude kolem, kam až oko dohlédne, se jedna za druhou tyčí další hory, jako by se chtěly navzájem předstihnout. Hluboko dole se pak do země podkovovitě zařezávají vody řeky Urubamby, které město zpola obklopují. Zpěněná hladina řeky vytváří ve smaragdově zelené džungli bílou cestu.

Jak se sluší na město, které, jak věříme, původně sloužilo jako vzor pro Cuzco a později zase bylo podle něj obnoveno, i Machu Picchu se skládalo ze dvanácti částí či skupin staveb. Královské a kněžské budovy jsou situovány na západě a rezidenční (ve kterých přebývaly převážně panny a lidé urozeného původu) na východě; oddělovalo je několik širokých teras. Obyčejní lidé, kteří obdělávali a kultivovali terasovité svahy hor, žili mimo město v okolní krajině (po počátečním Binghamově objevu byla nalezena celá řada menších vesniček).

Stejně jako v Cuzku a na jiných archeologických nalezištích, i v tomto městě se dá vysledovat několik stavebních stylů, což naznačuje různé doby obydlení. Obytné domy jsou vystavěny převážně z kamenů z polí, pospojovaných maltou. Královské budovy jsou z kamenných kvádrů, které jsou opracovány a sesazeny se stejnou precizností jako v Cuzku. A pak je tam jedna stavba, jejíž provedení je tak dokonalé, že nemá nikde obdoby. Také tam byly nalezeny polygonální megalitické kamenné bloky. V mnoha případech byly stavby z rané megalitické doby a ze starého království ponechány tak, jak byly; jinde je ale patrné, že na nich byly v pozdějších časech vybudovány další stavby.

Zatímco městské čtvrti na východě zabíraly každou použitelnou část hory a táhly se od městských hradeb na jihu až tak daleko na sever, jak to jen terén dovoloval, a na východ až k zemědělským terasám a pohřebištím, západní části města, které také začínaly u zdí, se na sever táhly pouze k hranici posvátného náměstí - jako by tam probíhala nějaká neviditelná čára, která označovala posvátnou půdu, jejíž znesvěcení bylo zcela nepřijatelné.

Za touto neviditelnou hranicí, přímo proti velikému terasovitému náměstí na východě, se rozkládají pozůstatky něčeho, o čem Bingham usoudil, že to bývalo posvátné náměstí, zvláště kvůli tomu, že „po stranách tohoto prostoru se nalézají dva největší chrámy,“ z nichž v jednom jsou ona důležitá tři okna. A právě tato stavba, kterou Bingham nazval chrámem tří oken, a stavba, ke které chrám u posvátného náměstí těsně přiléhá, jsou vystavěny z oněch obřích polygonálních kamenných bloků. To, jak jsou otesány, vytvářeny, opracovány a bez malty sesazeny je řadí po boku kyklopských balvanů a megalitických struktur v Sacsahuamanu. V mnohoúhelnosti dokonce zdejší stavba předčí i všechny ostatní v Cuzku, protože jeden zdejší kámen má třicet dva úhly.

Chrám tří oken stojí na východě posvátného náměstí. Obří kamenné bloky na východní stěně stavby jsou o hodný kus vyšší než západní terasa (Obr. 73), což umožňuje skrze ona tři okna přímý výhled na východ (Obr. 74). Okna jsou lichoběžníková a jejich spodní část je vytesána přímo z obřích kamenů, které tvoří samotnou zeď. Stejně jako v Sacsahuamanu a v Cuzku, i zde byly tvrdé žulové bloky otesány, opracovány a sesazeny s lehkostí, jako by byly z vosku. A i sem musely být bílé žulové balvany přineseny z velké dálky, přes náročný terén a přes řeky, přes údolí a hory,

Chrám tří oken má pouze tři stěny, na západní straně je zcela otevřený; před ním je kamenný sloup, vysoký přes dva metry (Obr. 74). Bingham vyslovil domněnku, že sloup možná dříve podpíral střechu, ale jak sám připouštěl, šlo by o „zařízení, které nebylo v žádné jiné budově nalezeno“. Náš názor je, že sloup spolu se třemi okny sloužil k astronomickým pozorováním.

Vprostřed severní strany posvátného náměstí je stavba, kterou Bingham nazval hlavním chrámem; i tato budova má jen tři stěny, asi čtyři metry vysoké. Částečně spočívají na obřích kamenech a částečně jsou z nich vystavěny; například západní stěna je tvořena pouze dvěma ohromnými kameny, které spojuje třetí kámen ve tvaru T. O severní stěnu se ve spodní části opírá ohromný monolit, měřící asi pět krát dva krát jeden metr; na stěně jsou zářezy, které připomínají sedm lichoběžníkových oken (Obr. 75).

Ze severního okraje posvátného náměstí vedou točité schody na kopec, jehož vrcholek byl zarovnan, aby sloužil jako podstavec pro *Intihuatanu*,

kámen, který byl nadmíru pečlivě opracován a podle něhož se určoval pohyb Slunce (Obr. 76). Jméno znamenalo „Ten, který poutá Slunce“ a předpokládá se, že pomáhal při stanovování slunovratů, při nichž je Slunce nejdále na severu či jihu a při nichž se konaly obřady sloužící k „poutání Slunce,“ aby se zase začalo vracet a neodešlo a na Zemi nenastala tma. Jak už se to podle legend kdysi dávno stalo.

Na opačném konci posvátné a královské západní části Machu Picchu, přímo na jih od královské čtvrti, se tyčí další nádherná (a neobvyklá) památka tohoto města. Říká se jí *Torreón*, neboť je polokruhovitá, a je postavena z kamenných kvádrů opracovaných s naprostou dokonalostí - připomíná ji snad pouze polokruhová zeď kolem svatyně v Cuzku. Zeď v Machu Picchu, ke které vede sedm schodů (viz Obr. 77), vytváří posvátné uzavřené místo, uprostřed něhož je otesaný a opracovaný kámen s několika drážkami. Bingham našel důkazy, že tento kámen a okolní zdi byly opakovaně vystaveny působení ohně a došel k závěru, že kámen a polokruhovitá stěna kolem něj byly obětiš-těm a odehrávaly se tam i jiné rituály, spojené s uctíváním onoho kamene.

(Tento posvátný kámen ukrytý ve zvláštní stavbě připomíná posvátný kámen, který leží v srdci Chrámové hory v Jeruzalémě, a také Kaabu, černý kámen ukrytý v nejposvátnější muslimské stavbě v Mekce.)

Posvátnost kamene v Machu Picchu nespočívá v té části, která je vidět na povrchu, nýbrž v té, která leží pod ní. Jde totiž o ohromnou přírodní skálu, ve které byla původně jeskyně; ta byla uměle rozšířena a opracována do přesných geometrických tvarů, které vypadají (ale ve skutečnosti nejsou) jako schody, sedátka, římsy a sloupy (Obr. 78). Navíc byly stěny jeskyně vyloženy bílými žulovými kvádry z kamenů zcela stejné barvy a výborné kvality. Ke složitosti vnitřního prostoru ještě přispívá celá řada výklenků. Bingham se domníval, že původní přírodní jeskyně byla zvětšena a rozšířena, aby se do ní daly ukládat mumie králů, neboť to místo bylo posvátné. Proč ale vůbec bylo posvátné a proč se v něm měly královské mumie uchovávat?

Tato otázka nás zavede zpátky k legendě o ajarských bra-třích, z nichž jeden byl uvězněn v jeskyni v Útočišti u tří oken. Pokud byl tedy chrám tří oken tou legendární stavbou a tato jeskyně onou legendární jeskyní, pak tedy legenda potvrzuje správnost určení tohoto místa a toto místo je tedy tudíž legendárním Tampu-Toccem.

Sarmiento, jeden ze španělských kronikářů, který byl zároveň i konquistadorem, zaznamenal v knize *History of the Incas* legendu, že devátý Inka (vládl kolem roku 1340) „se zajímal o prastaré události a také chtěl proslavit své jméno, a tak se sám vypravil na horu Tampu-Tocco... a

tam vstoupil do jeskyně, o níž se s určitostí soudí, že z ní vyšel Manko Kapak a jeho bratři, když se poprvé vypravili ke Cuzku... Když jeskyni důkladně prozkoumal, vykonal na onom místě mnoho rituálů a obětoval tam, a na okno Kapak Tocco umístil zlaté dveře a nařídil, že od těch časů má být to místo všemi uctíváno a že se má stát místem pro posvátné modlitby, obětiny a předpovědi. Když toto vše vykonal, navrátil se do Cuzka."

Hrdina tohoto příběhu, devátý Inka, se jmenoval Titu Manko Kapak; dostal ještě přídavný titul *Pachacutec* (reformátor), protože po návratu z Tampu-Tocca do Cuzka provedl reformu kalendáře. Tudíž, stejně jako tři okna a Intihuatana, i posvátná skála a *Torreón* potvrzují existenci Tampu-Tocca, legendu o ajarských bratřích, předinckou vládu ve staré říši a znalost astronomie a kalendáře - což jsou všechno v historii a chronologii, sepsané Montesinem, klíčové body.

Pravdivost Montesinových záznamů může být ještě potvrzena, pokud se nemýlí, že lidé ve staré říši uměli psát. Víme, že Cieza de Leon zastával stejný názor, když tvrdil, že „v době předcházející inckým panovníkům bylo v Peru známé umění písma... na listech, kůžích, látkách a kamenech".

Mnoho odborníků na Jižní Ameriku dnes ve shodě s názory starých kronikářů soudí, že domorodci v těchto končinách znali v dávných dobách jeden nebo i více systémů písma.

V četných pracích se mluví o nálezech nápisů na kamenech na mnoha místech Peru, na kterých je do různé míry patrné piktografické tesané písmo. Například Rafael Larco Hoyle (*La Escritura Peruana Pre-Incaná*) na základě nalezených vyobrazení předpokládá, že lidé žijící na pobřeží až na úrovni Paracasu znali druh písma, podobný mayskému. Arthur Posnansky, hlavní objevitel Tiahuanacu, vydal mnoho prací dokazujících, že obrazce na památkách byly ve skutečnosti piktograficko-ideografické písmo, předchůdce písma fonetického. A známý nález, takzvaný kámen z Calanga, který je v současnosti vystaven v muzeu v Limě (Obr. 79), s největší pravděpodobností zachycuje kombinaci piktografů a fonetického, možná dokonce i alfabetského, písma.

Jeden z největších objevitelů Jižní Ameriky v raných dobách, Alexander von Humboldt, se tomuto tématu věnoval ve své hlavní práci *Vues des Cordillères et Monumens des Peuples Indigenes de l'Amérique* (1824). „V době nedávné bylo vzato v potaz," píše, „že Peruánci znali kromě *Quippu*, uzlů, i písmo znakové. Pasáž z knihy *L'Origin de los Indios del Nuevo Mundo* (Valencia, 1610), strana 91, v tomto ohledu nezanechává jedině nejasnosti." Po úseku o mexických hieroglyfech otec Garcia dodává: „Na počátku španělského dobývání se peruánští Indiáni zpovídali kreslením

znaků, které popisovaly deset přikázání a přestupky, jichž se oni proti nim dopustili." Můžeme tedy učinit závěr, že Peruánci znali obrázkové písmo, ale že nebylo tak propracované jako mexické hieroglyfy a že tito lidé častěji používali uzly.

Humboldt také píše, že při návštěvě Limy slyšel o misionáři Narcisse Gilbarovi, který při svém pobytu u Indiánů kmene Panos, žijících u řeky Ucayale severně od Limy, našel knihu z poskládaných listů, podobnou, jaké měli Aztékové v Mexiku. Nikdo v Limě ji ale neuměl rozluštit. „Říkalo se, že Indiáni onomu misionáři sdělili, že kniha pojednává o dávných válkách a výpravách."

V roce 1855 podali Ribero a von Tschudi zprávu o mnoha dalších nálezech a došli k závěru, že v Peru kromě uzlového písma opravdu ještě existoval další způsob psaní. V samostatné knize o svých výpravách popisuje von Tschudi (*Reisen durch Südamerika*) své rozrušení, když se mu do ruky dostala fotografie pergamenu, popsaného hieroglyfickými znaky. Samotný pergamen pak našel v muzeu v La Pa-zu v Bolívii a hieroglyfy si překreslil (Obr. 80a). „Tyto značky na mne měly přímo omamný účinek," píše. „Zůstal jsem před onou kůží stát celé hodiny," a snažil se rozluštit „labyrint" jeho znaků. Došel k přesvědčení, že nápis začíná nalevo, potom pokračuje na druhé řádce zprava, na třetí potom zase odleva, a tak dále - že se klikatí po pergamenu jako had. Také došel k závěru, že nápis byl zhotoven v době, kdy bylo uctíváno Slunce - ale dál se ve svém luštění nedostal.

Podařilo se mu vystopovat, odkud nápis původně pocházel - a sice od jezera Titicaca. Katolický kněz v tamní misii ve vesnici Copacabana na břehu jezera mu potvrdil, že takový nápis v oné lokalitě dříve skutečně existoval, ale tvrdil, že pochází z doby až po příchodu Španělů. Toto tvrzení bylo ale rozhodně pochybné, protože pokud by Indiáni neměli vlastní písmo, jistě by přejali latinku dobyvatelů. A i kdyby se hieroglyfické písmo vyvinulo až v době po dobytí Peru, Jorge Cornejo Bouroncle píše (*La Idolatria en el antiguo Peru*), že „jeho původ musel být mnohem starší".

Arthur Posansky (*Guia general Illustrada cle Tiahuanacu*) našel v tomto písmu ještě další dva nápisy na skalách na dvou posvátných ostrovech v jezeře Titicaca, Poukázal na to, že jsou podobného druhu jako záhadné nápisy nalezené na Velikonočních ostrovech (Obr. 80b) - což je závěr, se kterým dnes většina vědců souhlasí. Ale o nápisu z Velikonočního ostrova se ví, že je příbuzný s indoevropskými písmi z údolí Indu a s písmem chetitským. Rys, který je jim všem společný (včetně nápisů od jezera Titicaca), je psaní systémem „oráče na poli" - text na první řádce

začíná nalevo a končí napravo, potom pokračuje na druhé řádce odprava a končí nalevo, třetí řádka začíná zase nalevo, a tak dále.

Pomineme-li pro tuto chvíli otázku, jak se písmo napodobující znaky chetitské (Obr. 80c) dostalo k jezeru Titicaca, dá se říci, že je dokázáno, že ve starém Peru existoval jeden nebo více písemných systémů. A i v tomto bodě se tedy informace shromážděné Montesinem zdají být pravdivé.

***

Pokud čtenář přes všechny tyto důkazy pořád nemůže přijmout nevyhnutelný závěr, že kolem roku 2400 v Andách skutečně existovala civilizace typu Starého světa, máme k dispozici další doklady.

Vědci zcela pomíjejí důležitý klíč, který se v andských legendách opakovaně vyskytuje - a sice, že před dávnými časy nastala na Zemi strašlivá tma. Nikdo se nezajímal, jestli to byla tatáž tma - kdy Slunce nevyšlo, i když už dávno mělo - jako v mexických legendách vyprávějících o Teoti-huacánu a jeho pyramidách. Protože pokud se něco takového opravdu stalo, že nevyšlo Slunce a panovala nekonečná noc, muselo by to platit pro celou Ameriku.

Mexická a andská ústní tradice se v tomto bodě doplňují a obě verze se tím tedy vzájemně podporují, jako dva svědkové téže události.

Pokud ale ani toto čtenáře nepřesvědčí, vezmeme si na pomoc bibli, a jako svědek nám poslouží samotný Jozue.

Podle Montesina a ostatních kronikářů se onen podivuhodný úkaz udál za vlády Titu Yupanqui Pachacutiho II, patnáctého panovníka v době staré říše. Bylo to ve třetím roce jeho vlády, kdy „byly zapomenuty dobré zvyky a lidé se oddali všemožným neřestem," a následně „Slunce po dvacet hodin nevycházelo". Jinými slovy, noc neskončila v době, kdy měla, a východ Slunce se o dvacet hodin opozdil. Po velkém nářku, zpovědích hříšníků, obětech a modlitbách Slunce nakonec vyšlo.

Nemohlo jít o zatmění. Nemluví se o tom, že by Slunce bylo skryté ve stínu. Kromě toho žádné zatmění netrvá tak dlouho, a Peruánci byli navíc s tímto periodicky se opakujícím jevem obeznámeni. V příběhu se neříká, že se Slunce ztratilo - nýbrž že se neobjevovalo - že „po dvacet hodin nevycházelo".

Bylo to, jako by se Slunce, ať už se skrývalo kdekoliv, náhle zastavilo.

Pokud je andská legenda pravdivá, pak by někde na druhém konci světa musel stejně dlouho trvat DEN, neskončil by, kdy by měl, ale byl by asi o dvacet hodin delší. A ačkoliv to zní neuvěřitelně, takovýto úkaz je skutečně zaznamenán, a to nikde jinde než v samotné bibli. Stalo se to tehdy, když Izraelité pod vedením Jozua překročili řeku Jordán, vstoupili do země zaslíbené a úspěšně se zmocnili opevněných měst Jericha a Aje. Tehdy se

všichni emorej-ští králové spojili, aby se proti Izraelitům postavili společnou silou. Následovala veliká bitva v údolí Ajalónu nedaleko města Gibeónu. Začala v noci útokem Izraelitů, který zahnal Kanaánce na útěk. Když se za úsvitu kanaánské síly zase na bétchorónské stráni shromáždily, bůh na ně „vrhal z nebe balvany... tak umírali. Těch, kteří zemřeli po kamenném krupobití, bylo více než těch, které Izraelci pobili mečem."

*Tehdy mluvil Jozue k Hospodinu,
v den, kdy Hospodin vydal Izraelcům Emorejce.
Volal před očima Izraele: „Zmlkni, slunce, v Gibeónu, měsíci, v dolině
Ajalonu.“*

*A slunce zmlklo a měsíc stál,
dokud lid nevykonal pomstu nad svými nepřáteli.
To je zapsáno, jak známo, v Knize Prímého,
Slunce stálo v polovině nebes a nepospíchalo k západu
po celý den.*

Znalci bible s tímto příběhem z desáté kapitoly knihy Jozue po generace bojovali. Někteří ji považovali jednoduše za výmysl, jiní v ní viděli odraz jakéhosi starobylého mýtu. Ještě další se ji pak pokoušeli vysvětlit prostřednictvím neobvykle dlouhého zamtění Slunce. Ale nejenže takto dlouhá zatmění nejsou známá - v příběhu se navíc vůbec nemluví o tom, že by se Slunce ztratilo. Právě naopak, vypráví se tam o tom, že Slunce stále nezapadalo, že bylo na nebi „po celý den" - řekněme tak dvacet hodin?

Úkaz, jehož výjimečnost se v bibli potvrzuje („Nikdy předtím ani potom nebylo dne, jako byl onen...") a který se udál vzhledem k Andám na opačném konci světa, tedy popisuje jev, který je k jihoamerickému komplementární. V Kanaánu Slunce asi po dvacet hodin nezapadalo; a v Andách po stejnou dobu nevycházelo.

Nepopisují tedy tyto dva příběhy stejnou událost, a nepotvrzují tím, že pocházejí z opačných konců světa, její pravdivost?

Co ale bylo příčinou tohoto úkazu, zůstává záhadou. Jediný klíč, který máme, nám poskytuje biblická zmínka o padajících kamenech. Jelikož je nám jasné, že v příbězích nejde o to, že by se zastavilo Slunce či Měsíc, ale že muselo být nějak narušeno otáčení Země kolem vlastní osy, jedno z možných vysvětlení by bylo, že se blízko k naší plane-tě dostala nějaká kometa a narušila zemskou rotaci. A jelikož některé komety obíhají okolo Slunce po směru hodinových ručiček, což je směr opačný k otáčení Země a ostatních planet, je dost dobře možné, že takováto kinetická síla by byla s to

dočasně zemskou rotaci zpomalit.

At' už byl důvod tohoto jevu jakýkoliv, nám jde v současné chvíli hlavně o jeho časové zařazení. Všeobecně přijímaným datem exodu Židů je třinácté století před Kristem, zhruba kolem roku 1230; někteří vědci prosazují dobu asi o dvě stě let starší, ale těch je menšina. My jsme ale přesto v předchozích pracech (viz *Války bohů a lidí*) došli k závěru, že rok 1433 př. Kr. by popsanému úkazu přesně odpovídal, stejně tak jako biblické příběhy o židovských patriarších, a že by dokonale zapadl do známých událostí té doby, zaznamenaných v Mezopotámii a Egyptě. Po zveřejnění naší knihy (v roce 1985) došli dva přední archeologové a odborníci na bibli, John J. Bimson a David Livingstone, ve vyčerpávající studii (*Biblical Archaeology Review*, září/říjen 1987) k závěru, že exodus se odehrál kolem roku 1460 př. Kr. Kromě vlastních archeologických nálezů a studia událostí doby bronzové na starém Blízkém východě použili při srovnávání a výpočtu biblických dat zcela stejného postupu, jako my dva roky před nimi. (My jsme tehdy také vysvětlili, proč jsme se rozhodli po nesrovnalostech v biblických datech volit za rok exodu rok 1433 před Kristem, a nikoliv 1460.)

Jelikož Izraelité bloudili po sinajské poušti čtyřicet let, do Kanaánu museli vstoupit v roce 1393; a jev, který Jozue pozoroval, se odehrál v nějaké době nepříliš vzdálené od tohoto data.

Nyní stojíme před otázkou, zda se opačný jev, tedy prodloužená noc, odehrála v Andách ve stejné chvíli.

Podoba, v jaké se dnešním vědcům dostaly do rukou Montesinovy zápisy, obsahuje bohužel několik prázdných

míst, co se týče délků vlády většiny panovníků, a proto se odpovědi budeme muset dobrat oklikou. Montesinos tvrdí, že onen jev se odehrál ve třetím roce vlády Titu Yupanqui Pachacutiho II. Abychom mohli určit, co to bylo za rok, budeme muset odpočítávat roky z obou konců. Píše se, že tisící rok od počátku indiánského letopočtu proběhl za vlády čtvrtého monarchy, to jest v roce 1900 př. Kr. Dále víme, že třicátý druhý král vládl v roce 2070 od začátku letopočtu, tj. v roce 830 před Kristem.

Kdy tedy vládl patnáctý král? Data, která máme k dispozici, říkají, že devět králů, kteří čtvrtého a patnáctého panovníka oddělují, vládlo dohromady 500 let, z čehož by tedy plynulo, že Titu Yupanqui Pachacuti II mohl být na trůně v době kolem roku 1400 před Kristem. Budeme-li počítat z druhé strany, od třicátého druhého krále v roce 830 př. Kr., jako počet roků, které mezitím uběhly, nám vyjde číslo 546, a tím se tedy jako k datu vlády Titu Yupanqui Pachacutiho II. dostaneme k datu 1394.

At' už tedy počítáme jakkoliv, vychází nám, že událost v Andách se

shoduje s dobou biblického úkazu i úkazu v Teotihuacánu.

Ohromující závěr z těchto zjištění tedy nade vši pochybnost zní:

**DEN, KDY SE ZASTAVILO SLUNCE V KANAÁNU, JE NOCÍ,
KDY V AMERICE NEVYŠLO SLUNCE.**

Potvrzení skutečnosti tohoto úkazu se tedy zároveň stává důkazem pravdivosti andských mýtů o staré říši, kterou založili bohové, když dali lidem u jezera Titicaca kouzelnou zlatou hůlku.

8. kapitola

NEBESKÉ CESTY

Nebesa vypravují o Boží slávě, obloha hovoří o díle jeho rukou. Svoji řeč předává jeden den druhému, noc noci sděluje poznatky. Není to řeč lidská, nejsou to slova, takový hlas od nich nelze slyšet. Jejich tón zvučí celičkou zemí, zní jejich hovor po širém světě. Bůh Slunci na nebi postavil stan.

Takto biblický žalmista popisuje nebeskou nádheru a zázrak plynoucích dní a nocí, jak se Země otáčí kolem své osy a obíhá okolo Slunce, které je uprostřed všeho (jako orientální paša ve stanu). „Tobě patří den, i noc je **tvoje**, tys upevnil světlo noci i slunce... vytvořils léto i zimu.“

Už celá tisíciletí, od chvíle, kdy se mezi lidmi objevila civilizace, se kněží a astronomové obraceli k nebesům o radu v záležitostech na Zemi - počínaje zikkuraty v Sumeru a Babylónii, přes egyptské chrámy až po megalitické stavby ve Stonehenge nebo Caracol v Chichén Itzá. Byly pozorovány složité pohyby hvězd a planet, jejich polohy se propočítávaly a zaznamenávaly. A aby to bylo možné, zikkuraty, chrámy a observatoře se stavěly v přesné nebeské orientaci a budovaly se v nich různé průzory a jiné stavební pomůcky, které ve dnech rovnodennosti či slunovratu propouštěly do stavby paprsky Slunce či jiné hvězdy.

Proč si s tím dávní lidé ale dělali tolik starostí - co chtěli vědět nebo zjistit?

Mezi odborníky je rozšířen názor, že astronomické snažení starých civilizací bylo motivováno potřebami zemědělství - že lidé měli kalendář kvůli tomu, aby věděli, kdy zasít a kdy sklízet. Toto vysvětlení se už ale příliš dlouho považuje za bernou minci. Rolník, který rok co rok obdělává půdu, už dokáže lépe než astronom odhadnout změnu ročních dob a například blížící se deště, a i z chování zvířat se dá ledačos poznat. Pravdou zůstává, že ať byly kdekoliv na Zemi nalezeny pozůstatky malých primitivních společností, živících se zemědělstvím, tyto společnosti se po celé generace obešly bez astronomů a přesného kalendáře. Mimoto je všeobecně známým faktem, že kalendář byl ve starověku zaveden městskou a nikoliv zemědělskou společností.

Dostatek informací o pohybu Slunce a příchodu ročních dob dokážou člověku poskytnout i jednoduché sluneční hodiny, pokud se bez těchto faktů lidé nemohli obejít. A přesto starověké národy studovaly nebesa a orientovaly podle hvězd a planet chrámy, a svůj kalendář a obřady neřídily

podle země, po které chodily, nýbrž podle nebe. Proč? Protože kalendář nebyl zaveden ze zemědělských, nýbrž z náboženských důvodů. Neměl přinášet užitek lidstvu, měl sloužit k uctívání bohů. A tito bohové, podle prapůvodního náboženství a podle lidí, kteří nám kalendář odkázali, pocházeli z nebes.

Člověk by si měl znovu a znovu číst slova onoho žalmisty, až by si uvědomil, že úžas nad nebeskými pochody nemá nic společného s obděláváním země nebo chovem dobytka; obdiv k nebesům se vždy vázal k uctívání pána všehomíra. A nemohli bychom tomu porozumět lépe, než kdybychom se vrátili do starého Sumeru; právě tam měla totiž před asi 6000 lety počátek astronomie, kalendář a náboženství, které spojovalo nebesa a Zemi. Sumeřané tvrdili, že to byly znalosti, kterých se jim dostalo od Anunnaků („těch, kteří přišli z nebe na Zem“), kteří se dostali na Zemi ze své planety Nibiru. Říkali, že Nibiru je dvanáctým členem sluneční soustavy a že z téhož důvodu bylo zavedeno dvanáct znamení zvěrokruhu a dvanáct měsíců v roce. Země byla sedmou planetou (počítáno zvnějšku dovnitř); a jelikož tedy byla dvanáctka posvátné nebeské číslo, sedmička byla posvátné číslo Země.

Sumeřané na mnoha jílových destičkách zapsali, že Anunnakové přišli na Zem dávno před velkou potopou. V knize *Dvanáctá planeta* jsme stanovili, že se to stalo 432.000 let před potopou - což je doba 120 oběhů Nibiru kolem Slunce. Tento oběh pro Anunnaky představuje pouhý rok, ale na Zemi se rovná 3600 letům. Anunnakové přilétali z Nibiru na Zemi a zase zpět pokaždé, když se jejich planeta dostala blíže ke Slunci (a tím i k Zemi) - v okamžiku, kdy prolétala mezi Jupiterem a Marsem; a neexistuje tedy vůbec žádná pochybnost, že Sumeřané nepozorovali nebe proto, aby věděli, kdy zasít, ale aby viděli a mohli oslavovat návrat nebeského Pána.

Věříme, že právě takto se z člověka stal astronom. Z tohoto důvodu také postupem času, když se Nibiru vzdálila a už nebyla patrná, člověk začal na nebi hledat znamení a předpovědi na základě těles, která pozorovat mohl, a z astronomie se vyvinula astrologie. A pokud by se stejné astronomické orientace a vazby a dělení nebes na části, které začalo v Sumeru, podařilo nalézt i v Andách, byl by to nezvratný důkaz o dřívějších kontaktech.

Někdy na počátku čtvrtého tisíciletí podle sumerských textů údajně Zemi navštívil vládce Nibiru Anu se svou manželkou Antu. Na jejich počest bylo zbudováno zcela nové ceremoniální jádro s chrámovou věží na místě, které se později začalo nazývat Uruk (biblický Erech). Zachova-

la se tabulka, která popisovala jejich noční návštěvu na onom místě. Večer začala slavnostní hostina, na jejímž počátku si na nebeské znamení - objevení se Jupitera, Venuše, Merkuru, Saturnu, Marsu a Měsíce - proběhlo

rituální omývání rukou. Potom byl servírován první chod hostiny a následovala přestávka. Zatímco skupina kněží začala zpívat hymnus *Kakkab Anu Etellu Shamame* („Anova planeta vychází na nebi“), kněz-astronom „na samotném vrcholku chrámové věže“ čekal na objevení Anovy planety Nibiru. Když potom planetu spatřil, kněží začali zpívat píseň „Tomu, kdo se rozjasňuje, nebeské planetě Pána Anu“ a žalm „Pánův obraz se zjevil“. Na znamení toho byla zapálena přesně v tom okamžiku oslavná hranice, která zároveň okolním městům tuto zprávu zvěstovala. Než noc skončila, po celé zemi hořely oslavné ohně, a ráno pak byly odříkávány děkovné modlitby.

Pečlivost a ohromné astronomické znalosti, které byly ke stavbě sumerských chrámů potřeba, jsou zdokumentovány zápisy sumerského krále Gudey (zhruba kolem roku 2200 před Kristem). Nejdříve se mu zjevil „muž, který zářil jako nebesa“ a který stál vedle „božského ptáka“. Podle Gudey tato bytost, „která podle koruny na hlavě byla bezpochyby bohem,“ se nakonec ukázala být bohem Ningírsu. S ním přišla bohyně, která „třímala destičku se symbolem své oblíbené hvězdy na nebesích“. V druhé ruce držela „nebeské pero,“ kterým kráľi ukázala „oblíbenou planetu“. Třetí člověku podobný bůh držel v rukou destičku zhotovenou z drahokamu, na které byl nakreslen plán chrámu. Jedna z Gudeových soch krále zachycuje, jak sedí a na kolenou má tuto desku. Božská kresba je na ní dobře patrná; zachycuje plán přízemí chrámu a měřítko, podle něhož mělo být vystavěno jeho sedm poschodí, přičemž každé bylo o trochu nižší než patro pod ním. A text naznačuje, že to neměl být chrám Slunce, nýbrž chrám hvězdy + planety. Rozsáhlé astronomické znalosti, které Sumeřané měli, se nevztahovaly pouze ke stavbě chrámů. Jak už jsme ukázali v našich předchozích pracích a jak už se v současnosti běžně přijímá, právě v Sumeru byly položeny základy moderní sférické astronomie a její hlavní koncepty a principy. Výčet můžeme zahájit rozdělením kruhu na 360 stupňů, dále zavedením zenitu a horizontu a dalších astronomických pojmů a termínů, a v neposlední řadě seskupováním hvězd do souhvězdí, zavedením, pojmenováním a symbolickým zachycováním dvanácti znamení zvěrokruhu a jejich domů, a například popsáním jevu precese - zpomalení obíhání Země okolo Slunce každých 72 let zhruba o jeden stupeň.

Jak se planeta bohů Nibiru během své pouti okolo Slunce v periodě 3600 let objevovala a zase mizela, lidstvu nezbyvalo nic jiného, než její oběhy počítat na vlastní oběhy okolo Slunce. Kromě střídání dne a noci se dalším možným vodítkem stalo střídání ročních dob. Jak dokládá velké množství primitivních kamenných kruhů, stanovit čtyři místa vztahu mezi

pohybem Země a Slunce nebylo pro tehdejšího člověka nijak složité. Když Slunce začalo vycházet výš na oblohu a vydrželo na ní déle, čas se začal od zimy posunovat k jaru. Potom nastal okamžik, kdy den a noc trvaly stejnou dobu. Poté se Slunce začalo pomalu vzdalovat a začala klesat teplota. A jakmile už začala být opravdu zima a tma a zdálo se, že se Slunce snad ztratí navždy, náhle jako by si to rozmyslelo, zastavilo se a začalo se vracet. A pak se celý cyklus zase opakoval - začal nový rok. A tak byly zavedeny čtyři body ve vztahu Slunce a Země - letní a zimní slunovrat (kdy Slunce „stojí“), při nichž Slunce dosáhne nejvzdálenějšího bodu na severu či jihu, a jarní a podzimní rovnodennost (kdy jsou den a noc stejně dlouhé).

Aby se ale ze zdánlivého pohybu Slunce daly odvodit pohyby Země, která kolem něj ve skutečnosti obíhá - což byl fakt, který' byl Sumerům známý a který často v kresbách za-

chycovali - bylo nutné, aby si pozorovatel ze Země určil na nebesích nějaký záchytný bod, podle kterého by se pak v průběhu roku orientoval. Toho lidé docílili tak, že si nebeskou báň, ohromný kruh, po kterém Země kolem Slunce obíhá, rozdělili na dvanáct částí, na dvanáct domů zvěrokruhu, z nichž každý měl vlastní skupinu viditelných hvězd (souhvězdí). Byl zvolen jeden bod - jarní rovnodennost - a znamení zvěrokruhu, ve kterém se v této době objevuje Slunce, bylo prohlášeno za první den prvního měsíce nového roku. Všechny studie raných záznamů dokládají, že šlo o dům či věk Býka.

Potom se ale objevila precese a toto uspořádání porušila. Jelikož je zemská osa vzhledem k oběžné dráze kolem Slunce nakloněná (v současnosti o 23,5 stupně) a Země se kolem ní otáčí jako káča, osa ukazuje na pohybující se místo na nebi, které zdánlivě tvoří ohromný kruh, který celý proběhne jednou za 25.920 let. To tedy znamená, že onen zvolený „pevný bod“, který se každých 72 let posune o jeden stupeň, se za 2160 let zcela přesune z jednoho domu zvěrokruhu do dalšího. Zhruba dva tisíce let poté, co se kalendář v Sumeru zavedl, bylo potřeba ho reformovat a zvolit pevný bod v domě Berana. Naši astrologové dodnes začínají výčet znamení právě Beranem, ale astronomové vědí, že už jsme téměř dva tisíce let ve věku Ryb (a zanedlouho vstoupíme do věku Vodnáře).

Rozdělení ohromného nebeského kruhu na dvanáct částí na počest dvanácti členů sluneční soustavy a odpovídajícího dvanáctičlenného panteonu olympských bohů také zároveň solární rok do značné míry přiblížilo korelaci s pohyby Měsíce. Jelikož ale lunárnímu měsíci malý kousek chybí, aby se do solárního roku přesně dvanáctkrát vešel, byly zavedeny složité metody, kterými se vždy jednou za pár let nějaký den do roku vloží, aby se dosáhlo shody mezi dvanácti lunárními měsíci a jedním

solárním rokem. V Babylónii ve druhém tisíciletí před Kristem už bylo potřeba brát při stavbě chrámů ohled na trojí shodu: s novým domem zvěrokruhu (tedy s Beranem), se čtyřmi slunečními body (z nichž byla v Babylónské říši nejdůležitější jarní rovnodennost) a s lunárním cyklem. Hlavní babylónský chrám zasvěcený tamnímu nejdůležitějšímu bohu Mardukovi (zbytky této stavby se zachovaly a byly nalezeny v poměrně dobrém stavu) je příkladem zakomponování všech těchto astronomických principů. Také byly nalezeny texty, které popisují dvanáct bran do chrámu a jeho sedm stupňů, což vědcům umožnilo rekonstruovat ho a ukázat, že sloužil coby složitá solární, lunární, planetární a hvězdná observatoř (Obr. 81).

Teprve v posledních letech odborníci otevřeně uznali, že astronomie v kombinaci s archeologií může pomoci datovat památky, objasnit historické události a odhalit myšlenkové pozadí našeho náboženství, založeného na pozorování nebe. A trvalo téměř celé století, než byl tento fakt uznán natolik, že se vyvinula nová vědní disciplína archeo-astronomie - v roce 1894 totiž Sir Norman Lockyer (*The Dawn of Astronomy*) přesvědčivě ukázal, že za všech časů a na téměř všech místech Země - od nejstarších svatyní až po nádherné katedrály - byly chrámy orientovány astronomicky. Stojí za povšimnutí, že tato myšlenka ho napadla díky „jedné podivuhodné věci: v Babylónské říši už od počátku věků byla symbolem boha hvězda“; stejně tomu bylo i v Egyptě - „v hieroglyfických textech znázorňovaly tři hvězdy skupinu bohů“. Také poukázal na to, že i v hinduistickém panteonu byly nejdůležitějšími bohy *Indra* („Den, který Slunce přineslo“) a bohyně *Ušas* („Úsvit“) - oba byli spojení s východem slunce.

Když se Lockyer zaměřil na Egypt, v němž prastaré chrámy dodnes stojí a jejich architektura a orientace se tedy da podrobně studovat, zjistil, že starověké chrámy byly buď sluneční, nebo hvězdné. Osa prvně zmíněných svatyní a jejich rituální a kalendářní funkce byly zvoleny buď s ohledem na slunovraty, či rovnodennosti. Chrámy hvězdné neměly se čtyřmi slunečními body nic společného, byly vystavěny tak, aby umožňovaly pozorování a uctívání určité hvězdy, která se v určitý den objevovala na určitém místě horizontu. Lockyera velmi udivovalo, že čím starší chrámy byly, tím složitější astronomické jevy zachycovaly, Kupříkladu na počátku civilizace v Egyptě byli tehdejší lidé schopni zkombinovat hvězdný aspekt (nejjasnější tehdejší hvězdu, tedy Sirius), sluneční bod (letní slunovrat) a každoroční zvedání hladiny Nilu. Lockyer spočítal, že tyto tři jevy najednou se mohou protnout pouze jednou za 1460 let a že egyptský počátek letopočtu, rok nula, se odehrál kolem roku 3200 před Kristem.

Ale Lockyerovým hlavním zjištěním v rámci práce, která se po téměř

století vyvinula ve vědní disciplínu archeo-astronomii, byl fakt, že orientace starobylých chrámů by nám mohla pomoci k výpočtu jejich přesného stáří. Jako hlavní příklad uváděl chrámový komplex v Thébách v horním Egyptě (Karnaku). Na onom místě byla starší složitější orientace původních posvátných měst k bodům rovnodennosti později nahrazena snadnější orientací k bodům slunovratu. Velký chrám boha Amon-Ra v Karnaku sestával ze dvou obdélníkových budov, které k sobě přiléhaly zadní stěnou a které byly orientovány podél východozá-padni osy s odchylkou na jih (Obr. 82). Stavby byly natočeny tak, že právě a jedině o slunovratu prolétl paprsek slunečního světla chodbou, která vedla oběma budovami, začínala mezi dvěma kamennými obelisky a byla dlouhá přes sto padesát metrů. Tehdy také tento paprsek dopadl na obřadní svatyni na samém konci chodby, čímž byl označen okamžik, kdy prvním dnem prvního měsíce začal nový rok.

Ale tento okamžik se postupem času měnil, neustále se posouval, což vedlo k budování dalších chrámů s mírně posunutou orientací. Když byly stavby orientovány podle bodů rovnodennosti, posunovalo se hvězdné pozadí, na kterém se objevovalo Slunce - byl to posun ve „věku“ jednotlivých znamení zvěrokruhu vlivem precese. Ale pak se začal projevat ještě další, výraznější posun, který ovlivňoval body slunovratu: úhel mezi dvěma místy, do kterých Slunce o slunovratech zdánlivě putuje, se pořád zmenšoval! Po nějaké době se ukázalo, že Slunce podléhá ještě dalšímu jevu ovlivňujícímu vztah mezi Sluncem a Zeměkoucí. Šlo o to, že astronomové zjistili, že sklon zemské osy, její naklonění vzhledem k oběžné dráze okolo Slunce, nebyl vždycky stejný (necelé 23,5 stupně). Země na své pouti lehce kolísá, takže zhruba každých 7000 let se tento úhel asi o jeden stupeň mění, přičemž celkové rozmezí výkyvů sahá od 21 stupně, kde se zastaví a začne se postupně vracet, až do sklonu přes 24 stupně. Rolf Müller, který tento fakt porovnal s orientací archeology objevených andských památek (*Der Hírmel uber dem Menschen der Steinzelt* a další práce), spočítal, že jelikož jsou vykopávky orientovány pod úhlem 24 stupňů, znamená to, že byly postaveny před minimálně 4000 lety.

Zavedení použití této složitě a spolehlivě metody stanovování stáří památek je stejně důležité jako výpočty pomocí rozpadu radioaktivního uhlíku - a možná ještě důležitější, protože uhlíková metoda se dá použít pouze na organické materiály (dřevo, uhlí apod.) nalezené uvnitř nebo v okolí zkoumaných budov, což ovšem nevylučuje, že stavba samotná je mnohem starší; naproti tomu archeoastronomie zjišťuje stáří přímo samotných budov a dokáže dokonce stanovit, kdy byly postavené jednotlivé jejich části.

Profesor Müller, jehož práci se budeme ještě podrobněji zabývat, došel k závěru, že ony stavby z dokonalých ka-

menných kvádrů v Machu Picchu a v Cuzku (které se tolik liší od polygonálních megalitických zdí) jsou staré přes 4000 let, což potvrzuje data uvedená v Montesinově historii. Uvidíme, že aplikací archeoastronomie na andské památky vezme v potaz i další zavedená tvrzení o úsvitu civilizace na obou amerických kontinentech.

***

Moderním astronomům to trvalo dost dlouho, než se do Machu Picchu vypravili, ale nakonec se tam dostali. Ve třicátých letech dvacátého století publikoval Rolf Müller, profesor astronomie na universitě v Postupimi, své první práce o astronomických aspektech památek v Tiahua-na-cu. Cuzku a Machu Picchu. Jeho závěry, které hovořily o neslýchaném stáří těchto měst, zvláště pak budov v Tia-huanacu, mu málem zničily kariéru.

V Machu Picchu se Müller zaměřil na studium Intihua-tany na vrcholu kopce na severozápadní straně města, a pozornost také věnoval stavbě na posvátné skále - na obou těchto místech totiž nacházel přesně ty rysy, které mu umožňovaly stanovit účel a způsob využití těchto staveb (*Die Intiwatana (Sonnenwarten) im Alten Peru* a jiné práce).

Müller si uvědomil, že Intihuatana je situována na nejvyšším místě v celém městě. Dalo se z něj dohlédnout na horizont na všech stranách; ale zdi z megalitických kamenných bloků umožňovaly výhled jen těmi směry, o které stavitelům šlo. Intihuatana a její základna byly vytesány z jediného přírodního kusu skály, přičemž onen sloup či kamenný „pařez“ byl opracován právě do požadované výšky. Sloup i celá základna byly vytesány a orientovány zcela přesně (viz Obr. 76). Müller určil, že různě nakloněné plochy a strany vytesané pod různými úhly byly vytvořeny tak, aby se podle nich dal stanovovat západ Slunce při letním slunovratu, východ Slunce při zimním slunovratu a jarní a podzimní rovnodennost.

Ještě před výzkumnými pracemi v Machu Picchu Müller pečlivě prozkoumal archeoastronomické aspekty Tiahua-nacu a Cuzka. Stará španělská dřevořezba (Obr. 83a) ho přivedla na myšlenku, že velký chrám Slunce v Cuzku byl zbudován tak, aby v den zimního slunovratu propouštěl sluneční paprsky přímo na hlavní svatyni. Müller aplikoval Lockyerovy teorie na Coricanchu a spočítal a ukázal, že předkolumbovské zdi spolu s okrouhlou hlavní svatyní mohly sloužit zcela stejnému účelu jako chrámy ve starém Egyptě (Obr. 83b).

První aspekt stavby na vrcholu posvátné skály v Machu Picchu, které si pozorovatel ihned povšimne, je její pólo-kruhovitost a dokonalé kamenné kvádry, ze kterých je postavená. To je nepřehlédnutelná podobnost s

okrouhlou svatyní v Cuzku (jak jsme již uvedli, my jsme názoru, že stavba v Machu Picchu sloužila sloužila svatyni v Cuzku za vzor); a pro Müllera to samozřejmě znamenalo, že obě stavby sloužily k témuž účelu - a sice k určování zimního slunovratu. Poté, co určil, že rovné zdi této stavby jejich tvůrci vybuvovali podle geografické polohy místa a jeho nadmořské výšky, zjistil, že dvě lichoběžníková okna v okrouhlé části budovy (Obr. 84) umožňovala pozorovateli sledovat východ Slunce při letním a zimním slunovratu - před 4000 lety!

V osmdesátých letech dvacátého století se na stejné místo vydali s přesnějšími přístroji dva další astronomové -D. S. Dearborn a R. E. White (*Archaeoastronomy at Machu Picchu*) ze Stewardovy observatoře z university v Arizoně. Potvrdili astronomickou orientaci Intihuatany a dvou oken v Torreonu (kde se Slunce pozoruje přes posvátnou skálu s drážkami a rýhami). Narozdíl od Müllera se však nepokoušeli stanovovat stáří budov. A ani oni, ani Müller se nepokusili stejnému testu podrobit vůbec nejstarší megalitickou stavbu, ona pověstná tři okna. Věříme, že zde by výsledky vzbuzovaly ještě více údivu.

Müller se ale věnoval studiu orientace megalitických zdí v Cuzku. Jeho závěr, jehož nedozírné následky ale vědecký svět zcela ignoroval, zní, že „jejich umístění odpovídá době vzniku mezi roky 4000 a 2000 př. Kr.“ (*Sonne, Mond und Sterne über dem Reich der Inka*). To tedy znamená, že megalitické stavby (přinejmenším v Cuzku, Sacsahua-manu a Machu Picchu) vznikly v období dvou tisíciletí před rokem 2000, kdy byl postaven Torreon a Intihuatana v Machu Picchu. Jinými slovy tedy Müller zjistil, že stavby z doby před inckou říší pocházejí ze dvou věků zvěrokruhu: megalitické zdi vznikly ve věku Býka, a stavby z doby starého království a říše v Tampu-Toccu pocházejí z věku Berana.

Na starém Blízkém východě si posun způsobovaný precesí pravidelně vyžadoval reformu původního sumerské-ho kalendáře. Hlavní změna pak proběhla, provázena výraznými náboženskými nepokoji, kolem roku 2000 př. Kr., kdy se uskutečnil přechod z věku Býka do věku Berana. U mnoha vědců (ale nikoliv u nás) vzbudil úžas fakt, že podobné změny a reformy proběhly i v Andách.

Z prací Montesina a dalších kronikářů, kteří psali o opakovaných kalendářních reformách za vlády různých panovníků, se dalo jednoduše vysoudit, že staré andské národy měly vlastní kalendář. Přesto muselo být publikováno mnoho studií, první ve třicátých letech dvacátého století, které dokládaly, že lidé v Andách nejenže kalendář měli, ale navíc ho ještě také zaznamenávali (i když se všeobecně tvrdilo, že neměli písmo). Pionýrem na tomto poli byl Fritz Buck (*Inscripciones Calendarias del Peru Preincaico* a

další práce), který předložil archeologické nálezy, dokazující tato tvrzení - jako například jakési žezlo, které sloužilo k určování času, a váza, nalezená ve zříceninách chrámu v Pachacamacu, na které byly vyznačeny čtyři díly dvanácti pomocí čárek a teček, podobných mayským a olméckým číselným symbolům.

Podle otce Moliny začínali Inkové „počítat nový rok zhruba od prostředku května, o několik dní dříve či později, vždy od prvního dne nového měsíčního cyklu. Ráno, v poledne a večer přicházeli do Coricanchy a přinášeli ovce, které měly být toho dne obětovány." Při obětování pak kněží zpívali chvalozpěv „Ó Stvořiteli, Ó Slunce, Ó hrome, nechť jsi navěky mladý a nikdy nezestárneš; nechť žije celý svět v míru; nechť se lidské pokolení rozrůstá a i nadále má hojnost potravy a všeho, čeho je mu třeba."

Jelikož byl v Cuzku zaveden georgiánský kalendář až v době po Molinově smrti, nový rok, jak ho popsal on, připadá zhruba na 25. května nebo nejbližší dny kolem. Věže s observatořemi, které popsal Garcilaso, byly v posledních letech objeveny astronomy z university v Texasu a Illinois. Tyto týmy zjistily, že pozorovací úhel staveb odpovídá 25. květnu. Podle starých kronikářů ale Inkové považovali za počátek roku zimní slunovrat (který odpovídá na severní polokouli letnímu slunovratu). K tomuto jevu ale nedochází v květnu, nýbrž 21. června - což je rozdíl celého jednoho měsíce!

Jediné možné vysvětlení můžeme nalézt, připustíme-li, že kalendář i systém pozorování nebe, ze kterého kalendář vycházel, Inkové zdědili od svých předchůdců: zpoždění o jeden měsíc by odpovídalo precesnímu posunu za 2160 let, což je posun o jedno znamení zvěrokruhu.

Jak už jsme se zmiňovali, Intihuatana v Machu Picchu sloužila nejen ke stanovování slunovratů, ale také rovnodenností (kdy jsou den a noc stejně dlouhé, ve chvíli, kdy je Slunce v březnu a v září nad rovníkem). Jak kronikáři,

tak současní vědci (jako například L. E. Valcarel, *The An-dean Calendaf*) shodně tvrdí, že Inkům na přesném určení dnů rovnodennosti velmi záleželo a tyto dny pro ně byly významnými svátky. I tento zvyk musel pocházet z dřívějších dob, neboť ve starobylých textech se dočítáme, že monarchové starého království kladli na stanovení dnů rovnodennosti velký důraz.

Montesinos píše, že čtyřicátý panovník staré říše založil akademii pro studium astronomie a astrologie a určování dnů rovnodennosti. Fakt, že byl pojmenován *Pachacutec*, naznačuje, že kalendář už se v jeho době natolik rozcházel s děním na nebi, že byla reforma kalendáře naprostou

nezbytností. Toto je nesmírně zajímavá informace, která byla ale celou dobu zcela opomíjená. Podle Montesina byl pátý rok vlády tohoto panovníka zároveň rokem 2500 od počátku tamního letopočtu, a rokem 2000 od počátku staré říše.

Co se dělo zhruba v roce 400 před Kristem, že si to vyžádalo reformu kalendáře? Délka periody 2000 let zhruba odpovídá době posunu zvěrokruhu vlivem precese. Na starém Blízkém východě, kde se kalendář objevil v Nip-puru kolem roku 4000 př. Kr., se jarní rovnodennost odehrávala v domě Býka. Kolem roku 2000 se přesunula do domu Berana a v době kolem Kristova narození do domu Ryb.

Andská reforma kolem roku 400 př. Kr. potvrzuje, že stará říše a její kalendář skutečně sahají zhruba do poloviny 3. tisíciletí před Kristem. Také ukazuje, že tehdejší panovníci znali znamení zvěrokruhu; ale zvěrokruh byl zcela umělé a lidmi provedené rozdělení nebeského kruhu okolo Slunce na dvanáct částí; šlo o výmysl Sumeřanů, který pak ve Starém světě převzaly všechny národy, které přišly po nich - až do dnešního dne. Je to možné? Odpověď zní ano. Jeden z průkopníků na tomto poli, S. Hagar, v přednášce „Peruánská souhvězdí a jejich vztah k rituálům“, přednesené na čtrnáctém kongresu amerikanistů v roce 1904, ukázal, že nejenže byli Inkové obeznámeni se znameními zvěrokruhu a jim odpovídajícími měsíci, ale měli pro ně také jednotlivá jména. Tehdejší vědce nesmírně překvapilo, narozdíl od nás, že tato jména byla navýsost podobná jménům, která známe my a která pocházejí ze Sumeru. A tak leden, měsíc Vodnáře, byl u Inků měsícem bohů jménem *Mama Cocha* a *Kapak Cocha*, Matka vody a Pán vody. Březen, měsíc Berana, kdy novoluní ve starověku označovalo příchod nového roku, se jmenoval *Katu Quilla*, měsíc trhů. Duben, měsíc býka, se označoval jako *Tupa Taruca*, což znamenalo pasoucí se jelen (v Jižní Americe býka neznali). Panna byla zase *Sara Mama* (matka kukuřice), jejímž symbolem bylo ženské pohlaví; atd.

A skutečně, samotné Cuzco je kamenným dokladem toho, že tehdejší lidé dvanáctičlenný kruh zvířetníku znali, a že ho navíc znali už v dobách nesmírně dávných. Už jsme se zmiňovali, že Cuzco bylo rozděleno do dvanácti částí či čtvrtí, z nichž každá odpovídala jednomu znamení zvěrokruhu. Důležité je, že první čtvrt' na svazích Sacsahuamanu se vztahovala ke znamení Berana. Jak už jsme ukázali, jarní rovnodennost ve znamení Berana se odehrávala před více než 4000 lety.

Člověk musí zapochybovat, že se takové složité astronomické znalosti, umožňující reformy kalendáře, daly uchovávat a předávat z generace na generaci po tolik tisíciletí bez jakýchkoliv písemných záznamů, bez nějakého způsobu zápisu. Jak už jsme si ukázali, mayské kodexy

obsahovaly astronomické informace opsané a tradované z dřívějších zdrojů. Archeologové určili, že podlouhlé tyčky, které drží mayští panovníci v ruce (na vyobrazeních na kamenných stélách) jsou ve skutečnosti „nebeské pruty," na kterých jsou vyobrazeny symboly některých souhvězdí zvěrokruhu (stejně jako symboly ohraničující obraz Paca-la na víku jeho rakve v Palenque). Byla tato umělecky vyvedená znamení z klasického období říše kopií starších, i když možná ne tak dokonale provedených kalendářních záznamů? Nasvědčoval by tomu nálezy kulatého kamene z Tikalu (Obr. 85a), na němž je obraz Slunečního boha (s vousy a vyplazeným jazykem) obkroužen symboly pro znamení zvěrokruhu.

Takovéto „primitivní" kulaté kamenné kalendáře se zvěrokruhem musely být předchůdcem dokonalých aztéckých „kalendářních kamenů", kterých bylo nalezeno hned několik a z nichž nejposvátnější, zhotovený ze zlata, daroval Moctezuma Cortézovi, když se ještě domníval, že pouze vrací bohu Opeřenému hadovi, co mu po právu náleží. Existovaly takovéto záznamy - na ryzím zlatě - i ve starém Peru? I přesto, jak Španělé naložili s každým předmětem, ve kterém spatřovali „modlu", a zvláště, když byl takový předmět zhotoven ze zlata (byl pokaždé okamžitě roztaven, jako například obraz Slunce z Coricanchy), jedna taková památka se nám dochovala.

Jde o zlatý disk, který má v průměru asi 14 centimetrů (Obr. 85b), který byl nalezen v Cuzcu a dnes je uložen v muzeu Indiánů v New Yorku. Zhruba před sto lety ho popsal sir Clemens Markham (*Cuzco and Lima; The Incas of Peru*). Jeho závěr zní, že kotouč znázorňuje Slunce ve středu, a kolem něho dvacet symbolů; ty prohlásil za měsíce, příbuzné s mayským dvacetiměsíčním kalendářem. W. Bollaert zase při přednášce před královskou archeologickou společností v roce 1860 a v dalších pracích tvrdil, že jde o „lunární kalendář či o zvěrokruh". M. H. Saville (*A Golden Breastplate from Cuzco*, v publikaci muzea z roku 1921) upozornil, že šest z obvodových znamení se dvakrát opakuje a dvě že se opakují čtyřikrát (označil je

písmeny A až H), a tudíž Markhamovu teorii o dvaceti měsících zpochybnil.

Prostá pravda, že šest krát dva je dvanáct nás vede k tomu, že s Bollaertem souhlasíme, a navíc soudíme, že jde spíše o symboly měsíčních znamení, než měsíců. Všichni odborníci se shodují, že tento předmět pochází z doby před inckou říší. Nikdo ovšem nepoukázal na to, jak velmi se tento zlatý disk podobá kamennému kalendáři nalezenému v Tikalu - pravděpodobně proto, že by to byl další hřebík do rakve tvrzení, že mezi Střední a Jižní Amerikou neexistovaly v oněch dobách žádné kontakty.

***

Bylo to v prvních měsících roku 1533, kdy do Cuzka, inckého hlavního města, přišla malá skupinka vojáků z Piz-zarovy armády. Většina mužstva však byla ještě v Cajamar-ce, kde držela v zajetí uchazeče o trůn Atahualpu. Účelem cesty skupiny vyslané do Cuzka bylo vybrat od hlavního města díl zlatého výkupného, které Španělé požadovali výměnou za Atahualpovu svobodu.

V Cuzku svolil Atahualpův generál Quizquiz, aby vojáci vstoupili do několika důležitých budov a prohlédli si je, včetně chrámu Slunce; jak už jsme zmiňovali, Inkové mu říkali *Coricancha*, Zlaté místo, neboť jeho zdi byly pokryty zlatými pláty a ve výklencích ve zdech byly nádherné zlaté a stříbrné předměty a také objekty z drahokamů. Hrstka Španělů, která do Cuzka dorazila jako první, sundala ze zdi chrámu sedm set zlatých plátů a pomohla si ještě k dalšímu bohatství. Potom se vojáci vrátili do Cajamar-cy.

Hlavní španělské síly do Cuzka dorazily na konci téhož roku. A již jsme popsali osud, jaký poté postihl město, jeho památky a chrámy, včetně znesvěcení hlavní svatyně a lo-sování o starobylé stavby, a také roztavení zlatého slunečního emblému, který visel nad velkým oltářem.

Ale ani toto pustošení nemohlo zničit legendy, které si Inkové uchovávali v paměti. Indiáni i nadále věděli, že Co-ricanchu nechal vybudovat úplně první král. Tehdy měl chrám podobu pouhé chatrče se slaměnou střechou. Pozdější panovníci chrám rozšiřovali a přestavovali, až nakonec dosáhl konečných rozměrů a podoby, které viděli i Španělé. Zachovalo se jejich vyprávění, že zdi hlavní svatyně byly od podlahy až ke stropu pokryty pláty zlata. „Nad místem, které zvali hlavním oltářem,“ napsal Garcilaso, „bylo vyobrazení Slunce ze zlatého plátu dvakrát tak silného, než byly ostatní zlaté desky na zdech chrámu. Na vyobrazení byla kulatá tvář s paprsky a plameny kolem, vše z jediného kusu.“

To byl skutečně onen zlatý předmět, který tam Španělé viděli a ukradli. Nebyl to ovšem původní obraz, který zdi vévodil a ve stanovený den odrážel za úsvitu sluneční paprsky.

Nejpodrobnější popis ústředního předmětu v chrámu a jeho obrazů kolem pochází od Dona Juana de Santa Cruz Pachacuti-Yumqui Salcamayhuy, syna incké královské princezny a španělského šlechtice (proto se mu někdy říká Santa Cruz a jindy Salcamayhua). Popis byl součástí jeho *Relacion* (angl. překlad Sira Clemense Markhama), díla, v němž si dal za cíl vyzvednout v očích Španělů slávu incké dynastie. Salcamayhua napsal, že už první král incké panovnické dynastie poručil kovářům, aby vytvořili zlatou desku, která bude znázorňovat stvořitele nebe

a Země." Salcamayhua své vyprávění doprovodil kresbou; předmět vypadá neobvykle a má netypický oválný tvar.

Původní obraz byl posléze odstraněn, když jeden z pozdějších vládců prohlásil, že hlavním bohem je Slunce. Další panovník zase nechal nad oltář vrátit oválný obraz,

neboť to byl „velký nepřítel modlářství; rozkázal svému lidu, aby neuctíval Slunce ani Měsíc," naopak si přál, aby se poddaní klaněli oválnému obrazu; a byl to tentýž vládce, který „nechal po stranách oválu zavěsit dva obrazy". Salcamayhua o oválné desce mluví jako o „Stvořiteli" a z jeho vyprávění je jasné, že nešlo o Slunce, neboť obrazy Slunce a Měsíce visely po stranách ústřední desky. Aby svůj popis lépe ozřejmil, nakreslil veliký ovál a po jeho stranách dva menší kruhy.

A takto veprostřed tam hlavní obraz zůstal viset až do doby vlády Inky Huascara, jednoho ze dvou nevlastních bratrů, kteří soupeřili o trůn v době, kdy do země vtrhli Španělé. Tento panovník nechal ovál sundat a nahradil ho "kulatým diskem, znázorňujícím Slunce s paprsky". „Huascar Inka nechal obraz Slunce zavěsit na totéž místo, kde byl předtím Stvořitel." A tak se tedy měnící se náboženské názory zase vrátily k panteonu, v němž nebyl ústřední postavou Virakoča, ale Slunce. Aby Huascar naznačil, že on je právoplatným nástupcem panovníka, přidal si za jméno přídomek *Inti* („Slunce"), čímž chtěl ukázat, že on, a nikoliv jeho nevlastní bratr, je skutečným potomkem původních synů Slunce.

Salcamayhua zapsal, že stěna pod lomenou střešou s oválným obrazem coby ústředním motivem představovala, „co si pohané mysleli" o nebi a Zemi. Načrtl velikou kresbu, která ukazovala, jak zeď vypadala předtím, než nechal Huascar oválnou desku nahradit obrazem Slunce. A tato kresba se nám zachovala díky tomu, že si ji Francisco de Avila, který Salcamayhuu a další Inky vyslyšel ohledně významu kreseb na obraze, založil mezi své poznámky. Také si přímo na kresbu a kolem ní zaznamenával, co jednotlivé obrazy znamenají, a používal k tomu jak kečuánské a aj-marské termíny, které mu sdělili domorodci, tak slova své rodné kastilštiny. Když nápisy odstraníme (Obr. 86), dostaneme jasný obrázek o tom, co bylo nad oltářem (podlouhlý čtverečkovaný předmět u spodního okraje kresby) znázorněno: ve spodní části pozemské symboly (lidé, zvíře, řeka, hory, jezero atd.), nahoře zase nebeské symboly (Slunce, Měsíc, hvězdy, tajemný ovál atd.).

V interpretaci jednotlivých symbolů se vědci shodují i rozcházejí, ale o významu celé posvátné zdi rozpory nepanují. Markham v horní části spatřoval „hvězdnou tabuli, která je skutečným klíčem k symbolické kosmogonii a astronomii starého Peru," a nepochyboval o tom, že špičatá

trojúhelníková horní strana stěny byla hieroglyfem pro „nebe“. S. K. Lothrop (*Inca Treasuré*) prohlásil, že obrazce nad velkým oltářem „tvoří kosmogonický příběh o stvoření nebes a Země, Slunce a Měsíce, prvního muže a ženy“, Všichni se shodují na tom, že jde o znázornění toho (slovy Salcamayhuy), „co si pohané mysleli“ - byl to souhrn veškerých jejich náboženských přesvědčení a legendárních příběhů; sága o nebesích a Zemi a poutu mezi nimi.

Nebeská část obrazů zjevně zachycuje Slunce a Měsíc, které visí po stranách zlatého oválného plátu, a nad ním a pod ním skupiny nebeských těles. Že jde u obrazů hvězd vedle oválu o Slunce a Měsíc je dotvrzeno tím, že jsou nad nimi namalovány jejich konvenční tváře, a navíc je u každé z nich jejich jméno v domorodém jazyce, *Inti* (Slunce) a *Quilla* (Měsíc).

Jelikož ale bylo Slunce zachyceno tady, co tedy představoval hlavní obraz, velký ovál? Legendy vyprávějí, jak byl tento symbol, někdy nahrazovaný Sluncem, Inky uctíván a slaven. Jeho význam je jasně vysvětlen poznámkou, ve které stojí: „*Illa Ticci Uuiracocha, Pachac Acachi. Quiere clecir imagen del Hacedor del cielo y de la tierra.*“ V překladu to znamená: „Illa Tiki Virakoča, Stvořitel všehomíra; to tedy znamená, obraz Stvořitele nebes a Země.“

Proč byl ale Virakoča zachycen ve formě oválu?

Jeden z hlavních badatelů, věnujících se této otázce, R. Lehmann-Nietsche (*Coricancha - El Templo del Sol en el Cuzco y las Imagenes cle su Altar Mayor*) vyslovil hypotézu, že ovál představuje „vesmírné vejce“, teogonickou představu, která se objevuje i v řeckých legendách, v hinduistickém náboženství, a „dokonce i v knize Genesis“. Jde o „nejstarší teogonii, jejíž podrobnosti moderní autoři ještě nepochopili“. Ve svatyních indoevropského boha Mit-hry se znázorňovala jako vejce, obklopené souhvězdími zvěrokruhu. „Snad si indologové jednoho dne povšimnou podobnosti mezi detaily kultu Virakoči, Brahmy se sedmi očima a izraelského Jehovy... V klasickém starověku i v mystických kultech se objevovaly posvátné obrazy tajemného vejce; proč by se totéž nemohlo opakovat i ve velké svatyni v Cuzku?“

Lehmann-Nietsche považoval vysvětlení, že jde o vesmírné vejce, za jediné možné, a sice pro neobvyklý oválný tvar zlatého plátu. Kromě toho, že se pravidelný ovál (který se dá přesně nakreslit či vyrobít jen s obtíží) obrysu vejce podobá, se ale jinak v přírodě nikde přirozeně nevyskytuje. Lehmann-Nietsche a další vědci ale zcela ignorují fakt, že na oválu je také obraz hvězdy - přesněji řečeno na jeho spodním okraji. Pokud má, jak se nám jeví, ovál představovat další nebeské těleso (kromě pěti nad sebou a čtyř pod sebou), znamenal by podle našeho názoru „ovál“, který se v

přírodě vyskytuje, i když ne na Zemi - ve vesmíru. Jde o přirozenou oběžnou dráhu planety kolem Slunce. My se domníváme, že ovál znázorňuje cestu planety v naší sluneční soustavě.

A tak tedy docházíme k závěru, že posvátná zeď nezná-zorňovala žádná vzdálená tajemná souhvězdí, ale naši vlastní sluneční soustavu se Sluncem, Měsícem a deseti planetami, což dává dohromady dvanáct těles. Vidíme, že planety sluneční soustavy jsou rozděleny do dvou skupin.

Podle našeho názoru jde o pět planet, které jsou na vzdálenější straně od Slunce - Pluto, Neptun, Uran, Saturn a Jupiter (počítáno zvnějšku dovnitř), a na spodní, tedy bližší straně oválu, jsou zachyceny čtyři planety blíže ke Slunci - Mars, Země, Venuše a Merkur. Tyto dvě skupiny odděluje velká eliptická oběžná dráha dvanáctého člena sluneční soustavy. Tím byl pro Inků nebeský Virakoča.

Překvapí nás ještě nyní, že přesně takovýto názor měli na sluneční soustavu Sumerané?

Když po zdi sestupujeme pohledem z nebe k Zemi, na levé straně vidíme hvězdné nebe a na pravé mraky. Vědci souhlasí s původními poznámkami, které říkají, že jde o „léto“ (jasné nebe s hvězdami) a „zimní mraky“. Jelikož zde Inkové takto do stvořitelových děl zahrnuli i roční doby, i v tomto bodě opět nacházíme odraz blízkovýchodního vzoru. Sklon zemské osy (který způsobuje střídání ročních dob) se v Sumeru připisoval Nibiru a v Babylónii Mar-dukovi. Tentýž koncept nacházíme i ve slovech žalmisty, který opěvuje biblického Pána: „Vytvořils léto i zimu.“

Pod „létem“ je symbol hvězdy; pod „zimou“ je obraz nějakého divokého zvířete. Obecně se předpokládá, že tyto obrázky znázorňují souhvězdí, která se (na jižní polokouli) s těmito ročními dobami shodují - zvíře pro léto je údajně lev. To je ale velice překvapivé, a hned ze dvou důvodů. Zaprvé proto, že v Jižní Americe lvi vůbec nežijí. A zadruhé proto, že když se ve čtvrtém tisíciletí před Kristem začal v Sumeru používat kalendář, letní slunovrat se tam odehrával ve chvíli, kdy bylo Slunce ve znamení Lva (v sumerštině UR.GULA). Ale na jižní polokouli byla v téže chvíli *zima*. A z toho tedy plyne, že Inkové si vypůjčili nejen myšlenku dvanácti souhvězdí zvěrokruhu, ale také jejich pořadí ve vztahu k ročním dobám, jaké bylo v Mezopotámii!

Nyní se dostáváme k symbolům, které - stejně jako v knize *Enuma Elish* a v knize Genesis - postupují ve vyprávění stvoření z nebe na Zemi: první muž a žena, Eden, velká řeka, had, hory, posvátné jezero. Slovy Lehmann-Nietscheho, incké „panorama světa“. Spíše bychom ale měli říci andská obrázková bible.

Analogie je to skutečná, nikoliv pouze nadnesená. Jednotlivé prvky v

této části obrazového celku by dobře posloužily pro ilustraci mezopotámsko-biblických příběhů o Adamovi a Evě v zahradě Eden, včetně hada (na pravé straně zdi) a stromu života (na levé). Sumerské slovo E.DIN (ze kterého se odvodil výraz *Eden*) označovalo údolí veliké řeky Eufratu, která vytékala z vysokých hor na severu. Geografie obrazu je zcela zřetelně zachycena na pravé straně kresby, kde je namalován kruh, znázorňující Zemi, a u kterého je poznámka „Pacha Mama” - Matka Země. Dokonce zde najdeme i duhu, která hrála roli v blízkovýchodních příbězích o velké potopě.

(Ačkoliv všichni souhlasí, že onen kruh či kolečko s nápisem Pacha Mama představuje Zemi, nikdo se nepozastavil nad tím, jak je možné, že Inkové věděli, že Země je kulatá. Naproti tomu Sumeřané tuto vědomost měli a podle toho také Zemi a ostatní planety znázorňovali.)

Skupina sedmi teček pod symbolem Země je pro vědce velkou neznámou. Někteří se drží zavedené, ale nesprávné doměnky, že staré národy věřily, že Plejády tvoří sedm hvězd, a proto tvrdí, že sedm teček představuje tuto část souhvězdí Býka. Pokud by tomu ale tak bylo, patřily by tečky do horní, nebeské části obrazu, a ne na jeho spodní okraj. Lehmann-Nietsche a jiní zase tečky interpretují jako „sedm očí nejvyššího boha”. My už jsme si ale ukázali, že sedm teček, číslo sedm, bylo v sumerském způsobu počítání planet symbolem samotné Země. A tudíž je sedmička přesně tam, kde má být - coby popisek pro zeměkouli.

Posledním obrazem na posvátné zdi je velké jezero, spojené vodním tokem s nějakým menším jezírkem. Poznám-

ka u ní říká „Mama Cocha,” matka voda. Všichni souhlasí s názorem, že jezero představuje posvátné andské jezero Titicaca. Tím, že ho zde nakreslili, přenesli Inkové příběh o stvoření z nebe na Zemi a ze zahrady Eden do And.

Lehmann-Nietsche shrnul význam a poselství tohoto složeného výjevu na zdi nad hlavním oltářem slovy, že obraz "odnese člověka ze Země ke hvězdám". A stejný úžas vzbuzuje, když si uvědomíme, že zároveň odnáší Inky na druhou stranu zeměkoule.

9. kapitola

ZTRACENÁ A NALEZENÁ MĚSTA

Nález příběhu z knihy Genesis v jeho původní mezopo-támské verzi na zdi v incké hlavní chrámové svatyni vyvolává řadu otázek. První a nejzřejmější z nich zní Jak - jak se Inkové o těchto příbězích dozvěděli, a to nejen nějak obecně, jak je znají snad všechny kultury (stvoření prvního muže a ženy, velká potopa), ale v podobě, která přesně vychází z příběhu o stvoření, a navíc ještě včetně znalosti celé sluneční soustavy a oběžné dráhy Nibiru?

Jedna z možných odpovědí zní, že Inkové měli tyto znalosti už od pradávna, že si je přinesli s sebou už do And. Jiná možnost je, že se o nich doslechli od jiných lidí, které tam potkali.

Jelikož z těchto zemí nemáme žádné písemné památky, jaké byly nalezeny třeba na starém Blízkém východě, volba odpovědi do určité míry záleží na odpovědi na další otázku: kdo to vlastně byli Inkové?

V Salcamayhuově *Relacion* nacházíme pěkný příklad incké státní propagandy: tím, že byl prvnímu inckému panovníkovi Inka Roccovi udělen titul legendárního *Manko Kapáka*, se snažili Inkové porobené národy přesvědčit, že první Inka byl původním synem Slunce, který právě povstal z vod jezera Titicaca. Ve skutečnosti ale incká dynastie začala vládnout až zhruba 3500 let po tomto mýtickém počátku. Dále si povšimněme, že Inkové mluvili kečuánsky, jazykem národů středních a severních And, kdežto v okolí jezera Ti-

ticaca se mluvilo ajmarsky. Tyto a další fakty vedly některé vědce k závěru, že Inkové se v Andách objevili až poměrně pozdě. Přišli údajně od východu a usadili se v údolí Cuzka, které sousedí s velkými rovinami kolem Amazonky.

To samo o sobě nevylučuje, že by Inkové nemohli pocházet z Blízkého východu nebo že by s tamními národy nemohli být v kontaktu. Zatímco se ale pozornost všech soustředila na kresbu na zdi nad velkým oltářem, nikdo se nepozastavil nad tím, proč v hlavním inckém chrámu, chrámu národa, který si vytvářel obrazy bohů a jejich sošky a modly umisťoval do chrámů a svatyní, nebyla nalezena ani jediná modla - a ani v žádné jiné incké svatyni.

Kronikáři píší, že se při některých slavnostech jakási „modla“ nosila, ale to byl obraz Manko Kapaka a nikoliv boha. Také vyprávějí, že v určitý sváteční den odešel na vzdálenou horu, na které stála velká modla boha, jeden kněz, který tam obětoval lamu. Ale hora i modla na ní pocházely z

doby před inckou říší, a tudíž se docela dobře mohlo jednat o chrám Pachacamac na pobřeží (o kterém jsme již mluvili).

Je zajímavé, že oba tyto zvyky jsou ve shodě s biblickými příkázáními z doby exodu. Zákaz vytváření a uctívání model bylo začleněno do Desatera příkázání. A večer na Den smíření musel kněz v poušti obětovat kozu. A nikdo ještě nikdy nepoukázal na to, že incké uzlové písmo - různobarevné provázky, které musely být z vlny a měly na různých místech uzlíky - pomocí něhož zaznamenávali Inkové význačné události, se vzhledem i účelem podobaly *citcitum*, modrým třásním, které museli nosit Izraelité na šatech, aby si připomínali boží příkázání. Co se týče nástupnictví na trůn, panoval v Sumeru zvyk, že vládcem se stal syn nevlastní panovnickovy sestry; tento obyčej přejali i hebrejští patriarchové. A v incké panovnické dynastii se nástupce na trůn podroboval obřízce. Peruánští archeologové učinili v amazonských částech Peru několik nadmíru překvapivých objevů, mimo jiné nález pozůstatků měst postavených z kamene, zvláště pak v údolích řek Utcubamba a Marañón. Jde bezpochyby o „ztracená města“ v tropickém pásmu; ale v několika případech byly ohlášeny nálezy v podstatě jen výsledkem výpravy na známá místa. To byl i případ novinových titulků z Gran Patajenu z roku 1985 - a přitom toto místo už o dvacet let dříve navštívili peruánský archeolog F. Kauffmann-Doig a Američan Gene Savoy. Existovaly zprávy o pozorování z helikoptéry, při nichž byly spatřeny na brazilské straně hranice „pyramidy“ a ztracená města, například Akakor - a indiánské příběhy hovořily o tom, že v městských ruinách se skrývá nevýslovné bohatství. V národním archivu v Rio de Janeiru je dokument údajně z osmnáctého století, ve kterém se hovoří o nálezu města ztraceného v amazonském pralese, které v roce 1591 spatřilo několik Evropanů; v dokumentu je dokonce přepsán vzorek písma, které tam bylo nalezeno. Právě pod vlivem této zprávy se do džungle vypravila expedice plukovníka Percyho Fawcetta, jejíž záhadné zmizení je dodnes námětem mnoha populárně-vědeckých článků.

Těmito poznámkami ovšem nechceme naznačovat, že v amazonské nížině žádné památky po pouti lidí přes jihoamerický kontinent nejsou - od Guyany/Venezuely až po Ekvádor/Peru. V Humboldtových záznamech o jeho pouti přes kontinent stojí, že prý se setkal s legendou, že u venezuelských břehů přistáli cizinci ze zámoří, kteří se vypravili do vnitrozemí; a hlavní řeka údolí Cuzka, Urubamba, je přítokem Amazonky. Na mnoho nalezišť se vypravily oficiální brazilské týmy (které ale bohužel neprováděly soustavné archeologické práce). Na jednom z těchto míst, nedaleko ústí Amazonky, byly nalezeny keramické urny zdobené rytými vzory, které připomínají hliněné nádoby

pocházející z Uru (sumerského rodiště Abraháma). Také bylo zjištěno, že ostrůvek jménem Pacoval byl nejspíš uměle vytvořen a bylo na něm nalezeno mnoho pahorků (které ale nebyly odkryty). Podle L. Netta, *Investigadoes sobre a Archaeologia Brasileira*, byly podobně zdobené urny a vázy „překrásného provedení“ nalezeny ještě výše proti proudu Amazonky. A my věříme, že stejně důležitá cesta, která spojovala Andy s Atlantickým oceánem, existovala i více na jihu.

Stejně je ale stále nejisté, že samotní Inkové přišli právě tudy. Jedna z legend o jejich původu tvrdila, že kdysi přistáli u pobřeží Peru. Jejich jazyk, kečuánština, se podobal jazykům Dálného východu nejen slovní zásobou. A zcela jasně patřili k rase amerických Indiánů - což je čtvrtá lidská rasa, o níž jsme vyslovili hypotézu, že pochází z rodu Kaina. (Jistý průvodce v Cuzku, který slyšel naši biblickou hypotézu, se zeptal, jestli by slovo *In-ka* nemohlo pocházet se jména *Ka-in*, prostým přehozením slabik. Je to rozhodně zajímavé!)

Důkazy, které máme v současné době k dispozici, podle našeho názoru svědčí o tom, že příběhy a víra národů Blízkého východu, včetně příběhu o Nibiru a Anunnacích, kteří odtamtud přilétli na Zemi - dvanáctičlenný panteon - se k předkům Inků dostaly ze zámoří. Stalo se to za časů staré říše a původní nositelé těchto příběhů byli zároveň oněmi cizinci ze zámoří - ale nemuseli to nutně být titíž, kteří podobné legendy a civilizaci přinesli do Střední Ameriky.

Kromě všech důkazů a faktů, o kterých jsme již hovořili, se nyní ještě vrátíme do Izapy, místa nedaleko ticho-mořského pobřeží, kde spolu hraničí Mexiko a Guatemala a kde se setkala kultura Mayů a Olméků. Teprve s velkým zpožděním se zjistilo, že jde o největší naleziště, které na tichomořské straně Severní a Střední Ameriky bylo dosud objeveno. Bylo zjištěno, že Izapa byla osídlena nepřetržitě 2500 let, od roku 1500 př. Kr. (zjištěno pomocí rozpadu radioaktivního uhlíku) do roku 1000. Byly tam nalezeny obvyklé pyramidy a míčovny, ale nejvíc toto naleziště archeology udivilo vytesávanými kamennými památkami. Styl, představivost, mýtický obsah i dokonalé umělecké provedení těchto výjevů byly důvodem, že se těmto jedinečným výtvorům začalo říkat „izapský styl“. Dnes už se všeobecně soudí, že právě odsud se tento styl rozšířil do ostatních míst podél hornatého pobřeží Tichého oceánu v Mexiku a Guatemale. Toto umění pochází od raných a středních Olméků před jejich klasickou dobou, a později ho přejali Mayové, když se města zmocnili.

Archeologové z archeologické nadace Nového světa při Youngově universitě v Birminghamu, kteří vykopávkám a výzkumu na tomto místě zasvětili několik desetiletí práce, nepochybuji o tom, že sídliště bylo v době

svého vzniku orientováno směrem ke slunovratům a že i jednotlivé stavby byly umístěny „s úmyslnou vazbou na pohyb některých planet“ (V. G. Norman, *Izapa Sculpturé*). Na kamenných památkách jsou zachycena náboženská, kosmologická a mytologická témata, promísená s historickými událostmi. Už jsme viděli (viz Obr. 51b) jedno z mnoha různých vyobrazení okřídlených božstev. Zvláštní pozornost si v tomto ohledu zaslouhuje velký vytesávaný kámen, jehož líc měří asi deset čtverečních metrů a který archeologové označují jako izapskou stélu číslo 5. Zdá se, že původně byla součástí velkého kamenného oltáře. Složitý výjev (Obr. 87) považují někteří vědci za „fantaskní vizuální mýtus," který zachycuje „vznik lidstva" u stromu života, který roste na břehu řeky. Tento mýticko-historický příběh vypráví starý vousatý muž, který sedí na levé straně, a po něm ho převypravuje muž sedící po pravici (z pohledu pozorovatele), který vypadá jako May.

Scenérii doplňuje mnoho rostlin, ptáků, ryb, a stejně tak i lidských postav. Je zajímavé, že ústřední dvě postavy představují dva muže, kteří mají sloní tváře a nohy - a přitom je slon zvíře v Americe zcela neznámé. Člověk na levé straně je vyobrazen spolu s olméckým mužem v helmě, což podporuje naše tvrzení, že obrovské kamenné hlavy a Olmékové, které znázorňovaly, jsou afrického původu.

Levá část kamene, pokud si její obraz zvětšíme (Obr. 88a), zřetelně ukazuje detaily, které jsou podle našeho názoru nanejvýš důležitými vodítky. Vousatý muž vypráví příběh přes jakýsi oltář, na kterém je symbol nástroje, používaného k přestřížení pupeční šňůry; to bylo znamení (Obr. 88b), kterým se na pečetích a stavbách označovala Ninti (su-merská bohyně, která pomáhala Enkimu stvořit člověka). Když si potom bohové mezi sebou dělili svět, dostala vládu nad Sinajským poloostrovem, což bylo místo, odkud Egypťané získávali svůj drahocenný modrozelený tyrkys; nazývali ji Hathór a znázorňovali ji s kravskými rohy, jako na tomto výjevu o stvoření člověka (Obr. 88c). Tyto „souhry náhod" nás dovádí k závěru, že izapská stéla nezachycuje nic jiného, než příběh ze Starého světa, vyprávějící o stvoření člověka v zahradě Eden.

A nakonec na spodní části kamene vedle tekoucí řeky vidíme ještě obrázky pyramid s rovnými stěnami, jako jsou v Gize na Nilu. Prohlížíme-li si tento tisíce let starý výjev znovu a znovu, jeho tiché svědectví nám připadá neskonale výmluvné.

***

Legendy a archeologické nálezy naznačují, že se Olmékové a vousatí lidé nezastavili na pobřeží oceánu, ale postupovali dále na jih do Střední Ameriky a severních zemí Jižní Ameriky. Je možné, že postupovali po

souši, neboť stopy po jejich přítomnosti byly nalezeny i ve vnitrozemí. Je však pravděpodobnější, že volili snadnější cestu po vodě, na lodích.

Legendy v rovníkové a severní části And vyprávěly nejen o příplutí předků tamních národů z moře (jako například Naymlap), ale také o dvou příjezdech „obřů“. Jeden se udál v časech starého království, druhý v době rozkvětu národa Močiků. Cieza de Leon příjezd druhé vlny obřů popisuje takto: „Přirazili k pobřeží v rákosových člunech velikých jako rozměrné lodě, a byli to lidé tak ohromní, že jen od kolen k zemi měřili tolik, co jeden vzrostlý obyčejný muž.“ Měli kovové nástroje, se kterými si hloubili jeskyně ve skalách, ale potravu si opatřovali plenčným zásob domorodců. Také znásilňovali domorodé ženy, neboť mezi přistavšími obry žádné ženy nebyly. Močikové tyto obry, kteří je porobili, na své keramice znázorňovali s černými tvářemi (Obr. 89), zatímco tváře svých lidí nechávali bílé. Mezi močickými památkami byly nalezeny i jílové portréty starců s bílými vousy.

Hádáme, že oněmi nezvanými hosty byli Olmékové a jejich společníci z Blízkého východu, kteří kolem roku 400 př. Kr. prchali před nepokoji ve Střední Americe. Při cestě přes Mezoameriku do rovníkových oblastí Jižní Ameriky za sebou nechávali stopy v podobě děs vzbuzujících model. Archeologické expedice do rovníkového pásma u tichomořského pobřeží našly různé tajemné monolit), které pocházejí z tohoto hrůzostrašného období. Expedice George C. Heye objevila v Ekvádoru obří kamenné hlavy s lidskými rysy, ale s tesáky, jako by šlo o strašlivé jaguáry. Jiná expedice zase našla v San Augustinu, místu nedaleko kolumbijských hranic, kamenné sochy obřů, z nichž někteří drží různé nástroje či zbraně; obličejové rysy mají jako nám známí afričtí Olmékové (Obr. 90a, b).

Možná, že právě tito vetřelci byli zdrojem legend, které se rozšířily i v těchto zemích - legend o stvoření člověka, o velké potopě a o hadím bohu, který vyžadoval každoroční zlatou daň. Jedna ze slavností, kterou Španělé ve svých záznamech popsali, představovala rituál, při němž dvanáct mužů, oblečených do rudých šatů, tančilo na břehu jezera, spojovaného s legendou o El Doradu.

Domorodci z rovníkových oblastí uctívali dvanáctičlenný panteon, což je číslo nadmíru důležité a signifikantní. V čele panteonu stála trojice Bůh stvořitel, Bůh zla a Bohyně matka; dalšími členy byli Měsíc, Slunce a Bůh deště a hromu. Významné je také, že Měsíční bůh stál výše než Sluneční. Jména bohů se z místa na místo lišila, ale vazba k nebesům v nich byla vždy patrná. Z těch všech cize znějících jmen ale dvě nápadně vystupovala. Hlavní bůh panteonu se v dialektu čibča nazýval *Abira* - což je velice podobné mezopotámskému božskému přídomku *Abir*, který znamenal

„silný“ či „mocný“. A Měsíčnímu bohu se říkalo „Si“ nebo „Sian“, což odpovídá mezopotámskému slovu *Sín*, kterým se tentýž bůh označoval v oněch zemích.

Panteon těchto jihoamerických domorodců nám tedy okamžitě a nevyhnutelně připomene panteon starověkého Blízkého východu a východního Středomoří - božstva Řeků a Egyptanů, Chetitů a Kanaánců a Feničanů, Asyřanů a Babylónců - až se nakonec dostaneme na samý začátek: k Sumeřanům v jižní Mezopotámii. od nichž všechny ostatní národy přejaly jejich bohy a mytologii.

V čele sumerského panteonu stál dvanáctičlenný „olympský kruh“, neboť každý z těchto bohů musel mít nebeský vzor, jednu ze dvanácti částí sluneční soustavy. A jména bohů a jejich planet se skutečně zcela shodovala (kromě případů, kdy byla planeta nebo jí odpovídající bůh spojován s řadou různých přívlastků). Hlavním bohem mezi všemi byl vládce Nibiru, ANU, jehož jméno znamenalo „Nebesa“ sídlil totiž přímo na planetě Nibiru. Jeho choť, která byla také jednou ze dvanácti bohů, se jmenovala ANTU. Dále do božské skupiny patřili dva hlavní synové boha ANU: E.A (Jehož domovem je voda“), Anův prvorozený, jehož matkou ovšem nebyla Antu, a EN.KI („Pán Země“) - ten totiž vedl úplně první výpravu Anunnaků z Nibiru na Zemi a založil zde jejich první osady na místě zvaném E.DIN („Domov spravedlivých“) - biblický Eden.

Cílem jeho výpravy bylo získat zlato, jehož byla Země ideálním zdrojem. Anunnakové ho nepotřebovali na ozdoby či jiné marnosti, ale jako prostředek k záchraně atmosféry na Nibiru - potřebovali do stratosféry své planet} rozptýlit částičky zlatého prachu. Jak je zaznamenáno v sumerských textech (jejichž obsah jsme přepsali do knihy *Dvanáctá planeta* a dalších dílů *Kronik Země*), Enlil byl poslán na Zemi, když počáteční Enkiho metody ke získávání zlata selhaly. To zavdalo příčinu k nekonečným svárům mezi oběma nevlastními bratry a jejich potomky, ke svárům, které nakonec vyústily ve válku bohů. Ta skončila mírovou smlouvou, kterou sepsala jejich sestra Ninti (od té chvíle se jí říkalo Ninchursag). Osídlená země byla rozdělena mezi několik nepřátelených klanů. Tři Erililovi synové - Ninurta, Sín a Adad - spolu se Sinovými dvojčaty Šamašem (Sluncem) a Ištar (Venuší), společně dostali země Šéma a Jefeta, země Semitů a Indoevropanů. Sínovi (Měsíci) připadly mezopotámské nížiny, Ninurta („Enlilův bojovník,“ Mars) spravoval hory Elámu a Asýrie a Adad („Hromovládce,“ Merkur) Malou Asii (zemi Chetitů) a Libanon. Ištar měla vládnout jako bohyně údolí řeky Indu a Šamaš se staral o přistávací plochu na Sinajském poloostrově.

Toto rozdělení, které se ovšem neobešlo bez půtek, přidělilo Enkimu a

jeho synům země Cháma - obývané hnědými a černými lidmi z Afriky. Civilizace v údolí Nilu a zlatě doly v jižní a západní Africe byly dozajista velmi hodnotnou a záviděníhodnou výhrou. Enki byl výborný vědec a metalurg a Egypťané mu říkali *Ptah* („Tvůrce“, což Řekové překládali jako *Hefajstos* a Římané jako *Vulkári*). Děлил se o kontinent se svými syny, z nichž prvorozený byl MAR.DUK („Syn čistého pahorku“). Egypťané mu říkali *Ra*. Druhý bratr byl NIN.GIZ.ZI.DA („Pán stromu života“), který se v Egyptě jmenoval Thovt (a v Řecku Hermes). To byl bůh tajných věd včetně astronomie, matematiky a stavby pyramid.

A právě znalosti těchto bohů a jejich potřeby, pro něž přišli na Zem, byly důvodem, proč se afričtí Olmékové a vousatí lidé z Blízkého východu vydali pod vedením Thovta na druhý konec světa.

A když připluli ke břehům Střední Ameriky - stejně jako Španělé o několik tisíciletí později, za pomoci týchž mořských proudů, přeťali mezoamerickou šíji v jejím nejužším místě a - vlivem stejné geografie shodně se Španěly - zaměřili na lodích podél tichomořského pobřeží dolů, k zemím Jižní Ameriky.

Tam se totiž nacházelo zlato, v době Španělů i dávno před ní.

***

Před Inky a národy Čimú a Močika žili v horách severního Peru mezi pobřežím a Amazonskou nížinou lidé kultury Chavín, jak ji vědci nazvali. Jeden z prvních odborníků, který se jí věnoval, Julio C. Tello (*Chavin* a další práce), ji nazval „prahmotou andské civilizace“. Existovala už minimálně v roce 1500 před Kristem, a stejně jako olmécká civilizace v Mexiku v téže době se objevila nenadále a bez patrného předchozího postupného vývoje.

Zaujímala velkou plochu, jejíž hranice se neustále rozšiřují, jak archeologové nacházejí další a další památky, ale jejím středem bylo nejspíš město Chavín de Huántar nedaleko vesnice Chavin (odtud také pochází název celé kultury). Toto místo se nachází v nadmořské výšce přes 3000 metrů v pohorí Cordillera Blanca na severozápadě And. A zde, v horském údolí, kde přítoky řeky Maraňón tvoří jakýsi trojúhelník, byla uměle vyrovnána a upravena plocha o rozloze asi 100.000 metrů čtverečních, na níž byly zbudovány terasy a na nich složité stavby, pečlivě a přesně postavené podle předem stanoveného plánu, který bral ohled na terén i okolí tohoto místa (Obr. 91a). Nejenže tyto stavby a náměstí tvoří přesné obdélníky a čtverce, ale navíc jsou i přesně zorientovány vzhledem ke světovým stranám - jsou zbudovány na hlavní východozápadní ose. Tři hlavní budovy stály na vyvýšených terasách, které končily vnější západní zdí, dlouhou přes 150 metrů. Zeď, která celý komplex obíhala ze tří stran a

na východní straně nad řekou nechávala volný prostor, se tyčila do výše asi patnácti metrů. Největší budova se nacházela v jihozápadním rohu. Měřila asi 80 x 80 metrů a tvořila ji nejméně tři podlaží (viz předpokládané vzezření místa z ptačí perspektivy, Obr. 91b). Postavená byla z velkých kamenných bloků, dobře otesaných, ale jinak neopracovaných, poskládaných v pravidelných řadách na sobě. Zachovalo se několik kamenných tabulí, které ukazují, že vnější stěny byly těmito hladkými, mramor připomínajícími deskami obloženy; na některých jsou dosud patrné vytesané ozdoby. Z východní terasy vedlo skrze imponující bránu monumentální schodiště, které stoupalo k hlavní budově. Po stranách brány stály válcové sloupy - což je v Jižní Americe velice neobvyklý jev - které spolu se sousedícími vertikálními kamennými bloky podpíraly desetimetrový horizontální nadedvevní překlad z jediného kusu kamene. O něco dále začínalo ohromné dvojité schodiště, které vedlo na vrchol stavby. Toto schodiště bylo postaveno z dokonale vytesaných a opracovaných kamenů, které člověku připomínají ohromné egyptské pyramidy. Na vrcholu stavby našli archeologové pozůstatky dvou věží; zbytek horního stupně zůstal nedostavěn.

Východní terasa tvořící část plošiny, na níž je vystavěna tato budova, vedla na volné prostranství pod úroveň okolního terénu (nebo z něj), na které se šlo po mohutném schodišti a které bylo ze tří stran obklopeno obdélníkovými náměstími či plošinami. Přímo vedle jihozápadního rohu tohoto prostranství, přesně v ose schodiště hlavní budovy a její terasy, stál ohromný plochý balvan se sedmi vyvrtnými otvory a s **obdélníkovým** výklenkem.

Jakkoliv byl exteriér staveb zcela precizní, jejich vnitřní složitost ho ještě zdaleka převyšovala. Uvnitř zmíněných tří staveb bylo bludiště chodeb a průchodů, které vedly do galerií, místností a ke schodištím, nebo také někdy končily slepou stěnou - proto se **jim** začalo říkat labyrinty. Některé galerie jsou vyloženy hladkými kamennými deskami, které jsou tu a tam jemně zdobené. Všechny chodby jsou zastřešeny pečlivě vybranými kamennými tabulemi, které byly nad chodby umístěny natolik zručně, že se za celá tisíciletí nezřítily. Místy nacházíme výklenky a otvory bez zjevného účelu a svislé nebo nakloněné šachty, o nichž se archeologové domnívají, že mohly sloužit jako ventilace

Proč byl ale Chavín de Huántar vůbec zbudován? Jediný přijatelný důvod spatřovali jeho objevitelé v náboženských motivech - že šlo o jakousi starověkou „Mekku“ Jižní Ameriky. Tuto domněnku ještě podpořil nález tří fascinujících a zcela záhadných památek. Jedna z nich, která pozorovatele zarazí svou neuvěřitelnou složitostí, byla nalezena u Tella v

hlavní tamní budově; říká se jí tellánský obelisk (Obr. 92a, b, pohled zepředu a zezadu). Jsou na ní vytesány shluky lidských postav a tváří, ale postavy mají kočičí pracky, tesáky nebo křídla. Také jsou tam zvířata ptáci, stromy a bozi, kteří vypouštějí paprsky, podobné raketám, a dále mnoho geometrických útvarů. Je to snad nějaký totem, který tehdejší lidé uctívali - nebo snad jde o pokus starověkého „Picassa“ směstnat všechny mýty a legendy na jediný kámen? Nikdo dosud nepřišel s dostatečně pravděpodobným vysvětlením.

Druhý vytesávaný kámen se jmenuje Raimondiho monolit (Obr. 93), podle svého objevitele - archeologa, který ho našel u nedaleké budovy. Má se za to, že původně stál na onom vyhloubeném kameni v jihozápadním rohu náměstí pod úrovní okolního terénu, vedle monumentálního schodiště. Dnes je vystaven v muzeu v Limě.

Starověký umělec vytesal na necelé dva metry vysoký žulový sloup obraz jakéhosi boha, který v obou rukou drží nějaké zbraně - někdo tvrdí, že jde o hromoklín. I když jsou ruce, nohy a tělo boha v podstatě antropomorfní, jeho tvář nikoliv. Tato tvář má odborníky tím, že zjevně ne-znázorňuje ani nenapodobuje vzezření žádného místního tvora (jako například jaguára). Spíše se zdá, že jde o ztvárnění umělcovy představy toho, co vědci obvykle nazývají „mytologickým zvířetem,“ o kterém umělec slyšel vyprávět, ale nikdy ho na vlastní oči neviděl.

Podle našeho mínění ale tvář tvora znázorňuje býčí hlavu - býk je totiž zvíře, které bylo tehdy v Jižní Americe naprosto neznámé, ale v legendách a ikonografii národů Blízkého východu se objevovalo velice často. Podle našeho názoru je podstatné, že býk byl „kultovním zvířetem“ Adada, a že pohoří, které bylo v jemu přidělené části Země, v Malé Asii, se dodnes nazývá Býčí hory.

Třetí neobvyklý a záhadný ornamentální sloup nalezený v Chavínu de Huántar se nazývá *El Lanzon*⁴ protože tvarem připomíná oštěp (Obr. 94). Byl nalezen v prostřední budově a také tam zůstal, protože výškou (4 metry) přesahuje výšku galerie, ve které je umístěn. Horní část kamene tedy přesahuje do horního podlaží - zapadá do přesně vytesaného čtvercového otvoru. Výjev na monolitu byl předmětem mnoha spekulací. Podle našeho názoru jde opět o stylizovanou antropomorfizovanou hlavu býka. Znamená to tedy, že ať už tento památník vztyčil kdokoliv - očividně *předtím*, než byla budova kolem postavena, neboť byla zjevně postavena **tak**, aby do ní socha zapadla - uctíval ten někdo býčího boha?

Byla to především vysoká umělecká hodnota těchto tří památek, nežli

---

⁴ Španělsky lanza znamená oštěp - pozn. překl.

složité a neobvyklé stavby, které na odborníky udělaly takový dojem a vedly je k závěru, že **Chavín** je „prahmotou“ kultury středního a severního Peru a že jde o starověké náboženské středisko. Nálezy v Chavínu de Huántar z poslední doby však naznačují, že místo nemělo náboženský, ale zcela utilitární účel. Nedávné vykopávky totiž odhalily systém podzemních tunelů, vytesaných přímo do skály. Jako červotoč protkávají celé ono místo, pod zastavěnými i nezastavěnými částmi údolí a spojují do řetězce řadu **vyhloubených** podzemních místností (Obr. 95).

Zakončení tunelů jejich objevitele velmi překvapilo, neboť se zdá, že původně měly spojovat dva říční přítoky, které toto místo obtékají, z nichž jeden je vlivem terénu nahoře a druhý v údolí pod ním. Někteří archeologové se domnívají, že jde o protipovodňový systém - že tunel odváděl přebytečnou vodu z tajícího sněhu z hor, která by jinak protékala kolem budov. Pokud by ale takové nebezpečí záplav existovalo (i když by spíše šlo o silné **deště**, než o tající sněh), proč by jinak tak prozřetelní stavitelé vybudovali své dílo na tak nevhodném místě?

My věříme, že to udělali záměrně. Vynalézavě využili dvou různě vysokých toků k vytvoření silného, ale ovladatelného vodního proudu, který potřebovali pro účel, ke kterému Chavín de Huántar zbudovali. Na onom místě se totiž, stejně jako na mnoha dalších místech, vodního proudu používalo k rýžování zlata.

Takovýchto obdivuhodných vodních děl nalezneme v Andách více; v jednodušší podobě jsme se s nimi setkali už v olméckých městech. V Mexiku šlo o složité zemní a podzemní stavby, v Andách o skutečná umělecká díla z kamene - někdy jsou to velká sídla jako Chavín de Huántar, jindy osamělé pozůstatky v podobě přesně a naprosto dokonale osekáných a opracovaných skal, jako je například tato (Obr. 96), kterou objevil Squier v chavínské oblasti - zdá se, že byla určena pro jakousi starověkou ultramoderní technologii.

Ale na otázku, kdo to vlastně Chavín de Huántar zbudoval, nám skutečné odpovědi ony kamenné předměty - nikoliv budovy a schodiště, ale umělecké památky. Jejich mistrné provedení i zobrazované náměty nám překvapivě silně připomínají olmécké umění v Mexiku. Nacházíme zde nádhernou nádobku s vyobrazením jaguára, sošku býka s rysy kočkovité šelmy, sokola s rysy kondora, misku ve tvaru žehy. Dále zde bylo nalezeno velké množství váz a dalších předmětů zdobených obrazci z propletených tesáků či klů - tento motiv byl nalezen jak na nástěnných kamenných obkladech, tak na nádobách ap. (Obr. 97a). Mimo těchto vzorů byly ovšem nalezeny i kamenné desky s egyptskými motivy - s hady, pyramidami a posvátným okem boha Ra (Obr. 97b). A jako by toho nebylo dost, nalezeny

zde byly i úlomky kamenných bloků, které zachycují mezopotámské výjevy - například bohy v okřídlených discích (Obr. 97c), nebo na kostech vyryté postavy bohů, kteří mají na hlavě kónické přilby, kteroužto příkrývkou hlavy se v Mezopotámii označovali bohové (Obr. 97d).

Bohové s kónickými přilbami mají ve tvářích „africké“ rysy, a jelikož jsou jejich postavy vyryty do kostí, mohlo by jít o nejstarší předměty nalezené na tomto místě. Je možné, že by Afričané - negroidní či egyptsko-núbijští - byli na tomto místě Jižní Ameriky ze všech nejdříve? Překvapivá odpověď zní ano. Zde a v přilehlých končinách (zvláště pá na místě jménem Sechin) skutečně byli černí Afričané, kteří tu po sobě zanechali své portréty. Na všech těchto místech byly nalezeny desítky kamenů, do nichž jsou vytesány podobizny těchto lidí. Ve většině případů jsou zachyceni s nějakým nástrojem v ruce. A velice často jsou tito lidé znázorněni spolu se symbolem pro vodní práce (Obr. 98).

Na nalezištích na pobřeží, z nichž se jde do horských nalezišť kolem Chavínu, archeologové objevili sochy hlav z jílu (a nikoliv z obvyklého kamene), které dozajista představovaly semitské návštěvníky (Obr. 99). Jedna z nich svému objeviteli H. Ubbelohde-Doeringovi (*On the Royal Highway of the Incas*) natolik připomínala asyrské sochy, že svůj nález překřtil na „krále Asýrie“. Avšak je nepravděpodobné, že se tito návštěvníci dostali až do horských oblastí - rozhodně tedy ne živí: v Chavínu de Huántar byly nalezeny sochy hlav se semitskými rysy - ale většina jich má groteskně zkřivené či znetvořené tváře, které byly jako trofeje připevněny na zdech okolo tohoto místa.

Stáří památek v Chavínu naznačuje, že první vlna těchto přistěhovalců ze Starého světa, jak Olméků, tak Semitu, musela do těchto končin dorazit kolem roku 1500 př. Kr. A skutečně, podle Montesinovy kroniky to bylo za vlády dvanáctého panovníka staré říše, kdy „dorazila do Cuzka zpráva o vylovení jakýchsi lidí ohromného vzrůstu... obrů kteří se usazují všude podél pobřeží,“ a kteří vlastnili kovové nástroje. Po nějaké době se vydali do vnitrozemí směrem k horám. Panovník vyslal zvědy, kteří měli za úkol zjistit, jak rychle obří postupují a jestli už nejsou příliš blízko jejich městu. Nakonec ale, jak víme, obří vzbudili hněv velkého boha a ten je zahubil. Tyto události se staly asi sto let předtím, než se na den zastavilo Slunce, což bylo kolem roku 1400 př. Kr. - k záhubě obrů tedy muselo dojít v polovině druhého tisíciletí, což je přesně doba, kdy bylo zbudováno vodní dílo v Chavínu de Huántar.

Musíme ovšem zdůraznit, že nejde o stejnou událost, jakou popisuje Garcilaso - o obrech, kteří pustošili zemi a znásilňovali ženy - to se stalo za dob národa Močiků, kolem roku 400 před Kristem. Jak už jsme viděli, ve

stejně době začali Mezoamerikou prchat i dvě promísené skupiny Olméků a Semitů. I v Andách je ale čekal stejný osud. Kromě groteskních kamenných semitských hlav nalezených v Chavínu de Huántar byly všude v okolí, a zvláště pak v Sechinu, objeveny i obrazy umučených negroidních postav.

A tak se stalo, že po asi tisíci letech pobytu v severních Andách a po téměř dvou tisíciletích v Mezoamerice se afričtí a semitští přistěhovalci dočkali tragického konce.

***

I když se někteří Afričané možná dostali ještě dále na jih jak dosvědčují nálezy z Tiahuanacu, Afričané a Semité postupující ze Střední Ameriky do And se zřejmě dále než do oblasti chavínské kultury nedostali. Příběhy o obrech, jejichž plenění zarazila až boží ruka, v sobě mohou skrývat více než zrno pravdy. Je totiž poměrně pravděpodobné, že v severních Andách se stýkala panství dvou bohů, **kteří** tam také tvořila neviditelnou hranici mezi platnými zákony a lidskými poddanými.

Zmiňujeme se o tom proto, že přesně v téže zóně se našly památky po dalších bílých lidech. Zobrazovali se na kamenných bustách (Obr. 100) - byli honosně oděni, na hlavě měli turbany či šátky s odznaky moci a zdobení byli obrazy tvorů, kterým odborníci říkají „mytologická zvířata“. Těchto soch - bust se našlo nejvíce na místě nedaleko Chavínu, jménem Aija. Rysy tváří soch, zvláště pak jejich rovné nosy, je řadí mezi Indoevropany. Museli pocházet buď z Malé Asie a země Elám na jihovýchodě od ní, nebo později ještě z údolí Indu na východě.

Je možné, že by se lidé z těchto vzdálených končin ve starověku přeplavili přes Tichý oceán a přišli do And? Vazbu, která evidentně existovala, ještě potvrzují obrazy, zachycující činy starověkého blízkovýchodního hrdiny, jehož příběhy se tradovaly od nepaměti. Byl to Gilgameš, panovník Uruku (biblický Ereš); vládl kolem roku 2900 př. Kr. Vypravil se hledat bájněho hrdinu z příběhu o velké potopě, kterému bohové (podle mezopotámské verze) přislíbili nesmrtelnost. Jeho příběhy jsou vylíčeny v *Eposu o Gilgamešovi*, které byly ve starověku ze sumerštiny přeloženy do ostatních jazyků Blízkého východu. Mezi jeho hrdinské činy patřil zápas se dvěma lvy, které Gilgameš holýma rukama přemohl - a tato epizoda se také stala oblíbeným námětem obrazů starobylých umělců - nalézáme ji například na tomto chetitském vyobrazení (Obr. 101a).

Je ovšem velice překvapivé, že tentýž výjev nacházíme na kamenných tabulkách v Aije (Obr. 101b) a na nedalekém místě jménem Callejón de Huaylus (Obr. 101c) v severních Andách!

Stopy po těchto Indoevropanech ale nebyly ve Střední Americe

nalezeny, a proto musíme předpokládat, že pře-pluli přes Tichý oceán rovnou do Jižní Ameriky. Pokud máme věřit legendám, předcházeli jejich příchod vlnám příjezdu afrických „obru“ a vousatých Středozemců, a tudíž by mohlo jít o nejranější osadníky, o kterých hovoří příběh o Naymlapovi. Tradované místo jejich vylovení je poloostrov Santa Elena (dnešní Ekvádor), který spolu se sousedním ostrovem La Plata vybíhá do Tichého oceánu. Vykopávky na tomto místě prokázaly velmi staré osídlení, již na počátku takzvané valdiviánské éry kolem roku 2500 př. Kr.

Mezi nálezy ohlášenými významným ekvádorským archeologem Emilio Estradou (*Ultimas Civilizaciones Pre-Históricas*) byly kamenné sošky s týmiž tvářemi s rovným nosem (Obr. 102a), a také keramika se symbolem (Obr. 102b), který Chetití používali pro „bohy“ (Obr. 102c).

Stojí za povšimnutí, že všechny megalitické stavby v Andách, o kterých jsme až dosud mluvili - v Cuzku, Sacsahuamanu a Machu Picchu - leží na jih od neviditelné demarkační linie rozdělující panství dvou bohů. Stavby megalitických kameníků - Indoevropanů, které instruovali bohové? - začínají jižně od Chavínu (Obr. 96), ale jejich stopy jsou patrné celou cestu až do údolí řeky Urubamby a ještě dále za ním - jednoduše řečeno všude, kde se rýžovalo a získávalo zlato. Na všech těchto místech byly skály opracovány s lehkostí, jako by byly z vosku, a jsou tam k vidění kanály, nádrže, výklenky a plošiny, které z dálky vypadají jako schodiště, která nikam nevedou. Do stěn hor jsou vyvrtané tunely, praskliny ve skalách jsou rozšířeny do chodeb, jejichž stěny byly opracovány a vyhlazeny do přesných úhlů. A na všech těchto místech, dokonce i tam, kde tekla v bezprostřední blízkosti řeka a lidé nemuseli mít strach o vodu, byly nalezeny složité stavby na přivádění a usměrňování vody z pramene, říčního přítoku nebo alespoň vody z dešťů.

Západojihozápadně od Cuzka, cestou do města Abancay, se rozkládají zříceniny Sayhuiti-Rumihuasi. Jako mnoho podobných míst, i toto bývalé sídlo je situováno nedaleko od soutoku velké řeky a jejího menšího přítoku. Jsou tam patrné zbytky opěrné zdi, pozůstatek velkých staveb, které tam kdysi stály. Luis A. Pardo v práci zasvěcené tomuto nalezišti (*Los Grandes Monolitos cle Sayhuiti*) upozorňuje, že v jazyce domorodců znamená toto místní jméno „Šikmá pyramida“.

Místo je známé díky svým několika monolitům, a zvláště pak díky jednomu, kterému se říká „Velký monolit“.

Označení je to vskutku přiléhavé, neboť tento ohromný balvan, který z dálky vypadá jako světlé obří vejce ležící na horském úbočí, měří přes čtyři a půl krát tři a půl krát tři metry. Spodní část kamene je pečlivě opracována do tvaru vejce, ale na vrchní části je vytesáno cosi, co mělo se vši

pravděpodobností být zmenšeným modelem nějakého neznámého místa. Dají se zde rozpoznat miniaturní zdi, plošiny, schodiště, kanály, tunely, řeky, nádrže, všelijaké stavby, z nichž jsou na některých výklenky, nebo jsou spojeny schody; vidíme zde i zvířata, žijící v Peru, a postavy lidí, kteří vypadají jako válečníci - ovšem někdo tvrdí, že jsou to bohové.

Existuje názor, že tento zmenšený model je náboženský artefakt, který oslavuje bohy na něm vyobrazené. Jiní zase tvrdí, že jde o znázornění části Peru, zahrnující tři oblasti - včetně jezera Titicaca na jihu (které ztotožňují s jezerem vytesaným na kameni) a prastarého města Tiahuanacu. Jde tedy skutečně o kamennou mapu - či spíše o zmenšený model místa, na kterém chtěl jeho tvůrce rozvrhnout rozložení staveb, které tam mají být vybudovány?

Odpověď bychom mohli nalézt v tři až pět centimetrů širokých drážkách, které přes celý tento model vedou. Všechny začínají v „misce“ na samém vrcholu kamene a odtud spadají dolů, vinou se a klikatí až ke spodnímu okraji modelu, kde končí kulatými otvory. Někdo soudí, že žlábků sloužily k rozvádění různých elixírů, zvláště šťávy z koky, kterou kněží lili nahoru do kamenné misky jako obětinu bohům, znázorněným na modelu. Ale pokud byli tvůrcem modelu samotní bohové, co by pak bylo jeho účelem?

Výmluvné drážky se objevují i na dalším ohromném kamenném výtvaru, který byl také otesán a opracován s geometrickou přesností (Obr. 103). Povrch a stěny skály byly vytesány do podoby schodů, plošin a kaskádovitých výklenků. Na vrchní straně jedné stěny bylo vyhloubeno několik „misk“, které jsou spojeny s větší nádržkou, z níž vede směrem dolů široká stružka, dělící se vprostřed cesty do dvou větví. Ať se do nich nalila jakákoliv tekutina, stekla vždy dovnitř do skály, do které se dalo zezadu vejít.

Další nálezy na tomto místě byly pravděpodobně odštípnuty z původních větších kamenných desek. Tyto pozůstatky větších památek archeology udivují složitými a geometricky zcela přesnými drážkami a otvory, které jsou v nich vyhloubené. Nejlépe by se daly přirovnat k lisovnicím či formám na odlévání nějakých ultramoderních nástrojů.

Jedno ze známějších nalezišť je Kenko, ležící přímo na východ od Sacsahuamanu. Jeho jméno v domorodém jazyce znamená „Vinoucí se kanály“. Hlavní turistickou atrakcí je zde velký monolit, stojící na zvýšené plošině. Kámen měl zřejmě původně představovat lva či jiné velké zvíře, stojící na zadních nohou. Před sochou je dvoumetrová zeď z nádherných kamenných kvádrů, která v kruhu obtáčí celé pódium s kamenem. Ten stojí před obrovskou přírodní skálou, v níž okrouhlá zeď jako ohrada začíná i

končí. Skála je na zadní straně otesána, opracována a vytvarována do několika pater, spojených schodovitými plošinami. Na přirozeně svažitéch stěnách skály byly vytesány klikaté kanály a vnitřek skaliska byl vyvrtán a tvoří složitou změť tunelů a místností. Kousek odsud vede puklina ve skále do prostory podobné jeskyni, která byla opět s naprostou přesností vyhloubena a jsou v ní kamenné útvary, které někteří pokládají za trůny či oltáře.

Kolem Cuzka a Sacsahuamanu je takovýchto míst celá řada - všechna jsou v blízkosti posvátného údolí a táhnou se jihovýchodně až k jezeru, kterému se říká Zlaté. Na místě zvaném Torontoy byl mezi dokonale opracovanými megalitickými kamennými bloky nalezen jeden, který má 32 úhlů. Asi osmdesát kilometrů od Cuzka, nedaleko Torontoy, byl vodní tok uměle sveden mezi dvě zdi, kde poté kaskádovitě spadl po padesáti čtyřech kamenných „schodech“, vytesaných do přírodní skály; je nanejvýš zajímavé, že toto místo se jmenuje Cori-Huairachina - „kde se čistí zlato“.

Cuzco znamená „pupek“ či „střed“ a skutečně se zdá, že Sacsahuaman byl z těchto všech nalezišť největší a nejdůležitější. Jeden z důkazů této důležitosti můžeme spatřovat v existenci místa jménem Pampa de Anta, asi patnáct kilometrů západně od Sacsahuamanu. Zde byla jedna skála vytesána do několika schodů, které tvoří podobu velikého dorůstajícího srpku Měsíce (proto se také této skále říká *Quillarumi*, „Měsíční kámen“). Jelikož odsud není vidět nic jiného než východní nebe, Rolf Müller (*Sonne, Mond und Steiner über dem Reich der Inka*) došel k závěru, že toto místo pravděpodobně sloužilo jako observatoř, která pouze poskytovala data pro Sacsahuaman.

Proč byl ale vystavěn samotný Sacsahuaman, když už jsme zcela vyvrátili názor, že to byla Inky zbudovaná pevnost? Díky archeologickým pracem, které byly na tomto místě v několika posledních letech obnoveny, začínají zdánlivě nahodile otesané skály a matoucí labyrint chodeb, který byl do skal vyhlouben, konečně dávat smysl. I když byla zatím odkryta jen velmi malá část řady kamenných struktur na plošině, která se táhne pod hladkou skálou Rodadero, už nyní byly odhaleny dva význačné rysy tohoto místa. První z nich je fakt, že zdi, kanály, nádrže, žlábký atd. byly vytesány jak z přírodní skály, tak postaveny z dokonalých ohromných kamenných kvádrů a místy i z nám známých megalitických polygonálních balvanů, a že dohromady tvořily řadu staveb na svádění vody, situovaných v několika stupních pod sebou. Dešťová nebo říční voda by pak regulovaně tekla z úrovně na úroveň.

Druhým význačným objevem je nález ohromného kruhového prostoru obestavěného megalitickými kvádry, který podle všeho sloužil jako

rezervoár na vodu. Zároveň byla také odkryta odtoková nádržka zbudovaná z týchž kamenů, která je ukryta v podzemí v takové hloubce, že do ní mohla z kruhového rezervoáru přitékat voda. Jak nám názorně předvedly děti, které si sem chodí hrát, kanál vedoucí z odtokové nádržky ústí do *Chingany* neboli „labyrintu," vytesaného do skály za a pod kruhovou nádrží.

I když ještě není ani zdaleka odkryt celý komplex, který byl na tomto skalním svahu vybudován, už nyní je jisté, že se po Rodaderu lily dolů nějaké minerální či chemické sloučeniny, které vlivem svého působení skálu odbarvily. Ať už to bylo cokoliv - snad rozpuštěná půda s obsahem zlata? - rozhodně tekutina stékala do velkého kruhového rezervoáru. Z druhé strany tam přitékala silným proudem voda. Celé to značně připomíná veliké zařízení na rýžování zlata. Nakonec byla voda odpuštěna do odtokové nádržky a odtamtud labyrintem pryč. A v kamenných nádržích zbylo zlato.

K čemu tedy sloužily ony ohromné megalitické klikatici se zdí na úpatí hory, co měly chránit či podpírat? Na tuto otázku neznáme zatím odpověď - můžeme se pouze dohadovat, že to byly masivní podstavce, které byly potřeba pro pravděpodobně letecké prostředky, kterými se na místo dovážela zlatonosná půda a odvážely zlaté nugety.

Asi devadesát kilometrů severozápadně od Sacsahuama-nu je místo jménem Ollantaytambu, které mohlo sloužit nebo bylo určeno k podobným přepravním účelům. Archeologické památky tam byly objeveny na vrcholku vysokého horského ostrohu, odkud je rozhled do prostoru mezi horami, které se zvedají v místě soutoku řek Urubamba-Vilca-noty a Patcanchy. Vesnice, podle které se místo nazývá, leží na úpatí zmíněné hory a její jméno znamená „útočiště Ollantaye" - připomíná se tak doba, kdy si tam incký hrdina připravoval obrannou pozici proti Španělům.

Na úbočí hory Inkové vytesali několik stovek hrubých kamenných stupňů, které spojovaly jimi postavené terasy a které nakonec vedou až ke zříceninám na samém vrcholu. A tam, uvnitř staveb, o kterých se předpokládalo, že sloužily jako pevnost, jsou skutečně zbytky inckého opevnění, postaveného z obyčejných kamenů z pole. Vedle starověkých zdí z megalitické doby vypadají incké stavby primitivně a nepěkně.

Megalitické památky na tomto místě začínají opěrnou zdí z nádherně opracovaných mnohoúhlých kamenů, které jsme už popisovali na předešlých megalitických nalezištích. Projdeme-li bránou vytesanou z jediného kusu skály, ocitneme se na plošině, podepřené druhou opěrnou zdí postavenou ze stejných polygonálních kamenů, jenom větších. Na jedné straně zeď pokračuje a vytváří uzavřenou prostor s deseti

lichoběžníkovitými otvory, z nichž dva sloužily jako dveře a osm jako falešná okna; možná z tohoto důvodu Luis Pardo (*Ollantaytambo, Una ciudad megalítica*) nazval tuto stavbu „ústředním chrámem“. Na druhé straně zdí se tyčí masivní a precizně opracovaná brána (Obr. 104), která ve své době (ale dnes už ne) sloužila jako přístupová cesta k hlavním budovám.

A tam se také nalézá největší záhada Ollantaytambu: řada šesti kolosálních monolitů, které stojí na nejvyšší terase. Gigantické kamenné bloky měří od čtyř do téměř pěti metrů, na šířku průměrně dva, a silné jsou od jednoho do dvou metrů (Obr. 105). Přiléhají těsně k sobě bez pomoci malty nebo jiného spojovacího materiálu - mezi obří monolity byly zasunuty dlouhé opracované kamenné desky. V místech, kde některé z kamenů vzadu nedosahovaly maximální síly (přes dva metry), k nim byly dodány velké po-lygonální desky (jako v Cuzku a Sacsahuamanu), pomocí kterých se chybějící části zaplnily a všechny kamenné bloky tím získaly stejnou sílu. Zepředu ale megality tvoří jedinou souvislou zeď orientovanou přesně k jihovýchodu; jejich plocha byla dokonale opracována tak, že nyní noří lehce zakřivený povrch. Přinejmenším na dvou monolitech jsou patrné počasím poničené zbytky někdejších reliéfních ozdob; na čtvrtém (počítáno zleva) lze zřetelně rozeznat symbol schodů. Všichni archeologové se shodují, že tento symbol, který má původ v Tiahuanacu u jezera Ti-ticaca, označoval vzestup ze Země do nebe, nebo naopak sestup z nebe na Zem.

Zářezy a vystouplé části na stěnách i po stranách monolitů, stejně tak jako schodovité záseky na vrcholu šestého bloku naznačují, že stavba nebyla dokončena. Odpovídaly by tomu i různě veliké a tvarované kamenné kvádry, které leží rozesté všude kolem. Některé z nich už byly otesány a opracovány do dokonalých úhlů a mají na sobě drážky a zářezy. Jeden z nich poskytuje vědcům velice důležitou stopu: ve stěně má vytesané hluboké T (Obr. 106). Jelikož gigantické kameny s takovými zářezy byly nalezeny i v Tiahuanacu, vědci museli uznat, že tyto drážky sloužily ke spojení dvou sousedních kamenů pomocí *kovové* svorky, jako opatření proti zemětřesením.

Proto nám připadá opravdu nepochopitelné, že odborníci i nadále tyto stavby mohou připisovat Inkům, kteří neznali žádný kov kromě zlata, které je ale velice měkké a tudíž zcela nezpůsobivé, aby u sebe drželo ohromné kamenné bloky, kterými otřásá zemětřesení. I vysvětlení, že inčtí panovníci nechali toto místo zbudovat coby jakési obří lázně. protože měli ve velké oblíbené koupele, je velmi naivní. Přímo na úpatí hory tečou dvě řeky - proč by tedy měli nechávat do kopce vynášet ohromné kamenné bloky - některé z nich váží až 250 tun - aby si nahoře zbudovali bazény? A to vše ještě

navíc bez kovových nástrojů?

Pravděpodobnější už je vysvětlení, že šest monolitů mělo tvořit základ další plánované opěrné zdi, na které možná měla spočívat plošina na samotném vrcholu hory. Pokud by tomu tak bylo, rozměry a masivnost základních kamenů nám musí ihned připomenout kolosální kamenné bloky, užitě k výstavbě ojedinělé plošiny v Baalbeku v libanonských horách. Ve *Schodech k nebesům* jsme tamní megalitickou plošinu popsali a detailně prostudovali a došli jsme k závěru, že šlo o „přistávací plochu“, kam na své cestě Gilgameš zamířil ze všeho nejdříve - o přistávací plochu pro „vesmírné lodě“ Anunnaků.

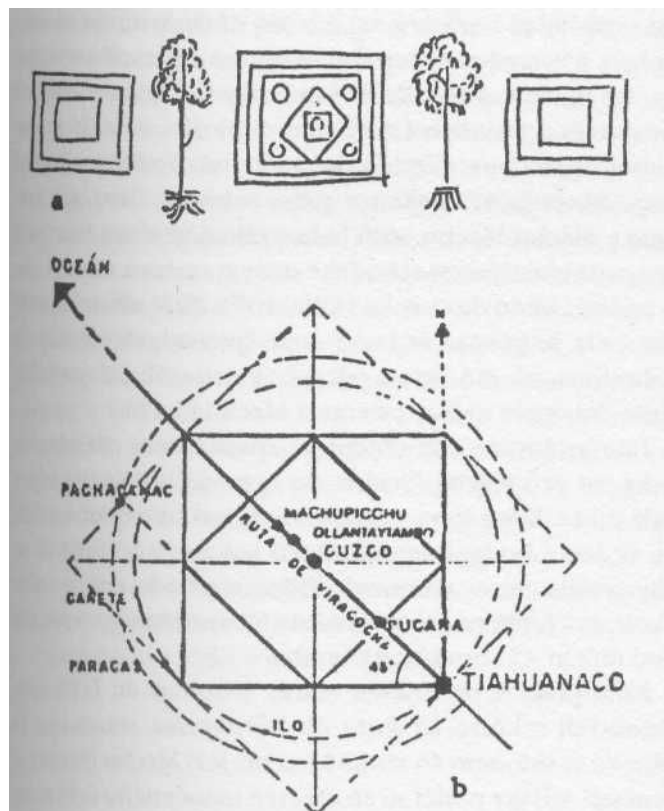
Mezi mnoho podobností, které mezi Ollantaytambu a Baalbekem spatřujeme, patří i původ megalitů. Kolosální kamenné bloky v Baalbeku byly nalámány v jednom údolí vzdáleném mnoho kilometrů, potom byly nepochopitelným způsobem zvednuty, přepraveny a umístěny na plošinu tak, že přesně zapadaly do sousedních kamenů. I v Ollantaytambu pocházejí kameny z lomu na horském úbočí na opačné straně údolí. V lomu byly červené žulové balvany otesány a opracovány, a pak byly z horského svahu sneseny dolů, přeneseny přes dva říční proudy a vytaženy nahoru na vrcholek Ollantaytambu. Potom byly opatrně zvednuty, zasazeny na místo, a nakonec vzájemně spojeny.

Čí dílo Ollantaytambu je? Garcilaso de la Vega napsal, že pochází „z nejstarší doby, ještě před Inky“. Blas Valera prohlásil, že jde o „éru, která předcházela období Inků... období panteonu bohů, uctívaných předchůdci Inků“. Už je načase, aby to moderní vědci uznali.

Také už je načase připustit, že to byli titíž bohové, kterým blízkovýchodní legendy připisují autorství plošiny v Baalbeku.

Mělo být Ollantaytambu jakousi pevností, jakou snad mohl být Sacsahuaman, nebo spíše přistávací plochou, jakou byl Baalbek?

Ve svých předchozích knihách už jsme ukázali, že při volbě místa pro zbudování přistávací plochy a kosmo-

Obr. 108

dromu si Anunnakové nejdříve zvolili letecký koridor na základě nějakého výrazného geografického rysu (jako byla například hora Ararat). Letová dráha v tomto koridoru byla pak stočena přesně pod úhlem 45 stupňů k rovníku. I v dobách po velké potopě, kdy byl kosmodrom na Sinajském poloostrově a přistávací plocha v Baalbeku, se budování těchto míst řídilo stejnými pravidly. Kromě dvou observačních oken v polokruhové části má *Tor-reon* v Machu Picchu ještě jedno záhadné okno, které má ve spodní části jakési schodiště dvěma směry a v horní části zvláštní klínovitou špicí (Obr. 107). Naše vlastní studie stanovila, že přímka vedoucí skrze špicí od posvátné skály k Intihuaně má sklon přesně 45 stupňů od rovníku, a tím dokonale určuje orientaci Machu Picchu.

Tato orientace pod úhlem 45 stupňů není charakteristická jen pro Machu Picchu, ale i pro další důležitá starobylá místa. Když si na mapu této oblasti nakreslíme přímku vedoucí body, kde se zastavil legendární Virakoča ze

Slunečního ostrova na jezeře Titicaca, přímka dále povede Cuzkem a bude pokračovat až do Ollantaytambu - přesně pod úhlem 45 stupňů od rovníku!

Řada prací a přednášek Marie Schulten de DEbneth, shrnutých v knize *La Ruta de Wirakocha*, stanovuje, že přímka se sklonem 45 stupňů, na níž leží Machu Picchu, je součástí mřížky podél stran čtverce natočeného o 45 stupňů (takže k severu a jihu nesměřují jeho strany, ale špičky). Jako zdroj inspirace pro tento svůj objev udává starý nákres s mřížkou, který našla v Salcamayhuově *Relacion*. Při vyprávění příběhu o třech oknech nakreslil autor pro ilustraci obrázek (Obr. 108a), na němž každé z oken pojmenoval: Tampu-Tocco, Maras-Tocco a Sutic-Tocco. Maria Schulten si uvědomila, že jde o místní jména. A když potom přenesla čtverec natočený severozápadní špičkou na Machu Picchu (alias Tampu Tocco) na mapu oblasti ko-

lem Cuzka a Urubamby, zjistila, že i všechna ostatní naleziště zapadnou přesně na místo. Na mapě nakreslila přímky, které ukazují, že přímka pod úhlem 45 stupňů, začínající v Tiahuanacu, spolu se čtverci a kruhy v určitých rozestupech prochází všemi důležitými starověkými místy mezi Tiahuanacu, Cuzkem a Quitem v Ekvádoru - včetně nanejvýš důležitého Ollantaytambu (Obr. 108b).

I její další zjištění je velice významné. Úhly, které spočítala mezi hlavní přímkou se sklonem 45 stupňů a místy, která leží mimo ni, jako například chrám Pachacamac, podle ní říkají, že naklonění zemské osy ve chvíli, kdy byla tato mřížka navrhována, činil asi 24 stupňů a 8 minut. To by podle jejích výpočtů znamenalo, že mapka pochází z doby o 5125 starší, než když ona v roce 1953 svá měření prováděla; jinými slovy pochází z roku 3172 př. Kr.

Jde o zjištění, které podporuje i náš závěr, že megalitické stavby pocházejí z věku Býka, z doby mezi roky 4000 a 2000 před Kristem. A skloubíme-li moderní práce s informacemi zaznamenanými kronikáři, docházíme k závěru, který se stále opakuje ve všech legendách:

Všechno to začalo u jezera Titicaca.

10. kapitola

BAALBEK NOVÉHO SVĚTA

Všechny verze všech andských legend označují za místo stvoření života jezero Titicaca - místo, kde tvořil velký bůh Virakoča, kde se poprvé po potopě světa zase objevili lidé, kde byl předkům Inků svěřen zlatý kouzelný proutek, pomocí něhož založili civilizaci v Andách. I kdyby to všechno byly pouhé výmysly, jedno je jisté: a sice to, že na březích jezera Titicaca stálo první a největší město na obou amerických kontinentech.

Jeho rozloha, velikost jeho monolitů, dokonalé obrazce na tamních památkách a jeho sochy, to všechno návštěvníky Tiahuanacu (jak se tomu městu říká) ohromuje už od chvíle, kdy toto místo popsal Evropanům první kronikář. Všichni se také zarazili nad otázkou, kdo a jak toto jedinečné místo vystavěl a kam až sahají jeho nepředstavitelně hluboké kořeny. A největší hádankou ze všech je to místo samotné: holá plošina téměř bez života, která se tyčí v téměř čtyřkilometrové (!) výšce mezi nejvyššími andskými vrcholky, které jsou celoročně pokryté sněhem, Proč by kdo vynakládal to nevýslovné úsilí, aby zde vztyčil ohromné památky z kamene, který na toto bezútesné větrné místo bez stromů musel přinést z mnohakilometrové dálky?

Toto byla téměř první myšlenka Ephraima George Squiera, když k jezeru před sto lety dorazil. „Ostrovy a **výběžky** jezera Titicaca,“ píše (*Peru Illustrated*), „jsou z větší části holé. Ve vodách žije mnoho druhů podivných ryb, které jsou součástí jídelníčku obyvatelstva z pochopitelných dů-

vodů nepočteného, uvážíme-li, že v těchto končinách dozraje ječmen, jen je-li výjimečně dobré počasí, kde ani kukuřice, byť nejdrobnějších zrn, nezaručuje jistou úrodu, kde brambory, urodí-li se, jsou drobné jako broky a zcela hořké, a kde jediná domácí zvířata, jejichž maso se dá pozřít, jsou lama a vikuňa.“ Dodává ale, že i přesto se v tomto světě beze stromů „vyvinuly základy incké civilizace, má-mc-li věřit legendám,“ a sice ze starší „původní civilizace, jejíž lidé vytesali památníky z ohromných kamenů, které potom zanechali na pláni Tiahuanaca a o kterých nevíme nic, než že jsou údajným dílem starobylých obrů, kteří je **vytvořili** za jedinou noc“.

Další myšlenka ho potom ale napadla, když **vystoupal** na jeden vrcholek, z něžž byl rozhled na jezero i na starobylé město. Nebylo toto místo zvoleno právě kvůli té odloučenosti, kvůli okolním vrcholům hor a výhledu mezi nimi? Z terénního výběžku na jihozápadním okraji planiny,

na níž se jezero rozkládá, nedaleko od místa, kde jeho vody na jih odvádí řeka Desaguadero, viděl totiž Squier nejen jezero a jeho poloostrovy a ostrovy na jihu, ale i zasněžené vrcholky hor na východě.

"Na tomto místě," napsal vedle obrázku, kterým svůj popis doprovodil, „nás ohromný zasněžený hřeben And omračuje svou majestátností. Nad jezerem se tyčí ohromná Illampu, zvaná též Sorata, koruna celého kontinentu, nejvyšší hora americká, která výškou srdnatě zápasí s velikány Himaláje, a snad se jim i vyrovná. Pozorovatelé se ve svých odhadech a výpočtech pohybují mezi 25.000 a 27.000 stop." Jižně od tohoto skutečně výrazného nepřerušného řetězu hor a vrcholků „se tento hřeben končí velikou horou Illimani, měřící 24.500 stop". Mezi západním výběžkem hor, na jejichž okraji Squier stál, a obrovskými horami na východě se rozkládá nížina zatopená jezerem, končícím zde svými jižními břehy. „Zřejmě nikde na světě," pokračuje Squier, „nelze tak proměnlivé a majestátní panorama přehlédnout z jediného místa. Celá obrovská tabule Peru a Bolívie, s vlastním systémem vodstev, s vlastními řekami a jezery, s vlastními rovinami a horami, obkroužená výběžky Kordiller a And, se tu před námi ve svém nejširším místě rozvírá jako mapa" (Obr. 109).

Byly tyto geografické a topografické rysy pravým důvodem zvolení tohoto místa - na okraji ohromného rovinného údolí a se dvěma vrcholy, které nejsou výrazné pouze ze země, ale i ze vzduchu - stejně tak jako dva vrcholky Araratu (zhruba 5000 a 4000 metrů nad mořem) a dvě pyramidy v Gize sloužily jako značky u přistávacích ploch Anunnaků?

Ačkoliv si toho sám nebyl vědom, přesto Squier použil zcela přiléhavou analogii: nazval totiž kapitolu, popisující toto místo, „Tiahuanacu, Baalbek Nového světa". Bylo to totiž jediné přirovnání, které ho napadlo - a přirovnal Tiahuanacu k místu, ve kterém jsme už rozpoznali přistávací plochu Anunnaků - to místo, do kterého před pěti tisíci lety zamířil Gilgameš.

Největší objevy v Tiahuanacu v tomto století bezpochyby uskutečnil Arthur Posnansky, stavitel z Evropy, který se přestěhoval do Bolívie a zasvětil celý život odkrývání tajemství, která ruiny města ukrývají. Již v roce 1910 si stěžoval, že při každé návštěvě Tiahuanacu nachází méně a méně artefaktů, neboť domorodci, kteří pracují na stavbách v hlavním městě La Pazu, a dokonce i samotná vláda při stavbě železnice systematicky odnáší kamenné bloky z města ne pro jejich uměleckou či archeologickou hodnotu, ale jako lehce opatřitelný stavební materiál. Již půl století před ním si nad tímtež posteskl Squier, který si povšiml, že v nejbližším městě na poloostrově Copacabana jsou kostel i obydlí domorodců postaveny z kamenů, donesených z prastarého města, jako by to

bylo obyčejné kamění z lomu. Zjistil, že dokonce i katedrála v La Pazu je vystavěna za pomoci kamenů z Tiahuanacu. A přesto ho i to málo, co na místě zůstalo - většinou díky tomu, že šlo o příliš masivní kameny - zcela ohromilo, když si uvědomil, že jsou to pozůstatky civilizace, která zanikla ještě předtím, než se objevila civilizace Inků - kultura stejně stará jako kultura v Egyptě a na Blízkém východě. Zříceniny naznačují, že stavby a památníky byly dílem lidí, kteří byli schopni vytvořit architektonicky nesmírně precizní a harmonické stavby - a přesto šlo o kulturu, která „nezažila dětské nemoci a neprošla žádným postupným **vývojem**“. Není proto překvapivé, že udivení Indiáni tvrdili Španělům, že tato umělecká díla vytvořili přes noc obři.

Pedro de Cieza de Leon, který území dnešního Peru a Bolívie procestoval v letech 1532 - 1550, napsal ve svých *Chronicles*, že ruiny Tiahuanacu jsou bezpochyby „zcela nejstarším místem ze všech, která jsem až doposud zde líčil“. Mezi památkami, které ho udivily nejvíc, byl „kopec vyrobený rukama lidí na ohromné kamenné základně.“ který měřil přes 300 krát 130 metrů a zvedal se do výšky asi 40 metrů. Za ním viděl „dvě kamenné modly ve tvaru lidských postav, jejichž tváře byly až kupodivu jemně vytesány, takže se zdálo, že je zhotovila ruka skutečného mistra. Sochy jsou tak ohromné, že připomínají malé obry a je zcela zřejmé, že jsou oděny jinak, než jaký dnes panuje zvyk mezi domorodci té země; také se zdá, že mají na hlavách jakési ozdoby.“

Nedaleko odtamtud našel zbytky další budovy a zdi „velmi dobře postavené“. Všechny kameny vypadaly velice staře a omšele. V jiné části městských zřícenin zase našel "kameny tak ohromných rozměrů, že musíme užasnout, jen když na ně pomyslíme, a ani představit si nelze, jak lidská síla tyto kolosy mohla dopravit na místo, na kterém je dnes spatřujeme, uvážíme-li jejich velikost. Mnoho z těchto kamenů je do různých tvarů otesáno, některé připomínají postavy lidí, což musely být zřejmě tehdejší modly.“

Nedaleko od zmíněné zdi a obrovských kamenných bloků si povšiml „mnoha otvorů a dutých míst v zemi,“ což ho velice zaujalo. O kus dál směrem na západ viděl další starobylé památky, „mezi nimi mnoho dveří, které byly celé z jediného kusu kamene - zárubně, překlady i prahy“. Zvláště pak se podívoval, že „tyto ohromné dveře jsou vystavěny na obrovitých kamenech, z nichž některé jsou třicet stop široké, patnáct stop dlouhé a šest silné. To celé,“ dodává s úžasem - dveře a prahy a zárubně - „jsou z jedné velké skály“. Na závěr prohlašuje, že „jde o dílo zcela výjimečné a úchvatné, uvážíme-li toto všechno,“ a že „co se mé osoby týče, nedokáži si v nejmenším představit, s jakými nástroji či prostředky byly

tyto památky zhotoveny, protože je zcela jisté, že než byly tyto obří balvany opracovány do své nynější nádherné podoby, muselo k tomu být bezpochyby užito nástrojů mnohem dokonalejších, nežli jaké dnešní Indiáni používají".

Z památek, které první Španělé dorazivší do Tiahua-na-cu viděli a které Cieza de Leon tak věrně vylíčil, jsou právě tyto kolosální kamenné dveře z jednoho kusu stále na tomtéž místě. Nacházejí se asi kilometr a půl na jihozápad od hlavních městských ruin a Indiáni jim říkají Puma-Punku, jako by šlo o samostatné město. Dnes už ale víme, že šlo o součást větší metropole, kterou Tiahuanacu obklopovalo a která měřila asi kilometr a půl krát tři kilometry.

Tamní památky uváděly v úžas všechny cestovatele, kteří je za posledních dvě stě let viděli, ale jejich první vědecký popis pochází až od A. Stúbela a Maxe Uhleho (*Die Ruinenstaette von Tiahuanaco im Hochland des Alten Peru*, 1892). Fotografie a nákresy, které zprávu doprovázely, ukazovaly, že gigantické kamenné bloky všude kolem tvořily původně v těchto místech součást několika neuvěřitelně složitých staveb, které byly možná východní částí **této** rozlehlé památky (Obr. 110 je založen na nejnovějších studiích). Tato stavba, která se buď zřítla nebo ji někdo povalil, se skládá ze čtyř obrovských plošin, které byly, a některé dodnes jsou, vzájemně mezi sebou propojeny, vertikálně nebo i pod jinými úhly (Obr. 111).

Jednotlivé ulámané kusy kamenných kvádrů váží každý až sto tun; vyrobeny jsou z červeného pískovce a Posnan-sky (*Tihuanacu - The Cradle of American Man*) s určitostí dokázal, že kamenolom, ze kterého pocházejí (přičemž dokud byly v kuse, vážily třikrát až čtyřikrát tolik), je na západním břehu jezera a je vzdálený asi patnáct kilometrů. Tyto kamenné desky, z nichž některé původně měřily až čtyři krát tři metry a silné jsou přes půl metru, jsou pokryty záseky, žlábků, vytesanými geometricky přesnými prohlubněmi a řadou různě hlubokých plošek. Na některých místech mají bloky záseky (Obr. 112), které byly bezpochyby určeny k uchycení kovových svorek, držících jednotlivé vertikální kamenné desky vedle sebe - technický trik, který už jsme viděli v Ollantaytambu. Ale zatímco tam jsme uvažovali, že ač bylo zlato jediným kovem, který Inkové znali, pro tento účel ho pro měkkost jistě nemohli použít, zde použitý kov známe - byl to *bronz*. Dozvěděli jsme se to díky tomu, že několik zmíněných svorek bylo nalezeno. Jde bezpochyby o nadmíru významný nález, neboť bronz je slitina, jejíž výroba je velmi obtížná - musí se při ní zkombinovat určité množství mědi (asi 85 - 90 procent) s cínem; a zatímco měď se dá v přírodě nalézt v přirozené podobě, cín se získává z rudy

složitými metalurgickými procesy.

Odkud se tento bronz vzal, a není jeho nález kromě toho, že je to další malé tajemství, také zároveň klíčem k odpovědi?

Odhlédneme-li od klasického výkladu, že ohromné a složité stavby v Puma-Punku byly „chrám“, k jakému praktickému účelu mohly sloužit? K čemu se používaly budovy, k jejichž stavbě bylo vynaloženo tak obrovské úsilí a použity tak složité technologie? Vynikající německý architekt Edmund Kiss (jehož nákresy pravděpodobného původního vzezření zdejších staveb ho později inspirovaly v návrzích monumentálních nacistických budov) věřil, že pahorky a zbytky staveb po stranách čtvrté části stavby a před ní byly součástí přístavu, neboť je jisté, že ve starověku jezero dosahovalo až do těchto míst. To ale otázku, co se vlastně v Puma-Punku dělo, nezodpovídá, naopak to přidává ještě další otázky. Co sem mohly lodě přivážet a jaké produkty mohly z této vysokohorské pustiny odvážet?

Neustávající archeologické práce v Puma-Punku odkryly řadu částečně podzemních prostor, vytvořených z dokonale opracovaných kamenných bloků. Pozorovateli připomínají náměstí pod úrovní okolního terénu v Chavín de Huántaru a tím pádem vyvolávají možnost, že by mohlo jít o složky - nádrže, jezírka, odtokové kanály - podobně vodní stavby.

Další odpovědi můžeme nalézt pomocí snad ještě podivuhodnějších (pokud je to vůbec možné) nálezů z tohoto místa - kamenných bloků, dodnes celých nebo zcela jistě odlomených z větších desek, které byly otesány, vytvarovány a opracovány do různě hlubokých ploch a plošek s tak neuvěřitelnou precizností a zručností a za použití takových nástrojů, které bychom stěží nalézali i dnes. Místo popisu bude nejjednodušší si tyto technologické zázraky rovnou ukázat (Obr. 113).

Pro tyto kameny neexistuje naprosto žádné vysvětlení. než že bychom věřili - na základě znalosti dnešních technologií - že kameny sloužily jako formy pro odlévání složitých kovových součástí; součástí nějakého složitého a promyšleného zařízení, u něhož je ale naprosto vyloučené, že by ho mohli lidé v Andách - a když už jsme u toho, tak kdekoliv na světě - vyrobit v období před počátkem incké říše.

***

Od třicátých let se do Tiahuanacu sjíždí celá řada archeologů a vědců, kteří zde provádějí nárazovou či soustavnou výzkumnou práci - nejznámějšími jmény jsou asi Wendell C. Bennett, Thor Heyerdahl a Carlos Ponce Sangines; v podstatě se ale dá říct, že všichni stavěli na práci Arthura Posnanskeho, používali jeho závěry, případně je brali v potaz nebo je potvrzovali. Jeho výjimečná práce a postřehy poprvé spatřily světlo světa

v roce 1914 ve velice obsáhlé studii *Una Metropoli Prehistorica en la America del Sur*; a po třech desetiletích soustředěného bádání vyšlo pak jeho čtyřsvazkové dílo *Tiahuanacu - Cuna del Hombre de las Americas*, které v roce 1945 vyšlo i v anglickém překladu. Toto vydání bylo počteno oficiální předmluvou od samotné bolivijské vlády (naleziště nakonec po oddělení od Peru skončilo na bolivijské straně jezera) a oslavovalo se v něm „12.000 let historie Tiahuanacu“.

Ze všeho nejpřekvapivější (a nejkontroverznější) byly však závěry samotného Posnanskeho; že Tiahuanacu je staré tisíce a tisíce let; že první fáze osídlení byla započata už v době, kdy byla hladina jezera vyšší asi o třicet metru a ještě před tím, než byla celá oblast zatopena ohromným množstvím vody - možná šlo o známou velkou potopu, tisíce let před počátkem křesťanské éry. Spojením archeologických nálezů a geologických zkoumání, studiem flóry a fauny, měření lebek nalezených v hrobkách a zachycených na kamenných sochách a pomocí všech aspektu svých technických a technologických znalostí došel Posnansky nakonec k závěru, že historie Tiahuanacu by se dala rozdělit do tří fází; že toto místo bylo obydleno dvěma rasami lidí - nejdříve lidmi mongolské rasy, poté bělochy z Blízkého východu - a krátkou dobu negroidními lidmi; a že místo postihly dvě katastrofy, z nichž první byla přírodní, šlo o zmíněnou potopu, a později o jakousi náhlou pohromu, jejíž podstata ale není známa.

Ačkoliv ne všichni s jeho ráznými závěry a časovými určeními musí souhlasit, jím shromážděné stohy geologických, topografických, klimatických a dalších dat, a samozřejmě také jím učiněné archeologické nálezy byly přijímány a používány všemi, kteří se do Tiahuanacu vypravili v půl století po dokončení jeho titánského počínu. Jeho mapa Tiahuanacu (Obr. 114) se stala základním orientačním plánem tohoto místa, jeho velikosti, umístění a rozložení hlavních památek. I když Posnansky poukázal na několik míst, kde by se podle jeho názoru daly ještě objevit další umělecké předměty a pozůstatky budov, a skutečně tomu tak posléze i bylo, největší zájem se vždy upíral ke třem hlavním částem města - a je tomu tak dosud.

Jednou z nich je kopec na jihovýchodě městských ruin. zvaný *Akapana*. Původně měl kopec pravděpodobně tvar stupňovité pyramidy a předpokládá se, že to byla jakási pevnost, která měla město strážit. Hlavním důvodem pro tento předpoklad je fakt, že na vrcholu tohoto pyramidového kopce bylo nalezeno vyhloubené oválné místo obestavěné kamennými kvádry, které fungovalo jako rezervoár na vodu. Odborníci se domnívají, že sloužilo k zachycování dešťové vody, kterou potřebovali obránci města. když se do pevnosti utekli při hájení města. Přesto se neustále objevovaly

pověsti, že jde o místo, kde je ve skutečnosti ukryto zlato, a tak v osmnáctém století jistý Španěl jménem Oyaldeburo získal na Akapanu těžební povolení. Na východní straně kopce nechal vyhloubit kanál na odvedení vody, a poté prohledal dno nádrže, rozebral zdění z nádherných kamenných kvádrů a kopal hluboko do nitra kopce všude v místech, kde narazil na kanály a vodovody.

Tato zkáza nicméně ukázala, že Akapana není přírodní kopec, ale velice složitá stavba. Probíhající archeologické práce, které se ale zatím nedostaly téměř vůbec do hloubky, navazují na postřeh Posnanskeho, který upozornil, že vyzděný kamenný rezervoár byl vybaven dokonale provedenými přepadovými a odtokovými propustěmi, kterými se dal regulovat proud vody odtékající dolů kamennými kanály zhotovenými z dokonalých kamenných kvádrů. Složitá vnitřní struktura Akapany byla navržena tak, aby umožňovala odvádění vody z jednoho vnitřního patra stavby do dalšího o něco níže prostřednictvím střídavě svislých a vodorovných částí struktury. Svislé části překonávaly výškový rozdíl asi patnácti metrů, ale jelikož se zubovitě klikatily, byly mnohem delší. Na konci, několik metrů pod úpatím Akapany, odtékala voda kamenným ústím do umělého kanálu (či vodního příkopu), širokého asi třicet metrů, který pokračoval okolo celého města. Na severní straně Tiahuanacu vedl ke zmíněnému přístavišti a odtamtud do jezera. Pokud by tedy účelem kanálů bylo jednoduše odvádět přebytečnou vodu, aby se předešlo přeplnění rezervoáru po velkých deštích, stačila by k tomu přece zdaleka jednoduchá rovná trubka (jaká byla objevena například v Tule). Zde ale vidíme kanály s ostrými úhly, vytvořené z pečlivě opracovaných kamenů s velkou vynalézavostí, aby se dal regulovat proud vody odtékající z jednoho vnitřního patra do dalšího. A to nám připomíná jakýsi technologický proces - že by šlo například o vymývání rudy proudem vody?

Tomu, že v Akapaně možná probíhal jakýsi zpracovatelský proces, by nasvědčovalo i objevení velkého množství tmavozelených zakulacených „oblázků“, které byly nalezeny na povrchu Akapany a v půdě na dně rezervoáru. Majív průměru od jednoho do tří centimetrů a Posnansky stanovil, že mají krystalickou strukturu - ale ani on, ani žádný z jeho následovníků (pokud je nám známo) neprováděl žádné zkoumání, týkající se druhu a původu těchto oblých předmětů.

Stavba blíže k centru města (na Posnanskeho mapě označena písmenem K) má pod sebou tolik podzemních a částečně podzemních struktur, že se Posnansky domníval, že by mohlo jít o prostor, určený k postupnému zaplňování hrobkami. Všude kolem nich jsou kamenné kvádry, otesané tak, aby odváděly vodu. Byly ale natolik poničené a rozvrácené, že Posnansky

připisoval jejich zkázu nejen hledačům pokladů, ale také předchozí archeologické výpravě pod vedením hraběte Crequi de Monforta, která v roce 1903 při vykopávkových pracích svévolně rozvracela památky, ničila všechno, co jí stálo v cestě (podle Posnanskeho) a odnesla mnoho uměleckých předmětů. Zpráva o nálezech a poznatcích této francouzské expedice vyšla v knize George Courtyho a v roce 1908 ji na přednášce Mezinárodního kongresu amerikanistů přednesl Manuel Gonzales de la Rosa. Podstatou jejich nálezů bylo zjištění, že „existovala dvě Tiahuanaca“ - jedno jsou pouhým pohledem patrné zříceniny, druhé pak neviditelné podzemní město.

Sám Posnansky popsal žlaby, kanály a přehradní nádržku (podobnou jako na vrcholu Akapany), které našel mezi poničenými troskami této polopodzemní stavby, a stanovil, že kanály byly zhotoveny v několika podlažích, nejspíše vedly k Akapaně a byly propojeny s dalšími podzemními prostory na západě (směrem k jezeru). Slovy i nákresy (Obr. 115a, b) tyto podzemní a částečně podzemní stavby popsal, a z jeho slov je přitom dobře patrný úžas nad dokonalostí jejich provedení, nad tím, že kamenné kvádry, které je tvoří, jsou z tvrdého andezitu, a že tyto prostory jsou zcela vodotěsné. Přes všechna místa, kde spolu kameny sousedily, a zvláště pak přes kamenné desky, tvořící strop, je rozetřena souvislá vrstva vápna, několik centimetrů silná, která zaručila „dokonalou nepropusnost vůči vodě. Zde,“ poznamenává, „vidíme první a jediný případ, kdy bylo v prehistorické americké stavbě použito vápno“.

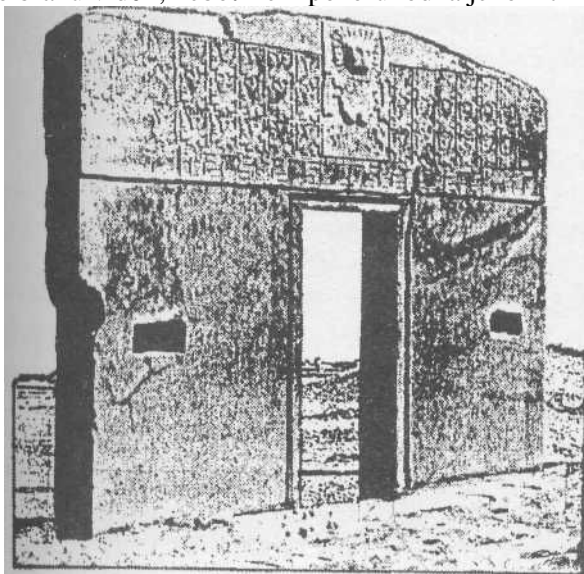
Co se v těchto podzemních chodbách odehrávalo a proč byly tak pozoruhodně vystavěny, ale říct nedokázal. Možná se v nich ukrývaly poklady, ale ty, jak říkal, už by dávno zmizely v rukou hledačů zlata. A opravdu, sotvaže několik z těchto podzemních chodeb odkryl, „na místo vtrhli obrazoborečtí míšenci z dnešního Tihuanacu a odnesli a rozkradli, co se dalo“. Kromě ruin, které vykopal sám nebo které ležely rozvrácené všude kolem, viděl velké množství kamenných „potrubí“ nejrůznějších tvarů, velikostí a průměrů v nedalekém kostele a na mostech a propustcích u moderních železnic - dokonce je viděl až v La Pazu. Vše nasvědčovalo tomu, že v Tiahuanacu byla původně ohromně rozsáhlá pozemní i podzemní síť vodních prací. Posnansky jim ve svém díle věnoval celou jednu kapitolu, kterou nazval *Hydraulic Works in Tihuanacu*. Vykopávky z nedávné doby odkryly další kusy kamenného potrubí a kanálů na vodu, což Posnanskeho závěry potvrzuje.

Druhá významná památka Tiahuanacu téměř žádnou archeologickou práci nevyžadovala, protože se dodnes majestátně tyčí k nebi - jde o kolosální kamennou bránu, která se nad okolní planinou vypíná jako *Arc de*

Triomphe. skrz který ale nemá kdo pochodovat, není kdo by přihlížel a mával zástupům (Obr. 116, zepředu a zezadu).

Je známý jako Brána Slunce a Posnansky ji popsal jako „nejdokonalejší a nejdůležitější dílo... dědictví a graciézní odkaz vzdělaného národa a civilizace a moudrosti jeho vůdců". A k těmto slovům se připojují všichni, kdo bránu viděli, neboť není pozoruhodná jenom tím neuvěřitelným

faktem, že je vytesaná a zhotovená z jediného kusu kamene (příčemž měří přes tři krát šest metrů a váží více než sto tun), ale také svými složitými a dech beroucími obrazci, které jsou na ní vytesány.

Ve spodní části přední strany a na zadní straně jsou **výklenky** a geometrické vytesávané prostory a plochy, ale největší úžas vzbuzuje plocha s vytesanými výjevy v horní části přední stěny brány (Obr. 117). Na ní vidíme téměř třírozměrnou dominantní postavu, i když je vytesána jenom jako reliéf, a kolem ní pod sebou tři řady okřídlených postav; úplně ve spodu pod nimi je řada zachycující opakovaně pouze tvář ústřední postav)', kterou střídá a rámuje klikatící se čára, uzavírající celý obraz.

Všeobecně se soudí, že hlavní a dominantní postava znázorňuje Virakoču, který třímá v pravé ruce jakési žezlo či zbraň a ve druhé vidlicovitý blesk (Obr. 118). Tento obraz se objevuje na mnoha vázách, látkách a uměleckých předmětech z Peru a okolních zemí, což dokládá, na jak **velké** území se rozšířila vědci pojmenovaná tzv. tiahuanacká kultura. Jak už jsme říkali, kolem boha jsou jeho okřídlení sluhové, uspořádaní do tří vodorovných řad - po obou stranách boha jich je v každé řadě osm. Posnansky upozornil, že v každé řadě je jich vždy **jen** prvních pět vedle boha vytesáno stejně zřetelně jako jeho reliéf; zbytek postav na okrajích je vytesaný zlehka a mělce, jako by byl dodělán až později.

Posnansky si překreslil ústřední postavu, klikatou čáru pod obrazem a patnáct zřejmě původních polí po obou stranách boha (Obr. 119) a prohlásil, že jde o kalendář roku o dvanácti měsících, který začíná o jarní rovnodennosti (která se na jižní polokouli odehrává v září), a že hlavní postava, zobrazující celého boha, představuje tento měsíc a jeho rovnodennost. Jelikož „rovnodennost“ označuje tu část roku, kdy den a noc trvá stejně dlouho, domníval se, že obrazec přímo pod podobiznou boha, tvořený prostřední částí klikaté čáry, představuje druhý měsíc rovnodennosti, březen. Poté přiřadil zbylým úsekům zakroucené čáry zbytek měsíců tak, jak jsou po sobě. Jelikož si všiml, že dva krajní segmenty zachycují kromě hlavy boha ještě postavy trubačů, vznesl domněnku, že se jedná o dva měsíce, kdy je Slunce nejvzdálenější, měsíce slunovratu červen a prosinec, kdy kněží troubili na polnice, aby přivolali Slunce zpět. Jinými slovy je podle něho Brána Slunce ve skutečnosti kamenný kalendář.

Posnansky se domníval, že jde o kalendář sluneční. Nejenže se nový rok počítal od jarní rovnodennosti, ale označovala se na něm i druhá rovnodennost a oba slunovraty. Byl to kalendář roku o jedenácti

třicetidenních měsících (což je počet okřídlených sluhů nad klikatící se čarou) plus jednom „velkém měsíci“ o třiceti pěti dnech, měsíci Virakoči - as ním dával rok dohromady 365 dní.

Měl ovšem zmínit, že sluneční kalendář o dvanácti měsících a začínající o jarní rovnodennosti byl poprvé použit na Blízkém východě, v sumerské říši v Nippuru kolem roku 3800 před Kristem.

Obraz boha a stejně tak jeho okřídlených poddaných a tváří pro měsíce, které na první pohled všechny vypadají jako stylizovaný realismus, se všechny ve skutečnosti skládají z mnoha součástí, z nichž každá má vlastní, většinou geometrický tvar. Posnansky se studiu těchto jednotlivých částí podrobně věnoval. Tytéž tvary se objevují na dalších památkách a kamenných sochách, stejně tak jako na keramických předmětech. Piktograficky je rozdělil do několika tříd podle předmětu, který zachycovaly (zvíře, ryba, oko, křídlo, hvězda atd.), nebo podle myšlenky, kterou představovaly (Země, nebesa, pohyb atd.). Stanovil, že kruhy a ovály znázorněné mnoha způsoby a v mnoha barvách znamenají Slunce, Měsíc, planety, komety a další nebeská tělesa (Obr. 120a), že se také často zachycuje spojení mezi nebem a Zemí (Obr. 120b), a že nejčastějšími symboly vůbec je kříž a schody (Obr. 120c, d). V posledně zmíněném schodišti spatřoval přímo „obchodní značku“ Tiahuanacu, jeho památek a celé jeho civilizace - věřil, že odtud se tento symbol rozšířil po celé Jižní i Severní Americe. Tvrdil, že jde o znamení založené na mezopotámských zikkuratech, ale zároveň poznamenal, že tím přímo nemyslí, že v Tiahuanacu museli žít Sumeřané.

Tato všechna fakta ho utvrzovala v názoru, že brána Slunce byla původně součástí většího stavebního komplexu, jehož účelem a cílem bylo sloužit jako observatoř. A tato myšlenka ho vedla k nejdůležitější, ale jak se také ukázalo nejkontroverznější práci a závěrům.

***

Oficiální záznamy Komise pro ničení a vymítání modlářství, kterou za řečeným účelem zřídili Španělé (i **když** někdo tvrdí, že to byla pouhá zástěrka pro další a další honbu za zlatem), udávají, že členové komise dorazili do Tiahuanacu v roce 1625. Zpráva otce Josepha de Arriagy z roku 1621 mluvila o 5000 „modlářských předmětech," které byly zničeny rozbitím, roztavením či spálením. Co ale Španělé udělali v Tiahuanacu, přesně nevíme. Brána Slunce, jak ukazují jedny z prvních fotografií, byla v devatenáctém století nalezena v horní části rozlomená vedví, přičemž se pravá část nebezpečně opírala o levou.

Kdy a kdo bránu zase narovnal a sesadil, ale zůstává záhadou. Jak se to stalo, že byla rozlomená, také nevíme. Posnansky se domníval, že nejde o

dílo „Komise“. Spíše měl za to, že jejich řádění unikla díky tomu, že byla zhroutilá na zemi a přikrytá hlínou, když zuřiví členové španělské výpravy na místo dorazili. Jelikož je jisté, že bránu kdosi znovu vztyčil, mnohokrát se ozvala otázka, jestli stojí na svém původním místě - ukázalo se totiž, že brána nestála od počátku jako samostatná památka uprostřed pustiny, ale že byla součástí velké stavby, která se nachází východně od ní. Tvar a velikost oné stavby, která se nazývá *Kalასasnya*, vyznačuje řada vertikálních kamenných pilířů (a přesné to i její jméno znamená - „stojící sloupy“), které dohromady tvoří obdélníkový prostor o rozloze asi 150 x 130 metrů. Jelikož se zdálo, že stavba je vybudována podél východozápadní osy, ozývaly se hlasy, zda brána nestála původně spíše vprostřed obdélníku, a nikoliv na severní straně západní stěny, kde je dnes.

Zatímco dříve proti přesunutí monolitické brány o **téměř** sedmdesát metrů hovořila jenom její ohromná váha, dnes už máme k dispozici archeologické důkazy o tom, že s největší pravděpodobností stojí tam, kde má, neboť střed západní strany stavby dříve zaujímala terasa - a i střed této terasy se orientoval podle východozápadní osy Kalასasayi. Podél této osy našel Posnansky několik kamenů, **kteřé** byly upraveny tak, že mohly sloužit k astronomickým pozorováním; a jeho závěr, že Kalასasaya byla složitou nebeskou observatoř, se dnes přijímá jako zcela samozřejmý fakt.

Nejnápadnějšími archeologickými pozůstatky Kalასasayi byly ony stojící sloupy, které tvořily mírně obdélníkový prostor. I když už dnes všechny sloupy, které původně sloužily jako podpora pro velkou střechu, nestojí, jejich počet naznačuje vazbu k počtu dní v solárním roce a lunárním měsíci. Posnanskeho zvláště zaujalo jedenáct **sloupů** (Obr. 121) vztyčených podél terasy, vybíhající od prostředku západní stěny. Jeho měření výhledu od speciálně umístěných pozorovacích kamenů, orientace celé **stavby** a lehká a dozajista záměrná odchylka od přesných světových stran ho utvrdily v názoru, že Kalასasayu zbudovali lidé, kteří měli ultramoderní znalosti astronomie, neboť slunovraty i rovnodennosti byly určeny s naprostou přesností.

Architektonické nákresy Edmunda Kisse (*Das Sonnen-tor von Tihuanaku*) založené jak na práci Posnanskeho, tak na jeho vlastních měřeních a studiích, představují (pravděpodobně správně) stavbu uvnitř sloupy obestavěného prostranství jako dutou stupňovitou pyramidu -stavbu, jejíž vnější stěny se zvedají ve stupních, ale která má uvnitř volný otevřený prostor. Hlavní obrovské schodiště vedlo prostředkem východní stěny a dva hlavní pozorovací body se nacházely uprostřed dvou širších teras, které tvořily „pyramidu“ na západní straně (Obr. 122).

A právě v této chvíli učinil Posnansky nejúžasnější objev, který měl tak

dalekosáhlé následky. Změřil totiž vzdálenost a úhly mezi dvěma body slunovratu a zjistil, že sklon zemské osy vzhledem ke Slunci, na kterém byla astronomická orientace Kalasasayi založena, neodpovídá 23,5 stupňům tohoto sklonu v současnosti.

Posnansky zjistil, že naklonění zemské osy odvozené od astronomických pozorovacích linií v Kalasasaye muselo v době jejího vzniku činit $23^{\circ} 8' 48''$. *Na základě výpočtů astronomů na mezinárodní konferenci o efemeridách v Paříži v roce 1911, které braly v úvahu i geografickou polohu a nadmořskou výšku tohoto místa, bylo stanoveno, že tento sklon znamená, že Kalasasaya byla postavena zhruba v roce 15.000před Kristem!*

Tvrzením, že Tiahuanacu je nejstarším městem na světě. městem, které bylo „vybudováno ještě před velkou potopou“, Posnansky nevyhnutelně vzbudil rozhořčení mezi svými vědeckými současníky. Tehdy se totiž na základě teorií Maxe Uhleho všeobecně soudilo, že Tiahuanacu bylo založeno zhruba na počátku našeho letopočtu.

Sklon zemské osy se nesmí zaměňovat (což někteří kritici Posnanskeho práce činili) s jevem precese. Precese způsobuje posun hvězdné oblohy (výhledu na souhvězdí), proti kterým Slunce v určité době vychází, například při jarní rovnodennosti; tento posun, ačkoliv je relativně malý, činí za 72 let jeden stupeň, a za 2160 let jde o 30 stupňů, což je celé jedno znamení zvěrokruhu. Změny sklonu zemské osy plynou z velice jemného „kolíbání“ Země - jako se loď pohupuje na vlnách a přitom se objevuje a mizí horizont. Změna úhlu, pod kterým se Země naklání ke Slunci, činí jeden stupeň zhruba za 7000 let.

Jelikož Německou astronomickou radu Posnanskeho závěry velmi zaujaly, vyslala do Peru a Bolívie expedici; jejími členy byli profesor Dr. Hans Ludendorff, ředitel astronomické a astrologické observatoře v Postupimi, profesor dr. Arnold Kohlschütter, ředitel astronomické observatoře v Bonnu a čestný astronom Vatikánu a Dr. Rolf Müller, astronom z postupimské observatoře. Ti prováděli měření a pozorování v Tiahuanacu mezi listopadem 1926 a červnem 1928.

Výsledky jejich zkoumání, měření a pozorování za prvé potvrdily, že Kalasasaya byla skutečně astronomicko-kalen-dáňní observatoří. Tito astronomové například zjistili, že západní terasa, podél které stálo jedenáct sloupů, umožňovala díky přesně definované šířce sloupů a prostoru mezi nimi precizní určování ročních dob, které bralo ohled i na lehce se lišící počet dnů mezi slunovratem a rovnodenností a zase slunovratem.

Jejich práce navíc dokázala, že Posnansky se ve svém nejkontroverznějším závěru vpodstatě nemýlil: sklon zemské osy,

vzhledem k němuž byla Kalasasaya zbudována, se od současného sklonu skutečně podstatně lišil. Na základě údajů odvozených z pozorování v Číně a Řecku, které na změny sklonu zemské osy vrhají více světla, jsou nyní astronomové schopni určit tyto změny poměrně přesně -ovšem pouze několik tisíc let zpět. Tým astronomů z Tiahuanacu tedy stanovil, že by se na základě naměřených údajů mohlo jednat o dobu 15.000 let před Kristem - ale také o období kolem roku 9300 před Kristem, v závislosti na tom, která z vypočítaných křivek pohybu Země se použije.

Nemusíme snad ovšem ani příliš zdůrazňovat, že i druhé stanovené datum bylo pro vědeckou veřejnost naprosto nepřijatelné. Jelikož se Rolf Müller snažil kritiku vyvrátit, utvořil s Posnanským v Tiahuanacu tým a provedl v Peru a Bolívii další měření. Zjistili, že výsledky by se mohly změnit, budou-li počítat s různými variantami. Za prvé - kdyby pozorování nebe neprobíhalo z místa, které určil Posnansky, ale z jiného možného místa, úhel mezi místy slunovratu (a potažmo sklon zemské osy) by byl částečně jiný; také se nedá určit, zda starověcí astronomové stanovovali slunovrat ve chvíli, kdy bylo Slunce nad čarou horizontu, v jejím středu nebo zrovna pod ní. Müller vzal v potaz všechny tyto varianty a publikoval konečnou studii ve významném odborném časopisu *Baessler Archiv* (ročník 14), ve které uvážil všechny možnosti a stanovil, že pokud se bude za nejpravděpodobnější úhel sklonu Země považovat $24^{\circ} 6'$, křivka sklonu zemské osy by tomuto úhlu odpovídala buď v roce 10.000 př. Kr., nebo v roce 4000.

Posnansky byl pozván, aby o této otázce přednášel na 23. mezinárodním kongresu amerikanistů. Připustil, že nejpřesnější úhel sklonu zemské osy by byl $24^{\circ} 6'52,8''$, což by znamenalo, že šlo o roky 10.150 nebo 4050 př. Kr. Nakonec prohlásil, že to je „ožehavá otázka“ a odložil celou záležitost s tím, že je nutný další výzkum.

Tento výzkum ale skutečně proběhl, i když ne přímo v Tiahuanacu. Už jsme se zmiňovali, že incký kalendář stanovil počátek letopočtu do věku Býka, nikoliv Berana. Jak už jsme také řekli, Müller sám při určování stáří megalitických památek v Cuzku a Machu Picchu došel k roku

4000 př. Kr. A také jsme se ve zcela jiné souvislosti zmiňovali, že výpočty Marie Schulten de D'Ebneth stanovily, že mapka boha Virakoči odpovídá sklonu zemské osy pod úhlem $24^{\circ} 8'$, a tudíž datu 3172 před Kristem.

Jelikož se na území celého jižního Peru a i dále na sever a jih začalo postupně objevovat stále více obrazů Virakoči na látkách, v hrobkách a na keramice, bylo možné srovnávat data i s jinými místy kromě Tiahuanacu samotného. Na základě těchto nálezů i takoví zatvrzelí archeologové jako

Wendell C. Bennett postupně posouvali stáří Tiahuanacu do minulosti - z prostředku prvního tisíciletí před Kristem téměř na jeho počátek.

Testy pomocí rozpadu radioaktivního uhlíku ovšem ukazují na stále starší a starší dobu. Od počátku šedesátých let pracuje na místě soustavně tým z CIAT, Bolivian Centro de Investigaciones Arqueológicas en Tiwanaku, který zde provádí systematicky archeologické a restaurátorské práce. Jeho prvním úspěchem bylo provedení úplných vykopávkových a rekonstrukčních prací „malého chrámu“ východně od Kalasasayi, kde bylo nalezeno velké množství kamenných soch a hlav. Na místě byl objeven jakýsi částečně podzemní dvůr, zřejmě rituální obětiště, které bylo obestavěno kamennou zdí, do níž byly zapuštěny kamenné hlavy - podobně jako v Chavín de Huántaru. Oficiální zpráva Carlose Ponce Sanginese, ředitele Bolívijského národního archeologického institutu (*Description Sumaria del Templete Semisubteraneo de Tiwanaku*) uvádí, že organický materiál, nalezený na tomto místě, podle uhlíkových testů pochází z roku 1580 př. Kr. V důsledku toho prohlásil Ponce Sangines ve své obsáhlé studii *Panorama de la Arqueología Boliviana* tuto dobu za „starou fázi“ Tiahuanacu.

Takovéto testy rozpadu radioaktivního uhlíku určují stáří organického materiálu, nalezeného na místech vykopávek, ale nevylučují, že kamenné budovy jsou data ještě staršího. A skutečné, sám Ponce Sangines ve své následující práci (*Tiwanaku: Space, Time and Culture*) stanovil, že pomocí nové technologie hydratizace obsidiánu bylo pro obsidiánové předměty, nalezené v Kalasasaye, určeno datum ještě starší - 2134 př. Kr.

V této souvislosti jsou ovšem velice překvapivá slova Juana de Betanzose (*Suma y Narracion de los Incas*, 1551), který zapsal, že když bylo Tiahuanacu poprvé osídleno lidem, jehož vůdce se jmenoval Kon-Tiki Virakoča, „tento náčelník měl s sebou několik mužů....A poté, co vystoupil z jezera, zamířil do nedalekého místa, kde dnes stojí vesnice zvaná Tiaguanaco. Pověst praví,“ pokračuje Betanzos, „že poté, co se tam lidé Kon-Tiki Virakoči usídlili, se vlády nad zemí náhle zmocnila tma“. Ale Virakoča „poručil Slunci pokračovat v cestě, po které putuje i nyní; přinutil je, aby se objevilo a začal den“.

Tma panující po zastavení Slunce a začátek dne, kdy se Slunce opět dalo do pohybu, bezpochyby referuje k téže události, kterou jsme na obou stranách zeměkoule stanovili do doby kolem roku 1400 př. Kr. Podle Betanzosova zápisu místních pověstí ale už Tiahuanacu v těch časech bylo obydleno bohy i lidmi - mohli tam být už od doby, stanovené archeoastronomickými výpočty?

Proč ale bylo Tiahuanacu založeno už v době tak velmi staré?

V posledních letech našli archeologové jisté architektonické rysy, které jsou společné jak Tiahuanacu v Bolívii, tak Teotihuacánu v Mexiku. José de Mesa a Teresa Gisbert (*Akapana, la Piramide de Tiwanacu*) upozornili, že Akapana měla stejný půdní obrys jako pyramida Měsíce v Teotihuacánu (čtvercový s předsunutou přístupovou cestou). také měla zhruba stejné rozměry základů a stejnou výšku (asi šestnáct metrů) jako první stádium stavby pyrami-

dy Slunce s poměrem mezi výškou a šířkou. Ve světle našeho závěru, že původní (a praktický) účel Teotihuacánu a jeho památek představují vodní stavby nalezené uvnitř a podél zmíněných dvou pyramid, se vodní kanály v Akapaně a po celém Tiahuanacu přesunují na přední místo důležitosti. Bylo Tiahuanacu vystavěno jako čistě účelové zpracovatelské zařízení? A pokud ano, tak na zpracování čeho?

Dick Ibarra Grasso (*The Ruins of Tiahuanaco* a další práce) se shoduje s naším názorem, že Tiahuanacu bylo velmi rozlehlé, že jeho součástí bylo i Puma-Punku a že se táhlo po délce mnoha kilometrů podél východozápadní osy, což poměrně silně připomíná cestu mrtvých v Teotihuacánu, včetně několika významných severojižních tepen. Na kraji jezera, kde Kiss předpokládal, že býval přístav, našli archeologové zbytky masivních opěrných zdí, které měly podobu zátoky a zřejmě tvořily přístavní hráz, ke které se přivazovaly lodě s nákladem. Pokud tomu ale tak skutečně bylo, co se do Tiahuanacu dováželo a co se z něj vyváželo?

Ibarra Grasso zaznamenal nález oněch „malých zelených oblázků," které Posnansky objevil na Akapaně, ještě na mnoha dalších místech Tiahuanacu: ve zříceninách malé, Akapaně se podobající pyramidě na jižní straně města, kde se balvany, které oblázky obklopovaly, zbarvily do zelena; v oblasti podzemních prostor západně od Kalasasayi; a ve velmi velkém množství ve zříceninách Puma-Punku.

Není bez zajímavosti, že i kameny opěrných zdí v původním přístavišti jsou obarvené na zeleno. To může znamenat jediné: byly vystaveny působení mědi, protože právě zoxidovaná měď zbarvuje kameny a půdu do zelena (podobně jako zoxidované železo je červenohnědé).

Zpracovávala se tedy v Tiahuanacu měď? Je to možné; ale to se přece dalo dělat i na nějakém přístupnějším a vlídnějším místě, které mohlo být navíc blíž k nalezišti měděných rud. Zdá se, že měď byla do Tiahuanacu přivážena, nikoliv z něj odvážena.

Čeho bylo Tiahuanacu zdrojem, mělo být zřejmé už ze samotného významu jména jeho okolí: jezera *Titicaca*. Jméno jezera pochází ze jména jednoho z ostrovů, které leží hned vedle poloostrova Copacabany. Bylo to právě na tomto ostrově jménem Titicaca, kam podle legendy poprvé po

velké potopě dopadly sluneční paprsk}' na posvátnou skálu *Titikalla*, (Proto se ostrovu někdy také říká Sluneční.) A bylo to také zde, u této skály, kde Virakoča světil Manko Kapakovi kouzelnou hůlku.

A co všechna tato jména znamenají? Slovo *titi* v ajmarském jazyce označovalo nějaký kov - lingvisté se liší v názoru, zda šlo o olovo či cín.

My soudíme, že *Titikalla* znamenalo „cínová skála," a *Titicaca* „cínový kámen". A právě samo jezero Titicaca bylo zdrojem cínu.

Tiahuanacu - místo, jehož zříceniny nám dodnes berou dech - bylo vybudováno proto, aby se zde získával cín a bronz.

11. kapitola

ZEMĚ, Z NÍŽ VZCHÁZEJÍ KOVOVÉ PRUTY

"Byl muž v zemi Úsu jménem Jób; byl to muž bezúhonný a přímý, bál se Boha a vystříhal se zlého." Bůh mu dal početnou rodinu a tisíce ovcí a dobytka. „Onen muž předčil všechny syny dávnověku."

„Nastal pak den, kdy přišli synové Boží, aby předstoupili před Hospodina; přišel mezi ně i satan. Hospodin se satana zeptal: ‚Odkud přicházíš?‘ Satan Hospodinu odpověděl: ‚Procházeli jsem zemi křížem krážem.‘"

Takto začíná biblický příběh o Jobovi, spravedlivém muži, jehož satan pokoušel až na hranice lidské víry v boha. Jak ho stíhala rána za ranou a Jób začal pochybovat o božích cestách, přišli z dalekých zemí tři jeho přátelé, aby ho utěšili a podpořili. A když dal Jób průchod svým nářkům a pochybám nad boží moudrostí, přátelé mu připomněli mnoho nebeských i zemských zázraků, které ovládá jedině Bůh. a mezi jiným hovořili i o divu kovů a jejich zdrojích a o tom, jaké vynalézavosti je třeba k jejich nalezení a získávání ze zemských hlubin:

*Stříbro má své naleziště a zlato místo, kde se čistí, železo se získává z prachu, z rudy se taví měď. Člověk překonává tmou,
prozkoumává v říši šeré smrti
temný kámen do každého koutku.
Proráží šachtu daleko od místa, kde přebývá.
Zapomenuti, bez půdy pod nohama,
na laně se houpou a kývají, vzdáleni lidem.*

Země, z níž vzcházejí kovové pruty⁵ je vespod zpřevracena jakoby ohněm; v jejím kamení je ložisko safírů, jsou v něm i zlatá zrnka. Dravý pták tam nezná stezku, oko luňáka ji nezahledne...

Člověk vztáhl ruku po křemení, hory zpřevracel až do základů, do skal vytesal štoly, jeho oko spatřilo kdejaký skvost, zamezil prosakování proudících vod, a co se tají v zemi, vynáší na světlo.

Zná ale člověk všechna tato místa, zeptal se Jób, přišel člověk sám od sebe na metalurgické procesy? A dále naléhal na své přátele, ať mu řeknou, odkud pochází tato znalost minerálů a kovů.

---

⁵ V kralickém i ekumenickém překladu „vzhází chléb“ - pozn. překL

Ale moudrost, kde se najde? Kde je místo rozumnosti? Člověk nezná její cenu, v zemi živých se nenajde...

*Nelze ji získat za lístkové zlato, její hodnota se nevyváží stříbrem,
nemůže být zaplacená ofírním zlatem,
vzácným karneolem či safírem.
Nedá se srovnat se zlatem či se sklem
ani směnit za věci z ryzího zlata,
natož za korál a křišťál;
moudrost má větší cenu než perly...*

Jób měl očividně na mysli, že všechno toto poznání pochází od Boha - od toho, který ho vším obdařil, ale zároveň ho o vše připravil, tím jediným, kdo ho může opět zachránit:

*Jenom Bůh rozumí její cestě,
on zná také její místo,
neboť on dohlédne až do končin země,
vidí vše, co je pod nebem.*

Že se v hovoru Joba a jeho tří přátel objevily i zázraky získávání kovu, jistě nebylo náhodné. I když o totožnosti Joba jako takového nebo o zemi, ve které žil, nic nevíme, jména jeho tří přátel nám jistě vodítko poskytují. První se jmenoval Elífaz Témanský ze severní Arábie a jeho jméno znamenalo „Bůh je mé ryzí zlato“. Druhý byl Bil-dad Šúchský, což byla země, která údajně ležela na jih od chetitského města Karchemiše a její jméno znamenalo -Místo hlubokých jam.“ Třetí pak byl Sófar Naamatský, jeho země byla pojmenována po sestře Túbal-Kaina, podle bible „Pána všech kovářů“. Jak vidíme, všichni tři tedy pocházeli ze zemí, které byly tak či onak spojeny s dolováním.

Těmito podrobnými otázkami projevil Jób (nebo autor knihy Jób) rozsáhlé znalosti mineralogie, těžby a metalurgických procesů. Jeho doba byla jistě už dlouho poté, co člověk poprvé užil měď, kdy z kusů kovu nalezených v přírodě vyklepal první užitečné předměty, a bezpochyby už v době, kdy se ke získávání kovu používala těžba rud, které se poté tavily, čistily a odlévaly. I v klasickém Řecku v prvním tisíciletí př. Kr. se umění tavby a získávání kovů počítalo mezi odkrývání tajemství přírody; samotný

výraz *metal**⁶ pochází z řeckého slova *metallao*, které znamenalo „pátrat, hledat ukryté věci“.

Řeční básníci a filozofové, a po nich i Římané, používali Platónovo rozdělení historie lidstva podle čtyř kovů na dobu zlatou, stříbrnou, bronzovou (měděnou) a železnou, z nichž doba zlatá představovala ideální období, kdy měli lidé nejbližší ke svým bohům. Biblické rozdělení, obsažené v Danielově vidění, začíná hlinou, a teprve potom následují kovy, což lépe zachycuje skutečný vývoj lidského pokroku. Po dlouhé staré době kamenné začíná na Blízkém východě kolem roku 11.000 př. Kr. střední doba kamenná - přímo po velké potopě. Asi 3600 let poté sestoupili lidé na Blízkém východě z hřebenů hor do úrodných údolí, začali provozovat zemědělství, chovat domácí zvířata a používat kovy nalézané v přírodě (kovové nugety v říčních dnech, které se nemusely těžit ani čistit). Odborníci této době říkají neolitická (nová doba kamenná), ale ve skutečnosti to bylo období, kdy kámen nahradila jílovitá hlína - na keramiku a k mnoha dalším účelům - přesně tak, jak to stojí v Danielově knize.

Při nejstarším užívání mědi šlo tedy o užívání kovu, který se nachází v přírodě v přirozené podobě. Tento kov se vyklepával do potřebného tvaru, nebo se také zpracovával pomocí ohně, kdy se nejdříve nahřál, aby změkkl. Obecně se soudí, že zpracování mědi a později zlata pochází z úrodného půlměsíce hor Blízkého východu; jisté je, že to bylo možné jen díky jejich vlastnostem.

Zlato a měď se v přírodě v přirozeném stavu nachází nejen v rudných žilách hluboko ve skalách uvnitř země, ale také v podobě nugetů a valounů (a v případě zlata i ve formě prachu), které ze skal vystavených působení počasí uvolnily přírodní síly - bouře, povodně nebo neustávající tok potoků a řek. Tyto přírodní valouny se pak nacházejí na březích řek nebo v jejich korytech. Kov se od bahna a písku oddělí vymýváním vodou („rýžováním“) nebo ce-zením přes síto. Většina odborníků soudí, že rýžování znali lidé v Mezopotámii a na východním pobřeží Středozemního moře už v pátém tisíciletí před Kristem, a rozhodně před rokem 4000.

(Rýžování je postup, který se používá už celé věky. Ne každý si uvědomuje, že „zlatokopové“ ze známých zlatých horeček v devatenáctém století nebyli skuteční horníci, kteří v honbě za zlatem kopou šachty hluboko do země, jak se to například dělá v jižní Africe. Ve skutečnosti všichni tehdy zlato rýžovali, přesívali písek a štěrky naplavený do říčních koryt spolu se zlatými valounky či prachem. Například při zlaté horečce v

---

⁶ V angl. „kov“ - pozn. překl.

Yukonu v Kanadě tito „zlatokopové“ pomocí motyky, rýžovacího žlabu a pánve získali v nejlepších letech oficiálně zhruba 350.000 kilogramů zlata ročně; skutečné množství ovšem mohlo být až dvojnásobně vyšší. Není také bez zajímavosti, že ještě dnes rýžoviště v korytech řek Yukon a Klondike a jejich přítoků dávají dohromady ročně stovky tisíc kilogramů zlata.) Je pozoruhodné, že ačkoliv se zlato i měď nacházejí v přírodě v přirozené podobě a zlato je pro užití ještě vhodnější, neboť narozdíl od mědi neoxiduje, přesto se národy Blízkého východu v prvních tisíciletích o zlato vůbec nezajímaly a používaly jen měď. Nikdo se vysvětlení tohoto jevu zatím vůbec nevěnoval: my ale soudíme, že důvod tkví v tomtéž, s čím jsme se setkali už v Novém světě - a sice, že zlato byl kov, který náležel bohům. Když se potom napočátku třetího tisíciletí nebo o několik století dříve zlato používat začalo, bylo to pouze při stavbě chrámů (doslova „božích domů“) a na výrobu zlatých nádob, pomocí kterých se poté bohové v chrámech uctívali. A teprve v době kolem roku 2500 př. Kr. se zlato začalo používat i pro krále, což souvisí se změnou názorů a uvažování, jejíž podstata není ještě objasněna.

Sumerská civilizace se v plné nádheře objevuje kolem roku 3800 př. Kr. a z archeologických nálezů je jisté, že její počátky v severní i jižní Mezopotámii sahají až do roku 4000. To je také okamžik, kdy se na scéně objevuje skutečná těžba kovů a zpracovávání rud pomocí metalurgických procesů - složitá a pokročilá technologie, o níž (stejně jako o všech ostatních vědách) staré národy tvrdily, že se je naučili od Anunnaků, bohů, kteří přišli na Zem z Nibiru. L. Aitchison (*A History of Metals*) s údivem poznamenává, že už v roce 3700 př. Kr. „byla veškerá mezopotámská kultura založena na zpracování kovů;“ s patrným obdivem uzavírá, že dokonalost tehdejších metalurgických znalostí „musí být připsána technickému géniu Su-meřanů“.

V Mezopotámii se neužívalo jen zlato a měď, které se daly najít v podobě přírodních valounků, ale i další kovy, které se získávají pouze z rudných žil ve skalách (jako v případě stříbra), nebo z tavení a čištění rud (jako například olovo). Také byly vyvinuty slitiny - chemická směs dvou nebo více kovů, které se spojí v hutní peci. Primitivní vyklepávání ustoupilo mnohem pokročilejšímu odlévání; v Sumeru byl také vyvinut složitý proces lití metodou "ztraceného vosku," který umožňoval odlévání a tvorbu ozdobných i užitkových předmětů - sošek bohů či zvířat či chrámových nádob. A pokrok, kterého Sumeřané dosáhli, se později rozšířil po celé Zemi. Slovy R. J. Forbese v knize *Studies in Ancient Technology*, „kolem roku 3500 př. Kr už

je metalurgie nedílnou součástí mezopotámské civilizace," (která se

objevuje kolem roku 3800). „V Egyptě tohoto stádia dosahují asi po 300 letech, a kolem roku 2500 už je zpracování kovu běžné v celé oblasti mezi katarakty Nilu a Indem. Soudí se, že v této době se metalurgie objevuje i v Číně, ale metalurgické znalosti Číňanů se výrazněji zlepšují až v období Lung-šan v letech 1800-1500 před Kristem.

V Evropě se nejranější kovové předměty objevují přinejlepším kolem roku 2000 př. Kr."

Před velkou potopou, kdy Anunnakové těžili v jižní Africe zlato pro vlastní potřeby na Nibiru, se vytavený kov v ponorných lodích odvážel do jejich města jménem E.DIN. Lodě se plavily přes Arabské moře a nahoru Perským zálivem, až nakonec dopravily náklad ke konečnému čištění a zpracování do města BAD.TIBIRA, jakéhosi před-potopového „Pittsburghu". Jméno města znamenalo „Základna metalurgie". Někdy se psalo jako BAD.TIBILA na počest boha metalurgického umění a kovářů, který se jmenoval Tibil; snad ani nelze pochybovat, že jméno metalurgického mistra z Kainova rodu, *Túbal*, pochází se sumer-ské slovní zásoby.

Po potopě byla velká pláň u Eufratu a Tigridu, na které stával *Edin*, pohřbená pod neproniknutelnou vrstvou bahna; a trvalo to téměř sedm tisíciletí, než tamní oblast vy-schla alespoň natolik, že se tam mohli lidé zase usídlit a založit sumerskou civilizaci. I když to nyní byla planina ze zaschlého bláta, kde nebyly ani kameny, ani jiné minerály, tradice vyžadovala, aby sumerská civilizace a její městská sídla pokračovala ve „starobylém plánu" - a tak bylo v místech původního města Bad-Tibira založeno sumerské metalurgické středisko. Skutečnost, že i ostatní národy na starověkém Blízkém východě používaly nejen sumerskou technologii, ale i tamní terminologii, dosvědčuje ústřední postavení Sumeru ve starověké metalurgii. V žádném jiném starém jazyce se nevyskytovalo takové množství metalurgických výrazů, a navíc výrazů tak přesných. V sumerských textech bylo nalezeno nejméně třicet výrazů pro různé druhy mědi (URU.DU), ať už zpracované, či surové. Mnoho slov také mělo předponu ZAG (někdy zkracovanou na ZA), která označovala kovový lesk; a předpona KU znamenala čistotu kovu nebo kovových rud. Sumeřané měli i termíny pro mnoho druhů zlata, stříbra, mědi a jejich slitin - a dokonce i pro železo (které se údajně začalo používat až zhruba tisíc let po tomto metalurgickém rozkvětu v sumerské říši). Železu se říkalo AN.BAR a i ono mělo více než tucet termínů, které popisovaly jeho kvalitu a kvalitu jeho rud. Některé sumerské texty jsou skutečnými slovníky, které obsahovaly výčet výrazů pro „bílé kameny," barevné minerály a soli, které se získávaly při dolování, a pro živíčné substance. Z nejrůznějších záznamů

a nálezů víme, že sumerští obchodníci neváhali pro zdroje kovů putovat i do velmi vzdálených končin a výměnou za ně nabízeli nejen hlavní sumerské zboží - obilí a vlněné látky - ale také hotové výrobky z kovu.

I když všechny tyto skutečnosti by se daly připsat sumer-ským znalostem a odborností, co si vyžaduje vysvětlení je fakt, že sumerská byla i terminologie a psané znaky (původně piktografy) vztahující se k těžbě - což byla činnost, která probíhala nikoliv v Sumeru, ale ve vzdálených zemích. A tak se v textu s názvem „Inannin sestup do spodního světa“ popisují nebezpečí práce v afrických dolech; a v eposu o Gilgamešovi jsou podrobně vylíčena muka těch, kteří musí za trest pracovat v dolech na Sinajském poloostrově - tam byl totiž bohy poslán až do konce svých dní Gilgamešův společník Enkidu. Sumerské piktografické písmo obsahovalo bohatou škálu symbolů (Obr. 123), vztahujících se k dolování, z nichž některé popisovaly různé druhy šachet podle jejich tvaru či minerálů, které se v nich získávají.

Kde se všechny tyto doly nacházely - rozhodně ne v samotném Sumeru - není vždycky jasné, neboť mnoho místních jmen se nepodařilo rozluštit. Některé královské nápisy ale naznačují, že šlo o vzdálené cizí země. Dobrým příkladem je tento citát z válečku A, sloupce XVI Gudey, krále Lagaše (3. tisíciletí před Kristem), ve kterém se popisují vzácné materiály, ze kterých nechal král vystavět boží chrám E.NINNU:

*Gudea zbudoval chrám třpytící se jasným kovem,
celý zářil jasným kovem.
Zbudoval E.ninnu z kamene,
posázel ho jasnými drahokamy;
vystavěl jej z mědi smíšené s cínem.
Kovář; kněz božské paní země
průčelí chrámu zkrášloval;
zářivými kameny širokými na dvě dlaně
obložil cihlové zdi,
obložil je dlaní širokým jasnými dioritem.*

Jedna z klíčových částí textu (kterou Gudea ještě opakoval na válečku B, aby se ujistil, že budoucím pokolením jeho bohublé skutky neuniknou) hovoří o „mědi smíšené s cínem“ použitých na stavbu chrámu. Nedostatek kamení v Sumeru vedl k vynálezu hliněných cihel, pomocí nichž byly vybudovány i nejvyšší a nejpůsobivější stavby. Jak nám ale Gudea sděluje, v tomto případě byly použity kameny přivezené zvláště k tomuto účelu, a i

cihlové zdi byly obloženy „dlaní širokým dioritem“ a dvěma dlaněmi kamene méně vzácného. Na to ale jistě nestačily měděné nástroje; bylo potřeba tvrdšího materiálu - nástrojů ze starověké „oceli“, tedy *bronzu*.

Jak Gudea správně uvádí, bronz byl „smíšen“ z mědi a cínu, nešlo o přírodní kov; šlo o výsledek tavení mědi a cínu

v hutní peci, tudíž o zcela umělou slitinu. Jednoduchý su-merický recept říkal, že jde o poměr 1:6, tedy asi o 85 procent mědi a 15 procent cínu, což je výborný předpis. Bronz byl ale technologickou vymožeností i v jiném smyslu. Nedal se vykovávat za studena ani za tepla, musel se pouze odlévat, a cín potřebný na jeho výrobu se získával tavením a rekuperací, neboť se v přirozené podobě v přírodě prakticky nevyskytuje. Získává se z rudy kasiteritu neboli cínov-ce, která se většinou nalézá v naplaveninových ložiscích vzniklých vymýváním cínové žíly ve skalách přírodními silami, jako jsou silné deště, potopy a laviny. Cínovec se taví, v první fázi většinou spolu s vápencem. I tento velice zjednodušený popis metalurgických procesů, nutných k výrobě bronzu, jistě postačí, abychom si udělali představu, že zhotovení této slitiny vyžadovalo ve všech fázích velmi pokročilých metalurgických znalostí.

A aby obtíží nebylo málo, navíc se rudy tohoto kovu da-ly jen obtížně nalézt. Ať už tehdejší lidé získávali cínovec odkudkoliv z blízkosti Sumeru - přesné místo neznáme - tato ložiska byla brzo vyčerpána. V některých sumerských textech se hovoří o dvou „cínových horách“ ve vzdálené zemi, jejichž skutečné jméno je ale dnes nejasné; někteří odborníci (např. B. Landsberger v časopisu *Journal of Near Eastern Studies*, ročník XXI) ale nevylučují ani tak vzdálené končiny, jako je cínový pás na Dálném východě (Barma, Thajsko a Malajsie), které jsou dnes největšími producenty cínu. Tradovalo se, že při pátrání po tomto kovu se sumerští kupci pomocí prostředníků v Malé Asii dostali až k nalezištím podél Dunaje a do dnešních Čech a Saska, kde už jsou ale tyto rudy v současnosti dávno vytěženy. Forbes poznamenává, že „nálezy z královského pohřebiště ve městě Ur (kolem roku 2500 př. Kr.) dokládají, že tehdejší kováři... dokonale rozuměli metalurgii bronzu a mědi. Odkud ale pocházela cínová ruda, kterou používali, jednodnes tajemství.“ A toto tajemství neumíme stále rozluštit.

Nebyl to ovšem jen Gudea a další sumerští králové, v jejichž zápiscích se mluví o cínu, kdo musel k jeho získání (pravděpodobně už v čistém stavu) vynaložit velké úsilí. Dokonce i bohyně, slavná Ištar, musela překročit několikery hory, aby místo, odkud se získával cín, našla. V textu známém jako *Inanna a Ebih* (Inanna bylo sumerské jméno Ištar a Ebih byl název vzdáleného nespecifikovaného pohoří) prosí Ištar vyšší

bohy o povolení slovy:

Dovolte mi vydat se za rudami cínu, Dovolte tni poučit se o jejich těžbě.

Z těchto všech důvodů, a patrně také proto, že bohové -Anunnakové - museli starověké národy naučit cín z jeho rud tavením získávat, byl tento kov Sumeřany považován za kov „božský“. Označovali ho výrazem AN.NA, doslova „nebeský kámen“. (Když se později začalo používat železo, které se také získávalo tavbou, nazvali ho Sumeřané podobně AN.BAR, „nebeský kov“.) A bronzu, slitině mědi a cínu, se říkalo ZA.BAR, „třpytivý dvojí kov“.

Chetité si výraz *Anna* pro cín vypůjčili v podstatě beze změn. Ale v akkadštině, kterou mluvili Babyloňané, Asyrané a další semitské národy, prošlo toto slovo částečnou změnou a získalo tvar *Anaku*. Obvykle se soudí, že tento termín znamená „čistý cín“, *Anak-ku*, ale náš názor je, že by tento posun mohl souviset se zřetelnějším spojením cínu a bohů Anunnaků, neboť byly nalezeny i výskyty, v nichž se cín psal jako *Annakum*, což znamená pocházející od či patřící Anunnakům.

Tento výraz se několikrát objevuje i v bibli. S měkkým *kh* na konci znamenal cínovou olovnici, jako například v prorocství Ámose, který v duchu viděl Boha s *Anakhem* v ruce na znamení slibu, že už se neodkloní od svého izraelského lidu. Ve tvaru *Anak* znamenalo toto slovo „náhrdelník,“ což dokumentuje, jakou hodnotu tento třpytivý kov měl. Ta se s jeho nedostatkem ještě zvyšovala, až byl cín nakonec ceněn stejně jako stříbro. A tento výraz znamenal také „obr“ - hebrejské vyjádření (jak už jsme tvrdili v předchozí práci) mezopotámských „Anunnaků“. A právě tato výpůjčka také vyvolává řadu asociací s legendami ze Starého i Nového světa, v nichž se ten či onen skutek připisuje „obrům“.

Všechny tyto vazby mezi cínem a Anunnaky možná pocházejí z faktu, že Anunnakové lidi s tímto kovem seznámili a naučili je ho získávat. Lehký posun od sumerského výrazu AN.NA k akkadskému *Anaku* naznačuje jistý časový rámec. Díky archeologickým nálezům i dochovaným textům je dobře zdokumentováno, že rychlý přechod do doby bronzové se kolem roku 2500 zpomalil. Zakladatel akkadské dynastie Sargon akkadský si cínu vážil natolik, že mu dal přednost i před zlatem a stříbrem, když se kolem roku 2300 před Kristem nechával zvětšovat (Obr. 124).

Odborníci věnující se dějinám metalurgie nacházejí důkazy o neustálém úbytku dodávek cínu v tom, že bronzové výrobky obsahovaly čím dál tím méně cínu, a i v textech nacházíme zprávy o tom, že nové bronzové výrobky se vyráběly výhradně ze starších bronzových předmětů, které se

roztavily a do tekuté směsi se přidal další bronz, až se někdy nakonec podíl cínu ve slitině snížil na pouhých dvě procenta. Potom se ale náhle situace z neznámých důvodů zcela změnila. „Teprve od střední doby bronzové," píše Forbes, „se používá skutečný bronz a ve slitinách se pravidelně objevuje větší podíl cínu - a to nejen u vzácných a cenných předmětů jako v předchozím období".

Zdá se, že poté, co Anunnakové dali lidstvu bronz, s jehož pomocí byla založena největší civilizace ve 4. tisíciletí-

tí př. Kr., vrátili se po tisíci letech zase zpět, aby lidem pomohli. Ale zatímco neznámé zdroje cínu v prvním případě mohly snad pocházet ze Starého světa, zdroj v případě druhém už zůstává úplnou neznámou.

A my pronášíme tuto odvážnou myšlenku: *novým zdrojem cínu se stal Nový svět.*

***

Pokud je tomu tak, jak se domníváme, pokud tedy cín, který se dostával do civilizací Starého světa, byl skutečně z Ameriky, pak mohl pocházet z jediného místa: z jezera Titicaca.

Nemyslíme si to jen proto, že jméno jezera znamená „cínový kámen," jak už jsme si ukázali - hlavním důvodem je fakt, že tato část Bolívie je i dnes, o tisíciletí později, jedním z hlavních světových ložisek cínu. Cín, i když se nepovažuje za drahý kov, se vyskytuje poměrně vzácně, jenom na několika málo místech Země je ho tolik, aby se vyplatila jeho těžba. V současnosti pochází 90 % světové produkce cínu z Malajsie, Thajska, Indonésie, Bolívie, Konga, Nigérie a Číny (v tomto sestupném pořadí). Některá dřívější naleziště na Blízkém východě či v Evropě už byla vytěžena. Všude na světě se cín získává z naplaveninových ložisek kasiteritu, ložisek zoxidovaného cínu, který byl z původních žil vyplaven dlouhodobým působením vody. Jedině na dvou místech na světě byly cínové rudy nalezeny ve svých původních ložiscích: v Cornwallu a v Bolívii. Prvně zmíněné zásoby už jsou ale vyčerpány; pouze v Bolívii jsou ložiska v horách, které opravdu připomínají skutečné „cínové hory," o kterých se hovoří v sumerském textu o Inanně.

Tato bohatá, ale těžko přístupná naleziště v nadmořské výšce kolem 4000 metrů jsou nejvíce soustředěna na jihovýchod od La Pazu, bolívijského hlavního města, a východně od jezera Poopo. Naplaveninový cínovec, který se získává mnohem snadněji v korytech řek a dnech jezer, se nachází u východního pobřeží jezera Titicaca. A tam také těžili lidé cínovec už ve starověku, a tam se také těží dodnes.

Jedním z nejspolehlivějších výzkumů, týkajících se bolívijské těžby cínu u jezera Titicaca ve starověku, je práce Davida Forbese *Researches on*

the Mineralogy of South America; jelikož svůj výzkum provedl v minulém století, získal obrázek, který byl v maximální míře podobný stavu, v jakém tamní lokalita byla v době příchodu Španělů. Ve dvacátém století pak byly zahájeny rozsáhlé mechanické práce, které do značné míry změnily krajinu a poničily starověké pozůstatky po těžbě. Jelikož se cín v čisté podobě v přírodě vyskytuje jen naprosto ojediněle, Forbes velice překvapilo, když se mu dostal do ruky vzorek čistého cínu, který obaloval kus skály - nešlo o žílu uvnitř skály, kov jednoduše skálu potahoval. Testy prokázaly, že nejde o vzorek z dolu ve městě Oruro, ale z bohatých naplaveninových kasite-ritových ložisek. Forbes zcela odmítl vysvětlení, že by mohlo jít o cín, jehož celistvost je výsledkem lesních požárů, při nichž do kasiteritu udeřil blesk a roztavil ho - proces získávání cínu je totiž mnohem složitější, nestačí rudu prostě zahřát; nejprve se musí smísit s uhlíkem (aby tedy z kombinace $\text{SnO}_2 + \text{C}$ vzniklo $\text{CO}_2 + \text{Sn}$), a poté se ještě čistí pomocí vápence.

Poté byly Forbesovi předloženy vzorky cínu, které byly nalezeny při rýžování zlata na březích řeky Tipuani, přítoku řeky Beni, která vytéká východně z hor nedaleko od jezera Titicaca. K jeho údivu - to jsou jeho vlastní slova - zjistil, že koryto této řeky je bohaté na zlaté nugety, kasi-terit i valounky a oblázky cínu ve formě kovu; z toho nade vši pochybnost plynulo, že ať už tam rýžoval zlato kdokoliv, rozhodně uměl také z cínovce získávat cín. Když po-

tom Forbes prozkoumal oblast východně od jezera Titicaca, s úžasem zjistil, že je tam velké množství vytaveného a slitého cínu. Prohlásil, že „záhadný“ výskyt cínu v podobě kovu v těchto oblastech „nemůže být vysvětlen pouze přírodními příčinami“. Nedaleko Soraty našel bronzové žezlo, u kterého se při testech prokázalo, že obsahuje přes 88 % mědi a jen necelých 12 cínu, „což je poměr zcela identický s mnoha bronzovými slitinami“ z Evropy a Blízkého východu. Také vznesl domněnku, že tato místa „pocházejí ze skutečně starobylého období“.

Forbese také velmi udivilo, když zjistil, že Indiáni žijící kolem jezera Titicaca, potomci kmene Ajmara, zřejmě vědí, kde všechna tato zvláštní naleziště leží. Skutečnost je taková, že španělský kronikář Barba (1640) zapsal, že Španělé našli doly na cín i měď, ve kterých pracovali Indiáni; doly na cín se nalézaly „nedaleko od jezera Titicaca“. Posnansky takovéto doly pocházející z doby před inckou říší našel asi deset kilometrů od Tiahuanacu. On i mnoho dalších vědců potvrdilo v Tiahuanacu a jeho okolí nález velkého množství bronzových předmětů. Také přesvědčivě argumentoval ve prospěch svého tvrzení, že do výklenků na zadní straně Brány Slunce zapadaly zlaté desky, které se daly otvírat díky vystouplým

čepům či „otočným vidlicím," které musely být z bronzu, aby váhu zlata unesly. Také v Tiahuanacu našel kameny s drážkami na bronzové svorky, které držely u sebe jednotlivé kamenné bloky - stejnými, jako jsme viděli v Puma Punku. V Puma Punku také objevil kovový předmět, bezpochyby z bronzu - šlo o „jakési zubovité bodce, které nejspíše sloužily ke zdvínání těžkých nákladů". Tento předmět našel a nakreslil v roce 1905, ale když se do Tiahuanacu při příští návštěvě vrátil, někdo ho už odnesl. Vezmeme-li v úvahu systematické plundrování Tiahuanacu jak v inckých, tak v moderních dobách, musíme se domnívat, že množství bronzových nástrojů nalezených na posvátném ostrově Ti-ticaca a Coati zhruba odpovídá bohatství, které kdysi bylo i v Tiahuanacu. Nálezy z ostrovů obsahují bronzové tyče, páky, dláta, nože a sekery - všechno jsou to předměty používané na stavbách, ale stejně dobře by se daly použít i při těžbě a s ní souvisejících pracích.

I Posnansky zahájil čtvrtý díl své práce studií s úvodem o těžbě v prehistorické době na bolívijské náhorní plošině obecně, a zvláště pak v okolí jezera Titicaca. „V horském hřebeni Altiplano" - náhorní plošina - „byly nalezeny tunely a jeskyně, které starověcí obyvatelé oněch míst vyhloubili, aby získali užitečné kovy. Tyto jeskyně se nesmí zaměňovat s jeskyněmi, které jsou dílem Španělů, pátrajících po vzácných kovech, neboť původní jeskyně jsou data nesrovnatelně staršího... V dobách nesmírně vzdálených zde jakýsi navýsost inteligentní a zručný národ... získával z nitra těchto hor užitečné, a snad i drahé kovy.

Jaký kov to ale prehistoričtí obyvatelé And v hloubi horských hřebenů před dobou tak dávnou hledali?" ptá se Posnansky dále. „Bylo to zlato či stříbro? Rozhodně ne! To pro kov mnohem užitečnější odvážili se až na nejvyšší vrcholky andského pohoří: pro cín." Cín totiž, vysvětluje dále, byl potřeba do slitiny s mědí, byl potřeba na výrobu „vznešeného bronzu". Uzavírá, že skutečnost, že toto bylo důvodem vystavění Tiahuanacu, potvrzují početné nálezy cínových dolů v okruhu sto padesáti kilometrů od města.

Potřeboval ale člověk z And tento cín, aby si mohl vyrábět své vlastní bronzové nástroje? Je pravděpodobné, že nikoliv. Základní práce významného metalurga Erlanda Nor-denskiólda (*The Copper and Bronze Ages in South America*) ukazuje, že se v Americe neodehrála ani doba měděná ani bronzová. V Jižní Americe nebyly objeveny žádné stopy po vývoji v tomto směru - a tak váhavý závěr autora zněl, že všechny bronzové předměty, které zde byly nalezeny, byly typově i zpracováním velice blízké výrobkům ze Starého

světa. „Prozkoumáme-li veškeré zbraně a nástroje z bronzu a mědi,

nalezené v Jižní Americe," píše Nordenskiöld, „musíme připustit, že mezi nimi nevidíme nic zcela originálního, a že podobou a užitím nacházíme snad u všech protějšek ve Starém světě." Očividně k tomuto závěru dochází jen neochotně, ale dále přiznává, že i „mezi technikou zpracování kovu v Novém světě a ve Starém světě doby bronzové shledáváme značnou podobnost". Není bez zajímavosti, že některé z předmětů, které měl k dispozici, měly držadla ve tvaru hlavy sumerské bohyně Ninti včetně jejího symbolu, dvojitého nástroje na přestřížení pupeční šňůry; tato bohyně se později stala Paní sinajských dolů.

Historie bronzu v Jižní Americe se tedy takto váže ke Starému světu, a příběh cínu v Andách, odkud pocházel bronz z Nového světa, je nevyvratitelně spojen s jezerem Titicaca. U něj pak zase hrálo hlavní roli Tiahuanacu, zbudované uprostřed všech nalezišť cínových rud. Proč by tu totiž jinak bylo vůbec vystavěno?

Tři centra civilizace ve Starém světě všechna vznikla v úrodných údolích řek: Sumer na planině mezi Eufratem a Tigridem, egyptsko-africká civilizace podél Nilu a indická na březích řeky Indu. Jejich základem bylo zemědělství; obchodování umožněné řekami spočívalo hlavně v dovozu nezpracovaných surovin a vývozu obilí a hotových výrobků. Kolem řek vznikala města, k uchování záznamů bylo potřeba písmo, obchod vzkvátal, pokud byla společnost organizovaná a mezinárodní vztahy rozvinuté.

Tiahuanacu ale do této šablony nezapadá. Dá se říci, že bylo postaveno uprostřed prázdna. Obrovská metropole, jejíž kultura a umění ovlivnily oblast téměř celých And -ale přitom byla vybudována na březích nehostinného jezera na vrcholu světa. A i kdyby šlo o ložiska minerálů, proč vzniklo město zrovna tam? Odpověď nám může poskytnout geografie. Obvykle se při popisu jezera Titicaca začíná tím, že jde

o nejvýše položené jezero takové rozlohy na světě. Nachází se ve výšce 3810 metrů n.m. a pokrývá plochu 8100 kilometrů čtverečních. Jeho hloubka kolísá od zhruba třiceti do tří set metrů. Je podlouhlé a jeho maximální délka činí téměř dvě stě kilometrů a šířka sedmdesát. Jeho břehy jsou vlivem okolních hor velmi členité, tvoří je řada poloostrovů, mysů, výběžků a hřebenů, a je v něm přes čtyřicet ostrovů a ostrůvků. Tvar severozápadních a jihovýchodních břehů jezera (Obr. 109) je dán horami, které se tam zvedají nad hladinu. Na východě se táhne dlouhé pohoří Cordillera Real, patřící k bolívijským Andám, ve kterém je

i dvojitý vrcholek hory Illampu ve skupině Soraty, a jihovýchodně od La Pazu působivá Illimani. Kromě několika malých říček, které stékají z tohoto pohoří do jezera, jich většina teče na východ do široké brazilské

pánve a nakonec po 3000 kilometrech do Atlantského oceánu. A právě zde, na východních březích jezera a v korytech řek a potoků, které tečou oběma směry, byla nalezena hlavní ložiska cínovce.

I na severu se nad jezerem tyčí impozantní pohoří. Odtamtud stéká dešťová voda především na sever do řek jako Vilcanota, kterou někdo považuje za skutečný pramen Amazonky; sbíhá se do ní totiž mnoho přítoků a nakonec se sama vlévá do Urubamby, a pak společně plynou na sever a později na severovýchod, až vtečou do velké Ama-zonské nížiny. V těchto místech, mezi horami na březích jezera a mezi Cuzkem byla nalezena většina zlata, které vlastnili Inkové.

Západní břeh jezera Titicaca, i když je nevládný a ponurý, je nejvíce obydlen. Zde, mezi horami a zátokami, na pobřeží i poloostrovech stojí dnešní vesnice a města na místech, která byla obydlena už ve starověku - jako například Puno, největší město a přístav u jezera, nedaleko něhož jsou tajemné zříceniny Sillustani. Novodobí stavitelé železnic zjistili, že na tomto místě se díky nezvyklému průchodu v Andách dá jako na jednom z mála vystavět cesta či koleje nejen na sever, ale i k pobřežním rovinám u Tichého oceánu, vzdálenému asi tři sta kilometrů.

Vodní i pozemní geografie a topografie se ale velice změní, zadíváme-li se na jižní část jezera (která, stejně jako většina jeho východního pobřeží, nepatří Peru, nýbrž Bolívii). V oněch místech vybíhají do jezera dva největší poloostrovy - na západě Copacabana a na východě Hachaca-che, které se téměř stýkají (Obr. 125) a zůstává mezi nimi pouze úzký průliv, který dělí jezero na podstatně větší severní část a na malou část jižní. Menší část jezera tedy v podstatě tvoří jakousi lagunu (tak ji také nazývali španělští kronikáři) - v porovnání s větrnou severní částí jsou její vody velmi klidné a stojaté. A jen malý kousek od severního pobřeží Copacabany (Obr. 125) leží oba hlavní legendární ostrovy, ostrov Slunce (ve skutečnosti se jmenuje Titicaca) a ostrov Měsíce (Coati).

Právě na těchto ostrovech prý Stvořitel při velké potopě ukryl své dvě děti, Slunce a Měsíc. Podle jedné verze legendy se od posvátné skály *Titi-kala* na ostrově Titicaca Slunce opět vzneslo po povodni na nebe; podle jiné zase po povodni jako na první místo na Zemi dopadly sluneční paprsky právě na posvátnou skálu. A z jeskyně pod posvátnou skálou byl vyslán první pár, který měl znovu zalidnit tamní oblast - a tam byla Manko Kapakovi svěřena zlatá kouzelná hůlka, s níž měl nalézt Cuzco a založit v Andách civilizaci.

Největší řeka, která z „malého“ jezera vytéká, Desaguadero, začíná v jeho jihozápadním cípu. Z vod jezera Titicaca napájí jezero Poopo, vzdálené asi 400 kilometrů jižním směrem a ležící v bolívijské provincii

Oruro; po celém jejím toku leží naleziště mědi a stříbra, a pak až k Tichému oceánu, kde se stýká bolívijská a chilská hranice.

A na jižním břehu jezera, kde vodou naplněná prohlubeň mezi všemi těmito horami přechází v suchou zem tvořící údolí či rovinu, se rozkládá Tiahuanacu. Nikde kolem jezera, kromě tohoto místa, není takovýto rovný prostor. Nikde jinde není opodál stojatá voda, která je spojená se zbytkem jezera a umožňuje tak lodní přepravu na větší vzdálenosti. Nikde jinde kolem jezera není místo, ze kterého by se dalo projít horami na všechny tři strany, a na čtvrtou na severu přes vodu.

A nikde jinde nejsou ceněné kovy tak při ruce - zlato a stříbro, měď a cín. Tiahuanacu bylo na tomto místě zbudováno proto, že bylo ke svému účelu ze všech existujících míst jednoduše nejvhodnější: bylo předurčeno k tomu, aby se z něj stalo metalurgické hlavní město Jižní Ameriky a celého Nového světa.

Všechny možné zápisy jeho jména, které byly kdy použity - Tiahuanacu, Tiahuanaco, Tiwanaku, Tianaku - všechny se pouze snažily zachytit výslovnost, kterou si mezi sebou domorodí obyvatelé po generace předávali a uchovávali ji. My soudíme, že původní jméno znělo TLANAKU - místo *Titi a Anaku* - CÍNOVÉ MĚSTO.

***

Náš názor, že *Anaku* ve jméně tohoto města pochází z mezopotámského výrazu pro cín jako kov obdržený od bohů Anunnaků, by implikoval přímou vazbu mezi Tiahuanacu, jezerem Titicaca a starověkým Blízkým východem. Na podporu tohoto názoru existuje několik důkazů.

Užití bronzu šlo ruku v ruce s rozkvětem civilizace na Blízkém východě, a kolem roku 3500 př. Kr. už je metalurgie všeobecně známá a rozšířená. Ovšem o zhruba de-vět set let později náhle dodávek cínu ubývá, až nakonec ustanou téměř docela. Poté se ovšem kolem roku 2200 dodávky zničehonic obnovují; do hry v oné chvíli nějak vstupují Anunnakové, kteří cínovou krizi ukončí a zachrání civilizaci, kterou lidstvu dali. Jak to ale probíhalo?

Podívejme se na některé známé skutečnosti.

Kolem roku 2200 před Kristem, když se tak znenáhla opět obnovují dodávky cínu, se na scéně Blízkého východu objevuje jakýsi záhadný národ. Jejich sousedi jim říkali *Kasité*. Odborníci původ jejich jména nedokázali rozluštit. Nás ale jako jedna etymologická možnost napadá ruda *kasiterit*, ze které se získává cín a jejíž jméno se používá už od starověku; mohlo by to znamenat, že Kasité byli lidé, kteří tuto rudu dokázali získat, nebo že pocházeli z místa, kde se ruda nacházela.

Římský autor Plinius v prvním stolení po Kr. napsal, že cín, který

Řekové nazývali „cassiteros," je cennější než olovo. Dále tvrdí, že si ho Řekové považují od dob trojské války (a Homér se o tomto kovu jménem *cassiteros* opravdu zmiňuje). Trojská válka se odehrála ve třináctém století před Kristem v západní části Malé Asie, kde se staří Řekové od Středoziemního moře setkali s Chetity (nebo to nejspíš byli jejich indoevropské bratrance). „Legenda praví, že lidé se pro cassiteros vypravují na ostrov' v Atlantském oceánu," píše Plinius ve své *Historii naturalis*, „a že se přepravuje na lodích z proutí, potažených sešitými kůžemi". Ostrovy, kterým Řekové říkali Kasiterity „kvůli množství cínu na nich se nalézající," jsou prý v Atlantském oceánu proti mysu, která se jmenuje Konec světa; „je to šest ostrovů bohů a někteří o nich soudí, že jsou to ostrov' Blažených". Toto prohlášení je zvláštní, neboť pokud Chetité, od nichž se Řekové toto všechno dozvěděli, mluvili o oněch bozích jako o Anunnacích, nacházíme v tomto výrazu všechny konotace slova *Anaku*.

Většinou je tento odkaz ale vykládán tak, že jde o ostrovy Scilly u pobřeží britského Cornwallu, zvláště z toho důvo-

du, že je známo, že Féničané se při pátrání po cínu na tyto ostrovy skutečně v prvním tisíciletí př. Kr. dostali. Jejich současník, prorok Ezechiel, výslovně zmiňuje cín jako jeden z kovů, který Féničané z města Tyru přivážejí na svých lodích.

Pliniovy a Ezechielovy zápisky jsou nejvýznamnějšími, i když ne jedinými sloupy, na nichž mnoho moderních autorů postavilo své teorie tvrdící, že v oněch časech přistáli Féničané u břehů Ameriky. Jejich myšlenkový základ je zhruba následující: poté, co Asyřané v devátém století před Kristem zničili nezávislost fénických městských států ve východním Středomoří, Féničané si v západním Středomoří založili nové hlavní město, Kartágo (*Keret-Hadasha*, „Nové město") - v severní Africe. Z této základny i nadále pokračovali v obchodování s kovy, ale navíc začali zajímat domorodé Afričany a prodávat je jako otroky. Kolem roku 600 př. Kr. obepluli celou Afriku, když hledali zlato pro egyptského krále Nekóa (čímž zopakovali skutek, který byl už před čtyřmi stoletími vykonán pro krále Šalomouna; a v roce 425 př. Kr. pluli pod vedením Hannóna kolem břehů západní Afriky a zakládali tam místa, která je měla nadále zásobovat zlatem a otroky. Hannónova výprava se do Kartága šťastně vrátila, jak víme z toho, že se zachovalo Hannónovo vyprávění o jejich cestě. Ale mnoho expedic před ním i po něm, jak se tvrdí, takové štěstí nemělo - strhly je proudy Atlantiku, které je zanesly až k pobřeží Ameriky, kde poté lodi ztroskotaly.

Odhlédneme-li od značně spekulativních nálezů uměleckých předmětů, které mají dokazovat přítomnost Stře-dozemců v Severní Americe, nálezů

ve Střední a Jižní Americe jsou již mnohem přesvědčivější. Jeden z mála akademiků, který se o tuto otázku zajímal, byl profesor Cy-rus H. Gordon (*Before Columbus a Riddles in History*). Poukázal na to, že již dříve se upozorňovalo na shodu mezijménem Brazílie a semitským slovem *Barzel* pro železo, a s velkým důrazem upozorňoval na takzvaný nápis z Pa-raiby, který byl v tomto brazilském městečku objeven v roce 1872. Jelikož ale krátce poté zase zmizel a i okolnosti jeho nalezení byly poměrně nejasné, mnoho vědců ho poté prohlašovalo za podvrh, zvláště kvůli tomu, že souhlas s jeho pravostí by podkopal tradované tvrzení, že mezi Starým a Novým světem neexistovaly žádné kontakty. Ale Gordon velice erudované argumentoval, že nápis byl autentický a že šlo o vzkaz kapitána fénické lodi, kterou od její sesterské lodi odnesla bouře a která vyplula z Blízkého východu kolem roku 534 př. Kr.

Všem těmto pracem je společné tvrzení, že Amerika byla „objevena“ náhodou - následkem ztroskotání nebo poté, co loď k jejím břehům zanesly mořské proudy; a dále, že k tomu došlo v prvním tisíciletí př. Kr., a to s největší pravděpodobností v jeho druhé polovině.

My zde ale hovoříme o době mnohem starší - o téměř dva tisíce let, a tvrdíme, že výměna zboží a lidí mezi Starým a Novým světem nebyla náhodná, ale že byla výsledkem záměrné akce „bohů," Anunnaků.

Je jisté, že Kasité nebyli jen „převlečení“ ostrované z Británie. V blízkovýchodních záznamech stojí, že žili na východ od sumerské říše, na území dnešního Íránu. Byli příbuzní s Chetity z Malé Asie, stejně tak jako s Churrity (lidmi šachet), kteří fungovali jako geografická a kulturní spojka mezi Sumerem v jižní Mezopotámii a indoevrop-skými národy na severu. Oni a jejich předkové, včetně Sumeřanů, se mohli do Jižní Ameriky dostat, pokud by pluli na západ, kolem výběžku Afriky a přes Atlantik do Brazílie; nebo na východ, kolem výběžku Indočíny, tamních souostroví a přes Tichý oceán do Ekvádoru a Peru. Obě tyto cesty by bezpochyby vyžadovaly výbornou navigaci a mapy mořských cest.

A my víme, že takovéto mapy skutečně existovaly.

Podezření, že evropští mořeplavci měli k dispozici mapy moře, se objevuje u samotného Kolumba. Dnes už se má všeobecně za to, že Kolumbus věděl, kam pluje, protože od italského astronoma, matematika a geografa z Florencie -Paola del Pozzo Toscanelliho - dostal kopie dopisu a map, které Toscanelli v roce 1474 zaslal církvi a soudu v Lisabonu a prosil Portugalce, aby se pokusili doplout do Indie *západním* směrem, a nikoliv kolem celého pobřeží Afriky. Toscanelli odmítl po staletí tradované geografické dogma, založené na práci Ptolemaia Klaudia (druhé století po Kr.), a zaměřil se na studium myšlenek starých řeckých vědců z doby před

příchodem křesťanství, jako například Hipparcha a Eudoxa, kteří tvrdili, že Země je koule, a její míry a rozměry převzal od dalších řeckých myslitelů. Potvrzení těchto myšlenek nacházel v samotné bibli, jako například v prorocké knize Ezdráš II, která byla součástí bible v jejím prvním latinském překladu a ve které se zřetelně hovořilo o „kulatém světě“. Toscanelli toto všechno převzal, pouze špatně spočítal šířku Atlantického oceánu; a také věřil, že země ležící asi 6000 kilometrů západně od Kanárských ostrovů je špička Asie. Tam také Kolumbus poprvé spatřil zemi - ostrovy, o kterých se domníval, že to je „západní Indie“ - a na základě jeho omylu se jim tak v angličtině říká dodnes - „West Indies“.

Současní vědci se domnívají, že portugalský král dokonce vlastnil mapu atlantického pobřeží Jižní Ameriky, sahající ještě o 1500 kilometrů dále na jih, než byly Karibské ostrovy, u kterých přistál Kolumbus. Potvrzení této domněnky spatřují v rozkazu, který zveřejnil papež v květnu 1493, že mezi zeměmi na západě, objevenými Španěly, a zeměmi na východě, pokud tam nějaké jsou, povede dělicí hranice, a případné země na východě případnou Portugalsku. Díky této severojižní čáře, vedoucí asi 2000 kilometrů západně od Kapverdských ostrovů, Portugalcům později připadla Brazílie a větší část Jižní Ameriky - k velkému údivu Španělů, ale nikoliv Portugalců, kteří o tomto kontinentu údajně už předem věděli.

A opravdu, do dnešního dne se našlo velké množství map z předkolumbovských dob; některé z nich (jako například medicéjská mapa z roku 1351 či mapa Pizingi z roku 1367 aj.) znázorňují Japonsko jako veliký ostrov v západním Atlantiku, a v půli cesty k Japonsku ostrov jménem „Brasil“. Na jiných mapách je někdy načrtnuto pobřeží Severní a Jižní Ameriky a Antarktidy - kontinentu, jehož pobřeží bylo ale zamrzlé v ledu, což by znamenalo, že ač to zní neuvěřitelně, tyto mapy byly založeny na údajích z doby, kdy Antarktidu ledový krunýř ještě nepřekrýval - tedy z období těsně po velké potopě, někdy kolem roku 11.000 př. Kr.

Nejzáměšší z těchto nepravděpodobných, ale přesto existujících map je mapa Piri Re'ise, tureckého admirála, na které je muslimské datum, odpovídající roku 1513 po Kr. Admirálova poznámka na mapě říká, že je kresba částečně založena na mapách, užívaných Kolumbem. Dlouho se předpokládalo, že evropské i arabské středověké mapy jsou založeny na Ptolemaiově geografii; studie z přelomu devatenáctého a dvacátého století ale prokázaly, že velice přesné evropské mapy ze čtrnáctého století byly odvozeny z fénické kartografie, zvláště pak z práce Marina z Tyru (2. století po Kr.). Odkud ale měl potřebné informace on? C. H. Hapgood v jedné z nejlepších prací o Piri Reisově mapě a jejích předchůdkyních (*Maps of the Ancient Sea Kings*) došel k závěru, že „důkazy poskytované starými

mapami zdá se naznačují, že před dávnými časy... musela existovat jakási velmi rozvinutá civilizace"; rozvinutější než Řecko a Řím, a co se týče námořní vědy, pokročilejší než Evropa osmnáctého století. Uvádí, že před všemi těmito kulturami existovala už před 6000 lety mezopotámská civilizace; některé prvky map, jako například Antarktida, ho ale nutily k zamyšlení, kdo mohl tyto informace získat ještě před Mezopotámci.

Zatímco většina zkoumání těchto map se zaměřuje hlavně na jejich atlantickou část, práce Hapgooda a jeho týmu stanovila, že na mapě Piri Re'ise je dokonce správně zachyceno i pohoří And, řeky včetně Amazonky, které z nich vytékají na východ, a jihoamerické *tichomořské* pobřeží v rozsahu asi od čtvrtého do čtyřicátého stupně jižní šířky - tedy od Ekvádoru přes Peru do poloviny Chile. Skupina také zjistila ohromující fakt, že „kresba horstva naznačuje, že Andy byly pozorovány z moře, zřejmě při plavbě podél pobřeží - nebyla to jen zprostředkovaná představa autora mapy". Pobřeží pak bylo zachyceno s takovou přesností, že se na něm dá najít i poloostrov Paracas.

Stuart Piggott (*Aux portes de l'histoire*) byl jedním z prvních, kdo si povšiml, že tichomořské pobřeží Jižní Ameriky se objevuje i na evropských kopiích Ptolemaiovy mapy světa. Amerika zde ovšem nebyla představována jako kontinent za oceánem, ale coby *Tierra Mitica*, mýtická země, která se táhla od jižního výběžku Číny za poloostrovem nazvaným *Quersoneso de Oro*, poloostrov zlata, a pak velký kus na jih až ke kontinentu, který dnes nazýváme Antarktida.

Tento postřeh pobídl známého jihoamerického archeologa D. E. Ibarra Grassa k zahájení rozsáhlého výzkumu starých map; výsledky své práce publikoval v díle *la Re-presentacion de America en mapas Romanos de Tiempos de Cristo*. Stejně jako ostatní odborníci došel k závěru, že evropské mapy vedoucí k objevení Ameriky byly založené na práci Ptolemaia, a jeho práce zase na kartografii a geografii Marina z Tyru a ještě starších zdrojích.

Práce Ibarra Grassa přesvědčivě dokládá, že obrys západního pobřeží této země, zvané *Tierra Mitica*, odpovídá tvaru západního pobřeží Jižní Ameriky v místech, kde vybíhá do Tichého oceánu. Ale přesně do těchto míst situovaly všechny legendy prehistorické přistání člověka!

Evropské kopie Ptolemaiových map zachycují i jedno místo uprostřed této mýtické země, které se jmenuje *Cattigara*; Ibarra Grasso píše, že umístění města odpovídá „ve skutečnosti dnešní Lambayeque, největšímu centru metalurgie zlata na celém americkém kontinentě". Nepřekvapuje nás, že je to na místě, kde bylo založeno i prehistorické středisko zpracování zlata, Chavín de Huántar, ono místo, kde se setkali afričtí

Olmékové, vousatí Semité a In-doevropané.

A nepřistáli tam také Kasité - nebo to bylo v zálivu Pa-racas, což je blíže k Tiahuanacu?

Kasité po sobě v průběhu třetího a druhého tisíciletí před Kristem zanechali bohatý odkaz metalurgických dovedností. Mezi jejich zachovanými uměleckými předměty je mnoho zlatých, stříbrných i kovových výrobků; jejich nejoblíbenějším kovem však byl bezpochyby bronz, a díky nim se mezi historiky a archeology proslavil termín „luristánské bronzky“. Velmi často své výrobky zdobili obrázky bohů (Obr. 126a) a legendárních hrdinů, z nichž nejoblíbenější byl Gilgameš zápasící se lvy (Obr. 126b).

Ač to zní neuvěřitelně, podobná témata i zpracování nacházíme také v Andách. V práci *La Religion en el Antiguo Peru* uvádí Rebecca Carnon-Cachet de Girard obrázky bohů uctívaných Peruánci, nalezených na hliněných nádobách ve středních a severních pobřežních oblastech; podobnost s kasitskými bronzovými předměty je ohromující (Obr. 127a). Připomeňme si, že v Chavín de Huántaru jsme viděli sochy lidí typově blízkých Chetitům, a že tam také byla nalezena scéna Gilgameše bojujícího se lvy. Ať už to byl kdokoliv, kdo sem ze Starého světa přišel a tento příběh zde vyprávěl a vytesal, musel jít rozhodně i do Tiahuanacu: mezi tam nalezenými bronzovými předměty byla totiž i bronzová destička, podobná luristánským bronzům, na které je nade vši pochybnost zachycen tento blízkový-chodní hrdina ve stejném výjevu (Obr. 127b)!

Obrázky „andělů,“ okřídlených „poslů bohů“ (biblické *Mal'achim* znamená doslova „vyslanci“) se objevují na uměleckých předmětech všech starých národů; chetitští andělé (Obr. 128a) asi nejvíce připomínají ony okřídlené posly, obklopující hlavního boha na Bráně Slunce (Obr. 128b). Pro rekonstrukci událostí v dějinách Ameriky je důležité, že v Chavín de Huántaru, kde, jak věříme, se stýkaly říše bohů z **Teotihuacánu** a z Tiahuanacu, nahradily na panelech s postavami okřídlených bohů Mezopotámce rysy 01-méků (Obr. 128c).

Indoevropské božstvo v Chavín de Huántaru byl již popisovaný býk, pro tamní sochaře mýtické zvíře. Ale ačkoliv se býk v Jižní Americe vůbec nevyskytoval, dokud jich několik nepřivezli Španělé, odborníky velice udivilo, že jisté indiánské komunity nedaleko Puna na jezeře Titicaca, a dokonce i ve městě Pucara (legendárním místě, kde se při cestě od jezera ke Cuzku prý zastavil Virakoča) uctívají býka rituály, které mají kořeny ještě v době před příchodem Španělů (viz J. C. Spahni, „Lieux de culte precolombiens“ v *Zeitschrift für Ethnologie*, 1971). V Tiahuanacu a jižních Andách se tento bůh znázorňoval s bleskem v jedné ruce a s kovovou

hůlkou v druhé - tento výjev se objevuje vyrytý na kamenech, na keramických předmětech i na látkách. Jde o kombinaci symbolů, které byly dobře známé na starověkém Blízkém východě, kde se bůh zvaný Babyloňany a Asyřany *Ramman* („Hromovládce“), západními Semity *Hadad* („Burácivá ozvěna“) a Chetity a Kasity *Tešub* („Pán větru“) znázorňoval ve stoji na býku, svém kultovním zvířeti, v jedné ruce s jakýmsi kovovým předmětem a v druhé s rozeklaným bleskem (Obr. 129a).

Sumeřané, z jejichž říše všechny panteony Starého světa pocházely, říkali tomuto bohu Adad nebo IŠ.KUR („Ten ze vzdálených hor“) a zpodobňovali ho s kovovým předmětem v jedné ruce a s rozvětveným bleskem v druhé (Obr. 129b). Jeden z jeho epitetů zněl ZABAR DIB.DA - „Ten, který získává a rozděluje bronz“ - vsutku výmluvné jméno.

Cožpak to nebyl Rímac na jižním pobřeží Peru a Virakoča ve výšinách And, kdo se na všemožných předmětech z těchto končin neustále a opakovaně objevoval právě s kovovým předmětem a bleskem v ruce, a kde se jeho rozeklaný blesk často vyskytuje na budovách i samotný? Ribero a von Tschudi dokonce jihovýchodně od jezera Titicaca našli na skále obraz, na němž stojí na býkovi (Obr. 129c). Odborníci, kteří se zabývali původem jména *Virakoča* a jeho různými variantami, došli ke společnému závěru, že jednotlivé složky tohoto jména znamenají „Pán/nejvyšší“, kdo „dělá/vytváří“ „déšť/bouři/blesky“. Incký rituální popěvek ho představoval jako boha, který „přichází s hromy a v bouřkových mračcích“. To téměř slovo od slova odpovídá tomu, jak byl tento bůh opěvován v Mezopotámii; a zlatý kotouč z Cuzka (Obr. 85b) znázorňuje boha s výmluvným symbolem rozeklaného blesku.

Kdysi v oněch dávných dobách onen Iškur/Tešub/Vira-koča umístil svůj symbol, rozeklaný blesk, na úbočí hory nad zálivem Paracas (Obr. 130), aby ho tam každý viděl jak z moře, tak ze vzduchu - a byl to právě onen záliv, **kteří** Hapgoodův tým rozeznal na Piri Re'isovč mapě, záliv, který' patrně sloužil jako hlavní přístav pro lodě, které odvážely cín a bronz z Tiahuanacu do Starého světa. Byl to symbol, který pro lidi a bohy jasně hlásal:

TOTO JE ŘÍŠE BOHA BOUŘÍ!

Jak totiž stojí v knize Jób, skutečně existovala země, z níž vcházejí kovové pruty, která je vespod zpěvracena jakoby ohněm... místo tak vysoko v horách, že ani „**dravý** pták tam nezná stezku, oko luňáka ji nezahledne“. A právě tam Bůh, který lidstvu poskytoval základní kovy, „vztáhl ruku po křemení, hory zpěvracel až do základů, do skal vytesal stoly“.

12. kapitola

BOHOVÉ SE ZLATÝMI SLZAMI

Někdy po roce 4000 př. Kr. sestoupil velký Anu, vládce Nibiru, na Zemi na státní návštěvu.

Nebylo to poprvé, co tuto náročnou cestu podnikl. O 440.000 pozemských let dříve - což je na Nibiru pouhých 122 let - jeho prvorozený syn Enki vedl na Zem první výpravu padesáti Anunnaků, aby zde získali zlato, kterým byla tato sedmá planeta obdařena. Na Nibiru spojení přírodních pochodů a technologických procesů způsobilo zeslabení a úbytek atmosféry této planety, atmosféry, která byla potřebná nejen k dýchání, ale také k ochraně Nibiru - obklopovala totiž planetu jako skleník a zaručovala, že se teplo z vnitřku planety nerozplyne do okolního vesmíru. A tamní vědci došli k závěru, že jediné, co může Nibiru zachránit, aby se z něj nestalo mrazivé místo bez života, je rozptýlit vysoko nad ním do vzduchu částičky zlata.

Enki, vynikající vědec, přistál na vodách Perského zálivu a na břehu si založil základnu Eridu. Měl v plánu, že zlato získá extrakcí právě z vody zálivu, ale tímto postupem získal vzácného kovu jen velmi málo a krize na Nibiru se prohlubovala. Jeho otce Anu už omrzelo neustálé Enkiho ujišťování, že se jeho plán dozajista zdaří, a vypravil se na Zemi sám, aby mohl posoudit, jak se věci mají. S sebou vzal i právoplatného dědice trůnu Enlila, který, i když nebyl prvorozený, měl nástupnické právo, neboť jeho matka Antu byla nevlastní sestrou vládce Anu. Enlil nebyl zdaleka tak výborný vědec jako Enki, ale měl dobré organizační schopnosti. Tajemství přírody ho nijak neohromovala - jednoduše si řekl, že chytne otěže do ruky a provede zadaný úkol. A oním zadaným úkolem, jak naznačují veškeré studie, bylo těžit zlato v jižní Africe, kde ho bylo velké množství.

Poté ovšem začaly ostré hádky - nejen kvůli tomuto samotnému projektu, ale také mezi oběma soutěžícími nevlastními bratry. Anu dokonce uvažoval o tom, že zůstane na Zemi a nechá jednoho ze svých synů působit na Nibiru jako svého zástupce; ale tato myšlenka spor bratrů ještě prohloubila. Nakonec se rozhodli tahat los: Enki měl odejít do Afriky a založit tam doly a Enlil měl zůstat ve městě E.DIN v Mezopotámii a vybudovat tam zařízení na čištění zlata a na jeho přípravu na odvoz zpět na Nibiru. A Anu se vrátil na planetu Anunnaků. To byla jeho první návštěva. Na druhou návštěvu přijel, když si to opět vyžádala další kritická situace. Čtyřicet nibirských let poté, co poprvé přistáli na Zemi, se Anunnakové, kteří měli pracovat ve zlatých dolech, vzbouřili. Nakolik byla jejich

vzpouora způsobena úmornou dřinou v dolech a do jaké míry odrážela napětí mezi oběma bratry a jejich tábory, se můžeme pouze dohadovat. Faktem ale zůstává, že Anunnakové pracující v jižní Africe pod Enkim se vzburili, odmítli nadále těžit v dolech zlato, a když se na místo dostavil Enlil, aby krizi zažehnal, vzali ho do zajetí.

Všechny tyto události byly zaznamenány; o mnoho a mnoho tisíciletí později je Anunnakové vyprávěli pozemšťanům, aby lidé věděli, jak to všechno začalo. Byla svolána rada bohů. Enlil trval na tom, aby na Zemi opět sestoupil Anu, aby radě předsedal a vynesl nad Enkim rozsudek. Před shromážděnými bohy pak Enlil popsal celý řetězec událostí a obvinil Enkiho, že vzpouoru Anunnaků z dolů vedl. Když ale potom promluvili samotní vzburěnci, Anu jim

musel dát za pravdu. Nebyli to horníci, byli to kosmonauté a dřina v dolech už se pro ně stala opravdu nesnesitelnou.

Ale tu práci přece někdo udělat musel. Jak by jinak bez pomoci zlata zůstal život na Nibiru zachován? Enki ale řešení měl: stvoříme primitivní dělníky, prohlásil, kteří za nás tu těžkou práci udělají! Užaslému shromáždění pak sdělil, že s pomocí hlavní lékařské odbornice Ninti/Nin-chursag podnikl několik experimentů. Na Zemi, ve východní Africe, už existuje primitivní bytost, pokračoval -lidoop. Toto stvoření se muselo na Zemi vyvinout ze Sémě života ze samotného Nibiru, které se na sedmou planetu muselo dostat při pradávném nebeském střetnutí s Tiá-mat. Geneticky jsou Anunnakové a lidoopi slučitelní; jediné, co je potřeba, je „zdokonalit“ již existujícího tvora pomocí genů samotných Anunnaků. Potom z něj bude stvoření, které se postavou i tváří bude Anunnakům velmi podobat, bude moci držet nástroje a bude dostatečně inteligentní, aby mohlo plnit rozkazy.

A tak byl tedy stvořen LULU AMELU, „smíšený dělník“ -pomocí genetických úprav a umělého oplození vajíčka li-doopa v laboratorní baňce. Tito hybridi ale neměli schopnost rozmnožování - ženské protějšky Anunnaků musely pokaždé zafungovat jako bohyně-rodíčky. Ale Enki a Nin-chursag tyto tvory metodou pokusu a omylu neustále zdokonalovali, až nakonec dospěli k ideálnímu prototypu. Pojmenovali ho *Adam*, „Ten ze Země“ - pozemšťan. S těmito plodnými služebníky už pak Anunnakové získávali zlato dostatek, ze sedmi osad se stala města a Anunnakové -600 na Zemi a 300 na orbitálních stanicích - si zvykli na pohodlný život. Někteří z nich si i přes Enlilovy námitky brali za ženy dcery člověka a dokonce s nimi měli i děti. Pro Anunnaky se nyní získávání zlata stalo snadnou záležitostí; Enlilovi to ale celé připadalo čím dál tím víc jako mise, která se značně zvrhla. Všemmu nakonec učinila přítrž velká potopa. Už

dlouho vědci varovali, že podle jejich pozorování začíná být ledový krunýř, vznikající na Antarktidě, nestabilní. Až se příště Nibiru při průchodu mezi Marsem a Jupiterem dostane do blízkosti Země, její gravitační pole by mohlo způsobit, že se celá tato ohromná ledová masa sveze z kontinentu do moře a způsobí celosvětovou záplavovou vlnu, která vmži-ku změní teplotní poměry v oceánech i v celé zemské atmosféře a bude mít za následek dosud nevídané bouře. Po konzultaci s Anu vydal Enlil rozkaz: připravte vesmírné lodě a buďte přichystaní Zemi opustit!

Ale co lidé, ptali se jejich stvořitelé Enki a Ninchursag. Nechte lidstvo zahynout, zněla Enlilova odpověď. Přinutil všechny Anunnaky, aby přísahali mlčenlivost před lidmi -jinak by se jim zoufalí pozemšťané mohli pokusit přípravy k odletu překazit. I Enki přísahal, ale jen velmi neochotně. Potom ale předstíral, že mluví do zdi, a přitom instruoval svého věrného následovníka Ziusudru, aby si postavil *Ti-batu*, ponornou loď, ve které by on a jeho rodina a zvířata přečkali záplavovou vlnu, aby na Zemi nevymřel veškery⁷ život. A poskytl Ziusudrovi navigátora, který poté jejich loď dovede k hoře Ararat se dvěma vrcholy, nejvýznačnější hoře na Blízkém východě.

Texty o stvoření člověka a o potopě, které Anunnakové nadiktovali Sumeřanům, jsou mnohem podrobnější a přesnější než jejich známá biblická verze, která je ovšem značně zestručněná a upravená. Do doby, než se tato katastrofa udála, už na Zemi žili nejen polobohové. I někteří se samotných hlavních bohů, příslušníků posvátného dvanáctičlenného kruhu, se stali svým způsobem pozemšťany: Nannar/Sín a Iškur/Adadž, Enlilovi mladší synové, se narodili na Zemi, a stejně tak samozřejmě Sínova dvojčata Utu/Šamaš a Inanna/Ištar. Enki a Ninchursag (které možná světil tajemství své „operace Noe“) se k ostatním při-

pojili, ale navrhli, aby Anunnakové neodcházeli ze Země nadobro, aby zůstali na oběžné dráze kolem ní a počkali, co se bude dít. A skutečně, poté, co přes Zemi přešla ona ohromná záplavová vlna a ustaly vytrvalé deště, začaly se zase vynořovat špičky pevniny a sluneční paprsky, pronikající mezi mraky, vykreslily na nebi duhy.

Když Enlil zjistil, že několik lidí katastrofu přežilo, nejprve se rozběsil. Potom ale jeho hněv pominul. Uvědomil si, že Anunnakové budou moci na Zemi zůstat. Pokud ale mají vybudovat na Zemi znovu svá střediska a započít se získáváním zlata, musí lidem zajistit spokojenost a pohodlí a už se k nim nechovat jako k otrokům, nýbrž jako k partnerům.

V době před potopou byl kosmodrom, kde přistávaly a startovaly vesmírné lodě Anunnaků se zásobami a s vytěženým zlatem, v Mezopotámii v Sipparu. Ale celé toto úrodné údolí mezi Eufratem a

Tigridem bylo nyní pokryto biliony tun bláta. Anunnakové stále ještě používali Ararat se dvěma špičkami jako orientační bod, v jehož blízkosti začínal jejich přistávací prostor, a na třicáté rovnoběžce na břehu Nilu si vybudovali další dva umělé navigační vrcholy - dvojici velkých pyramid v Gize, které sloužily jako naváděcí body na přistání na nově zbudované ploše na Sinajském poloostrově. Bylo to stejně blízko, ne-li ještě blíže africkým zdrojům zlata, jako původní kosmodrom v Mezopotámii.

Aby lidstvo přežilo, mohlo se množit a pomáhat Anunna-kům, poskytli mu nebešťané tři základní pilíře civilizace. Z Nibiru na Zem přinesli semena základních kulturních rostlin, vyšlechtili z divokých trav obilí a domestikovali užitná zvířata - a také naučili lidi používat pálenou hlínu a kovy. Posledně zmíněný bod pro ně byl obzvláště důležitý, neboť se dotýkal jich samotných - potřebovali opět obnovit dodávky zlata, když byly teď jejich staré doly zanesené bahnem a vodou. Když se poprvé od potopy Nibiru zase přiblížila k Zemi, poslali na ni Anunnakové mnoho zásob a potřeb - ale výměnou toho dostali jen velmi málo. Jelikož staré zásoby zlata byly teď nepřístupné, bylo potřeba nalézt nová zlatá ložiska, vyhloubit tunely do horských úbočí, vyvrtat šachty do země a vyhodit do povětří skály. Lidem musely být přiděleny nástroje - výkonné nástroje - které by jim umožnily získat z kamene zlato, které dokázali Anunnakové ve skalách lokalizovat a vyhodit příslušné místo do vzduchu. Záplavová vlna ale naštěstí vykonala i kus dobré práce - odhalila totiž skryté zlaté žíly, které potom vymyla a odplavila do koryt řek, kde se zlaté valounky smísily s blátem a štěrkem. Kdyby se podařilo začít získávat toto zlato, znamenalo by to nové bohaté zdroje, které se sice dají zpracovávat s menší námahou, ale zase jsou hůře přístupné a získané zlato bude obtížnější odvážet. Místo, kde se tyto zlaté nugety nacházely, totiž leželo na druhém konci světa. Tam, vedle horských hřebenů tyčících se nad ohromným oceánem, čekalo nevýslovné zlaté bohatství. Čekalo jen na to, až si ho někdo vezme - pokud by se tam Anunnakové vypravili a vymysleli, jak odtamtud zlato dopravovat.

A když se nyní Nibiru opět přiblížila Zemi, velký' Anu se svou manželkou Antu sestoupil na Zem na státní návštěvu, aby sám posoudil, jak se věci mají. Čeho se dosáhlo tím, že Anunnakové poskytli lidstvu dva božské kovy - AN.NA a AN.BAR, z nichž mohli lidé vyrábět tvrdé nástroje? Čeho se dosáhlo tím, že Anunnakové rozšířili své působení až na druhý konec světa? Opravdu jsou tam ohromné zásoby zlata, které jen čekají na přepravu do Nibiru?

***

„Poté, co se přes Zemi přelila velká povodeň a z nebes bylo na Zemi

ustanoveny království, nejprve bylo založeno v Kiši." Takto začíná v sumerských královských seznamech výčet všech dynastií a hlavních měst první civilizace na Blízkém východě. Archeologové skutečně potvrdili, že toto město pochází z neuvěřitelně starých dob. Z tamních dvaceti tří králů měl jeden u jména epitet, který snad znamená, že to byl metalurg. Zcela jistě je, že dvacátý druhý panovník, Enmenbaragesi, „získal jako válečnou kořist v Élamu odlitou zbraň". Élam v horách na východě a jihovýchodě od sumerské říše byl skutečně jedním z míst, kde se v nejranějších dobách rozvinula metalurgie. A zmínka o cenné kořisti, lité zbrani, potvrzuje archeologické doklady, že už v době krátce po roce 4000 př. Kr. existovala na Blízkém východě rozvinutá metalurgie.

Ale „Kiš byl rozmetán zbraněmi," pravděpodobně právě Élamskými, jejichž země byla napadena, a hlavní město království bylo přeneseno do zcela nově založeného Uru-ku (biblický Erech). Z jeho dvanácti králů byl nejznámější Gilgameš s pověstí hrdiny. Jeho jméno znamenalo „zasvěcený Gibilovi, bohu tavby/odlévání". Zdá se, že zpracování kovů bylo pro urucké vládce skutečně velmi důležité. Jeden z nich se nechal v zápisech popisovat výrazem *kovář*, natolik si přál, aby byl s tímto slovem spojován. Úplně první král, jehož vláda začala ještě v době, kdy byl Uruk pouhým posvátným okrskem, používal před svým jménem předponu MES - „mistr odlévání". Jeho zápis ve výčtu králů je neobyčejně dlouhý:

*Mes-kiag-gašer, syn božského Utu,
se stal nejen králem, ale i vysokým knězem Eanna;
Meskiaggašer vyplul na Západní moře*

a pokračoval až k Horám. Tento odstaveček je už proto, že je tak rozsáhlý, narozdíl od obvyklých zápisů, které udávají pouze královo jméno a dobu jeho vlády, velice důležitý - zaznamenává totiž jistě velmi známou událost. Nikdy se nedozvíme s jistotou, přes jaké moře se Meskiaggašer, mistr odlévání, přeplavil a k jakému horskému pohoří dorazil, ale použitá slova by mohla naznačovat, že to bylo na druhém konci světa.

Chápeme, že panovala urputná snaha dovést metalurgii v Uruku co nejdříve k co největší dokonalosti - blížila se přece Anova státní návštěva. Možná právě z tohoto důvodu - na důkaz, že všechno je v nejlepší pořádku - byl na jeho počest vystavěn samotný Uruk, ve kterém se měly představit všechny metalurgické úspěchy. Uprostřed ce-remonijního jádra byl vybudován mnohastupňový chrám, jehož hrany byly zhotoveny z litého kovu. Jméno chrámu, E.ANNA, se tradičně vykládá jako „Anův dům," ale mohlo by to také znamenat „Dům cínu". Detailní texty, které zaznamenávají rozvrh a plán programu královské návštěvy Uruku, mluví o

místě oplývající zlatem. Destičky, které byly nalezeny v uruckém archívu a podle záznamu písaře jsou kopií starších sumerských textů, jsou čitelné až od prostředka. V té chvíli už jsou Anu a Antu usazeni na nádvoří chrámu a přihlížejí příchodu řady bohů, kteří jim přinášejí zlaté žezlo. Mezitím bohyně připravují vzácným hostům lože v místě zvaném E.NIR - „Dům jasu“ - které bylo pokryto „zlatem z podzemí“. Když se setmělo, na nejvyšší stupeň zikkuratu vystoupil kněz, který vyhlížel očekávané objevení Nibiru, „Velké planety nebeského Anu“. Poté, co zazněly příslušné chvalozpěvy, si návštěvníci omyli ruce ve zlatých mísách a na sedmi zlatých podnosech jim byl předložen večerní pokrm. Pivo a víno se nalévaly ze zlatých nádob. Po dalších oslavných zpěvech na „Stvořitelovu planetu, planetu - Nebeského hrdinu“ byl

královský pár procesím bohů s loučemi zaveden na noc do jejich „zlatého příbytku“.

Ráno kněží naplnili zlaté kadidelnice při obětních obřadech, během nichž byl královský pár probuzen a čekala ho opulentní snídaně servírovaná na zlatém nádobí. A když potom nadešel čas odjezdu, královský pár byl spolu s řadou bohů a za zpěvu kněží odveden k molu, kde byla zakotvena jeho loď. Z města vyšli Vysokou bránou a pokračovali Cestou bohů, až došli k „posvátnému molu, přístavišti Anovy lodi,“ která je měla odvézt na „Stezku bohů“. U kaple zvané *Dům Akitu* se Anu a Antu připojili k bohům ze Země a modlili se s nimi, přičemž sedmkrát opakovali požehnání. Potom se „vzali za ruce“ a odjeli.

Pokud v době této návštěvy už Anunnakové dobývali zlato v Novém světě, poctili by Anu a Antu svou návštěvou i tato nová naleziště? Snažili by se na ně pozemští Anunnakové zapůsobit svými úspěchy a ukázat jim, že hodlají splnit svůj slib a zásobit Nibiru nepostradatelným kovem v množství dostatečném pro všechny časy?

Pokud zní odpověď ano, vysvětlovalo by to existenci Tia-huanacu a mnoho věcí s tím souvisejících. Pokud totiž bylo v Sumeru zbudováno zcela nové město s novým posvátným jádrem a se zlatou místností a byla vystavěna Cesta bohů a posvátné molo, a to všechno kvůli jediné návštěvě Starého světa, pak se dá předpokládat, že i v srdci Nového světa by bylo založeno město se zlatým chrámem a posvátnou cestou a posvátným molem. A stejně jako v Uruku, i zde bychom čekali observatoř, která umožňovala přesně určit okamžik, kdy se na večerním nebi objeví Nibiru a po něm i další planety.

Věříme, že pouze tato paralela může uspokojivě vysvětlit, proč byla v Tiahuanacu potřeba observatoř jako Kala-sasaya - odpovídá její přesnost i doba jejího vzniku: kolem roku 4000 př. Kr. Pouze takováto státní návštěva

můžepodle našeho názoru vysvětlit, proč bylo Puma-Punku tak architektonicky složité, proč v něm byly takové vzosné sloupy a - skutečně - zlatá komnata. Tu totiž archeologové v Puma-Punku opravdu našli, nebo přesněji řečeno nevyvratitelné důkazy, že nejen některé části brány (jako jsme viděli na zadní straně Brány Slunce v Tiahuanacu), ale celé zdi, vchody a římsy byly pokryty zlatými pláty. Po-snansky na místě našel a vyfotografoval celé řady malých kulatých otvorů v mnoha upravených a ohlazených kamenech, které „sloužily k úchytu zlatých desek pomocí do nich zapuštěných hřebů, též ze zlata". Když v dubnu 1943 o této otázce přednášel před Geografickou společností, na důkaz svých slov předložil jeden z těchto kamenů, v němž dosud vězelo pět zlatých hřebů (ostatní hřeby vytahali hledači zlata, když z kamenů zlaté pláty sundávali).

Možnost, že v Puma-Punku byla v oněch raných dobách vystavěna budova, jejíž zdi, strop i římsy byly celé pokryté zlatem, stejně jako chrám E.NIR v Uruku, ještě potvrzuje nález reliéfů zdobících obřadní bránu v Puma-Punku a nález obřích soch velkého boha v Tiahuanacu, které byly vykládány zlatem. Posnansky na nich objevil a vyfotografoval otvory, do nichž byly zlaté destičky zapuštěny - „kulaté otvory asi dva milimetry v průměru po celém obvodu reliéfů". Hlavní brána v Puma-Punku, kterou nazval Bránou Měsíce, měla reliéf Virakoči i tvář boha v klikaté čáře vespodu také „vykládány zlatem... což ještě podtrhovalo hlavní hieroglyfy, které pak lépe vynikly".

Neméně významným Posnanskeho objevem byl fakt, že v místech, kde tyto výjevy zachycovaly oči boha, přidržovaly zlaté vložky a hřebíčky „v místech očí malé kulaté plošky tyrkysu. Nalezli jsme totiž," píše Posnansky, „velké množství takovýchto opracovaných tyrkysových destiček s otvorem uprostřed, a to i u památek v Tiahuanacu" - což ho vedlo k závěru, že nejen reliéfy na stěnách Puma-Pun-

ku, ale i obrovské kamenné sochy bohů nalezené v Tiahuanacu měly tváře vykládané zlatem a oči tyrkysem.

Tento nález je nadmíru zajímavý, neboť v celé Jižní Americe se tyrkys - polodrahokam modrozelené barvy - vůbec nenachází. Je to minerál, o němž se soudí, že se prvně začal těžit na konci pátého tisíciletí před Kristem na Sinaj-ském poloostrově a v Íránu. Jednoduše řečeno, technika vykládání kameny pochází z Blízkého východu a nikde jinde v Americe se neobjevuje - rozhodně tedy ne v těchto dávných dobách.

Téměř všechny sochy nalezené v Tiahuanacu zachycují bohy, kteří mají pod každým okem tři slzy. Slzy byly vyloženy zlatými destičkami, jak můžeme ostatně dodnes vidět na několika sochách vystavených v Museo del Oro v La Pazu. Známa velká socha přezdívaná El Fraile (Obr. 131a),

kteřá měřít přes tři metry, je vytesána z pískovce, stejně jako ostatní obřít sochy z Tiahuanacu. To zřejmě naznačuje, že pocházejí z nejranější doby existence města. V pravé ruce drží bůh jakýsi pilovitý nástroj a na tváři má pod každým okem jasně patrné tři stylizované slzy (viz nákres Obr. 131b), které byly bezpochyby vykládané zlatem. Podobné tři slzy spatřujeme i na tváři, zvané Obřít hlava (Obr. 131c), kterou hledači pokladů ulomili z ohromné sochy, neboť se tradovalo, že stavitelé Tiahuanacu „znali tajemství tvorby kamene“ a že sochy nejsou ve skutečnosti vytesány z kamenů, ale že byly stvořeny kouzlem, které v jejich nitru uchovává zlato.

Tato víra byla možná podporována i tím, že se boží slzy vykládaly zlatem, což byl zvyk, který by mohl vysvětlovat, proč se mezi lidmi z And, stejně jako mezi Aztéky, zlatým nugetům říkalo „boží slzy“. Jelikož všechny tyto sochy zachycovaly stejného boha, jaký byl znázorněn na Bráně Slunce (na které má také pod očima slzy), začalo se mu říkat „Plačící bůh“. Vzhledem ke shromážděným důkazům se cítíme oprávněni nazývat ho „Bohem se zlatými slzami“. Gigantický vytesávaný monolit, nalezený v jednom městě nedaleko Tiahuanacu (ve Wancai), představuje boha s kónickou pokrývkou hlavy, na níž jsou ještě namalovány rohy, což byla typická pokrývka hlavy mezopotámských bohů - a tento bůh má místo slz pod očima klikatící se blesky (Obr. 132), což jasně ukazuje, že jde o Boha bouří.

Jeden z kamenných bloků v Puma-Punku se „záhadnými otvory,“ který byl původně pokryt zlatými pláty, má na sobě v rohu ještě vytesanou hlubokou drážku, do které kdysi pravděpodobně zapadala jakási nálevka. Posnanky se domníval, že mohlo jít o součást obětního oltáře. Jedno ze satelitních městeček (kterých bylo kolem Tiahuanacu celá řada, byly v nich nalezeny zlaté předměty a jejich kamenné památky z nich dělají jakési miniaturní Puma-Punku) se ovšem nazývá *Chuqui-Pajcha*, což v ajmarštině znamená „místo, kde se slévá tekuté zlato,“ z čehož by zřejmě plynulo, že šlo spíše o součást produkce zlata, nežli o obětní úlitby.

Že bylo zlata v Tiahuanacu a kolem něj hojnost a dostatek dosvědčují nejen legendy, příběhy a místní jména, ale také archeologické nálezy. Při vykopávkách ve třicátých, čtyřicátých a padesátých letech dvacátého století bylo v okolí Tiahuanacu i na ostrovech v jezeře nalezeno množství zlatých předmětů, které odborníci považují za výrobky z klasického období Tiahuanacu, a to jak kvůli jejich tvaru, tak zdobení (stylizované obrazy boha se zlatými slzami, symbol schodů a kříže). Zvláštní pozornost si zasluhují archeologické výpravy sponzorované Americkým muzeem historie přírody (vedeným Williamem C. Bennettem), Pea-bodyho muzeem americké archeologie a etnologie (v čele s Alfredem Kidderem II) a

Etnologickým muzeem Švédska (vedeným Stigem Rydénem spolu s Maxem Portugalem, kurátorem Archeologického muzea v La Pazu).

Shromážděné předměty zahrnovaly poháry, vázy, kotouče, trubky a jehlice (jedna z nich, dlouhá asi patnáct centimetrů, má zakončení v podobě tří per). Zlaté objekty, nalezené v průběhu předchozích vykopávkových prací na dvou posvátných ostrovech, Titicace (ostrovu Slunce) a Coati (ostrovu Měsíce), popisuje Posnansky ve své knize *Guia General o Tiahuanacu a jeho okolí*, a hlavně pak A. F. Bandelier (*The Islands of Titicaca and Koati*). Nálezy z ostrova Titicaca pocházejí především z neidentifikovaných zřícenin nedaleko od posvátné skály a jeskyně pod ní. Odborníci se nemohou shodnout, zdali tyto objekty patří do nejstarší fáze osídlení Tiahuanacu, nebo zda (jak někdo tvrdí) pocházejí až z období incké říše, neboť je známo, že Inkové na tento ostrov jezdili vykonávat náboženské obřady a že za vlády Mayta Kapaka, čtvrtého inckého panovníka, tam vystavěli chrám.

Nálezy zlatých a bronzových předmětů z Tiahuanacu a jeho okolí nenechávají nikoho na pochybách, že zlato v těchto končinách bronz předstihovalo. Posnansky kladl důraz na to, že bronz se objevil až ve třetí fázi osídlení Tiahuanacu, a poukazoval na případy, kdy byly bronzové svorky užity k opravě budov, pocházejících ze zlaté doby města. Jelikož nálezy z okolních hor zcela jasně prokazují, že cínové a zlaté rudy se získávaly na stejných místech, zřejmě to bylo tak, že nejdříve bylo v okolí Tiahuanacu objeveno zlato, které začalo být posléze rýžováno z oblasti kolem jezera Titicaca, a tak se přišlo i na přítomnost kasiteritu: oba kovy se totiž nacházejí promísené ve stejných korytech řek a potoků. V oficiální bolívijské zprávě (nazvané *Bolivia and the Opening of the Panama Canal*, 1912) se o řece Tipuani a řece, která stéká z Mount Illampu, říká, že kromě cínových rud „jsou obě řeky známy tím, že jejich písek obsahuje veliké množství zlata“; ani v hloubce 100 metrů se nenarazilo na skalnaté dno. Je pozoruhodné, že „množství zlata se zvyšuje, čím hlouběji se do písku proniká“. Zpráva také uvádí, že zlato z Tipuani má asi 22-23,5 karátu - je to tedy téměř čisté zlato. Výčet bolívijských rýžovišť zlata je téměř nekonečný, a to i po všech stoletích od příchodu Španělů, kterým začalo plnění zlata v této zemi. Jenom Španělé samotní mezi roky 1540 a 1750 vytěžili z bolívijských ložisek přes 33.000.000 kilogramů tohoto vzácného kovu.

Než se země, která se dnes nazývá „Bolívie“, v devatenáctém století osamostatnila, říkalo se jí Horní Peru a byla součástí španělských peruánských držav. Zdroje hornin a minerálů ale politické hranice

nezajímají. Už v předchozích kapitolách jsme si ukázali, že i v samotném Peru bylo ohromné bohatství zlata, stříbra a mědi, které tam Španělé objevili, a že v Evropě se dlouho věřilo, že „mateřská žíla“ veškerého zlata v západní Americe, Severní i Jižní, leží právě v peruánských Andách.

Pohled na mapu minerálních zdrojů Jižní Ameriky hovoří jasnou řečí. Po celé délce severozápadně-jihozápadní-ho úbočí andského pohoří se táhnou tři různě široké pásy, označující ložiska zlata, stříbra a mědi - od Kolumbie na severu až k Chile a Argentině na jihu. Podél těchto pásů vidíme jako tečky osamocená místa, kde jsou některá z neznámějších světových nalezišť těchto kovů, přičemž o některých se říká, že jsou to téměř ryzí hory z toho kterého kovu. Dlouhodobé působení přírodních sil, a zároveň také ohromná spousta vody při potopě odhalily kovy a jejich ložiska v žilách hluboko ve skalách, a potom je ze skal vymyly a po úbočích skal splavily dolů do říčních koryt. Jelikož největší veletoky Jižní Ameriky stékají z andských vrcholů na východ přes velké pláně Brazílie a do Atlantského oceánu, není divu, že i na této straně kontinentu se zlato a měď nacházejí ve velkém množství.

Hlavními zdroji těžby a rýžování těchto kovů jsou ale bezpochyby rudné žíly uvnitř andských horských velikánů. A když se zadíváme na mapu těchto tří proplétajících se rudných žil, které jsou pro lepší identifikaci barevně odlišeny, připomene nám to barevné nákresy dvoušroubovicovité struktury DNA, která je propletená sama se sebou a zároveň se svým protějškem RNA - genetické řetězce života a dědičnosti všeho, co žije na zemském povrchu. Mezi těmito pruhy spatřujeme ještě další naleziště cenných, pokud ne přímo vzácných minerálů - platiny, bis-mutu, manganu, wolframu, železa, rtuti, síry, antimonu, az-bestu, kobaltu, arzenu, olova, zinku; a, což je důležité pro starověké i moderní tavení a čištění kovů - uhlí a ropy.

Některá z nejbohatších nalezišť zlata, částečně vyplavená do říčních koryt, leží východně a severně od jezera Ti-ticaca. A právě tam, v pohoří Cordillera Real, které jezero obepíná od severovýchodu k jihovýchodu, se ke skupině tří hlavních kovů přidává čtvrtý: cín v podobě rudy kasite-ritu. Ve velkém množství se začíná objevovat na východním pobřeží jezera, poté se stáčí západně kolem kotliny Ti-ahuanacu a dále pokračuje na jih téměř souběžně s řekou Desaguadero. Poblíž Orura a jezera Poopo se připojuje ke zbylým třem pásům, a tam také zaniká.

Když Anu a jeho žena přijeli, aby si prohlédli celé to minerální bohatství, všechno už bylo na svém místě - cere-moniální jádro Tiahuanacu, jeho zlatá komnata i mola. Koho to sem Anunnakové kolem roku 4000 př. Kr. dopravili, aby to všechno zbudoval? V té době už

obyvatelé v horách kolem sumerské říše měli základní znalosti metalurgie i ka-menosocharství, takže by mezi přivezenými dělníky být mohli. Ale skutečné metalurgické umění, včetně odlévání výrobků, včetně stavby vysokých budov a budov stavěných podle architektonického plánu a nebeské orientace, to bylo pouze v rukou Sumeřanů.

Ústřední postava v částečně podzemní posvátné prostoře je vousatá, stejně jako mnoho kamenných hlav, připev-

něných na zdech místnosti, které zpodobňují neznámé hodnostáře. Mnoho z nich má na hlavě turban, jako nosili sumerští hodnostáři (Obr. 133).

Musíme se divit, odkud a jak Inkové, pokračující tak v tradici staré říše, převjali sumerské (a původně nibirské) pravidlo pro nástupnictví na trůn. Jak je možné, že v inckých chvalozpěvech vzýval kněz nebesa vyslovením magického slova *Zi-Ana* a *Zemi* slovy *Zi-ki-a* - což jsou slova v kečuánském i ajmarském jazyce naprosto nesmyslná (podle S. A. Lafone Quevada, *Ensayo Mitológico*) - ale v su-merštině *ZI.ANA* znamenalo „nebeský život“ a *ZI.KI.A* „život na Zemi a ve vodě“. A proč se u Inků z dob starého království zachoval výraz *Anta* pro kovy obecně, a zvláště pak pro měď - výraz, který je v podobě *AN.TA* sumerský a jde ruku v ruce s výrazem *AN.NA* (cín) a *AN.BAR* (železo)?

Tyto pozůstatky sumerských metalurgických výrazů (které převjali i jejich potomci) ještě rozhojnilly nálezy sumerských piktografů, týkajících se těžby a dolů. Němečtí archeologové v čele s A. Bastianem našli takovéto symboly vytesané do skal na březích řeky Manizales v hlavním kolumbijském regionu s nalezišti zlata (Obr. 134a); a francouzská vládní mise pod vedením E. Andrého, která prozkoumávala říční dna ve východním regionu, našla podobné symboly (Obr. 134b) na skalách nad uměle prohloubenými jeskyněmi. Mnoho symbolů na skalách u and-ských nalezišť zlata, na cestách k nim nebo na místech, která měla ve jménu složku *Uru*, připomíná obrazce, které evokují sumerský klínopis či piktografy, jako například vyzařující kříž (Obr. 134c), který byl nalezen na skále severozápadně od jezera Titicaca - symbol, kterým Sumeřané znázorňovali planetu Nibiru.

A k tomu všemu ještě přidejme skutečnost, že pravděpodobní potomci Sumeřanů, dopravených k jezeru Titicaca, tu žijí dodnes. Dnes už jich tu zbývá jen několik stovek. Obývají několik ostrůvků v jezeře a plují po něm ve svých rákosových člunech. Okolní příslušníci kmene Ajmara a tzv. čolové, kteří dnes tvoří většinu tamního obyvatelstva, je považují za zbytky původních obyvatel této oblasti, za cizince z daleké země, a říkají jim *Uru*. To prý znamená „starověci“ - ale nejméně se tak proto, že původně přišli

ze sumerského hlavního města Ur?

Podle Posnanskeho mají Uruové pět bohů neboli *Samptni*: Pacani-Malku, což znamená Starobylý nebo velký pán; Malku, což znamená Pán, a pak ještě Boha země, Boha vody a Boha slunce. Výraz *malku* je zcela jistě blízko-východního původu, kde toto slovo znamenalo (a v hebrejštině a arabštině to dodnes znamená) „král“. Jedna z mála studií o národu Uru od W. La Barreho (*American Anthropologist*, ročník 43) říká, že v jeho „mýtech“ se praví, že „my, lidé z jezera, jsme nejstarší na této Zemi. Jsme na tomto místě již velmi dlouho, už před okamžikem, kdy se skrylo Slunce... Ještě předtím, než se Slunce skrylo, už jsme tu byli velmi dlouhou dobu. Potom přišli lidé národa Cholos... Používali našich těl jako obětí, když zakládali své chrámy... Tiahuanaco bylo zbudováno ještě před dobou temnoty.“

My už jsme určili, že onen den temnoty, „kdy se skrylo Slunce,“ se odehrál kolem roku 1400 před Kristem. Ukázali jsme, že šlo o celosvětový jev, který po sobě zanechal stopy v legendách i písemných záznamech lidí na obou stranách zeměkoule. Tato legenda nebo tradovaná vzpomínka národa Uru potvrzuje, že Tiahuanacu bylo vybudováno ještě před oním dnem, a že i jejich praotcové už na ostrově bydleli dávno před touto událostí.

Ještě v současnosti lidé kmene Ajmara bydlící u jezera brázdí jeho vlny na rákosových člunech, které, jak sami říkají, se naučili dělat od Uruánců. Nápadná podobnost těchto lodí se sumerskými rákosovými plavidly přiměla Thora Heyerdahla, že si postavil repliku takového lodí, nazval ji Kon-Tiki (což bylo přízvisko Virakoči) a vyplul s ní na oceán, aby dokázal, že staří Sumeřané mohli cestu přes moře také podniknout.

O míře, do jaké sumerská/uruánská přítomnost v Andách ovlivnila tamní civilizaci, si můžeme udělat představu například z toho, že ve všech andských jazycích znamená *uru* den - v kečuánštině i v ajmarštině - a stejný význam („denní světlo“) měl tento výraz v Mezopotámii. A i další andská slova, jako *uma/mayu* pro vodu, *khun* pro červenou barvu, *enu/ienu* pro oko, *makat* pro vanutí jsou tak zřetelně mezopotámského původu, že Pablo Paton (*Nouvelles etudes sur les langues americaines*) došel k závěru, že „je zcela jasně patrné, že jazyky kečua a ajma-ra, domácí v Peru, jsou zřetelně sumersko-asyrského původu“.

Výraz *uru* se objevuje jako složka mnoha geografických jmen v Bolívii i Peru, jako například ve jméně významného důlního střediska Oruru, v názvu posvátného inckého údolí Urubamba („pláň/údolí patřící Uru“) a jeho slavné řeky, a mnoho, mnoho dalších. Uprostřed posvátného údolí žije v jeskyních zbytek národa, který se považuje za potomky Uruánců od

jezera Titicaca; odmítají se přestěhovat z jeskyň do domů, neboť věří, že pokud by opustili nitra hor, ty by se zřítily a byl by konec světa.

Existují ale i další zřejmé vazby mezi mezopotámskou a andskou civilizací. Jak si například vysvětlit, že stejně jako Tiahuanacu bylo i sumerské hlavní město Ur obklopeno vodním kanálem s přístavem na severu a jihozápadě (který vedl na řeku Eufrat a dále)? A jak si vysvětlit zlatou místnost v hlavním chrámu v Cuzku, kde byly zdi pokryty zlatými pláty - přesně jako v Puma-Punku a v *Uruku*? A co „obrázková bible“ v chrámu Coricancha, znázorňující Ni-biru a jeho oběžnou dráhu?

Mezi domorodci existovalo tolik povědomých zvyků a tradic, že to dobyvatelské Španěly vedlo k domněnce, že jde o potomky deseti kmenů izraelských. Dále Španělé viděli pobřežní města a jejich chrámy, které jim okamžitě připomněly ceremoniální jádra a zikkuraty sumerské říše. A jak si vysvětlit neuvěřitelně zdobené látky pobřežních obyvatel v blízkosti Tiahuanacu, v Americe zcela ojedinělé, než že by se přirovnaly k sumerským a především ur-ským textilím, které byly ve starověku vyhlášené svými nádhernými vzory a barvami? Odkud se vzaly obrazy bohů s kónickými pokrývkami hlavy a vyobrazení bohyně se symbolem Ninti - nástrojem na přestřížení pupeční šňůry? A odkud byl mezopotámský kalendář a sumerský zvě-rokruh, včetně precese a dvanácti znamení?

Aniž bychom chtěli znovu vyjmenovávat všechny důkazy, které jsme uvedli v předchozích kapitolách, zdá se nám, že všechny kousky skládanky andské historie do sebe přesně zapadnou, připustíme-li působení Anunnaků a přítomnost Sumeřanů (ať už s jejich sousedy, nebo bez nich) v tomto regionu v době kolem roku 4000 před Kristem. Legendy o tom, jak od posvátné skály na ostrově Slunce (ostrově Titicaca) vystoupili na nebesa Stvořitel a jeho dva synové, Měsíc a Slunce, by dost dobře mohly připomínat skutečnou událost, kdy Anu a jeho syn Sín a vnuk Ša-maš po krátké projížďce na lodi z Puma-Punku připluli k čekající vesmírné lodi Anunnaků.

***

Oné památné noci v Uruku, jakmile se na nebi objevila Nibiru, zažehli kněží louče, čímž dali znamení okolním vesnicím. Tam byly zapáleny hranice, opět jako signál dalším osadám; a zanedlouho už zářila ohni celá sumerská říše a slavila příchod Anu a Antu a pohled na Božskou planetu. Není jisté, že si tehdejší lidé uvědomovali, že se jim skýtá pohled, který se na nebi opakuje jen jednou za 3600 pozemských let - ale rozhodně věděli, že ho uvidí pouze jednou za život. Lidé nepřestali po návratu této planety toužit, neboť oprávněně připomíná Zlatý věk. Zlatý nejen proto, že byl skutečně plný zlata, ale také z toho důvodu, že tehdy panoval

dlouhodobý mír a lidstvo v oné době učinilo nebývalý pokrok.

Ale jakmile (z časového hlediska Anunnaků) se Anu a Antu vrátili na **Nibiru**, smírné rozdělení Země do panství různých Anunnaků bylo narušeno. V našich počtech to bylo někdy kolem roku 3450 před Kristem, kdy se odehrál známý incident s Babylónskou věží: bůh Marduk/Ra se pokusil získat prvenství pro své město Babylon v Mezopotámii. I když mu jeho záměr Enlil a Ninurta překazili, tento pokus, při němž měli lidé vystavět odpalovací věž pro vesmírné lodi, vedl nakonec bohy k rozhodnutí lidstvo rozdělit po celé zeměkouli a zmást jeho jazyky. Nyní se tedy měla rozdělit původní civilizace a její jazyk. A po chaotickém období, které trvalo asi 350 let, se na Nilu vytvořila nová civilizace, která měla vlastní jazyk a základní formu psaní. Egyptolo-gové nám říkají, že se to událo někdy kolem roku 3100.

Jelikož se bohu Mardukovi/Ra nepodařilo převzít nad civilizací v sumerské říši vládu, obrátil se k nově vznikající kultuře v Egyptě a zbavil svého bratra Thovta tamního trůnu. Nyní se tedy Thovt ocitl bez země a bez poddaných; my soudíme, že se s hrstkou svých věrných rozhodl hledat domov v nové říši - v Mezoamerice.

A dále soudíme, že se to neodehrálo pouze „někdy kolem roku 3100“ př. Kr., ale přesně v roce 3113 - v čase, v roce a v den, od kterého začali Mezoameričané používat kalendář „Long Count“.

Že by se běh času začal počítat ode dne nějaké významné události, není nic neobvyklého. Západní křesťanský kalendář počítá čas od roku, kdy se narodil Kristus. Muslimský kalendář zase začíná *hidžrou*, odchodem Mohameda z Mekky do Medíny. Pokud přeskochíme mnoho příkladů ze starých říší a monarchií, můžeme uvést ještě židovský kalendář, který je v podstatě starověký (a ze všech nejstarší) kalendář z Nippuru, sumerského města zasvěceného Enlilovi. Ačkoliv se obecně soudí, že židovský kalendář počítá roky (v roce 1988 křesťanského letopočtu měli Židé rok 5748) „od počátku světa,“ ve skutečnosti začal jako nippurský kalendář v roce 3760 před Kristem - což byl, jak se domníváme, rok státní návštěvy boha Anu na Zemi.

Není tedy na místě přijmout naši domněnku, že příchod Quetzalcoatla, tedy Opeřeného hada, do jeho nové říše byl příležitostí k zahájení středoamerického početního kalendáře - už proto, že samotný tento bůh zavedl v Mezoamerice kalendář?

Jelikož byl Thovt (v sumerských textech známý jako *Ningizzidda* - Pán stromu života) svržen z trůnu svým vlastním bratrem, stal se přirozeně spojencem jeho nepřátel, bohů na straně Enlila v čele s hlavním bojovníkem Ninurtou. Je zaznamenáno, že když Ninurta zatoužil, aby mu

Gudea nechal vystavět chrámový zikkurat, právě Nin-gizzidda/Thovt se ujal úkolu chrám naplánovat a nakreslit. Také dost možná určil, z jakých vzácných materiálů bude vystavěn, a dohlédl na to, aby je stavitelé obdrželi v potřebném množství. Jelikož byl Thovt přítelem Enlila a jeho následovníků, musel udržovat přátelské styky i s Išku-rem/Adadem a říší v Andách, která mu byla částečně, v oblasti kolem jezera Titicaca, svěčena. Pravděpodobně tam byl i vítaným hostem.

Skutečně se dají vystopovat důkazy, že Hadí bůh a jeho afričtí následovníci pravděpodobně pomáhali v okolí Tia-huanacu vystavět některá menší střediska na zpracování kovů. Některé kamenné stély a sochy z doby mezi I. a II. fází osídlení Tiahuanacu obsahují výjevy s motivy hadů, což je jinak v Tiahuanacu vzácný a neznámý symbol. A některé sochy lidských postav, nalezené v okolí (Obr. 135), stejně tak jako ohromné busty, které domorodci přenesli a postavili jako ozdobu vedle vchodu do vesnického kostela v Tiahuanacu (Obr. 136), prozrazují negroidní rysy, a to i přesto, že se na nich podepsal zub času a vlivy počasí.

Posnansky, kterého ranila kritika jeho určení „neuvěřitelného“ stáří tohoto místa, se nepokusil stanovit dobu přechodu z fáze I, kdy byl na stavbu památek a soch užíván pískovec, do pokročilejší fáze II, kdy se ve stavbách objevuje tvrdý andezit. Ale jelikož se zdá, že tuto změnu provázela i posun zájmu od zlata k cínu, soudíme, že jde o období kolem roku 2500 před Kristem. Pokud, jak předpokládáme, byli božští přívrženci Enlila, Adad a Ninurta, kterým patřily hory na Blízkém východě, zrovna v nové říši, kde zakládali kolonii Kasitů, vysvětlovalo by to, proč zrovna v té době uchvátila moc na Blízkém východě Inanna/Ištar a zahájila krvavou odvetu proti Mardukovi/Ra, aby pomstila smrt svého milovaného chotě Dumuzi (kterou, jak tvrdil, způsobil Marduk).

A v téže době, pravděpodobně následkem všech těchto nesvarů ve starých říších, se znepokojení bohové rozhodli vytvořit zcela novou civilizaci daleko od všech těchto půtek - v Andách. Zatímco Tiahuanacu mělo dodávat hlavně cín, všude na andských úbočích byla téměř nevyčerpatelná ložiska zlata. Jediné, co bylo potřeba udělat, bylo naučit andského člověka, jak zlato získávat, a dát mu k tomu potřebné nástroje.

A tak se tedy kolem roku 2400 před Kristem stalo -přesně jak to zapsal Montesinos - že Manko Kapak dostal u jezera Titicaca kouzelnou zlatou hůlku a byl vyslán založit Cuzco v kraji zlata.

Jak vypadala a k čemu sloužila tato kouzelná hůlka? Jednou z nejzevrubnějších prací na toto téma, *Corona Incaica*, sepsal Juan Larrea. Prostudoval množství uměleckých předmětů, legend a vyobrazení inckých panovníků a došel k závěru, že to byla sekyra, předmět zvaný *Yuari*, a že

když byl Manko Kapakovi předán, byl pojmenován *Tupa Yuari*, královská sekera (Obr. 137a). Ale byla to zbraň, či nástroj?

Pro odpověď musíme do starého Egypta. Egyptský výraz pro „bohy, božský“ byl *Neteru*, „Strážci“. Ale přesně tímto výrazem se označoval Sumer (respektive Šumer) - „Země strážců“; a v raných překladech biblických a pseudobiblických textů do řečtiny byl termín *nefilové* (alias *Anun-nakové*) převáděn jako „Strážci“. Hieroglyfem pro tento výraz byla sekera (Obr. 137b); E. A. Wallis Budge (*The Gods of the Egyptians*) ve zvláštní kapitole „Sekera coby boží symbol“ došel k závěru, že byla vyrobena z kovu. Také se zmiňuje, že tento symbol (nazývaný *Neter*) byl pravděpodobně výpůjčkou od Sumeranů. A že tomu tak skutečně bylo, můžeme vidět na Obr. 133.

Tak tedy byla založena civilizace v Andách: lidé dostali sekuru, se kterou měli dobývat zlato pro bohy.

Příběhy o Manko Kapakovi a ajarských bratrích s největší pravděpodobností také označují dobu, kdy skončilo mezo-potámské a zlaté období Tiahuanacu. Poté následovalo mrtvé období, a jeho rozkvět přišel teprve poté, co se město stalo hlavním světovým nalezištěm cínu. Přijeli sem Kasité a odváželi cín nebo už hotový bronz přes Tichý oceán. Po nějakém čase vznikly i další trasy. Existence osad s neuvěřitelně velkým množstvím nalezených bronzových předmětů naznačuje, že jedna z cest vedla na východ podél řeky Beni až k brazilskému pobřeží u Atlantického oceánu, a odtamtud pak pomocí oceánských proudů až do Arabského moře, Rudým mořem do Egypta nebo Perským zálivem do Mezo-potámie. Mohla tehdy existovat, a nejspíš také existovala,

cesta přes starou říši a po řece Urubamba, jak naznačují megalitické stavby při jejím toku a nález hrudky ryzího cínu v Machu Picchu. Tato cesta vedla k Amazonce a severovýchodnímu výběžku Jižní Ameriky, a odtamtud potom přes Atlantský oceán do západní Afriky a Středozeří.

A poté, jakmile vznikla v Mezoamerice hrstka civilizovaných osad, úzká šíje Střední Ameriky nabízela třetí a nejrychlejší cestu, která v podstatě přemostovala Tichý a Atlantický oceán přes Karibské moře - cesta, kterou později, jen opačným směrem, použili konquistadoři.

Tato třetí cesta, cesta olmecké civilizace, se asi po roce 2000 před Kristem stala zřejmě nejpoužívanější, jak dokládá přítomnost lidí ze Středozeří; v roce 2024 totiž Anun-nakové pod vedením Ninurty kosmodrom na Sinajském poloostrově raději zničili jadernými zbraněmi, protože se obávali, že se ho zmocní přívrženci Marduka.

Ale smrtící nukleární mrak se nedal zastavit a začal postupovat na východ k jižní Mezopotámii, přičemž po cestě zničil Sumerskou říši a její

poslední hlavní město Ur. Jako by ho vedla ruka osudu, mrak se poté obrátil na jih a vyhnul se Babylonu. Marduk neztrácel čas, shromáždil armádu a spolu se svými kanaánskými a emorejskými přívrženci do Babylonu vtrhl a prohlásil se za krále.

Soudíme, že právě v té době padlo rozhodnutí založit v Thovtově/Quetzalcoatlově mezoamerické říši civilizaci jeho afrických následovníků.

Jednou z mála odborných prací, které připouštějí, že Ol-mékové byli negroidní Afričané, je *Africa and the Discovery of America* od Leo Wienera, profesora slovanských a jiných jazyků na Harvardově universitě. Na základě studia rasových znaků a jiných úvah, ale zvláště na základě lingvistických rozborů došel profesor Wiener k závěru, že jazyk Olméků patřil k mandejské jazykové větvi, která pochází ze západní Afriky z oblasti mezi řekami Niger a Kongo. Jelikožale jeho práce pochází z roku 1920, tedy z doby, kdy ještě nebylo známé skutečné stáří olméckých památek, domníval se, že přítomnost Olméků ve Střední Americe způsobili arabští námořníci a obchodníci s otroky ze středověku.

A museli jsme čekat déle než půl století, než světlo světa spatřila další významná práce, *Unexpected Faces in Ancient America* od Alexandra von Wuthenau, která se věnovala přímo tomuto problému. Tento autor měl k dispozici velké množství fotografií semitských a negroidních tváří z mezoamerického kulturního dědictví, a na jejich základě dospěl k závěru, že první kontakty mezi Starým a Novým světem se vyvinuly za vlády egyptského faraóna Ra-messe II (dvanácté století před Kristem), a že Olmékové byli Kušité z Núbie (která byla hlavním egyptským zdrojem zlata). Dále soudil, že další afričtí černoši se mohli do Ameriky dostat na „lodích Féničanů a Židů“ někdy mezi roky 500 a 200 př. Kr. Ivan van Sertima, jehož studie *They Came Before Columbus* měla za cíl sjednotit dvě zmíněné práce, se kloní spíše k variantě Kušitů: bylo to totiž v době, kdy na egyptský trůn jako dvacátá pátá dynastie v osmém století před Kristem usedli králové tmavé pleti z Kuše, obchodující se stříbrem a bronzem, kdy se - zřejmě po náhodném ztroskotání - ujali vlády i v Mezoamerice.

Tento závěr byl zdánlivě potvrzován datací oněch obřích olméckých hlav zhruba do této doby; my ale dnes víme, že historie Olméků sahá až zhruba do roku 2000 př. Kr. Kdo tedy byli tito Afričané?

Soudíme, že lingvistické soudy Leo Wienera byly správné, ale jím stanovené časové zařazení nikoliv. Když srovnáme tváře obrovských olméckých hlav (Obr. 138a) a tváře západních Afričanů (jako kupříkladu jednoho z nigerijských představitelů, generála I. B. Banagidu - Obr. 138b),

tisíce let trvající mezera se touto zřejmou podobností náhle zaplní. Z oné části Afriky totiž mohl Thovt dost dobře přivést své poddané, kteří se vyznali v těžbě zlata *i cínu*, stejně tak jako mědi, a také uměli vyrobit bronz, protože všechny tyto kovy se v západní Africe vyskytovaly v hojném množství. Nigérie je už celá tisíciletí proslavená svými bronzovými soškami, odlévanými metodou ztraceného vosku; výzkum v posledních letech pomocí testů na rozpad radioaktivního ulilíku prokázal, že některé z prastarých nalezišť pocházejí už z doby kolem roku 2100 př. Kr.

A právě zde, v západní Africe, je země, dnešní Ghana, které se po celá staletí říkalo *Zlaté pobřeží*, protože přesně tím byla - zdrojem zlata, který znali už Féničané. A pak v tamních končinách žijí lidé národa Ašantů, kteří jsou po celém kontinentu proslavení svým zlatotepeckým uměním; mezi jejich výrobky nacházíme ze zlata vyrobená závaží, která mívají podobu maličkých stupňovitých pyramid (Obr. 139) - ale v jejich zemi přitom takovéto stavby nikdy neexistovaly.

My se domníváme, že to bylo právě v době, kdy ve Starém světě probíhaly všechny zmíněné nepokoje, kdy se Thovt rozhodl tento úkol podstoupit a odvést své stoupence za oceán: aby tam začali nový život, vybudovali novou civilizaci a nová důlní střediska.

Jak už jsme si ukázali, po nějaké době se tyto operace i horníci, Olmékové, začali přesouvat na jih - nejprve na tichomořské pobřeží Mexika, a potom přes pevninskou šíji na sever Jižní Ameriky. Jejich cílem byla oblast kolem Chavínu; a tam se setkali se zlatokopy z Adadu, s lidmi kouzelné zlaté hůlky.

***

Ale zlatý věk nových říší netrval věčně. Olmécká města v Mexiku byla zničena a Olméky samotné a jejich vousaté spojence čekal krutý osud. Keramika národa Močiků zachycuje výjevy se zotročenými obry a s okřídlenými bohy, bojujícími s kovovými čepeli. Ve staré říši započaly kmenové střety a nájezdy na cizí území. A v horách u jezera Titicaca se dodnes dochovaly ajmarské legendy, které vyprávějí o dobyvatelích, kteří přišli od mořského pobřeží nahoru do hor a zabili zbylé bělochy, kteří tam ještě žili.

Nejsou to náhodou ozvěny konfliktů mezi Anunnaky, kteří do nich čím dál tím více zapojovali své lidské poddané? Nebo se to všechno začalo dít až poté, co bohové odešli - odpluli po moři a poté se vznesli do nebes?

Ať už se to událo jakkoliv, jisté je, že po nějaké době byly kontakty mezi Starým a Novým světem zcela přetřhány. Ve Starém světě se z Ameriky stala pouhá matná vzpomínka - narážky na ni objevujeme sem tam v textech klasických autorů, v příbězích o Atlantidě, vyprávěných

egyptskými kněžími, a občas i v ohromujících mapách, které zaznamenávají neznámý kontinent. Nebyl to všechno pouhý mýtus, opravdu za Herkulovými sloupy leží nějaká země zlata a cínu? A tak se po čase nové říše staly ztracenými říšemi, alespoň co se týkalo západních civilizací.

A v Novém světě samotném se po několika stoletích dávný zlatý věk stal pouhou legendární vzpomínkou. Ale tato vzpomínka nezanikla a příběhy se tradovaly pořád dál - o tom, jak a kde to všechno začalo, o Quetzalcoatlovi a Virakočovi, a o tom, že se jednoho dne zase vrátí.

Když se dnes díváme na kolosální kamenné hlavy, megalitické zdi, opuštěná města a osamocenou bránu Plačícího boha, musíme se ptát: měli američtí Indiáni pravdu, když nám vyprávěli, že bohové byli mezi nimi a že se jednoho dne vrátí?

Dokud se totiž bílí lidé do Ameriky nevrátili, aby tam přinesli pouze zkázu, národy v Andách, kde to všechno začalo, se mohly dívat na prázdné zlaté komnaty a doufat, že zase spatří svého okřídleného Boha se zlatými slzami.

Obr. 140

Zecharia Sitchin

ZTRACENÉ ŘÍŠE

Roku 2003 vydalo nakladatelství Dobra

Celetná 32, Praha 1, 110 00

Z anglického originálu *The Lost Realms*

překložila Alžběta Hesounová

Redakce: Ladislav Moučka Sazba: Jana Andrlová - AKVAVIT, Mělník

ISBN 80-86459-08-X